

PROTOKOLL

over forhandlingene
fra DNA's
50. ordinære landsmøte
21.-24. mars 1985 i Oslo

Det
norske
Arbeiderparti

Protokoll

*over forhandlingene
på DNA's 50. ordinære landsmøte
21.-24. mars 1985*

REFERAT VED BJØRG HELLE

1985

DNA's Hustrykkeri

Talerliste

LANDSMØTETS ÅPNING TORSDAG 21. MARS 1985	1
Minnetalen	1
Lederens åpningstale	3
Gjestene presenteres	10
Gjestene hilser landsmøtet	11
Fullmaktene	13
Saklista	13
Arbeidsordningen	14
Valg av ordstyrere, sekretærer og komiteer	15
ETTERMIDDAGSMØTET TORSDAG 21. MARS 1985	17
Oversendelse av innsendte forslag	17
Arbeiderpartiet foran 1990-årene - foredrag av Gro Harlem Brundtland	18
Innleverte forslag	34
Debatten om den politiske situasjon og arbeids- programmet	57
KVELDSMØTET TORSDAG 21. MARS 1985	63
Gunnar Berges innledning	63
Fortsettelse av debatten	69
FORMIDDAGSMØTET FREDAG 22. MARS 1985	94
Innberetning fra Revisjonsnemnda	94
Fortsatt debatt om forslaget til arbeidsprogram ...	95
Anker Jørgensen hilser landsmøtet	111
Stortingsvalget 1985, saklistas punkt 9 - foredrag av partisekretær Ivar Leveraas	114
ETTERMIDDAGSMØTET FREDAG 22. MARS 1985	123
Debatten om Stortingsvalget	123
FORMIDDAGSMØTET LØRDAG 23. MARS 1985	134
Saklistas punkt 5 - Innsendte forslag	135
Saklistas punkt 6 - Lovendringer	137
Saklistas punkt 3 - Innstilling om beretningen ...	137
Innstilling fra redaksjonskomiteen for politiske og organisasjonsmessige saker - uttalelser	140
Det borgerlige alternativet, saklistas punkt 7 og 8 foredrag av Einar Førde	152
ETTERMIDDAGSMØTET LØRDAG 23. MARS 1985	162
Innstilling fra redaksjonskomiteen for arbeids- programmet - saklistas punkt 8	162
MØTET SØNDAG 24. MARS 1985	178
Saklistas punkt 10 - Valg	178
Fortsatt behandling av arbeidsprogrammet	184
Avslutning	193

TALERLISTE

Albertsen, Alf	105	
Andersen, Anne Grethe Beck	86	57
Andersen, Liv	57	
Ask, Ann-Helen	126, 174	
Asphjell, Jorodd	127	
Aune Lee, Liselotte	89	
Bakken, Arild	128, 183	
Bakken, Brith	96	
Balas, Gro	81	
Bastesen, Ingvald	76	
Berge, Frode	86	
Berge, Gunnar	63, 187	
Berge, Per	80	
Berget, Grete	92	
Bergland, Arne	77, 139	
Birkeland, Turid	103	
Bjerke, Rune	102	
Bjørnflaten, Nils	89	
Blostrupmoen, Tor Olav	102	
Bolle, Eivind	164, 183	
Breivegen, Per	74	
Brekke, Sigve	101, 136, 173	
Brundtland, Gro Harlem	1, 3, 10, 18, 106, 162, 167, 170, 171, 173, 176, 187, 189, 196	
Brustad, Sylvia Kristin	132	
Bråten, Beret	105, 172	
Bye, Bent Inge	124, 146	
Bøe, Arnt	71	
Carlsson, Ingvar	11	
Dahl, Aud	70, 170	
Dahl, Ola	162	
Dokken, Ståle	71, 123	
Edwardsen, Bjørn	149	
Ekeli, Ivar	79	
Ekhaugen, Egil	188	
Enevold, Sylvi	78	
Evjen, Norunn	86	
Falck, Lucie Paus	163, 186	
Faldet, Eirin	86	
Finnøy, Målfrid	76	
Fiskvik, Audun	151	
Fjeld, Sverre Kr.	57, 137	
Frette, Hans	90, 150	
Frydenlund, Knut	103	
Førde, Einar	140, 142, 144, 147, 151, 152, 174	
Gaundal, Aud	125	
Gausdal, Bjørg	87	
Gerhardsen, Einar	193	
Gjørv, Inger Lise	99	
Godal, Bjørn Tore	72, 180	
Grimsrud, Bjørne	101	
Grøndahl, Kirsti	100, 171	
Grøttum, Arne	90	
Gråtrud, Harald	95, 128, 149	

Gundersen, Hilde	170
Hagen, Rolf Bjørn	85, 163
Halvorsen, Tor	10
Hamborg, Ragnhild Eng	190
Hannes, Stein	130
Hansen, Bjarne	91, 144
Hansen, Bjørg Rosmo	181, 186
Hansen, Olav Kyrre	83
Hauge, Finn	125
Haugen, Ole	165
Heldal, Sylvi Sandvik	85, 174, 175
Helliesen, Kari	80, 185, 188
Hermansen, Klemet	79
Hildebrandt, Rolf Thore	78
Holm, Terje	93
Håkensen, Leif	126
Ingvaldsen, Geir	78
Isaksen, Odd	69
Jensen, Frank	70
Johansen, Kristine Broch	171
Jullumstrø, Harald	73, 129
Juvet, Svein	91
Jørgensen, Anker	111
Jørgensen, Eva	127
Kaland, Laila	85
Karusbakken, Grethe	101, 169, 184
Kauserud, Aase	142
Kjølstad, Bjørn	74, 132
Kleppe, Bjørn Olav	129
Kloster, Aksel	75, 131
Klundelien, Ase	103
Knapp, Ole	178
Knudsen, Grethe	187
Knutsen, Finn	81
Kolle, Tove	131
Kosmo, Jørgen	86, 175
Kristensen, Finn	149
Kristensen, Willie	124
Kvalheim, Magna	127
Landøy, Knut Magnus	91
Larsen, Tove Heggen	92
Larsen, Kari Nordheim	99
Ledahl, Astrid	183
Leveraas, Ivar	102, 114, 133, 139
Lian, Karin	77, 176, 183
Lille-Møhlum, Annar	96, 182
Lillegård, Solveig	77
Lund, Per O.	96, 152
Lunde, Geir	77
Lyngmo, Brit	101
Løken, Lene	90, 172
Laake, Olav T.	74, 142
Mala, Aslaug Olsen	82, 144, 150
Martinsen, Ørnulf	97
Midttun, Evy-Ann	72
Mjøberg, Nina	104, 135
Moen, Håvard	149
Morin, Aase	100, 128, 182
Mortensen, Margrethe	97

Mowatt, Harry	60, 192
Myrvold, John	132
Myrvold, Kåre	125, 171, 190
Niemi, Aase	72, 149
Nordby, Aage	
Norderval, Ingunn	80, 130, 169
Nyberg, Arvid	164
Nyberg, Roger	83, 129, 191
Olaussen, Turid Innstrand	151
Olsen, Inger A.	139
Olsen, Oddvar	78
Os, Arne Kåre	87
Pettersen, Børre	176, 182
Pettersen, Oddrun	184
Rambøl, Odd	123
Rasmussen, Jorunn	76
Robertsen, Thor	82, 166
Rodahl, Marie	98
Rolstad, Kari	85
Romfo, Reidun	135, 148, 150, 183
Rødseth, John	99, 184
Rønbeck, Sissel	58, 190
Saur, Gunvor	62
Schultz, Britt	73, 126
Skamsar, Embjørg L.	135
Skau, Bjørn	68, 184
Skaug, Bjørn	97
Skogli, Magna Høland	84
Skogli, Oddvar K.	88, 143
Smestad, Anna	96
Sjøvoll, Hallstein	58, 148
Soleng, Oddmund	98, 163
Solaas, Bergiton	82, 165
Steen, Reiuulf	68, 168, 173
Steinsland, Leiv	80
Stenseng, Gunnar T.	132
Stensrud, Ellen	104
Stoltenberg, Jens	60
Sund, Kjell	91, 125, 188
Svendsen, Evelyn Eide	131
Svendsrud, Kjell	84, 136
Syverinsen, Dag Arne	88
Søbønes, Ann Marit	92, 185, 188
Talsnes, Stål	87
Tveita, Knut	89
Urhaug, Trygve	104
Wahl, Jakob	75
Wang, Kjell A.	106, 164, 165
Wikholm, Marit	88
Ødegaard, Ivar	181
Øksenholt, Dagfinn	123
Øverlier, Tine	83
Øyangen, Gunhild	79, 130, 136
Aasen, Bjørn Martin	81, 185, 192

LANDSMØTETS ÅPNING

Det norske Arbeiderpartis 50. ordinære landsmøte ble åpnet i Folkets Hus, Oslo, torsdag 21. mars 1985 kl. 11.00. Revyen "Norge i rødt og blått", skrevet av Arild Nyquist, ble framført. Deretter ble partiledernes minnetale påhørt stående.

GRO HARLEM BRUNDTLANDS MINNETALE

Mange verdifulle medarbeidere og venner er gått bort siden forrige landsmøte. Med Trygve Bratteli har arbeiderbevegelsen mistet en av sine store. Han står sentralt i vår bevegelse og i vår samfunnsutvikling gjennom de siste 50 år. Han var med i den perioden da arbeiderbevegelsens innsats og frammarsj var den sterkeste samfunnstrenden i vårt land. Langt ut over våre rekker tenker man i dag med takknemlighet på hans innsats, liv og virke. Vi minnes hans evne til å trekke de lange linjene for utviklingen, hans evne til å se nye farer og trusler mot våre sentrale verdier. Han glemte aldri sitt utgangspunkt, og han gledet seg inderlig over de forandringer han fikk være med å skape i det norske samfunnet. Trygve Bratteli vil bli stående i fremste rekke blant arbeiderbevegelsens ledere og i fremste rekke i norsk historie i vårt århundre.

Asbjørn Lillås var aktiv i arbeiderbevegelsen hele sitt liv. Han hadde alle de verv som partiet disponerer, bl.a. som leder i Vestfold Arbeiderparti i 15 år, og etter to perioder som vara-representant, fast på Stortinget i tre perioder.

Simen Kristen Hangaard var gjennom en mannsalder sentral i A-pressen, som journalist, som redaktør og som personalsjef i Arbeiderbladet i 8 år inntil han døde. Han var også mangeårig formann i Arbeiderpartiets Presseforbund.

Helene Grønvold arbeidet hele sitt liv i arbeiderbevegelsen på forskjellige poster. Hun var bl.a. leder av kvinneutvalget og landsstyremedlem i partiet. Hun startet flere kvinnelag og hadde en rekke offentlige verv.

Gunnar Sand brukte sitt liv i arbeiderbevegelsens tjeneste. I de vanskelige krigsårene var han formann i AUF, 1943-45. Deretter journalist i Fremtiden og redaktør i Telemark Arbeiderblad. Han var medlem av sentralstyret og landsstyret gjennom en årrekke

John Sanness satte sitt preg på partiet gjennom mange år. Lavmælt, alltid velbegrunnet, framførte han sine argumenter. Det var først og fremst gjennom sitt virke som journalist og utenriksredaktør i Arbeiderbladet at hans store kunnskaper og utenrikspolitikk kom til sin rett, og han var med å forme politikken. John Sannes vil også bli husket som leder av LO's internasjonale kontor og som formann i Nobel-komiteen.

Egil Rosenløv var blant dem som arbeidet seg opp fra å begynne som bud til å bli redaktør i avisen Sørlandet helt fram til

han døde. Han var først og fremst journalist, men også en kompromissløs forkjemper for den bevegelse som han i unge år sluttet seg til.

Harald Løbak var medlem av Stortinget i 28 år. I 4 av disse årene var han landbruksminister. Før det brukte han mye arbeidskraft i kommunepolitikken og fylkespolitikken. Det var i Trysil han hadde sine røtter og fikk sine politiske oppgaver. Harald Løbak var en framtrepende representant for bygde-Norge og arbeiderbevegelsens grunnleggende ideer.

På vegne av vårt parti deltar daglig tusener av mennesker i kommune- og fylkespolitikken. I ordets egentlige forstand bygger de samfunnet, i nær kontakt med den gjenstridige virkeligheten fremmer de vår politikk. Vi kan ikke nevne alle navn, men la Ottar Vollan, Sørfold, Sverre Øvregaard, Narvik, Jon P. Erlien, Oslo, Odd Finsrud, Kongsvinger, Kristine Korsmo, Hedmark, og Atle Hilmersen, Torsken, stå som representanter for de kommunepolitikere som etter mange års samfunnsinnsats nå har forlatt oss.

I nordisk arbeiderbevegelse er Karl August Fagerholm gått bort. Han var i mange år Finlands statsminister og Riksdagspresident, og han var en sterk talsmann for det nordiske samarbeid.

I flertallet av verdens land og folk må man kjempe for sosial rettferd under ufrie forhold og med livet som innsats. Politiske terrorhandlinger er blitt en del av virkeligheten. Like før vårt forrige landsmøte ble Issam Sartawi skutt ned under Sosialistinternasjonalens møte i Portugal. Han hadde gjort seg til en modig talsmann for dialog mellom palestinere og jøder i Midt-Østen. I Polen ble den katolske presten Jerzy Popiluszko bortført og drept av polske sikkerhetsfolk, fordi han åpent støttet Solidaritets krav om frie organisasjonsforhold i sitt eget land. I India ble Indira Gandhi skutt ned av medlemmer av sin egen vaktstyrke. Med henne ble en av Den 3. verdens store lederskikkelser borte. I denne verdens nest folkerikeste stat har hun maktet å holde fast ved flerpartisystemet i det meste av etterkrigstiden, og det tjener landet til ære at det klarte å fortsette dette også etter det siste attentatet.

I stillhet minnes vi våre partikamerater og mange venner.

LEDERENS ÅPNINGSTALE

Jeg hilser landsmøtets delegater og våre mange gjester hjertelig velkommen.

Dette landsmøtet skal skue inn mot år 2000. Legge linjene fremover for landets sterkeste politiske kraft og veiviser gjennom hele det tjuende århundre. Det norske folk har sett til oss for inspirasjon og ledelse. Det har stolt på vår evne til å sikre velstand, trygghet og arbeid.

En slik tillit forplikter. En slik tillit skal vi vinne på ny - slik at vi kan lose vårt land inn i tryggere farvann i 80- og 90-åra.

Dette landsmøtet blir selve startskuddet for valgkampen i 1985. Her skal vi utforme den endelige plattformen for en bred offensiv, slik at Arbeiderpartiet igjen kan ta over styringen av det norske samfunnet.

Det, og intet mindre, er vår felles oppgave. Nå blir grunnlaget lagt for den vårløsning av engasjement, innsatsvilje og krefter som denne bevegelsen er i besittelse av.

Hva er det som gjør den oppgaven så inspirerende, så meningsfylt? Hvorfor er det slik at våre utsendinger fra det ganske land ser fram til landsmøtet med så stor glede og forventning, og samtidig med følelsen av høytid?

Vi er med og tegner kartet for det nye samfunnet. I den prosessen har vi med oss inntrykkende fra menneskers hverdag, holdninger og håp. Vi føler ansvaret for å formidle deres forhåpninger, om et nytt og bedre Norge.

Bak oss har vi en omfattende og bred debatt, der titusener har vært aktive deltakere. Vi har følt problemene, ønskene og behovene på pulsen.

Landsmøtet blir også denne gang et politisk verksted, og en levende prosess. Sammen skal vi skape de nye muligheter. Sammen skal vi skape arbeid for alle, sosial trygghet og en rettferdig fordeling. Sammen skal vi arbeide for internasjonal solidaritet og fred.

Vårt mål er å føre denne politikken ut i livet. Vårt ansvar er å vise vei. Derfor skal vi ha et program som gir tro, tillit og tilslutning. Dette løpet la vi straks, også i opposisjon. Vi har lagt fram klare alternativer. Vårt politiske arbeid skulle bygges på et krav vi stilte til oss selv: Vår politikk i opposisjon skal kunne gjennomføres i posisjon.

Arbeiderpartiet forvalter en viktig kapital: Tillit i det norske folk. Det er ikke bare en tillit, slik det fremgår av meningsmålingene, til vår politikk og vår evne til å finne løsninger når det gjelder helt sentrale behov, som på feltene sysselsetting, helse og eldreomsorg. Det er også en tillit bygget

på lang erfaring, til at vi tar våre egne programmer på alvor. Folk vet hva vi står for. De vet de kan stole på oss.

Det knytter seg store forventninger til dette landsmøtet, langt utover egne rekker. Vi følges med oppmerksomhet av mange miljøer og enkeltpersoner. Av våre massemedier og våre politiske motstandere.

Alle vet de hvilken betydning dette møtet har - i landets største parti, og som vår sterkeste politiske kraft. De vet hvor viktig Arbeiderpartiets landsmøte er - for utviklingen av samfunnsdebatten fram til valget. Og for det norske samfunns utvikling i det kommende tiår.

Mange knytter sin interesse til det vi gjør nettopp ut fra vissheten om at her formes ikke bare et partis program. Her formes den kommende regjeringens program !

Mange har vært utålmodige i de seneste uker og måneder, og ikke kunnet vente på at landsmøtet skulle gjøre sine vedtak. Det er demokratiets natur at hvis alle skal komme til orde og debatten bli bred, levende og dyptpløyende nok, ja da må vi også ha tålmodighet slik at prosessen kan fungere. En ting er jeg sikker på: Dette er ikke en svakhet, men en styrke. For gevinsten er stor. Når debatten har vært demokratisk og meninger er blitt prøvet, da når vi fram til et resultat som er skikkelig grunnfestet, og som gjør at langt flere kan kjempe langt bedre for felles mål. Da har vi også skapt et virkelig grunnlag for en bred faglig-politisk innsats for en ny politikk.

Utålmodigheten er et godt tegn. Den tyder på en offensiv holdning og et ønske om å gå ut og slåss. Den viljen skal vi være glade for at vi har mye av i våre rekker. Nå skal vi omsette den i handling.

Etter våre årsmøter og landsmøtene i ungdomsbevegelsen og kvinnebevegelsen står det igjen et klart inntrykk: Vi står sterkt og samlet ved innledningen til den store politiske drakampen - om hvilke ideer og hvilke og hvilke krefter som skal bestemme utviklingen i vårt land inn mot 1990-årene. De landsomfattende møtene, AUF- og Kvinnekonferansen, ble sterke demonstrasjoner på at vi har mye på hjertet, mye vi ønsker å få utført. De ble en sterk manifestasjon av politiske krefter med samlende verdier og mål.

De unge og kvinnene har gått foran, vist optimisme, inspirasjon og engasjement. Ingen som opplevet de møtene kunne være i tvil om viljen til innsats, viljen til å vinne. De har følt på kroppen hva den politiske kampen står om. Derfor kjemper de for gjennomslag for et sterkt og målbevisst Arbeiderparti, som kan ta på seg den oppgaven å endre kursen og skape en annen fremtid.

Det er vår oppgave, i dette landsmøtet å gi et avgjørende bidrag til at ungdommens, kvinnes og alle de andres ønsker og hån kan bli virkeliggjort.

Hvor står vi, 6 måneder før valget ?

I angrepsposisjon for en ny politikk og en ny offensiv !

Vi har alle muligheter. Gjennom det arbeid som er gjort ute i våre lag og folkevalgte organer, i et faglig-politisk samarbeid, og gjennom hele den brede programprosessen, er det lagt et solid grunnlag. Det er opp til oss selv å bruke det, spre budskapet til enda flere. Kjempe i lag for våre verdier og våre mål for det norske samfunnet.

Det er nå opp til oss selv å sørge for fullt gjennomslag. Vi har vilje til forandring, vilje til forbedring, vilje til fornyelse. Derfor har vi også vilje til å vinne !

Som i 1935 vender vi ryggen til mismot og pessimisme. Vi stiller oss igjen i spissen for en politisk offensiv for å gjenreise veksten og troen på evnen og innsatsviljen i det norske folk.

For noen dager siden mottok jeg en som studerte den norske politiske scene, fra et annet nordisk land og fra en annen politisk bakgrunn. Hans tese var ikke ukjent: Har dere ikke egentlig fullført Arbeiderpartiets program ? Har dere ikke gjennomført deres verk ? Er ikke den gjenstående kamp bare en kamp for å bevare og trygge det dere har skapt ?

Slike spørsmål fortøner seg enda mer meningsløse og livsfjerne når vi hører dem gjentatt etter fire års konservative eksperimenter. For visst har han rett i, han som spurte, at det har vært nødvendig med aktiv kamp for å bevare- For vi har fått erfare at reformpause ikke bare betyr stillstand, men tilbakegang. Det var det mange som ikke hadde fantasi til å tenke seg, i 1981. De trodde ikke de tok noen sjanse ved å la seg lokke av Høyre-reklamen. De trodde alt vi hadde oppnådd, var der for godt. At tryggheten ikke kunne trues eller undergraves.

Sett i forhold til den virkelighet vi kan oppsummere, hva så med spørsmålet om vi står ved veis ende ? Det er en eldgammel erfaring vi har høstet, at slik ser verden ut med konservative øyne. Der i gården har alltid bremseklossene vært i bruk. Vi gikk alltid for langt, eller for fort.

Men hva sier egentlig han eller hun som hevder vi har nådd alle rimelige mål i utbyggingen av velferdssamfunnet ?

- Jo at vi kan si oss fornøyd når det står 14-15 000 eldre på venteliste til sykehjem.

- At vi skal slå oss til ro med at bare hvert 5. barn får plass i barnehage.

- At vi skal leve med en situasjon der mange milliarder går til ledighetstrygd i stedet for til å bekjempe lediggang.

Nei, partifeller - vi er fortsatt underveis. Våre mål er langt fra nådd. De sosialdemokratiske ideer er fortsatt bærere av fremtiden, både nasjonalt og internasjonalt.

Skal vi komme videre, blir det vår jobb å sørge for at det

norske konservative eksperimentet bare blir en parentes, en pause i utviklingen. Vi har advart mot å gjenta feilene som konservative regjeringer har gjort i andre land også her hos oss. I dag ser vi at advarslene har vært begrunnet. Vi ser at drivkraften er borte og at retningen er feil.

Den konservative oppskriften og den dynamiske skattepolitikken har gitt dynamikk for enkelte. For de som fra før stod sterkest. Men den har gjort nye titusener arbeidsledige. Den har gjort nye titusener til sosialklienter. Den har gitt svekket innsats i eldreomsorgen. Den har lagt økte byrder på barnefamiliene, på lavinntektsgruppene og på pensjonistene. Den har skapt større forskjeller mellom grupper og distrikter. Og - kanskje verst av alt, når vi er opptatt av veien framover: Den har skapt økt utrygghet og gitt svekket framtidstro hos ungdommen.

Dette er en fallitt-erklæring i et samfunn som totalt sett er blitt enda rikere, i et samfunn med større muligheter enn noen gang før.

Derfor er vår viktigste kritikk mot Regjeringen at den ikke har tatt i bruk mulighetene til å utløse de skapende krefter som kan legge grunnlaget for ny vekst og framgang. Arbeiderpartiet vil aldri godta en politikk som gir framgang for de få på bekostning av de mange. Derfor må vi sikre gjennomslag for en ny politikk som kan gi utviklingen ny fart og ny retning.

Det er denne politikken dette landsmøtet skal utforme.

Det er selve fellesskapstanken i vårt samfunn som nå er under sterke angrep. Det skjer under andre navn og under falske flagg. Det hevdes at målet er det samme, økt velferd og trygghet for alle. Men at det er nødvendig med andre midler. Generelle ordninger er for dyre, hevdes det. Derfor er det de "som trenger det mest" som skal hjelpes. Oppskriften er privatisering.

Dette er ikke en politikk for økt velferd og trygghet. Det er en politikk som vil gjenreise de sosiale ulikhetene og motarbeide en rettferdig fordeling. Det er en politikk for det gamle samfunn der den sterkeste vilje også er dens rett.

Denne kampen er ikke ny. Høyre-kreftene har alltid ment at det er for kostbart å trekke alle grupper og distrikter med i utviklingen. At sosiale reformer og velferd for alle svekker den økonomiske veksten.

Den politiske striden står egentlig om vi er villige til å sikre våre felles goder og fellesskapsløsninger, eller om vi skal fortsette på en kurs som legger økte byrder på den enkelte og skaper større ulikheter i vårt samfunn. Striden står om vi fortsatt skal bygge vårt samfunn på solidaritet - eller om den snevre egeninteresse skal bli en viktigere drivkraft.

La meg her nevne ett område, som kanskje klarere enn noe annet illustrerer ansvaret for hverandre. Vi har i denne perioden fått se at utbyggingen innen eldreomsorgen og sykehjemmene ikkehar holdt tritt med behovene. Dette er alvorlig. Dette vil

vi ikke akseptere. Her må vi skjerpe samfunnsansvaret. Vi går inn for en forsterket utbygging av sykehjemmene, en langt bedre økonomi for fylker og kommuner. Bare slik kan de ivareta sine viktige funksjoner.

Likevel har programkomiteen følt et ansvar for en enda klarere markering av alvoret i denne saken. Nå må det ikke herske skygge av tvil om at vi vil satse det som ansvaret for våre eldre krever.

Som en bekreftelse på den forpliktelse Arbeiderpartiet her vil på seg vil vi nå anbefale landsmøtet å gå til det skritt å programfeste en utbyggingsplikt for sykehjem.

Vi markerte i går 50-års jubileet for dannelsen av Nygaards-vold-regjeringen. Det var starten på en utvikling som skaffet oss en helt annen historisk erfaring. Det var starten på en utvikling der flere års borgerlig handlingslammelse ble erstattet med en offensiv og målrettet politikk for å bygge ut velferden, for å sette hele folket i arbeid.

Gjennom arbeiderbevegelsens kamp for velferdssamfunnet ble alle grupper og distrikter trukket med i utviklingen. For oss er dette en helt sentral politisk målsetting. Det er et rettferdskrav og et ledd i utviklingen av det sosiale og økonomiske demokrati.

Denne målbevisste politikken for å føre Norge fra fattig-samfunnet til velferdssamfunnet, var ikke bare moralsk riktig og mer rettferdig. Den var også økonomisk langt mer effektiv. Den ble drivkraften, ja, selve forutsetningen for moderniseringen av vårt samfunn. Vi fikk økt velferd og økt økonomisk vekst. Velferdssamfunnet ble et avgjørende bidrag til veksten i det norske samfunn.

Det finnes ingen ny og oppsiktsvekkende annerledes oppskrift i dag. Den grunnleggende lærdom, at det er i fellesskap vi best kan makte utfordringene, skulle vi ikke behøve å lære en gang til. Erfaringene vi har bak oss gir solid veiledning. Gjennom samhold og solidarisk innsats bygget vi landet, og investerte i felles framtid. Den stagnasjon, den fremtids pessimisme, som fulgte i kjølvannet av borgerlig styre ble erstattet av målrettet handling og optimisme. Her ligger Arbeiderpartiets største utfordring også i dag.

Økt satsing på de frie markedskreftene, økt konkurranse og privatisering inn på vårt velferdssamfunns kjerneområder - helse-stell, eldreomsorg og skoleverk - gir ikke økt frihet, men økt utrygghet. Det gir frihet for de få - til alene å sikre seg og sine - og til å løpe fra fellesskapets regning.

Derfor - partifeller - skal vi igjen velge vår vei.

Etter stagnasjon og tilbakeslag med fire års borgerlig styre, hva er den viktigste oppgaven av alle? Å sikre retten til arbeid. Frihet og menneskeverd er uløselig knyttet til en slik rett.

Arbeid for alle er en grunnmur også for våre øvrige mål. Uten den fulle sysselsetting når vi dem ikke. Arbeid for alle skal gi den vekst som vil bety økt livsstandard for de mange. Slik skal vi satse på et Norge der alle skal være med, et Norge der det blir stilt krav om innsats, men der alle er med og høster fruktene av de verdier vi skaper.

Vi vet at arbeidsoppgaver ikke er noen mangelvare. Gjennom politiske beslutninger kan vi også påvirke hvor mye arbeid som utføres. Arbeiderpartiet står klar til å ta det ansvaret, til å ta de beslutningene og til å gjennomføre dem. Gjennom vår praktiske politikk vil vi vise at full sysselsetting er både mulig og nødvendig.

- Framtidspessimistene hevder at det ikke er mulig å skape arbeid for alle. Ny teknologi vil gjøre menneskelig arbeidskraft overflødig på stadig nye områder.

- Kåre Willoch erklærer at det ikke er realistisk å komme tilbake til den lave ledighet vi har vært vant til her i landet.

Vi lar oss ikke overmanne av en slik pessimisme, av en slik selvoppgivelse. Det forteller bare om mangel på mål og visjoner for vår framtid. Det avslører den mangel på nytenkning og vilje til målrettet satsing som nå i fire år for mye har fått dominere regjeringkontorene.

Arbeiderbevegelsens ideer, kampen for et mer rettferdig samfunn, har alltid hatt et internasjonalt perspektiv. I morgen vil vi få en aktuell påminnelse om situasjonen i andre verdenshjørner, der vi vet mennesker trenger vår solidaritet og støtte, i Afghanistan, Mellom-Amerika, Sør-Afrika.

Vi ønsker vår gjest fra ANC og vår partikollega Guiellermo Ungo særskilt velkommen. (Taktfast applaus).

Åpningen av landsmøtet faller sammen med FNs dag mot apartheid og 25-års minnet for Sharpeville-massakren.

Det bringer våre tanker til de undertrykte i Sør-Afrika. Faren for et blodig opprør er økende. Vi - og våre allierte - har et stort ansvar for å legge et avgjørende press på det hvite mindretallsregimet. Arbeiderpartiet har fremmet konkrete forslag i Stortinget.

Vår utfordring til Regjeringen er å fremme en Stortingsmelding som gir Stortinget grunnlag for å slå fast hva flertallet står for i denne saken. Det er i virkeligheten et forsøk på manipulasjon Stortinget blir utsatt for, når Regjeringen nå har lagt opp til å unngå en reell behandling, ved å la handelsministeren komme med en redegjørelse.

De globale utfordringene er skritt for skritt blitt en ufravikelig del også av vår egen framtid. Øst-Vest-Nord-Sør. Her har vi vår generasjons største utfordringer.

Kloden er vår felles arv. Vi har overtatt den fra våre for-

eldre. Men vi har den bare på lån fra våre barn.

Vårt krav er felles handling.

Hvis kjernevåpentrusselfen ikke er nok til å få oss til å handle, hvis sultende barn ikke er nok, hvis foreldre uten arbeid, menneskelig ufrihet, fornedrelse og nød ikke er nok, så står vi nå - slik vi ser det i Afrika - overfor den trussel at selve vårt miljø og livsgrunnlag trues.

Ikke bare for mennesker som lever langt fra vårt privilegerte hjørne av verden, men for mennesker og livsmiljø i alle land. De døende skogene i Vest-Tyskland minner oss brutalt om det.

Mange spør seg: Kan det nytte? Hjelper det å slåss for politiske løsninger? Har internasjonalt arbeid noen mening? Det er egentlig for mange som stiller seg slike spørsmål. Vårt svar må være: Hva er alternativet?

Vi har ikke noe valg. Vi må gjøre hva vi kan make for å øke innsikten, få stadig flere i tale, nå inn til menneskers følelser og forstand, - for å skape forandring.

Det har vært vår holdning i kampen for en menneskelig fremtid i våre egne land. Også da sa andre at det ikke nyttet, at vi var naive, idealister og drømmere.

I dag er historien på vår side. Men uten viljen, overbevisningen og kampgløden, ville vi ikke ha vært der vi er i dag. Og uten den kommer vi ikke videre, verken nasjonalt eller internasjonalt. Derfor skal vi styrke hverandre i troen, og viljen, gi inspirasjon til den oppgave vi sammen går til.

Herved erklærer jeg det 50. ordinære landsmøte i Det norske Arbeiderparti for åpnet.

GJESTENE PRESENTERES

Gro Harlem Brundtland ønsket følgende gjester velkommen til landsmøtet:

Charles Turnock,	The Labour Party, England
Horst Jungmann,	Sozialdemokratische Partei Deutschlands
Luc Veron,	Parti Socialiste, Frankrike
Guillermo Ungo,	El Salvador
Sindiso Mfenyana,	African National Congress

Ingvar Carlsson,	Socialdemokraterna, Sverige
Bo Thoreson,	"-
Svante Lundkvist,	"-
Sven Dahlin,	"-
Jan O. Karlsson,	"-

Anker Jørgensen,	Socialdemokratiet, Danmark
Steen Christensen,	"-

Pertti Hietale,	Det sosialdemokratiske Parti, Finland
Lauri Sivonen,	"-

Bjørn Wall,	Nordisk Samarbeidskomite
-------------	--------------------------

Harriet Andreassen,	Landsorganisasjonen i Norge
Yngve Hågensen,	"-
Jan Kr. Balstad,	"-
Liv Buck,	"-
Alf Frotjold,	Arbeidernes Opplysningsforbund

Aage Søgård,	"-
Rolf Kr. Larsen,	"-
Sigurd Birkelund,	Arbeidernes Edruskapsforbund
Håvard Enberg,	"-

Grete Berget,	Arbeidernes Ungdomsfylking
Ståle Dokken,	"-

Per Brunvand,	Arbeiderbladet
Arvid Jacobsen,	A-pressens Oslo-redaksjon
Einar Olsen,	Arbeiderpressens Samvirke A/L og Norsk Arbeiderpresse A/S

Even Rusten,	Framfylkingen
Torgeir Bøhn,	"-
Sverre Schønning,	Norges Kristne Arb. Forbund
Jan Rudy Kristensen,	"-
Trygve Urhaug,	"-

Personlig innbudte:

Tor Aspengren,	Egil Knudsen,
Bjørn V. Bergh,	Haakon Lie,
Aase Bjerkholt,	Annemarie Lorentzen,
Olav Brunvand,	Rakel Seweriin,
Ronald Bye,	Einar Strand,
Einar Gerhardsen,	Aud Blegen Svindland,
Reidar Hirsti,	Aksel Zachariassen

De beste medlemsververe i 1983 og 1984:
Dagmar Andersen, Oslo, og Leif Bruflat, Oppland.

Haakon Lie og Reidar Hirsti var forhindret fra å møte.

GJESTENE HILSER LANDSMØTET

Ingvor Carlsson, Sverige, hilste på vegne av de utenlandske gjestene: Vi er helt klare over at denne kongress er viktig, at den skal legge grunnlaget for at Arbeiderpartiet til høsten skal overta regjeringsmakten. Derfor kommer vi til å følge forhandlingene med ekstra oppmerksomhet. Norsk og svensk arbeiderbevegelse skal føre valgkamp samtidig, og våre motstandere har sagt at det er fra helt motsatte utgangspunkter. Det er sant, men bare i ett henseende, at dere akkurat nå er i opposisjon. Men det skal valget til høsten endre. Sosialdemokratene står foran store oppgaver i de nordiske og vesteuropeiske land. Vi bygde opp velferdsstaten, vi skapte full sysselsetting, og under sosialdemokratisk ledelse ble våre land bra land å leve og bo i. Det er disse grunnleggende innslag i velferdsstaten det nå stilles spørsmålsteget ved av den såkalte nyliberalismen, i realiteten meget konservativt tankegods. Dette borgerlige alternativ ser arbeidsløshet som et middel, det ser det som en oppgave å svekke fagbevegelsen, det ser det som ønskelig å øke - ikke minske - klaseskillene. Men jeg er overbevist om at når vi henvender oss til de enkelte mennesker, så reagerer de på at det i Vest-Europa, USA, Canada og Japan går 34 millioner mennesker arbeidsløse. For det er en trussel mot det enkelte individ, en trussel mot det samfunn vi har skapt, og det er i det lange løp en trussel mot selve demokratiet. Retten til arbeid må derfor være og forbli arbeiderbevegelsens viktigste oppgave.

Dessuten er behovet for trygghet ikke mindre i 80-årenes samfunn enn i 30- og 60-årenes. Når man skraper overflaten av høyre-kreftenes krav om frihet og spør: Frihet for hvem og frihet til hva? viser det seg at der er samme gamle urett og samme gamle klasesamfunn dagens Høyre står for som det stod for i 30-årene, da arbeiderbevegelsen erobret den politiske makten i våre land. I en tid da ny teknikk gir uante muligheter, men også innebærer stor risiko, da vårt miljø trues, da retten til arbeid krever like stor innsats, like mye nytenkning, like mye politisk handlekraft som på 30-tallet, da er sosialdemokratenes ideer nødvendige, og da er det også nødvendig med sosialdemokratiske regjeringer. Det er på tide å få den naturlige rollefordeling: at sosialdemokratene regjerer og de borgerlige oppjonerer. Også i Norge er det på tide at landets sterkeste politiske kraft får regjeringsansvaret. Vi er mange i Norden og resten av verden som med interesse og spenning kommer til å følge valgkampen og valgresultatene. Hvis de norske sosialdemokrater gjenvinner regjeringsmakten, får det betydning også langt utenfor landets grenser, det vil oppmuntre sosialdemokrater over hele verden til fortsatt kamp for sine ideer om frihet, likhet og solidaritet. Denne kongress kommer til å vise at framtida tilhører sosialdemokratene.

Tor Halvorsen, LO, hilste på vegne av de innenlandske gjestene: Vi er midt inne i en hektisk periode med partilandsmøter. Noen partier har avvirket sine, andre vil gjøre det i ukene som kommer. Men jeg tar neppe munnen for full når jeg sier at det er en spesiell begivenhet når DNA samles til sitt landsmøte. Jeg tror de fleste, ikke minst massemedia, er mer interes-

sert i hva som skjer her i Folkets Hus enn på de fleste andre landsmøter denne våren. Det er flere årsaker til dette. Selv sagt er Arbeiderpartiet viktig fordi det er det største parti i landet. Enda viktigere er det at det er det kommende regjeringsparti som nå holder landsmøte. Og med stor sannsynlighet er det et regjeringsprogram vi skal behandle de dagene vi sitter sammen. Slik er det ikke med noen av de andre partiene. De nåværende regjeringspartier vil nøye seg med å lage sine egne programmer, det borgerlige regjeringsprogrammet må vi nok vente på, om vi i det hele tatt får se det før valget.

Men også på andre områder peker Arbeiderpartiets landsmøte seg ut. Fra gammelt av har alltid våre landsmøter hatt en reell politisk betydning. Noen har kalt disse landsmøtene for politiske verksteder, fordi det her foregår viktige politiske diskusjoner, her tas det avgjørelser, og her skapes det politikk. Ikke noe annet parti har en slik tradisjon for sine landsmøter. Sist, men ikke minst, er Arbeiderpartiets landsmøte viktig fordi arbeiderbevegelsen er og skal være en reformbevegelse. Når en skal finne ut hvilke reformer og krav som er nødvendig i fremtiden, må en søke arbeiderbevegelsens organisasjoner. Det er andre krefter i samfunnet som representerer bremsene. Også for oss i fagbevegelsen er det en stor begivenhet når partiet samtil landsmøte. Med jevne mellomrom heves kritiske røster mot det faglig-politiske samarbeidet. Jeg følger det slik at det aldri har vært så lett å forsvare det faglig-politiske samarbeidet som akkurat nå. I fagbevegelsens vedtak og programmer tar vi opp de sakene vi vil arbeide for og de krav vi vil stille i fremtiden. En del av disse dreier seg om lønns- og arbeidsvilkår, de må løses gjennom faglig arbeid og forhandlinger. Dette er fagbevegelsens eget bord. Men en rekke andre krav og ønsker kan bare oppfylles gjennom politiske vedtak i folkevalgte organer. Nå opplever vi for første gang på lenge at ingen av våre krav om forbedringer er oppfylt ved hjelp av regjeringen. Derimot har den undergravd viktige reformer og tilmed satt dem i revers. Arbeidsmiljøloven og sykelønnsordningen er viktige eksempler på dette. I forbindelse med tariffoppgjøret har regjeringen møtt vår invitt til inntektspolitisk samarbeid med lønnsdiktat og trusler. Norsk fagbevegelse har fått en motstander til. Vi har alltid hatt NAF som motpart, men i denne perioden har vi også hatt regjeringen og stortingsflertallet mot oss. Derfor bør det ikke overraske noen at norsk fagbevegelse vil delta sterkt og intenst i arbeidet for å få et regjeringsskifte til høsten.

Behandlingen av arbeidsprogrammet står mest sentralt på dette landsmøtet. Slagordet Ny vekst for Norge er godt. Det er godt fordi det er offensivt og fordi det har et dobbelt innhold. Vi vil ha ny vekst fordi vi i det siste ikke har hatt vesentlig vekst i vårt samfunn. Men vi skal også ha ny vekst i den forstand at den skal ha et nytt innhold. Vi vil ha en vekst som skaper arbeid og trygghet for folk flest, en vekst som bidrar til å gjøre livet lettere å leve for vanlige mennesker. Det er ikke på Børsen vi finner målestokken for den vekst arbeiderbevegelsen ønsker. Det er folkets velferd som er vår målestokk for veksten.

Det knytter seg spenning til en del av punktene i Arbeidsprogrammet. Fra fagbevegelsens side er vi opptatt av alle som sikter på å trygge sysselsettingen. Vår egen kongress vil slå ring om velferdssamfunnet og kjempe mot privatisering. Jeg håper dette vil stå sentralt også på dette landsmøtet. Når det gjelder

pensjonsalder er utålmodigheten stor i fagbevegelsen. Men dette kommer vi tilbake til. La meg her og nå bare ønske lykke til med forhandlingene.

SAKLISTAS PUNKT 2 : KONSTITUERING

A) FULLMAKTER

Fullmaktskomiteen var oppnevnt av sentralstyret 11. mars 1985 og besto av: Roar Løwer, Vestfold, Eirin Faldet, Hedmark, Egil Nilsen, Oslo, Grethe Tennefoss, Østfold, Lucie Paus Falck, Akershus, og Frank Andersen, Partikontoret, sekretær.

Komiteens leder, Roar Løwer, la fram komiteens innstilling:

Komiteen har hatt møte den 18. og 21. mars, og har gjennomgått fullmaktene.

Følgende representanter har meldt forfall, og varerepresentanter møter:

Repr.nr.

044	Marit Stalsberg, Hedmark	Else Thingstad møter
049	Oddvar Jakobsen, Hedmark	Edith Finsrud møter
054	Anne Myhre, Hedmark	Anita Brekken møter
056	Undis Aasen, Hedmark	Jørn Strand møter
088	Terje Kampsveen, Oppland	Siv Olsen møter
094	Gerd Agnes Solum, Buskerud	Berit Midtskogen Warhuus møter
143	Asbjørn Dalsmo, Vest-Agder	Geir Hagen møter
191	Melvin Steinsvoll, Møre og R.	Liv Vold møter
211	Randi Sandvold, Sør-Trøndelag	Torild Strand møter
212	Edle Ystmark, Nord-Trøndelag	May Liss Vesterdal møter
216	Torbjørn Aunet, Nord-Tr.lag	Geir Iversen møter
218	Bente Hagen, Nord-Trøndelag	Svein Jørum møter
250	Evy-Ann Midttun, Finnmark	Åse Niemi møter
251	Helmer Mikkelsen, Finnmark	Kristine Broch Johansen møter
268	Joar Sørensen, Oslo	Finn Hauge møter
271	Unn Stenersen, Oslo	Odd Smebye møter
275	Ingrid Nordli, Oslo	Erik Bogen møter

Ved åpningen var det møtt fram 298 valgte representanter, derav 16 vararepresentanter.

Fullmaktene er gjennomgått og funnet i orden, og anbefales godkjent.

VEDTAK: Fullmaktene godkjent.

B) SAKLISTA

Landsstyrets forslag til sakliste ble referert:

1. Åpning
2. Konstituering

- a) Fullmakter
 - b) Sakliste
 - c) Arbeidsordning
 - d) Valg av ordstyrere, sekretærer og komiteer.
3. Innstilling om beretningen
 4. Innberetning fra Revisjonsnemnda
 5. Innsendte forslag
 6. Lovendringer
 7. Den politiske situasjon
Innledning v/Gro Harlem Brundtland
 8. Arbeidsprogrammet 1986-89
 9. Stortingsvalget 1985
v/Ivar Leveraas
 10. Valg
 11. Avslutning.

VEDTAK: Saklista enstemmig godkjent.

C) ARBEIDSORDNINGEN

Landsstyrets forslag til arbeidsordning var trykt i landsmøtehefte nr. 1:

Landsmøtet er åpent for presse og kringkasting. Partimedlemmer har adgang til galleriet mot framvisning av spesielt adgangskort.

Etter innstilling fra landsstyret fastlegger landsmøtet selv planen for gjennomføring av møtet. Det holdes ordinært to møter daglig. Formiddagsmøtet fra kl. 09.00 til kl. 13.00, og ettermiddagsmøtet fra kl. 15.00 til kl. 19.00. Om nødvendig holdes kveldsmøte.

Det velges 4 ordstyrere som vekselvis og etter seg imellom gjort orden leder landsmøtets forhandlinger. Ønsker den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal vedkommende overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrerne.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres saker som behandles, alle forslag som tramettes og beslutninger som fattes med angivelse av avstemningsresultat og eventuelt antall avgitte stemmer.

Den landsmøtevalgte nemnd, som gir innstilling om årsberetningene, skal også gi innstilling om landsmøtets forhandlingsprotokoll. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse avgir nemnda innstilling om foregående dags protokoll. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av sentralstyret.

Representantene har rett til å ta ordet inntil 2 ganger i samme sak, med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid.

Ordstyrerne har rett til å stille forslag om tidsbegrensning. Det skal skje når det er nødvendig for å overholde vedtatte tidsrammer. Det forutsettes at forslag om begrenset taletid - så langt råd er - innebærer at de representanter som står på talerlisten får samme tid til disposisjon. Representanter som forlanger ordet til forretningsorden gis inntil 1 minutt taletid

til den enkelte sak.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyrerne og være undertegnet med forslagsstillerens navn og fylke.

Etter at det er vedtatt å sette strek kan nye forslag ikke framsettes.

Dersom noen krever det, skal valgene foregå ved skriftlig avstemning. Andre avstemninger foregår ved håndsopprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning foregår ved navneopp-rop. Representantenes stemmegivning innføres i protokollen.

VEDTAK: Arbeidsordningen godkjent.

D) VALG AV ORDSTYRERE, SEKRETÆRER OG KOMITEER

Landsstyrets forslag:

Dirigenter:	Odvar Nordli	- Stortingsgruppa
	Tor Halvorsen	- Sentralstyret
	Gunn Vigdis Olsen-Hagen	- Rogaland
	Ase Klundelien	- Buskerud
Sekretærer:	Kåre Myrvold	- Vestfold
	Karin Torp	- Oslo
	Asbjørn Kristoffersen	- Partikontoret
	Frøydis Gaare	- Sør-Trøndelag

Beretnings- og protokollkomite:

Sverre Kr. Fjeld	- Hedmark - leder
John Rødseth	- Hordaland
Jorunn Rasmussen	- Troms
Arne Michaelson	- Østfold
Tove Granli	- Nord-Trøndelag
Martin Kolberg	- Partikontoret - sekr.

Reisefordelingskomite:

Gunnar Halvorsen	- Aust-Agder - leder
Sylvi Enevold	- Finnmark
Tove Kolle	- Buskerud
Rolf Jørgensen	- Revisjonen - sekr.

Redaksjonskomite for arbeidsprogrammet:

Gro Harlem Brundtland	- Sentralstyret - leder
Tor Halvorsen	- Sentralstyret
Sissel Rønbeck	- Kvinnesekretariatet
Jens Stoltenberg	- AUF
Brit Jørgensen	- Aust-Agder
Sigbjørn Eriksen	- Nordland
Aud Helgesen	- Hordaland
Kjell Borgen	- Sentralstyret/Hedmark

Evy-Ann Midttun	- Landsstyret/Finnmark
Thorvald Stoltenberg	- Oslo
Ingeborg Botnen	- Sentralstyret/Telemark
Gunnar Berge	- Sentralstyret
Gudmund Gjengaar	- Sør-Trøndelag
Thorbjørn Jagland	- Partikontoret - sekr.

Redaksjonskomite for andre politiske saker
og organisasjonssaker:

Einar Førde	- Sentralstyret - leder
Britt Schultz	- Kvinnesekretariatet
Turid Birkeland	- Oslo/AUF
Marit Wikholm	- landsstyret/Hordaland
William Engseth	- Troms
Randi Øverland	- Vest-Agder
Gunnar Skaug	- Østfold
May Liss Vesterdal	- Nord-Trøndelag
Kjell Sund	- Rogaland
Solveig Haugland	- Vestfold
Ola Dahl	- Oppland
Helen Bøsterud	- Akershus
Dagfinn Øksenholt	- Telemark
Torstein Moland	- sekretær

Valgkomite:	Ole Knapp	- Sentralstyret - leder
	Åshild Hauan	- Kvinnesekretariatet
	Øystein Svendsen	- Nordland/AUF
	Agnes Bua	- Landsstyret/Vest-Agder
	Gunnar Aagesen	- Landsstyret - S-Tr.lag
	Ole Korslund	- Akershus
	Arild Bakken	- Oppland
	Kari Helliesen	- Rogaland
	Laila Kaland	- Landsstyret/Møre og R.
	Ivar Ødegaard	- Oslo
	Edith Finsrud	- Hedmark
	Jakob Wahl	- Buskerud
	Magna Kvalheim	- Sogn og Fjordane

Fullmaktskomite:

Fullmaktskomiteen ble valgt i sentralstyrets møte 11.3.1985 og består av følgende:

Roar Løwer	- Vestfold - leder
Eirin Faldet	- Hedmark
Egil Nilsen	- Oslo
Grethe Tennefoss	- Østfold
Lucie Paus Falck	- Akershus
Frank Andersen	- Partikontoret - sekr.

VEDTAK: Alle enstemmig valgt.

Formiddagsmøtet ble hevet kl. 13.05.

ETTERMIDDAGSMØTET TORSDAG 21. MARS 1985

Møtet ble satt kl. 15.00 med Odvar Nordli som dirigent. Landsstyrets forslag om oversendelse av innsendte forslag til redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet ble tatt opp. Det gjaldt følgende, inntatt i landsmøtehefte nr. 1:

1.5, 1.7, 1.10, 1.19, 1.21, 1.23, 1.24, 1.25, 1.26, 1.29, 2.2, 2.3, 2.7, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13, 2.14, 2.15, 2.16, 2.17, 2.18, 2.19, 2.20, 2.21, 2.22, 2.23, 2.24, 2.25, 2.26, 2.28, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.11, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.18, 3.19, 3.20, 3.21, 3.23, 3.24, 3.25, 3.29, 3.30, 3.31, 3.36, 4.1, 4.2, 4.3, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17, 4.18, 4.19, 5.1, pkt.1, 5.3, 5.13.

VEDTAK: Nevnte forslag oversendt redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet.

Videre foreslo landsstyret følgende forslag oversendt redaksjonskomiteen for politiske og organisasjonsmessige saker (inntatt i landsmøtehefte nr. 1):

5.4, 5.7, 5.8, 5.9, 5.10 og 5.14.

VEDTAK: Oversendt redaksjonskomiteen for politiske saker.

Forslag fra landsstyret om behandlingsmåte for programsakene ble tatt opp:

Programkomiteens tilleggsinnstilling, det opprinnelige programforslaget og alle innkomne forslag som er referert i landsmøtehefte nr. 2 oversendes REDAKSJONSKOMITEEN FOR ARBEIDSPROGRAMMET. I tillegg kommer de forslag i landsmøtehefte nr. 1 som vedtas oversendt denne redaksjonskomiteen.

Redaksjonskomiteens innstilling overfor landsmøtet legges fram i form av en revidert tilleggsinnstilling.

Under sluttbehandlingen i landsmøtet behandles hvert enkelt underkapittel i selve programforslaget sammen med de tilhørende endringsforslagene i tilleggsinnstillingen.

VEDTAK: Behandlingsmåten godkjent.

Dirigenten opplyste at den ene av de to representantene som ikke hadde rukket fram til åpningsmøtet nå var ankommet, og fullmakten ble godkjent.

Det ble videre bifalt at punktene 7 og 8 på saklista ble behandlet under ett. Ordet ble gitt partilederen.

SAKLISTA PUNKT 7 OG 8: ARBEIDERPARTIET FORAN 1990-ÅRENE

GRO HARLEM BRUNDTLANDS FOREDRAG

"Ny vekst for Norge" er Arbeiderpartiets ambisjon for det norske samfunnet. Den vekst vi legger opp til, er ikke bare en økonomisk vekst som vi så avgjort trenger. Det er også en vekst i menneskelige verdier, i menneskelig frihet og i menneskelig samhold og fellesskap.

Programmet bærer videre en viktig tradisjon i norsk arbeiderbevegelse: Det tar utgangspunkt i de mulighetene vårt samfunn har. Vi legger ikke fram overbud som ikke lar seg realisere. Men vi presenterer heller ikke et "underbud" som fører til at ressurser og menneskelig skaperevne ikke blir brukt.

"Ny vekst for Norge" er et program for å gjenreise veksten i industrien og i de tjenesteytende næringene. Det er et program for å rette opp igjen den borgerlige regjeringens forsømmelser innen den offentlige sektor. Samtidig legger vi opp til nye løft

- i helsesektoren,
- i eldreomsorgen,
- barnefamilienes økonomi skal bedres,
- og de eldre skal få rett til å avslutte sitt yrkesliv i verdighet.

Skal vi klare alle disse oppgavene, må vi skape mer, ikke mindre, slik resultatet blir hvis arbeidsløsheten får vokse. Gjenreising av den fulle sysselsettingen er en forutsetning for ny vekst. Det første en Arbeiderparti-regjering vil gjøre etter valget, er derfor å legge fram et nytt økonomisk opplegg og en plan som straks vil redusere arbeidsløsheten.

Vi har bak oss en periode med store forandringer. Den økonomiske krisen som ble utløst på 70-tallet, førte ikke bare med seg store omveltninger i økonomien. Vi opplevde også store politiske forandringer. Gamle konservative ideer fikk økende fotfeste i de industrialiserte landene. Det forsterket bare de økonomiske problemene. Det er min overbevisning at hvis industri-landene samlet hadde møtt problemene med en sosialdemokratisk politikk, hadde vi unngått massearbeidsløsheten.

Men Høyre-partiene brukte i stedet den økonomiske krisen til å stille spørsmålstegn ved vårt blandingsøkonomiske system og ved vårt velferdssamfunn. Privatisering av offentlige oppgaver, mer markedsøkonomi og større inntektsforskjeller har vært viktige ingredienser i Høyre-politikken i alle land. Denne politikken utgis nå i Norge som "nytenkning" ifølge en transparent som er hengt opp utenfor Høyres Hus. Nytenkningen skal føre fram til det gode og åpne samfunnet, ifølge Statsministerens kontor.

Etter min mening består det nye i at man har hentet fram tankegods som var foreldet for mer enn en generasjon siden. De synbare resultatene av denne gamle medisinen, fylt på nye flasker, hva er de?

- at unge går uten arbeid,

- at sosialkontorene er blitt nødhavn for stadig nye grupper,
- at sykehuskøene vokser,
- at vekstevnen i økonomien er redusert.

I den grad vi kan trekke paralleller mellom et sykt menneske og et samfunn som viser sykdomstegn - men som slett ikke behøvede å ha det - må det være på sin plass å sitere Moliere fra Den innbilt syke: "Nesten alle mennesker dør av medisiner, ikke av sine sykdommer."

Mer Høyre-medisin nå vil føre til alvorlige skadevirkninger i det norske samfunnet. Derfor er det behov for en sosialdemokratisk politikk som tar utgangspunkt i en analyse av hvordan dagens samfunn virkelig fungerer.

- Vi mener at det er et nært samspill mellom offentlig og privat sektor. Hvis offentlig sektor bygges ned, blir resultatet økende arbeidsløshet.
- Vi mener at den offentlige innsatsen må økes, ikke reduseres, for å skape ny vekst i privat industri og tjenesteyting.
- Vi mener at det er riktigere, men også billigere å gi de arbeidsløse jobb, og dermed løse nye oppgaver, i stedet for å betale ut arbeidsløshetsstrygd uten at en eneste oppgave blir løst.
- Vi mener at et rettferdig samfunn også er et mer effektivt samfunn. Ingenting reduserer vekstevnen mer enn store sosiale konflikter.

"Ny vekst for Norge" bygger også på slike erkjennelser. Programkomiteen er ikke i tvil om at dette gir større frihet og muligheter, og et bedre grunnlag for rasjonelle valg enn en konservativ ideologi. Vi vil fremelske en sunn egeninteresse, - nemlig den som tar utgangspunkt i menneskets ønske om å bedre sin egen situasjon, ikke på bekostning av andre, men sammen med andre.

Full sysselsetting krever klare valg.

Alvoret i sysselsettingssituasjonen kan ikke understrekes sterkt nok. I tillegg til de nesten 70 000 ledige går også 40 000 personer på kortsiktige arbeidsmarkedstiltak. Over 100 000 personer er altså satt utenfor det ordinære arbeidsmarkedet. Antall langtidsledige har økt drastisk, og øker fortsatt. De reduserte muligheter for arbeid, har dessuten gitt seg utslag i en rask økning i antall uføretrygdde og i antall sosialhjelpmottakere.

Utfordringen er at vi må skape 120-150 000 nye arbeidsplasser i resten av dette ti-året hvis vi skal gå inn i 1990-årene med en arbeidsløshet som er klart lavere enn dagens. Dette er en oppgave som krever en helt annen satsing, både på omstilling og nyskaping i næringslivet og en utbygging av offentlig sektor, enn den vi ser i dag. Vi må, for å klare denne satsingen, være villige til en bevisst styring av ressursene. Vi har satt som mål: Å bringe ledigheten ned igjen på det nivå vi hadde fram til 1981, da Arbeiderpartiet hadde regjeringsansvaret.

SVs landsmøte er et skrekkelig eksempel på hva vi ikke kan gjøre: Strø pengene ut til alle gode formål. Det er jo sagt om revolusjonen at den er livets frikvarter. Da kan det også sies om SVs landsmøte at det må ha vært politikkenes frikvarter. For det landsmøtet formet ikke politikk. Det satte seg utenfor de politiske og økonomiske realiteter.

La det være klart at programkomiteen ikke står på regjeringens linje om at det gjelder å holde mest mulig igjen på de offentlige utgiftene. Dette vet vi skaper arbeidsløshet. Men vi skaper heller ikke ny sysselsetting ved å la utgiftene vokse på alle områder. De pengene vi mener vi kan bruke utover dagens rammer, må først og fremst gå til formål som kan gi nye arbeidsplasser.

Programkomiteens anbefalinger når det gjelder pensjonsalder og kortere daglig arbeidstid, må ses i et slikt perspektiv. Slike reformer skaper bare i begrenset grad nye arbeidsplasser. Derfor kan vi ikke bruke alle tilgjengelige offentlige ressurser på slike tiltak. Da blir det ikke penger igjen til sysselsetting i kommuner og fylker og til nyskaping i næringslivet. Skal vi gjenreise den fulle sysselsettingen, må vi bruke pengene på meningsfulle tiltak som betyr mer arbeidsinnsats, ikke mindre.

Igjen må jeg minne om den formidable oppgaven vi står overfor. Vi skal skaffe arbeid til alle de nye som vil melde seg på arbeidsmarkedet, 20-30 000 årlig. Siden 1981 har økningen i sysselsettingen bare vært 38 000 på tre år. Den siste arbeidskraftundersøkelsen viser total stagnasjon i sysselsettingen. Til tross for at 1984 var et år med oppgang i internasjonal økonomi, var den økonomiske veksten i Norge ikke høyere enn den var i tidligere bunnår for norsk økonomi. De internasjonale utsiktene er dessverre ikke lyse på lang sikt. Da blir det klart at vi ikke bare trenger en ny regjering. Vi trenger også en regjering med vilje til å satse og til å gjøre klare valg.

I valgkampen vil vi få høre at vårt program er overbudspolitikk - at det er for dyrt. Ja, med den nåværende politiske linje, den nåværende veksttakt og den nåværende sløsing med samfunnsressursene, lar ikke programmet seg gjennomføre. Men vi skal ikke sette programmet ut i livet ved hjelp av en borgerlig politikk. Vi vil satse på å få arbeidsløsheten ned og veksten opp. Dermed blir vi i stand til å løse nye oppgaver, og vi kan ta fatt på de påtrengende krav knyttet til pensjonsalder og rettferdighet mellom ulike yrkesgrupper når det gjelder arbeidstidas lengde.

Oppgaver som skal prioriteres:

1. Ny vekst i industrien

En av de viktigste oppgavene til en ny Arbeiderparti-regjering vil være å starte en ny industrialisering av Norge. Det skremmende i dagens situasjon er at Regjeringen er tilfreds med de veksttallene for industriproduksjon og industriinvesteringer som Statistisk Sentralbyrå presenterte for en tid siden.

Vi er glade for at mange av de tradisjonelle industrigrøner som smelteverk og treforedling - de Arbeiderpartiet hjalp over en kneik da det så svartest ut - nå går bra i lys av internasjonal oppgang og høy dollarkurs. Men bredden i industrivekst og investeringer er altfor liten. Norge kan ikke overleve som moderne industrinasjon hvis vi ikke får en langt sterkere vekst på andre og helt nye områder.

Regjeringens industripolitikk går i korthet ut på å holde lønnskostnadene ned for å bedre konkurransevnen. Dette er en altfor snever strategi. For det første klarer ikke Regjeringen å forbedre konkurransevnen. Den er i stedet blitt forverret med 5 pst. Dessuten er hovedproblemet et annet. Investeringene i store deler av næringslivet har vært - og er - for lave, omstillingene er for små, og de små og mellomstore bedriftene får for lite av forsknings- og utviklingsmidlene. Vi er i ferd med å pådra oss langvarige problemer fordi produksjonsutstyret blir gammeldags.

Igjen må det en Arbeiderparti-regjering til for å ta fatt på moderniseringen av Norge. Makten i norsk industri må flyttes bort fra Oslo Børs og tilbake til bedriftene.

For utviklingen kan bare snus ved å gjøre industrireising og næringsutvikling til en nasional oppgave. Vi må lage en gjennomtenkt strategi med en bevisst innsats på de områder hvor vi ønsker å gjøre oss gjeldende.

Programkomiteen mener at denne nyindustrialisering av Norge delvis bør finansieres av oljeinntektene. Oljeinntektene betyr i dag svært mye for landet. Vi har et stort overskudd på driftsbalansen med utlandet, og overskuddet på statsbudsjettet vil være stort i årene framover, selv om oljeprisene skulle falle noe. Vi har en stor økonomisk handlefrihet. Men vår økonomi kan også bli svært sårbar hvis vi blir for avhengige av oljeinntektene. Derfor vil det ikke være klokt å bruke så mye oljeinntekter at vi må kutte ned på budsjettene hvis dollarkursen og oljeprisene skulle begynne å synke. De inntektene vi i dag har bør derfor brukes til å sikre handlefriheten også på lengre sikt. Dette kan bl.a. gjøres ved å investere en del av pengene i nye bedrifter som gir Norge flere ben å stå på. Oljeinntektene blir dermed synlige i nye arbeidsplasser og ny produksjonsevne. Vår eksportevne øker. Dette kan igjen brukes til å skape nye arbeidsplasser både i offentlig og privat tjenesteyting.

Dette er tankegangen bak programkomiteens forslag om å opprette et statlig utviklingsfond basert på statens oljeinntekter. Det skal brukes til å starte nye bedrifter innen de nye satsingsområdene og til å videreutvikle de bedriftene vi allerede har. Dessuten må vi se utviklingsfondet som en forlengelse av arbeiderbevegelsens kamp for at investeringene i vårt land skal tjene våre felles samfunnsmessige mål. Av historien har vi lært at når utelukkende den private sektor styrer investeringene, blir både det politiske og økonomiske demokrati svært begrenset. I perioder makter ikke det private markedet - slik tilfellet er nå - å opprettholde investeringene på et samfunnsmessig forsvarlig nivå. Dermed får vi arbeidsløshet.

Derfor har vi i hele vår historie vært opptatt av å kunne styre investeringene til de riktige formålene. Vi har opprettet

Distriktenes Utbyggingsfond, Industrifondet og Industribanken. Vi har sørget for folkevalgt styring innen bank- og forsikring.

Meningen med det nye utviklingsfondet er ikke at staten skal bli en større eier av næringsvirksomhet, men at vi skal få større fart i vår næringsutvikling. Da trenger vi utviklingsfondet som et nytt virkemiddel for å styrke investeringene i Norge. Det skal også bidra til at vi med full tyngde tar fatt på de regionale sysselsettings- og utviklingsproblemene som nå vokser, ikke bare i Nord-Norge og andre utbyggingsdistrikter, men også i innlandsfylkene, i Østfold, på Sørlandskysten og i Bergensområdet.

2. Ny vekst i kommuner og fylker

En konkurransedyktig industri er nødvendig for at Norge skal kunne betale for den økte importen vi trenger for å skape de nye arbeidsplassene ut dette ti-året. Men en konkurransedyktig industri er i seg selv ikke noen garanti for sysselsettingen. Det er bare hvis vi utnytter de muligheter dette gir til å bygge ut den offentlige sektor og de private tjenesteytende næringer, at vi kan gjøre oss håp om å sikre full sysselsetting. Her har vi til gjengjeld et stort vekstområde for sysselsettingen. Til tross for at OECD-statistikk viser at 80 pst. av all ny tjenesteproduksjon på 70-tallet kom i offentlig sektor, har Norge ikke et spesielt høyt offentlig forbruk. Skattenes andel av bruttonasjonalprodukt ligger nær toppen i OECD-sammenheng. Men fordi overføringene tilbake til privat sektor er så store i Norge, blir det egentlige offentlige forbruket ikke høyere enn det som er gjennomsnittet for OECD. Vi har f.eks. et langt lavere forbruk av helsetjenester enn alle de andre nordiske landene. Det kommer nok sim en overraskelse for mange når jeg sier at Norge faktisk kan øke det offentlige forbruket betydelig uten å komme i utakt med andre land.

Ett av de første tiltak en Arbeiderparti-regjering må gjennomføre etter valget, er å øke de statlige overføringene til kommunene og fylkene. For det er særlig på kommune- og fylkesnivå den økte offentlige aktiviteten må skje, bl.a. fordi det er disse forvaltningsleddene som står for eldreomsorgen, sykehusutbyggingen og barnehageutbyggingen. Kommunesektoren har også ansvaret for kultur- og fritidssektoren, der det kan skapes mange nye arbeidsplasser. Etter den frostperiode vi har hatt på kulturpolitikens område, står vi da også overfor behovet for en virkelig vårflokk.

3. Omsorg for eldre og styrking av barnefamiliene

Befolkningsutviklingen framover stiller oss overfor to viktige utfordringer:

- utbygging av eldreomsorgen og
- bedring av barnefamilienes situasjon.

Antallet alderspensjonister vil stige med 60 000 fram til 1991. Etter dette vil vi fram til 2010 få en nedgang i antall pensjonister. Da starter den virkelige veksten i antallet eldre. Mens vi i dag har 540 000 alderspensjonister, vil vi i 2025 ha

700 000 nordmenn over 67 år.

Fødselstallet har sunket markert de siste 10-15 årene. I 1980 hadde vi det laveste fruktbarhetstall som noen gang er registrert her i landet. Dette reiser alvorlige spørsmål om vårt samfunns vekstmuligheter i framtida. Det reiser tvil om retning og innhold i utviklingen, om menneskelige holdninger, verdier og muligheter.

Eldrebølgen og situasjonen med synkende barnetall må møtes samtidig. Vi må ut med store midler til sykehjemsutbygging. Barnefamilienes situasjon må bedres gjennom økte overføringer og opptrapping av barnehageutbyggingen. Dette er oppgaver som virkelig koster, men de gir også mange nye arbeidsplasser.

Situasjonen når det gjelder sykehjems plasser begynner nå å bli katastrofal. Bare for å opprettholde dagens nivå må det - på grunn av økningen i antall eldre - bygges 1 000 nye plasser hvert år. Nå har tallet ligget på 400. I vårt siste regjeringsår var vi oppe i 1 300 nye plasser. Også barnehageutbyggingen har stagnert.

Tallene er alarmerende. For å ha samme behovsdekning som i 1980, må vi ha mer enn 15 000 nye plasser i somatiske sykehjem i 20-årsperioden 1980-2000.

Da er det ikke mye å stille opp med det vi har sett disse siste årene. Og det ser ikke særlig bedre ut på andre områder innenfor eldreomsorgen. Tallene viser at vi har hatt en nedbygging innen eldreomsorgen. Innsatsen har langt fra holdt tritt med økningene i behovene. Denne utviklingen lar seg ikke forsvare. Dette er bakgrunnen for at programkomiteen går inn for for utbyggingsplikt både når det gjelder barnehager og sykehjems plasser. Det innebærer at vi sikrer offentlige finansieringsordninger som gjør det mulig å følge opp ambisiøse målsettinger.

Gamle mennesker må nå faktisk vente på at andre gamle skal dø for å få plass på pleiehjem. Vi vil ikke lenger la våre eldre i stikken. Vi har bygningsarbeidere nok, vi har arkitekter, planer og tegninger, vi kan skaffe helsepersonell på dagen. Det eneste som mangler er viljen til å gjøre noe. Arbeiderpartiet har vilje, - og det vi vil, det vil vi nå.

Det er nødvendig med et krafttak - til tross for regjeringens forsøk på å bevise det motsatte. Vi minnes krisene som opposisjonen beskrev i 1981. Det var boligmangel - og den borgerlige regjeringen har løst problemene ved å bygge færre boliger. Det var sykehjemsmangel - og den borgerlige regjeringen har bygd færre sykehjems plasser. Det var mangler i eldreomsorgen - og den borgerlige regjeringen har redusert innsatsen i forhold til oppgavene. - Likevel hevder de at de har satset mer.

Det minner om historien om den russiske tolken Sergej som Einar Olsen så tankevekkende presenterte for oss i Arbeiderbladet lørdag. Det glade budskap slår igjennom som sannere enn virkeligheten. Det sitter mange Sergej'er og lager brosjyrer for regjeringens partiene nå om dagen.

4. Utbygging av helsesektoren

Også den øvrige helsesektoren vil bety store kostnader. Men også her vil en utbygging skape nye arbeidsplasser.

Vi må være forberedt på store bevilgninger til helsesektoren i kommende periode. Sykehuskøene skal reduseres. Vi må kunne ta i bruk de nye behandlingsmetodene som utviklingen innen medisinen skaper. Hvis vi ikke klarer begge disse oppgavene, vil hele vårt velferdssamfunn miste tillit ute i befolkningen. Derfor må vi være villige til å overføre større ressurser til helsesektoren, og de ressursene vi har til rådighet, må brukes på en mest mulig effektiv måte. Mye kan gjøres annerledes og bedre: Erfaringer og nye organisasjonsmodeller må systematisk utnyttes. Det er mye å hente på bevisst kritisk analyse og omlegging. Vi må ikke utarme det offentlige helsevesen ved at nye private tilbud får lov til å vokse opp. Vi skal ha ett slagkraftig helsevesen som gir like tilbud til alle. Og vi skal ha et helhetlig offentlig tilbud som sikrer pasienter mulighet til behandling på det sykehuset som er best egnet, uavhengig av hvor man bor.

Vi har nå sett farlige trekk i utviklingen av vår helse-tjeneste - ikke minst må vi være på vakt overfor private løsninger som svar på manglende utbygging, lange køer og et økende gap mellom tilbud og behov.

Private løsninger er ingen løsning. De er i stedet en undergraving av helt sentrale prinsipper og mål i det norske velferds-samfunnet.

La oss vise menneskene sammenhengen i den Høyre-bølge vi har bak oss, med sine høylytte rop om mindre skatt, mere konkurranse, større ulikhet - og den såkalte nytenkning i helsesektoren med privatisering og frihet som stikkord.

Hva slags frihet er det tale om ?

Kravene om lavere skatt, mindre fellesinnsats og tanker om nye muligheter for å få til å sikre seg fordeler, en høyere standard og særskilte tilbud når de er syke, hører selvsagt sammen.

Vil det norske folk gi slipp på verdiene og kvalitetene i det norske helsevesen? Vil de ha et klassedelt helsevesen, slik vi kjenner det fra andre land? Ikke hvis de kjenner resultatet.

Er det du eller du kjenner som er syk, skal spørsmålet være: Hva slags behandling kan samfunnet tilby? Ikke: Hva er betalingsevnen hos vedkommende? Dette er en fundamental verdi som vi har bygget opp i det norske samfunnet, og hvorfor i all verden skulle vi gi den fra oss? Det er vi som må sørge for at folk ikke blir lurt. Et helsevesen som det vi finner i USA koster mer enn det norske - og folk må betale mer av sin egen pung, samtidig som svake grupper får sine behov langt dårligere ivaretatt. Men argumentene føres stadig mer aktivt fram etterhvert som køene vokser og manglene blir mer synlige: Slipp private til, så blir det større ressurser, lyder parolene. Men drivkraften er helt annen: Et ønske om å sikre seg nye og bedre tilbud uten å være med på å betale for at alle skal kunne ha samme standard ved behandling av sykdom.

Private løsninger er derfor skinnløsninger. De fjerner oppmerksomheten fra det som er sakens kjerne: Oppgaven å skape et offentlig system som er i stand til å yte det vi med rette kan forvente i ett av verdens rikeste land.

Den oppgaven vil Arbeiderpartiet ta på seg. Vi vil gjenreise tilliten til et offentlig helsevesen med høy standard og tilstrekkelig kapasitet.

Vi kan heller ikke akseptere den økende bruken av egenandeler. Gamle og syke mennesker har i stor grad måttet betale. Begrunnelsen fra regjeringen er økonomien.

Igjen dreier det seg om hva vi ønsker å ta oss råd til. Regjeringspartiene har f.eks. valgt å ta seg råd til å gjeninnføre en øvre begrensingsregel på 80 pst. i samlet inntekts- og formuesskatt. Gjennom fire år har dette betydd en samlet skattelette på rundt 150 millioner kroner, gitt til en privilegert del av befolkningen. Hadde regjeringen i stedet - slik Arbeiderpartiet har foreslått - valgt å prioritere eldre og syke, så kunne vi forhindre den sterke økningen i bruken av egenandeler. Her ligger forskjellen. Den forskjellen skal vi få fram til folk.

Ved siden av "nytenkning" blir Høyres slagord i valgkampen "åpenhet og omsorg", for igjen å holde meg til transparentene fra Høyres Hus. Hvorfor åpnes da ikke flere sykehjemsplasser for eldre? Hvorfor åpnes ikke sykehusene for de 60 000 som står i sykehuskø? Hvorfor gjør ikke regjeringen noe med gjestepasientordningen som hindrer folk i Buskerud å legge seg inn på sykehus i Akershus?

Svaret er at Høyre ikke har penger nok til å gjøre noe med den åpenheten som virkelig betyr noe for folk, fordi regjeringen bruker alle pengene på arbeidsløshetsstrygd og på skattefradrag som gir noen få større muligheter til å kunne more seg på Børsen.

Men da melder jo et nytt spørsmål seg. Hvor lenge skal SP og Kr.F. være med på en slik prioritering? Når skal de ta opp kampen for å få løst elementære omsorgsoppgaver i vårt samfunn? SPs landsmøte har for så vidt svart med et stort gjesp som om man var innlagt på nåde som "gjestepasient" i feil regjering.

Kampen for likestilling og rettferdighet har gått gjennom felles innsats og sosiale reformer. Slik er velferdssamfunnet blitt båret frem, alltid i debatt og strid. Men velferden er nå truet. Ikke bare av økende arbeidsledighet, men også av sterke drivkrefter for privatisering.

Hvordan vil privatiseringen virke, for de unge kvinnene - og deres menn?

Hvordan vil den virke for de eldre som ser at samfunnet ikke kommer dem i møte?

Hvordan vil den virke for forholdet mellom generasjonene? Skaper vi ikke splid mellom generasjonene, mellom kjønnene?

Kvinnene har særlig grunn til å advare mot privatisering og nedbygging av offentlig sektor. Ser man ikke at hvis eldrebølgen skal møtes med økende privat omsorg, da blir resultatet at kvinnene igjen presses ut av arbeidslivet? - Det har ikke vært samfunn råd til.

Tryggheten og velferden, for de eldre og for barna, kan bare sikres gjennom felles løft - og ansvar for hverandre. Det må ikke skje ved at samfunnet svekker solidaritetsgrunnlaget, slik at kvinnene får svekket sine muligheter for yrkesaktivitet, og våre eldre får føle at de ikke kan regne med de rettigheter og den omsorg de trenger fra samfunnets side. Skaper vi ikke her splid mellom generasjonene, kanskje splid mellom kjønnene?

Nye tilbud til våre yngste, en bedring av barnefamilienes situasjon, omsorg og rikere muligheter for våre eldre, må gå hånd i hånd med en målrettet og ufravikelig kamp for likestilling mellom kvinne og mann.

5. Arbeidstid - pensjonsalder

Ny vekst i industrien, økte overføringer til kommunene, utbygging av eldreomsorg og helsesektor, et krafttak for barnefamiliene er programkomiteens opplegg for å gjenskepe veksten og gjenreise den fulle sysselsetting. Vi vet dette vil berge for en vekst i menneskelige verdier, i holdninger og livsstandard. Utøver dette mener programkomiteen det er rom for reformer når det gjelder arbeidstida.

Arbeiderbevegelsen har alltid ført en kamp for både arbeid og fritid. Vi mener at arbeidet er grunnlaget også for en meningsfylt fritid. Derfor har vi parallelt med utvidelse av produksjonsevnen gått inn for å korte ned arbeidstida - både den daglige, den ukentlige og den over livsløpet. Denne gangen støtter vi opp om kravene om lik arbeidsuke og går inn for å gi alle yrkesaktive rett til tidlig pensjon etter fylte 64 år.

Arbeidstidsreformer vil begrense den vekst det er mulig å oppnå i materiell standard. Programkomiteen mener vi ikke bør ta ut alle vekstmulighetene i form av flere materielle goder og bedre offentlig service. Vi bør også ta noe ut i form av kortere arbeidsdag for dem som arbeider lengst, og pensjon for dem som har behov for å tre ut av arbeidslivet før de er 67 år. De må få rett til en verdig avslutning på sitt yrkesaktive liv.

På denne måten gir vi veksten et bedre innhold. Ny vekst for Norge er ikke bare økonomisk vekst i tradisjonell forstand. Det er en enda sterkere vekt på utbyggingen av velferdssamfunnet og de myke verdier.

Programkomiteen har tatt utgangspunkt i det faktum at ikke alle er i samme situasjon i arbeidslivet. Noen har lettere jobber og kan derfor ha ønske om å fortsette lenger enn en som har hatt tungt arbeid gjennom et langt liv. Valget den enkelte gjør, kan også avhenge av de muligheter man har til en aktiv pensjonisttilværelse. Her kan forholdene være forskjellige alt etter familieforhold, hvor man bor og hvordan man bor. For mange vil kombinasjon av arbeid og pensjon være et gunstig alternativ.

Programkomiteen har på en slik bakgrunn valgt å gå inn for en fleksibel pensjonsalder som gir den enkelte rett til å velge. Målet er at valget skal kunne gjøres fra fylte 62 år. I løpet av neste periode vil vi ta et viktig skritt mot dette målet og gjennomføre rett til å tre helt eller delvis ut av arbeidslivet fra 64 år.

Retten til en slik tidlig pensjon skal gjelde alle yrkesaktive. Vi begrenser ikke denne retten til bestemte grupper. Men fordi vi er klar over at det er grupper som har større behov enn andre, vil vi legge opp pensjonsutbetalingene slik at nettopp de får reell mulighet til å gå av tidlig. Hvis vi legger opp til svært gunstige pensjonistutbetalinger for alle grupper, også for dem som har hatt høy inntekt gjennom livet, må vi anta at mange flere enn de som har reelle behov, vil velge å ta ut tidlig pensjon. Dette vil trekke større vekslers på Folketrygdens økonomi og gi mindre muligheter for de grupper som trenger det mest. Derfor er det rimelig at de med høye inntekter - hvis de velger å gå av - må regne med en viss avkorting av pensjonen i tida fram til ordinær alderspensjon. På den måten får vi mulighet til å gi de med lav lønn en pensjonsutbetaling som gir dem en reell mulighet til å gå av tidlig. Ofte er det jo nettopp slik at de som har lav lønn også har det tyngste arbeidet og derfor det største behovet for tidligere pensjon.

I dette bildet må vi også finne plass for grupper med slit-somt deltidsarbeid, ofte kvinner som har strevet med kombinert yrkesinnsats og omsorgsarbeid.

Alle pensjonsreformer koster penger, også dem vi her foreslår. Programkomiteen mener det er mulig og forsvarlig å gjennomføre en ordning med tidlig pensjon fra 64 år i neste periode, parallelt med et arbeid for lik arbeidsuke. Men vi kan ikke bruke mer penger på arbeidstidsreduksjoner i perioden hvis vi skal ta målet om full sysselsetting på alvor. Det er mulig å velge andre innretninger, f.eks. på pensjonsaldersspørsmålet, men de kan da ikke komme i tillegg til det programkomiteen har foreslått. Da må vi nok ta inn over oss at det måtte være som et alternativ til programkomiteens opplegg.

6. Skattepolitikken

I et gammelt ordtak heter det at "når man skremmer de rike, blir de fattige redde". Ordtaket uttrykker på en presis måte hvorfor det er så vanskelig å vinne oppslutning om skattereformer. De som lever høyt på urettferdigheter i skattesystemet, motarbeider reformer ved å få alle andre til å tro at også de vil tape på at hullene tettes igjen. Man skyver andre foran seg for å bevare egne privilegier. Det var dette fenomenet vi i Arbeiderpartiets fraksjon i Finanskomiteen hadde i tankene da vi i forbindelse med behandlingen av Kleppe-skissen i 1980 uttalte følgende:

"at skatteprivilegerte enkeltmennesker og særgrupper, i sin kamp for å holde oppe urimelige ordninger, bevisst forsøker å gi skinn av at de slåss den alminnelige skatteborgers sak."

Det var i de dager da Rolf Presthus gjorde seg lekker for

å få med seg Bondevik og Helland inn i Høyre-kjøkkenet og laget en oppskrift for en borgerlig offensiv med løfter om skattemottelsetser som hovedrett. Det hører med til denne triste, men lærerike historien at det den gangen ikke var mulig å få flertall for en gjennomgripende skattereform. Også SV sviktet, ved å gjøre det de mente var det beste, til det godes fiende.

Når programkomiteen har valgt å legge seg på Skattekommisjonens innstilling, har dette også sammenheng med slike erfaringer. Den harde veien har lært oss nødvendigheten av bredest mulig politisk samling om en skattereform. Når mellompartiene, nå sist Bondevik, gir inntrykk av noe av den samme virkelighetssans, så har det også, som nevnt, sin særskilte forhistorie. Så er han da også satt ettertrykkelig på plass av Benkow og Aftenposten. For det er noen som ikke vil lære - som vil fortsette en uansvarlig og ukritisk Høyre-propaganda i enda en valgkamp. De er ikke samfunnsbyggere, men sitter i Regjeringsbygget som politikkers gratispassasjer.

Også denne gangen har vi sett at privilegerte grupper kjører vanlige lønnsinntakere foran seg for å unngå alle forandringer. Tendensene er klare, både når det gjelder boligskatt og fradragsordninger. Men det blir vanskeligere enn før å vinne fram fordi Skattekommisjonen har hatt en så bred sammensetning, og bygger på så mye politisk erfaring. Skattekommisjonen har derfor gitt oss en historisk sjanse - kanskje den siste vi får i dette århundre - til å lage et nytt og bedre skattesystem.

En skatteomlegging i den retningen Skattekommisjonen foreslår er helt nødvendig for å nå våre mål om full sysselsetting og en rettferdig fordeling. Uvanlig lav skatt på formuer og fast eiendom, kombinert med mange fradragsordninger, fører til at det blir alt for høy skatt på alminnelige arbeidsinntekter. Dette svekker arbeidskraftens konkurransedyktighet generelt - men også i forhold til bruk av kapitalutstyr i bedriftene. De høye marginalsattene driver samtidig lønningene og prisene oppover. Begge deler svekker sysselsettingen.

Det er dessuten mye av en myte at dagens inntektsskatt er progressiv slik meningen skulle være. De med høye inntekter har som regel store fradrag og dermed forholdsvis lave reelle skattesatser. Men de fremmer sine lønnskrav i forhold til de formelle og høye skattesattene og får på den måten lønnsstillegg i forhold til villedende regnestykker. De med lave og middels inntekter har som regel mindre fradrag. De rammes da hardere av skatteprogresjonen enn mange i høyinnteksgruppene.

Skattekommisjonen foreslår å øke bruttoskatten - dvs. at en større del av inntekten beskattes før fradrag - og å fjerne eller begrense en rekke fradrag. Da blir det mulig å sette ned skattesattene på netto-inntekten. Dette betyr likevel ikke at personer med høy inntekt går ned i skatt, nettopp fordi det er de som rammes av økt bruttoskatt og av reduserte fradragsmuligheter. Vi vil oppnå det vi er ute etter: Bedre samsvar mellom formell og reell marginalsatt, og det blir mulig for det offentlige å opprettholde skatteinntektene ved hjelp av lavere skattesatser. Dette er det motsatte av hva Høyre har gått inn for i alle år. Høyre vil også sette ned skattesattene, men på en måte som ruinerer det offentlige. Høyre vil nemlig både ha lavere

skattesatser og agiterer samtidig for at fradragsordningene skal opprettholdes og nye innføres. Dette betyr kort og godt at de som har mest får skattelettelse, og at det offentlige får mindre inntekter. Da blir også resultatet det motsatte av hva som er tilfelle med Skattekomisjonens innstilling: mindre sysselsetting og større urettferdighet.

Ingen trenger å være i tvil om at det er et sentralt mål for Arbeiderpartiet at skattesystemet som helhet skal bidra til sosial utjamning og at fradragsordninger ikke skal gi særskilte fordeler til dem med høye inntekter og formuer. Vi har ledet an i debatten for et nytt og mer rettferdig skattesystem i 10 år. Det har vært en helt nødvendig kamp. Vi har kunnet glede oss over en modning i holdningene, parallelt med en økt interesse og en økt innsikt. Vårt eget skatterådslag var også et bidrag til dette.

Men først i kjølvannet av dette kom Skattekomisjonens innstilling med sine nye forslag til en virkelig gjennomgripende reform. Derfor har også programkomiteen tatt seg tid til å gå grundig inn i hele denne materien og til å drøfte alle virkningene, ikke minst fordelingsvirkningene.

Vi har helt siden innstillingen kom, fremholdt at denne kunne gi oss et nytt alternativ i debatten omkring det nåværende uthulte skattesystemet, også dets urettferdige virkninger når det gjelder fradrag for gjeldsrenter.

Økt bruttoskatt fører i seg selv til en reell begrensning av fradragene, idet en større del av inntekten beskattes før det er anledning til fradrag. Dessuten vil lavere skattesatser på nettoinntekten redusere virkningen av fradragene. Skjevhetene som rentefradraget i dag skaper, blir på denne måten redusert med 2/3. Hvis vi i tillegg regner med at de med spesielt store formuer og boliger med høy standard får en økning av formuesskatten og boligskatten, blir forskjellen mellom høy- og lavinntektsgrupper når det gjelder kostnader ved lånefinansiert forbruk, ytterligere utjevnet.

Ved å bygge på det skattesystem som Skattekomisjonen har lagt opp til, får vi virkninger for gjeldsrentefradraget som er mer rettferdig enn i dagens system. Særskilte begrensninger ut over dette vil føre til nye ulikheter, når vi ikke har noen deling mellom lønns- og næringsinntekt. Vi kan ikke ta ansvaret for at næringdrivende får enda større fordeler, og at det dermed blir mer attraktivt å registrere seg som selvstendig næringsdrivende. Da blir det i neste omgang enda tyngre å gjennomføre en deling av lønnsinntekt og næringsinntekt, slik vi går inn for. Det er nemlig av mange grunner sterkt ønskelig at vi klarer dette, og at vi også kan gå videre med reformer i bedriftsbeskatningen. Er det noe jeg har merket sterke reaksjoner på ute i landet, i gjennomsiktige forhold, så er det de store skjevheter i beskatningen mellom næringsdrivende og lønnstakere. En skikkelig skattereform vil gi skatteetaten helt andre muligheter for en effektiv kamp mot dem som ikke betaler sin del av regningen.

Nullskatteyttere skal vi ha vekk !

Valg av vei i skattepolitikken kan komme til å være av-

gjørende for Arbeiderpartiets muligheter til å bygge velferds-samfunnet videre ut. Støtten til oppbyggingen av velferdssamfunnet er et historisk faktum. Men vi kan ikke ta for gitt at en fortsatt utbygging av det vil vinne oppslutning hos et flertall i folket. Viljen til å finansiere en videre utbygging av offentlige goder vil i stor grad avhenge av rettferdigheten i skattesystemet og måten det offentlige skaffer seg inntekter på. Et skattesystem som i stigende grad velter byrdene over på vanlige folks arbeidsinntekter, er ikke efnert til å sikre fellesforbruket. Skattekommisjonen har laget et skattesystem som forholder seg til det faktum at halvparten av nasjonalproduktet skal trekkes inn i form av skatter og avgifter.

Det er et realistisk opplegg, men et opplegg som vil kreve aktiv innsats og vilje til reformer, på et felt der vi alltid har fått se at det er nok av dem som stiller opp i køen for å hindre forandring. Vi kan med sikkerhet anta av vi må være fortropp, og trekke andre krefter med oss, her som på så mange andre områder.

En omlegging av skattesystemet vil på en helt annen måte gjøre det mulig å gjenreise den sosiale boligbyggingen. Programkomiteen går inn for :

- å forlenge tilbakebetalingstiden til 40 år.
- Renten skal senkes.
- Grunnlånet skal økes.
- Førstegangsetablerende skal garanteres et særskilt boliglån på 100 000 kroner.

En boligpolitikk som har betydd lavere boligreising enn på mange tiår, og en boligfinansiering som tvinger stadig flere til sosialkontorene, skal vi ikke ha i ett av verdens rikeste land.

7. Demokrati - Frihet - Likestilling

Individets frihet er et viktig mål for Arbeiderpartiet. Vårt frihetsbegrep garanterer mot statlige og private maktovergrep. Vår politikk for større frihet dreier seg også om å skape et materielt grunnlag for menneskene i arbeid og fritid, slik at de virkelig kan føle seg frie.

Kvinnebevegelsens program for en "Ny hverdag" illustrerer på en utmerket måte innholdet i arbeiderbevegelsens frihetsfilosofi. Det er et program for større frihet til kvinnene, fordi det legger opp til økt deltakelse i yrkeslivet, avlastning i omsorgsarbeidet og likestilling i politikk og organisasjonsliv.

Programkomiteen har lagt stor vekt på likestillingspolitikken. Det er f.eks. en viktig milepæl når vi slår fast retten til 30 ukers svangerskapspermisjon, en reform som vil gi større muligheter for kvinner til den frihet det betyr å kunne kombinere familie, omsorg og arbeidsliv.

Frihet handler om deltakelse, ansvar og rettigheter. Derfor kan ikke frihet og demokrati skilles fra hverandre. Vi vil fortsette å følge den arbeidsformen som er den eneste holdbare i et demokratisk system: Viljen og evnen til å vise toleranse. For

demokratiet kan ikke overleve dersom det ikke kan lage samlende løsninger og håndtere konflikter.

De vanskeligste konfliktene i framtida vil knytte seg til fordelingsproblemene. Fordelingen mellom samfunnsgrupper og fordelingen mellom generasjonene. Den aller vanskeligste fordelingskonflikten blir kanskje den som dreier seg om fordelingen mellom nåtid og framtid. Hvordan skal vi hindre at vi forbruker så mye i dag, at vi får det dårligere i morgen? Hvem skal betale, hvor mye skal betales i dag for at vi alle skal få det bedre i morgen?

I et demokrati kan slike konflikter bare løses gjennom forhandlinger og åpen diskusjon. Og det forutsetter evne og vilje fra politikernes side, både til å lytte, lede og forme beslutninger som virker samlende. Hvis vi lar gruppeinteresser overta styringen og fordelingen av samfunnsressursene, vil vi samtidig ødelegge demokratiet.

Av denne grunn har det alltid vært Arbeiderpartiets syn at det strider mot demokratiet som prinsipp at sterke maktgrupper skal ha monopol på styring enten de finnes i bedriftene, i bankene og forsikringsselskapene, eller ved at de opptrer som små grupper med monopol på visse funksjoner i samfunnet, og derfor kan blokkere demokratiske beslutninger.

Det er heller ikke i samsvar med demokratiske prinsipper at bare kapitalsiden skal ha styringsretten i bedriftene og i bank- og forsikringsvesenet. Derfor gjennomførte vi mer demokratiske styringsformer på disse områdene.

I neste periode vil vi ta nye skritt innen bedriftsdemokratiet. Vi vil utvide de ansattes representasjonsrett i styringsorganene til å gjelde alle typer bedrifter med mer enn 30 ansatte. Og vi vil sørge for at de ansatte trekkes direkte inn i de daglige styrings- og planleggingsfunksjonene i bedriftene.

8. De internasjonale oppgavene

I det internasjonale samfunnet står vi overfor fire hovedutfordringer:

- fattigdommen og gjeldskrisen i u-landene,
- den militære kapprustningen,,
- miljøproblemene,
- de regionale konfliktene.

Disse utfordringene har nær sammenheng med hverandre. Gjeldskrisen i u-landene kan ikke løses hvis ikke den militære opprustningen stoppes. For det første fordi u-landene bruker sine knappe ressurser til våpen. For det andre for militær opprustningen er i ferd med å knekke de industrialiserte landenes økonomi. Underskuddet på statsbudsjettet i USA presser dollar-kursen og rentenivået oppover. Dette er nå i ferd med å ruinere u-landene, fordi lånene skal betales tilbake i dollar til sky høye renter. Eisenhowers advarsel mot at militærutgiftene kan komme til å ødelegge våre samfunn innenfra i stedet for å beskytte dem mot ytre fiender, er derfor mer aktuell enn noen gang. Verden tåler ikke en ny omgang på rustningsspiralen, heller ikke

økonomisk sett. Vi har ikke behov for romvåpenforsning verken i Sovjetunionen eller i USA. Verden trenger pengene og forskningen til å skape utvikling, ikke øke militære trusler og ny ustabilitet. Verden trenger innsatsen til nye arbeidsplasser, til mat og medisiner.

Klarer vi ikke å få utviklingsprosessen i gang i u-landene, blir det også umulig å stoppe miljø-ødeleggelsene i verden. De regionale konfliktene vil vokse i antall og omfang fordi slike konflikter som regel springer ut av sosial urett og mangel på utvikling.

Vi europeere har en sterk egen interesse av å bidra til å løse de alvorlige problemene som nå finnes i verdenssamfunnet. For i Europa har vi den farligste av alle konflikter. Her har stormaktene utplassert sine atomvåpen. Her står store troppekonsentrasjoner mot hverandre. Kommer den internasjonale utviklingen ut av kontroll, kan en stormaktskonflikt andre steder i verden raskt bli flyttet til Europa. Det er også denne situasjonen vi europeere må overveie. For selv om det kan sies at våpnene i Europa har sikret freden etter 1945, må vi ikke overse faren for at disse våpnene virkelig kan bli brukt. Dette vet vi ville innebære vår egen utslettelse.

I denne erkjennelsen finner vi den viktigste begrunnelsen for avspenningspolitikken som sosialdemokratene banet vei for på slutten av 60-tallet - en politikk for å bygge ned spenning ved å bygge opp tillit og å fjerne våpen.

Jeg velger å legge fram vårt forslag om en atomvåpenfri sone i nordisk område i dette perspektivet. Gjennom arbeidet for en slik sone ønsker vi først og fremst å hjelpe til med å skape avspenning og nedrustning i Europa. Norges sikkerhet henger nøye sammen med Europas sikkerhet. En atomvåpenfri sone kan neppe beskytte Norden mot en atomkrig mellom supermaktene. Men en slik sone kan være et bidrag til å hindre at en atomkrig bryter ut. Derfor heter det i programmet at "arbeidet med sonen skal være en del av arbeidet for avspenning og nedrustning i en større europeisk sammenheng".

Disse formuleringene understreker at programkomiteen verken ønsker en ensidig norsk eller nordisk erklæring. Vi vil at en nordisk sone skal etableres slik at den reduserer mistilliten mellom Sovjetunionen og USA, og slik at sonen bidrar til å skape en militær og politisk balanse i Europa. Ensidige erklæringer hører ikke hjemme i et slikt opplegg. Det er derimot viktig at de nordiske landene utarbeider en handlingsplan for å virkelig gjøre en nordisk sone, og at de nordiske landene er aktive i alle internasjonale fora for å fremme tanken om en slik sone. Vi kan ikke erklære oss ut av de farene som atomvåpenkappløpet i vårt område skaper. Men vi kan arbeide oss over i en mindre farlig situasjon ved å bidra til å bygge opp tillit, og bygge ned truslene mot Norden og Europa.

Dette landsmøtet vil klart og entydig gjenta Arbeiderpartiets tilslutning til Norges medlemskap i NATO. Vi vil bekrefte vårt nære forhold til USA som garantien for Norges sikkerhet. På samme måte vil vi gjenta vår forpliktelse til å stå sammen med sosialdemokrater i andre land som arbeider for å overvinne splittelsen i Europa. Vi mener at forsvar og avspenning er

grunnpillarene i NATO-samarbeidet. I år markeres 40 års jubileet for avslutningen av den 2. verdenskrig. Skulle vi ikke nettopp i dette året forsøke, slik programkomiteen foreslår, å vitalisere samarbeidet innenfor den såkalte KSSE-prosessen? Dette er den eneste forhandlingsprosess vi har for sikkerhet og samarbeid i Europa der alle de europeiske stater deltar. Stockholmkonferansen som er en del av KSSE-samarbeidet, bør snarest slutte en avtale om nye militære tillitsskapende tiltak. Derfor bør Sovjetunionen være villig til å legge til side sine deklarasjoner og i stedet gå med på konkrete tiltak på det militære området. Deretter kan de større spørsmålene om konvensjonell og kjernefysisk nedrustning drøftes. Programkomiteen tar til orde for å gjøre Stockholmkonferansen til en permanent institusjon der alle viktige sider ved europeisk sikkerhet kan drøftes. I år, da vi også markerer Jalta-avtalen som delte Europa i to maktblokker, er slike forslag som kan være et bidrag til å samle Europa, av største viktighet.

I en Arbeiderparti-regjering skal vi ikke bare ha en utenriksminister, vi skal også ha en utenrikspolitikk. Vi skal ha en aktiv utenrikspolitikk - for ny økonomisk verdensordning, for menneskeverd, for frihet i det sørlige Afrika, for avspenning, nedrustning og fred.

Nå, midtveis i 80-åra, mulighetenes 10-år som vi kalte dem, må vi slå fast at skanser og verdier mange trodde var sikret må vinnes på ny. Den sosiale tryggheten, den fulle sysselsettingen, likhet og rettferdighet. Da trenger vi den sunne fornuft, da trenger vi styrke og vilje. Da trenger vi de varme og bankende hjerter, tro på fremtiden, tro på menneskene. Og dette er sosialdemokratiets styrke, fremtidsoptimismen kan og skal vi gjenskape. Det er dette valget står om. Kamp om det norske samfunnets verdi, om vår ungdoms framtid, om vår kultur.

I dagene som kommer skal vi slutføre arbeidet med partiets program for siste halvdel av 80-årene. Programmet er sterkt preget av alt vi må rette opp etter en periode med borgerlig styre. Men vi har ambisjoner utover dette. Programmet vil, hvis det får sjansen til å bli gjennomført, bringe det norske samfunnet nærmere et kulturelt, sosiale og økonomisk demokrati, nærmere de håp og drømmer som vi alltid bærer i oss.

I det videre arbeidet vil de viktige orienteringspunktene fortsatt være enkeltmenneskets frihet og verdighet, kravet om likhet og ønsket om solidaritet. Vi skal bygge videre på de lærdommer vi fikk på veien mot velferdssamfunnet.

- Vi lærte hvor ufruktbar skråsikkerheten er. Arbeiderpartiet verdsetter kompromisset som arbeidsredskap høyere enn de absolutte ytterstandpunkter.
- På veien hit lærte vi å bygge på det positive i menneskene. Arbeiderpartiet vil en politikk som gir mennesket en sjanse til å handle rasjonelt og i overensstemmelse med sitt innerste ønske - ønsket om å vise og å motta solidaritet.
- Historien har lært oss hvor farlig de fastlåste standpunktene og mistenksomheten mellom landene kan være. I internasjonal politikk står Arbeiderpartiet for samarbeid, moderasjon og fleksibilitet.

Hovedproblemet i dag er at verden har for mange konservative regjeringer med for få visjoner. Det er vår overbevisning at Norge og verden vil trenge andre perspektiver og andre holdninger. Norge og verden trenger mer sosialdemokrati.

Etter en kort pause ble møtet satt igjen kl. 15.35. Dirigenten opplyste at det var inntegnet 164 talere og varslet strek. Han refererte så de innkomne forslag.

INNLEVERTE FORSLAG

1. Reidun Romfo, Møre og Romsdal:

Side 43, under Helsepolitikk, 3 nye strekpunkt:

Vi vil:

- øke utdanningskapasiteten for jordmødre.
- øke rammetilskuddene til kommunene, slik at de blir satt økonomisk i stand til å ansette jordmødre i kommunehelsetjenesten.
- Jordmortjenesten må bli en selvfølgelig del av kommunehelsetjenesten.

2. Runar Kehlin, Oslo:

Til "ny vekst for Norge", Avspenning og nedrustning, s. 59: Arbeiderpartiet må forhindre at norske bedrifter og forskningsinstitusjoner tar del i det våpenteknologiske forskningsprogrammet SOI.

3. Ann-Helen H. Ask, Hedmark:

Arbeidsmarkedstiltak/skoleutdanning:

- opprette elevassistentstillinger til 7.-9. klasse på ungdomsskolen som et tilbud til arbeidsledig ungdom, med spesiell interesse for sosialt arbeid.
- elevassistentene skal fungere som støttekontakter for vanskeligstilte elever og hjelpe dem med skolearbeid og aktivisere dem utenfor skolen i fritida. Målet er å forebygge rusgiftsmisbruk og lære ungdom til å ta ansvar for hverandre og seg selv. På denne måten å bygge opp en folkebevegelse for solidaritet.

Ungdom og fritid/trafikkopplæring i skolen:

- trafikkopplæring i skolen.
- nei til Vegdirektoratets forslag om 25 års grense på tung motorsykkel.
- styrket opplæring og sikkerhet.
- sertifikat på mopeder og 100 kubikk - 16 år.
- sertifikat på motorsykler fra 400 cc og større - 20 år med fase 2 opplæring.

Begrunnelse: Ungdom må få kjøre MC mens de er unge, og opplæringen må styrkes, for å få ned ulykkene. NMCC (Norges Motorsykkel Union) trenger politisk støtte til dette.

4. Asmund Kristoffersen, Møre og Romsdal:

Endringsforslag til arbeidsprogrammet - Landbrukspolitikk:
Side 18, linje 27, strekpunkt 3, endres til å lyde:
- opprettholde nivået i nydyrkinga, men med klar prioritet til utbyggingsbruk og til næringssvake distrikter.

Side 18, nytt strekpunkt:

- innføre vanhevsbestemmelser i skogbruket.

side 18, nytt strekpunkt:

- stimulere til planlegging og utnytting av utmarksarealer på en samfunnsmessig riktig måte..

5. Målfrid Finnøy, Møre og Romsdal:

Tilføyelse til avsnittet "Utbygging av samferdsel",
side 16, linje 26:

Arbeiderpartiet vil gå inn for at Stortinget, fylkestinga og kommunestyra må utarbeide handlingsplaner for å minske talet på trafikkulykker.

Trafikktrygging må må saklista ein gong for året i disse fora.

6. Ingunn Norderval, Møre og Romsdal:

Tilføyelse til avsnittet "Ansvar for hverandre",
side 34, linje 25:

I stedet for andre setning i punktet om spesialundervisning, som strykes, vil jeg foreslå denne tilføyelsen:

"For de svakeste gruppene vil utdanning i spesialinstitusjoner være nødvendig. Fullverdige tilbud må sikres alle som har behov for slik institusjonsundervisning".

7. Bjørn Kjølstad, Oslo:

Tilleggsforslag, (2.114) - Oppland Arbeiderparti
(side 30, hefte 2, Forslag til Arbeidsprogram),
nytt 5. avsnitt:

"Det må utarbeides en reiselivspolitik som er i tråd med de vekstmuligheter turistnæringen er forespeilet fram mot år 2000, samtidig som midler i forbindelse med markedsføring av næringen overfor utlandet, settes inn og økes betydelig".

Motivasjon:

Næringen sysselsetter i dag 42.000 mennesker (med ringvirkninger til andre bransjer). Det omsettes varer/ tjenester for bortimot 10 milliarder kroner. Næringen har stor betydning for sysselsettingen i distriktene. DU-midlene må brukes mer kritisk.

9. Bjørn Kjølstad, Oslo:

Kap. III, Innvandrernes rettigheter.

Hefte 2, side 116, nytt avsnitt 10:

"Det må gis mulighet til utvidet 2 - to - måneders permisjon i forbindelse med ferie, og skriftlig bekreftelse på innvilget permisjon (permisjon uten lønn)."

Motivasjon:

Innvandrerne har i dag problemer med å kunne ta ferie hvert år for å besøke sitt hjemland. Store avstander og kostbare reiseutgifter gjør at innvandrerne i dag ikke har råd til å reise til sitt hjemland hvert år. De kan derfor se seg råd til å besøke familie i beste fall hvert annet og tredje år.

Idet 4 ukers ferielønn ikke alltid er nok til å dekke utgifter i forbindelse med ferie, må det gis mulighet til to måneders permisjon uten lønn, - i tillegg til lovbestemt ferie.

Det må gis trygghet, idet bedriften må gi skriftlig bevis før ferie tas.

Forslaget tar særlig sikte på innvandrere som reiser til sitt hjemland, - og vil ha betydning for de næringer som sysselsetter innvandrere.

9. Bjørn Kjølstad, Oslo:

Forslag 3.230, side 116, 4. avsnitt: Rammetimetallet ... (fremmet av Bygningsindustriarbeidernes Partilag, Oslo):

Tekst beholdes, - 370 timer forandres til 480 timer.

Ny tekst: Rammetimetallet for norskopplæring (voksenundervisning) må være minimum 480 timer mot i dag 240 timer.

Motivasjon:

Forslaget er tidligere fremmet for Departementet, men Regjeringen har ikke villet framme saken i Stortinget. Arbeiderpartiet må fremme saken etter regjeringsskiftet til høsten. Saken er av stor betydning for innvandrere i vårt land, og er ofte av stor betydning for retten til arbeid. I dag har innvandrere krav på min. 2 timer pr. uke med lønn til norskundervisning. 240 timer er ikke nok til å gi innvandrerne norskkunnskaper til å klare seg i sitt arbeid.

10. Alf Albertsen, Akershus:

Det er et mål for boligfinansieringen at boutgiftene i en husbankbolig ikke skal overstige 20% av en gjennomsnittlig bruttolønnsinntekt.

11. Bjørn Kjølstad, Oslo:

Forslag til avsnitt "Arbeid for alle", side 10, - første avsnitt, siste setning utgår.

Ny tekst:

"Ungdomsgarantien må økes til 25 år."

Motivasjon:

Formuleringen gir ikke gode nok garantier. Det er viktig å komme på fagbevegelsens og AUFs linje under kommende valgkamp. Ungdomsgruppen vil bli en avgjørende faktor, etter manges mening, i valgkampen. Det er viktig at vår ungdom får tilbud om utdanning eller arbeid. - Ungdom går lengre på skole i dag, og kommer senere ut i arbeide. En plass i de arbeidslediges rekker er et dårlig tilbud til ungdom. Arbeiderpartiet må gå foran og vise vei.

12. Bjørn Kjølstad, Oslo:
Ammerud Arbeiderpartilags forslag.

Forslaget foreslås tatt inn under "Idrett for alle", side 39, "Ny vekst ..."

Idrett og doping:

Innen idrettslivet er det blitt fremholdt at dopingsmisbruk er økende, til tross for at flere kontrolltiltak er iverksatt for å komme dette til livs. Ved siden av idrettens organer så må det offentlige også føle et ansvar for dette problemet, fordi idrettslivet ikke kan sees uavhengig fra resten av samfunnet. Skolens betydning kan ikke overvurderes her. Bruk av stimulerende og beroligende medikamenter innen idretten må trekkes inn i undervisningsopplegget i vårt skoleverk. Videre må det fra de offentliges side øremerkes midler til flere dopingkontroller og økt forskningsinnsats for å komme dette problemet til livs.

Arbeiderpartiet vil her gå inn for at:

- undervisningsopplegget i kroppsøving og biologi skal kombineres, slik at dopingproblemets betydning kommer klarere frem, enn tilfellet er i dag.
- det bevilges flere midler fra det offentlige til å sette i verk flere dopingkontroller og økt forskning på dette feltet for å komme dette problemet til livs i størst mulig grad.
- det offentlige øremerker bevilgninger over statsbudsjettet til formål for å bygge ut tilbudet for flest mulig til å drive mosjonsidrett i vårt samfunn.

Idrett og helse:

I de senere år er den innvirkning som fysisk trening har på vår helsetilstand blitt dokumentert ved vitenskapelige undersøkelser. Disse undersøkelser må følges videre opp i åra fremover.

Arbeiderpartiet vil her gå inn for at:

- det offentlige skal sette i verk tiltak for å kombinere fysisk trening i arbeidstiden, i samarbeid med partene i arbeidslivet.
- idrettstiltak i nærmiljøet må utbygges.

- verne friluftarealer og mer utbygging av "grønne lunger" innen byer og tettsteder.

13. Beret Bråten, Buskerud:

Side 38 8 arbeidsprogrammet - ekstra strekpunkt under Idrettskapitlet:

- Dersom idretten ønsker det, vil AP i utgangspunktet stille seg positivt til innføring av profesjonell idrett i Norge.
- Idrettslinjer ved u.g.skoler bygges ut.
- Doping av idrett begrenses gjennom handlingsskapende arbeid og ved strengere kontroll av toppidrettsutøvere.

14. Beret Bråten, Buskerud:

Side 38 i Forslag til arbeidsprogram, - ekstra strekpunkt under Idrettskapitlet:

- Forholdene legges til rette for å drive bedriftsidrett ved hver enkelt bedrift.
- Jenter og gutter gis de samme muligheter til å drive idrettslige aktiviteter.

15. Berit Lyngmo, Troms:

Landbrukspolitikken, side 18, linje 27-28:
Siste setning strykes. (Følgende setning strykes:
Etter hvert bør nydyrking ...osv.)

16. Klemet Hermansen, Finnmark:

"Samenes rettigheter", side 30,
Nye poster foreslås prioritert:

For å styrke Samisk språk må en samisk språklov utredes av Samekulturutvalget (Myklevoll-utvalget).

Nye ressurser i samiske områder, bl.a. mineraler, må utnyttes slik at de skaper arbeidsplasser lokalt på samiske bosettingsområder.

Tillegg til strekpunkt 1:

- "Sami Duodje" må i denne sammenheng utvikles og ekspanderes både på innlandsområder og i kyststrøkene, der samene bor.
- Samerettsutvalget under høring kan ikke på nåværende tidspunkt ta standpunkt.

Tillegg til siste strekpunkt:

- som nå er et rådgivende organ i samiske spørsmål.

Nytt strekpunkt:

- Samisk teater "Beaivas" gis mulighet til fast etablering i Kautokeino og tilføres tilstrekkelige midler til drifta
- spesielt i startfasen.

17. Tove Lise Granli, Nord-Trøndelag:

Avsnitt "Videovold":

- Statlig kontrollapparat av videofilmer.
- Konesjon for utleie/salg av videofilmer.

18. Reulf Steen, Sentralstyret/Akershus:

Den generelle pensjonsalder settes til 65 år.

Det innføres ordninger med muligheter for fleksibel avgang for arbeidstakere fra 62 år.

19. Harry Mowatt, Sogn og Fjordane:

Arbeiderpartiet vil:

- utarbeide ein handlingsplan med sikte på å fjerne dei akkumulerte underskota i kommunesektoren innan utgangen av 1987.

20. Kristine Broch Johansen, Finnmark:

Forslag til nytt punkt til arbeidsprogram, side 36, under Kulturpolitikken, etter linje 15:

- sikre investeringstilskudd og driftstilskudd til mobil bibliotekjeneste.

21. Sylvi Sandvik Heldal, Oppland:

Forslagene nr. 3.27 og 3.28 oversendes redaksjonskomiteen for programarbeidet, samt sentralstyret.

22. Tine Øverlier, Oppland:

Punkter til arbeidsprogrammet, under avsnitt "Utdanning":

- minst 40 pst. av medlemmene i fagplanutvalgene må være kvinner. Det samme må gjelde medlemmene av de respektive rådene innenfor skoleverket.
- EDB-undervisning gjøres obligatorisk på ungdomstrinnet.
- det må åpnes for deltidsstudier etter en "byggeklossmetode" på alle nivåer.
- likestillingsperspektivet må styrkes i yrkesrettledningen.

23. Arne Bergland, Troms:

Kapittel II, Fiskeriene:

Et nasjonalt forskningsmiljø for havbruk lokaliseres til Nord-Norge.

24. Konstanse Eliassen, Troms:

Barn og ungdoms oppvekstvilkår, side 43:

Jeg vil ta opp forslaget fra Bardu Arbeiderpartilag, nytt strekpunkt:

- Arbeiderpartiet vil sikre økning av midlene til forskning om barns oppvekstvilkår.

25. Rolf Thore Hildebrandt, Østfold:

Det utarbeides et enkelt, konkret og forpliktende 100-dagers program for Arbeiderpartiet i regjeringsposisjon etter 9. september. Programmet inneholder saker (i punkter) som Arbeiderpartiet vil ta initiativ til/iverksette i løpet av sine første 100 dager i regjeringsposisjon. Eksempler på slike saker:

- Tiltaksprogram som avskaffer massearbeidsløshet.
- Endre A-trygd-reglene/avskaffe 80 ukers-regelen.
- Iverksette Ungdomsgarantien.
- Fleksibel pensjonsalder fra 62 år.
- Bedre boligfinansiering gjennom Husbanken.
- Styrke økonomien i fylker og kommuner.
- Ny giv i norsk industripolitikk.
- Garantert minstenorm for sosialhjelp.

100-dagers programmet utarbeides i samarbeid med LO.

26. Turid Innstrand Olaussen, Sør-Trøndelag:

Husbankens midler ramme-tildeles, slik at det regionale styret kan fordele midlene til nybygging, utbedring og klargjøring/forbedring av nye og gamle boligområder.

27. Karin Lian, Landsstyret/Vestfold:

Avsnittet familiepolitikk, side 42 - nytt punkt:
Arbeiderpartiet vil:

- at rett til fri med lønn under barns sykdom utvides til å gjelde fram til barnet fyller 14 år.

28. Avsnittet Barn og ungdommens oppvekstvilkår, side 43, nytt punkt:

- i distrikter med store avstander etableres familiebarnehager i tilknytning til sentrale barnehager.

29. Harald Jullumstrø, Sør-Trøndelag:

De kommunale musikkskoler gis statsstøtte etter samme regler som grunnskolen.

30. Turid Birkeland, Oslo:

Tilleggsforslag til DNA's arbeidsprogram fra Oslo AP/
AUF i Oslo. Side 36, Kulturpolitikken:

Nytt strekpunkt:

- at 1 pst. av det totale statsbudsjettet skal gå til kulturformål.

Begrunnelse:

Hovedårsaken til at det norske kulturliv i dag er inne i en vanskelig situasjon er mangel på økonomiske ressurser. En overføring mellom de ulike sektorene innenfor kultur vil være destruktiv. Alle sektorer har i dag for små ressurser. Det mangler ikke på engasjement, talent og personlige interesser.

Norge stiller i dag langt bak i rekka hva gjelder økonomisk satsing på kulturlivet. Til sammenligning kan nevnes at Danmark (!) bruker 2 pst. av det totale statsbudsjettet og Frankrike 2,5 pst., mot Norge i dag 0,5 pst.

Det nytter lite med vakre ord om kulturens betydning for den menneskelige og samfunnsmessige utvikling hvis dette ikke følges opp med konkrete mål, som det vil være stortingsflertall for hvis AP går inn for dette!

Det skulle heller ikke være noen grunn til å betvile at en satsing i forhold til nyskaping og opprettholdelse av arbeidsplasser.

31. Odd Isaksen, Oslo:

Tilleggsinnstilling til programforslaget "Ny vekst for Norge", (side 23 og 24), Bolig for alle - en sosial boligpolitikk.

1. avsnitt endres til:

Legge opp til stabil og høy boligpolitikk, slik at en i løpet av perioden kan komme oppi om lag 35 000 til 40 000 nye boliger i året.

6. avsnitt, andre setning endres til:

Lånene må utgjøre om lag 70 pst. av anleggskostnadene, osv.

32. Odd Isaksen, Oslo:

Pensjonsalder:

Det gjennomføres fleksibel pensjonsalder for arbeidstakere mellom 62 og 67 år.

33. Stein E. Hauge, Oslo:

Tilleggsformulering til side 67, Sosial frigjøring og vern om menneskerettighetene, - nest siste strekpunkt:

En rettferdig fred kan bare oppnås ved at hovedpartene i

konflikten - Israel og PLO - deltar som likestilte i fredsprosessen. Arbeiderpartiet vil derfor støtte initiativet fra FN's generalsekretær og FN's Hovedforsamling om en fredskonferanse for Midt-Østen i FN-regi. Her må alle berørte parter, Israel og PLO, de aktuelle arabiske stater samt USA og Sovjet delta.

34. Lillian Westad, Oslo:

Tilleggsforslag til arbeidsprogrammet,
Trygghet for eldre, side 46:

Eldre hjelpetrengende har rett til å bo hjemme, og få den hjelp de trenger der. Sykehjemmene skal ha rehabiliteringsfunksjon slik at de eldre kan flytte hjem igjen etter nødvendig institusjonsopphold.

Sykehjem skal bygges som mindre boenheter, ikke som sykehusavdelinger. Fremtidige sykehjem må bygges som enheter med plass til inntil ti eldre pr. enhet. Alle har rett til enerom, og det bør legges vekt på trivelig og tilfredsstillende bomiljø.

De eksisterende sykehjemsavdelinger bør ombygges til mindre enheter med enerom.

Strekpunkt/tillegg:

- sikre eldre i institusjoner enerom.
- sykehjem skal være bolig, ikke sykehus.
- bygge sykehjemsavdelinger for inntil 10 pasienter pr. avdeling.

Begrunnelse:

Eldre hjelpetrengende har rett til en menneskeverdig tilværelse som gir muligheter til privatliv.

35. Lillian Westad, Oslo:

Tilleggsforslag, - Andre politiske saker.
Forslaget kan eventuelt innarbeides i en uttalelse om sosialpolitikk/eldreomsorg:

Eldre hjelpetrengende har rett til å bo hjemme og få den hjelp de trenger der. Sykehjemmene skal ha rehabiliteringsfunksjon slik at de eldre kan flytte hjem igjen etter nødvendig institusjonsopphold.

Sykehjem skal bygges som mindre boenheter, ikke som sykehusavdelinger. Fremtidige sykehjem må bygges som enheter med plass til inntil ti eldre pr. enhet. Alle har rett til enerom, og det bør legges vekt på trivelig og tilfredsstillende bomiljø.

De eksisterende sykehjemsavdelinger bør ombygges til mindre enheter med enerom.

Strekpunkt/tillegg:

- sikre eldre i institusjoner enerom.

- sykehjem skal være bolig, ikke sykehus.
- bygge sykehjemsavdelinger for inntil 10 pasienter pr. avdeling.

Begrunnelse:

Eldre hjelpetrengende har rett til en menneskeverdig tilværelse som gir muligheter til privatliv.

36. Lene Løken, Oslo:

Mediepolitikk:

Strekpunktene nr. 6 og 7. på side 32, til linje 38, tas ut av programmet.

37. Jørgen Kosmo, Vestfold:

Side 41, - endre tredje punkt til å lyde:

Arbeiderpartiet vil:

- lovfeste bedriftshelsetjeneste for alle arbeidstakere.

38. Rolf Bjørn Hagen, Landsstyret/Nord-Trøndelag:

Første strekpunkt på side 19 endres slik:

- Satse sterkt på å utvikle et moderne havbruk og fiskeoppdrett. Kystbefolkningen sikres styringsretten i oppdrettsanlegg.

39. Annar Lille-Mæhlum, Posten Partilag, Oslo:

Side 11 (før forslaget fra tilleggsinnstillingen om flytting) endres ordet "bank" til "postsparebank".

40. Aslaug Olden Mala, Hordaland:

Til drøfting i redaksjonsgruppa. Vedtatt på landskvinnekonferansen. - Forslag (strekpunkt) under "Kvinner og pensjon":

Vi vil:

- Opprettholde Folketrygden som en grunnpillars i velferdsstaten.
- Gjennomgå hele folketrygdsystemet som er bygget opp om et livsmønster der en regner med 40 års kontinuerlig arbeid for å oppnå fulle rettigheter.
- Ved revisjon av folketrygdsystemet må det tas hensyn til kvinnes arbeidssituasjon. Dette kan f.eks. gjøres ved at en opphever krav om opptjeningstid til tilleggspensjon, og eventuelt innfører tilleggspensjon for de årene man faktisk har vært utarbeidende. Kravet til opptjeningstid bør vurderes senkes. Omsorgsarbeid bør gi grunnlag for opptjening av pensjonspoeng.

41. Jorunn Rasmussen, Troms:

Det viser seg at forslag 4.56, hefte 2, ikke er tatt med i Tilleggsinnstillingen til programforslaget, og det er beklagelig. Derfor fremmer jeg på nytt forslaget under kapit. tel IV - Ansvar for hverandre - tema Forskning på side 12 i Tilleggsinnstillingen, og tilsvarende side 35 i forslag til arbeidsprogram.

Vi vil foreslå følgende endringer med hensyn til strekpunktene på side 35 i programforslaget:

- Første punkt endres til:
Utarbeide en handlingsplan for langsiktig kunnskapsutvikling. Forskning og utdanning må prioriteres minst like høyt i Norge som i land det er naturlig å sammenlikne oss med.
- Nytt andre strekpunkt:
Legge vekt på at alle landsdeler får en rimelig andel i den nasjonale satsingen på forskning og utdanning. Det offentlige må ha et spesielt ansvar i de regioner hvor private ressurser innenfor denne sektoren er minst.

De andre strekpunktene på side 35 kan stå som foreslått.

42. Sigve Brekke, AUF i Buskerud:

- Det oppnevnes konfliktråd i samtlige kommuner. Dette punkt tas inn i arbeidsprogrammes. Sendes programkomiteen.

43. Britt Schultz, Kvinnesekretariatet:

Til kapitlet om Familiepolitikk:

- 30 ukers svangerskapspermisjon med lønn gjennomføres. Fedres rett til 2 ukers permisjon i forbindelse med fødsel gjøres lønnet. Deretter trappes svangerskapspermisjonen opp til 12 måneder.

44. Magna Hølland Skogli, Oppland:

Punkt 3.25:

Arbeiderpartiet går inn for at det offentlige skal overta ansvaret for legemiddelforsyningen. AP går inn for en utbygging av apoteknett i takt med utbyggingen av det øvrige helsevesen.

Forslaget oversendes redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet samt sentralstyret.

45. Harald Graaterud, Akershus:

Skal vi beholde og kanskje øke antallet arbeidsplasser i våre skogsbygder, må vi sørge for at det blir:

- 1) Konesjonsplikt for store skogsmaskiner.
- 2) Forbudt å sprøyte med Glyfosat.
- 3) Forbud mot å bekjempe løvtrevest med kjemikalier.

46. Kjell Sund, Rogaland:

Jeg foreslår at Arbeiderpartiet foran høstens valg legger fram et 100 dagers program etter samme mønster som foran valget i 1969.

47. Kari Helliesen, Rogaland:

Helsepolitikk, side 46, 3. strekpunkt, tilleggsforslag:
- Målet må være at egenandelene i helsetjenesten avvikles på sikt.

48. Thor Robertsen, Finnmark:

Nord-politikk i programmet:
- Det opptas forhandlinger med Sovjet om oljevernberedskap og andre miljøverntiltak for Barentshavet.

49. Eva Jørgensen, Finnmark:

Nytt strekpunkt nr. 3 under kapitlet "Sikring av bosetting distriktspolitikken":
- Iverksette særskilte tiltak for å begrense unge jenters flytting fra distriktene.

50. Sylvi Enevold, Finnmark:

Staten må komme inn med "straks tiltak" i form av økte tilskudd til stimuleringstiltak og med styring av helsepersonell fra sentrale strøk med overskudd på personell - til utkantstrøk - samt langsiktige tiltak i form av økt utdanningskapasitet av helsepersonell med tanke på en god geografisk fordeling.

51. Frode Berge, Rogaland:

DNA vil lovfeste retten til arbeid eller utdanning for all ungdom under 25 år.

52. Turid Birkeland, Oslo:

Tilleggsforslag til DNA's arbeidsprogram, side 31, "innvandrernes rettigheter" - nytt avsnitt fra linje 11 istedenfor det opprinnelige:

Innvandringsstoppen ble innført i 1975 for å trygge gode levevilkår for de befolkningsgrupper som hadde kommet til landet. Dette har ikke skjedd i tilstrekkelig grad. Innvandringsstoppen har dessuten vist seg å fungere for mennesker fra den 3dje verden. I en vanskelig arbeidsmarkeds-situasjon vil det være behov for en eller annen form for innvandringsregulering, men en bør søke å finne fram til en ordning som fungerer mest mulig rettferdig for alle uan-

sett rase. Samtidig må innsatsen for å bedre innvandrernes situasjon styrkes.

En av grunnene til at innvandringspolitikken fungerer ulikt er at ansvaret for den er delt på flere departementer og direktorater. Dette fører til dårlig ressursbruk og lite samordning. En bør derfor i Norge også vurdere muligheten for å opprette et eget departement/direktorat som samlet de ulike sektorene av innvandringspolitikken. På denne måten kan vi få en samlet og mer effektiv offentlig politikk.

Nytt strekpunkt:

- vurdere muligheten for å opprette et eget departement/direktorat som kan samordne alle feltene innenfor dagens innvandringspolitikk.

53. Bjørn Martin Aasen, Møre og Romsdal:

Forslag til nytt avsnitt side 44, linje 10-25:

Sykehustjenesten skal fortsatt utvikles innenfor den regionaliserte helsetjeneste med fylkene som hovedansvarlige. Det må legges stor vekt på å videreutvikle samordningen mellom fylkessykehusene og regionsykehusene. Rammetilskuddsordningen har gitt fylkene muligheter til å utvikle en rekke spesialiserte tjenester, noe som har gitt flere mennesker tilgang på nye medisinske fremskritt.

De økonomiske overføringer til fylkene må sikre at disse fortsatt kan videreutvikle den spesialiserte helsetjeneste med et likeverdig tilbud til alle, samtidig som de som har behov for det får de nødvendige spesialiserte tjenester fra regionsykehusene.

Vårt mål er at alle mennesker skal få tilgang til de spesialiserte tjenester helsevesenet kan tilby, og da må de fleste spesialiserte tjenester utbygges i fylkene.

54. Runar Kehlin, Oslo:

Tilleggsforslag til DNA's arbeidsprogram side 66, "Norge og utviklingslandene", strekpunkt 2:

- Statlige bevilgninger til u-hjelp økes slik at den utgjør 1,5 pst. av bruttonasjonalproduktet.

Nytt strekpunkt:

- Pakistan avvikles som hovedsamarbeidsland.

55. Runar Kehlin, Oslo:

- Norsk atompolitikk bør innskjerpes ved at allierte fartøyer som anløper norske havner avgir en garanti om at de ikke har atomvåpen om bord.

Foreslås:

Oversendes redaksjonskomiteen for innkomne forslag.

56. Ann-Marit Sæbønæs, Oslo:

Den kollektive transporten må tilrettelegges for funksjonshemmede, det må bygges ut et spesielt transporttilbud for eldre og funksjonshemmede som finansieres på samme måte som andre transportmidler. Det skal koste det samme å bruke et slikt tilbud som ordinær kollektivtransport.

57. Ann-Marit Søbønes, Oslo:

Egenandelene på grunnleggende helsetjeneste reduseres. Livsviktige medisiner må bli gratis.

58. Arild Bakken, Oppland:

Vedr. Tilleggsinnstilling til programforslaget, side 12 - Forskning:
Forandret formulering:
"prioritere desentralisert kompetanseoppbygging."

59. Bjørn Edvardsen, Telemark:

Til arbeidsprogrammet, side 11, Omstillinger - innføring av ny teknikk. Tillegg til Arbeiderpartiet vil: (f.eks. inn etter linje 27).

- Styrke støtten til ensidige industrikommuner ved bl.a. å gjeninnføre tilskudd til særlige utbyggingstiltak i ensidige industrikommuner med kraftintensiv industri.
- Styrke opplæringstiltakene med å innføre en særlig tilskuddsordning for opplæring av arbeidstakere i ensidige industrisamfunn hvor bedriftene må legge om produksjonsprosessen på grunn av innføring av ny teknologi.

60. Aase Kauserud, Oppland:

1. Kvinner og massemedia:
40 pst. kjønnskvolterering for kvinner bør snarest mulig gjøres gjeldende for NRK.
2. Det bør opprettes et likestillingsråd i NRK som ser til at det kan bli en riktigere likestillingsbalanse i TV- og radioprogrammene.

61. Ingwald Bastesen, Hordaland:

1. Side 4, pkt. 3, nest siste setning: Innsatsen for ...: Ordene "psykisk utviklingshemmede" strykes.

Begrunnelse:

Å sette psykisk utviklingshemmede sammen med en pasientgruppe kan gi uttrykk for den oppfatning at psykisk utviklingshemmede er syke mennesker. Innsats for psykisk utviklingshemmede er tatt med utover i programmet på

riktig plass og trenger ikke være med under punkt 3.

2. Side 34, linje nr. 24-36, Utdanning for framtiden.
Følgende setning strykes:
Spesialinstitusjonene vil være aktuelle når dette vurderes best for elevene.

Begrunnelse:

Slik setningen er formatert, åpner den for vilkårlig skjønn og lettvinte løsninger. Hvem skal f.eks. vurdere hva som er best for elevene.

3. Side 42, Familiepolitikken, - nytt punkt:
Bedre livssituasjonen for familier med funksjonshemmede og pleietrengende ved hjelp av avlastning, hjemmehjelp, rett til permisjoner o.l.

Begrunnelse:

Familier med ett eller flere funksjonshemmede medlemmer utfører ofte et stort omsorgsarbeid. Dette har særlig stor betydning, da det gjør det mulig for den funksjonshemmede å vokse opp i sitt nærmiljø. Ofte sparer det samfunnet for betydelige utgifter til institusjonsplasser eller annen offentlig innsats. Slike familier har krav på hjelp fra det offentlige i form av avlastning, hjemmehjelp, o.l.

62. Evy-Ann Midttun, Landsstyret/Finmark:

Landsmøtehefte nr. 1, forslag 3.12 oversendes redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet.

63. Oddmund Soleng, Landsstyret/Troms:

Arbeiderpartiet vil:

- slutføre gjenstående planlegging av Nord-Norge-banen.
- Anleggsarbeidet igangsettes i perioden.

64. Esther Kostøl, Sentralstyret:

Oljefondet må inngå i en strategi for vekst og nyskaping, industri, offentlig og privat tjenesteyting.

65. Bergiton Solaas, Nordland:

Tilleggsinnstillingen, side 7, Fiskerinæringen - tillegg til 4. avsnitt, side 19:

- Sikre en planmessig fornyelse av fiskeflåten blant annet gjennom bedre finansieringsordninger i Statens Fiskarbank.

66. Turid Rogstad Børresen, Oppland:

Forslag 6.9 om "Antitrustlov" sendes redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet, ikke sentralstyret.

67. Arne Grøttum, Sentralstyret:

Ny vekst for Norge, Programkomiteens tilleggsinnstilling, side 22, linje 17, ny innskutt setning: Dette forutsetter ... osv. - tilføyes: "slik at privatisering av offentlige tjenester kan unngås."

side 22, under Arbeiderpartiet vil: Nytt 4. strekpunkt: - utvide og utvikle nye former for medvirkning for ansatte og deres organisasjoner.

68. Aase Kauserud, Oppland:

For å få en større andel kvinnelige journalister, foreslås at en bruker offentlige medler til å "premiere" aviser som har en best mulig "kjønnsbalanse" i sin tilsettingspolitikk.

69. Britt Schultz, Kvinnesekretariatet:

Til kapittel Folketrygdens økonomi og Arbeidstidsforkortelse:

Betingelsen for å vedta en fleksibel pensjonsalder er at trygdeytelsene i langt større grad tilpasses kvinners livsløp. Før en pensjonsalderreform gjennomføres, skal kvinners stilling i forhold til pensjonsytelser gjennomgås og revideres.

70. Geir Iversen, Nord-Trøndelag:

Tillegg til arbeidsprogrammet. Tilleggsinnstilling, side 23, strekpunkt 5:

- Husbanklån gis også til brukte boliger.

71. Kari Rolstad, Kvinnesekretariatet:

Side 38 - Nytt opplegg for strekpunktene - som følger:

- at 37.1/2 timers uke for alle tariff-festete ved tariff-revisjonen i 1986.
- at arbeidstiden settes ned til 35 timers uke ved tariff-revisjonen i 1988, slik at 35 timers uke gjennomføres senest i 1990.
- at 6 timers normalarbeidsdag innføres i løpet av nitti-årene.
- arbeidstidsforkortelsene må skje etter et mønster som gir flere arbeidsplasser. Staten må bidra til gjennomføringen ved samarbeid med arbeidslivets organisasjoner gjennom samordnede kombinerte oppgjør.
- dersom arbeidstidsreduksjonene ikke lar seg gjennomføre gjennom tariffforhandlinger, bør det skje ved endringer i arbeidsmiljøloven.
- det må utredes alternative måter å ta ut arbeidstidsreduksjonene på for pendlere og andre med ubekvem arbeidstid. Nedkortet normalarbeidstid vurderes i forhold til åpnings-tiden og tilgjengelighet og skiftarbeid.

71. Sigve Brekke, Buskerud:

Side 14, linje 38:

Særlig i byene er det viktig å bedre muligheten for sosial kontakt, dette gjøres i form av å etablere mindre boenheter og gi borettslagene økt mulighet til å drive med kontaktskapende virksomhet.

Side 16, linje 30, tillegg i avsnittet om kollektivtransport:

Man bør holde så lave priser som mulig på kollektivtransport.

Side 28, linje 33-36, til dette avsnittet kommer et tillegg:

Nyvalgte elevråd og klasserådsformenn sendes på et obligatorisk tillitsmannskurs. Dette kan arrangeres av fylkesavdelingene av NGS og YLI.

Side 31, forslag til eget strekpunkt før linje 30:

- Utenlandske lærere med utdanning godkjent i Norge bør gis samme kompetanse og arbeidsforhold som norske lærere.
- Alle fremmedspråk godkjennes som skolefag.

Side 31, forslag til nytt avsnitt:

Overskrift: De homofiles rettigheter:

Homofili er i liten grad akseptert i samfunnet. På tross av at det i den senere tid har blitt mer åpenhet omkring homofili, blir homofile stadig utsatt for diskriminering, tap av boliger og usaklige oppsigelser er eksempler på hva homofile kan risikere dersom de framstår åpent som homofile. Fortielser omkring homofile er et annet viktig undertrykkelsesmiddel.

Homofile elever får ingen informasjon om at det er mulig å organisere livet sitt på en annen måte enn gjennom det tradisjonelle ekteskapet. Det er derfor viktig at skoleverket i større grad informerer om homofili i undervisningen.

Arbeiderpartiet vil:

- Homofiles rettslige situasjon styrkes.
- Det gis informasjon om homofili i den obligatoriske undervisninga i grunnskolen.
- Homofile par må få samme rettigheter til å adoptere barn som heterofile par.
- Homofile sikres like rettigheter og muligheter på bolig- og arbeidsmarkedet.

Side 33, det andre strekpunktet strykes, og følgende kommer inn i stedet:

- Arbeide videre med skolens innhold og vurdere hva som bør legges til rette ut fra lokale muligheter og behov. Det nedsettes et utvalg som skal jobbe med utredning og forsøk på en ny ordning av skoledagen.

Side 34, linje 1-5 strykes, i stedet foreslås:

- Karakterer og eksamen avskaffes i grunnskolen.

- Uformell vurdering i form av samtale mellom elev, lærer og foresatte i tillegg til fyldige skriftlige kommentarer til elevens arbeid, erstatter karakterene.
- Ved avsluttet grunnskole utstedet et vitnemål som inneholder opplysninger om obligatoriske fag, timefordeling i valgfag og om spesielle undervisningsopplegg elevene har deltatt i.

Side 34, etter linje 9 kommer følgende strekpunkt inn:

- Fredsfaget og mediekunnskap blir en del av den obligatoriske undervisningen i skolen.

Side 34, nytt strekpunkt etter linje 15:

- Yrkesskoleelever som jobber full dag på en arbeidsplass bør få en form for godtgjørelse.

Side 34, tillegg til strekpunkt på linje 24:

- ... med skolepenger menes også skyss og papirpenger.

Side 34, strekpunkt på linje 27 utgår - i stedet foreslås følgende:

- Alle som har gjennomgått tre års videregående utdanning eller har fem års yrkeserfaring, får generell studiekompetanse.
- For lukkede studier lages det et inntakssystem med forskjellige inntakskvoter. Disse kvotene må fordeles mer på søkere med relevant og generell yrkeserfaring, vitnemål fra videregående skole, annen relevant utdanning og kombinasjoner av disse kriteriene.

Side 34, strekpunktet på linje 38 forandres til:

- Gi elever og studenter større sosial sikkerhet ved at gjeld på studielån kan ettergis etter bestemte kriterier.

Side 35, strekpunkt på linje 25 forandres til:

- Gi høy prioritet til forskning og utdanning innen økonomi, teknologi (herunder datateknologi), samfunnsvitenskap og humanistiske fagområder.

Side 36: Strekpunkt på linje 15 forandres til:

- Øke tilskuddene til bibliotekene, spesielt i distriktene og utvide og styrke bokbussordningen.

Side 38: Strekpunkt på linje 13 forandres til:

- Finansiære lokale medietilbud gjennom betalings-TV, abonnementsordninger, avgift på videokassetter, samt offentlig støtte.

Side 38: Strekpunkt på linje 15 strykes, og i stedet foreslås:

- Videoprogrammer underlegges sensur på lik linje med filmer som skal vises på kino.

Side 42: Nytt strekpunkt etter linje 47:

- Det ansettes spesielt utdannede folk i politiet til å ta seg av mishandlede kvinner og barn.

Side 46: Nytt strekpunkt etter linje 9:

- Det opprettes et statlig "jordmorfond", hvor spesielt distriktskommuner eller ei gruppe av kommuner kan søke

om midler til å dekke ansettelse av ei jordmor.

Side 68: Forandring i strekpunkt på linje 5:

- Fortsette å øke statlige bevilgninger til u-hjelp. U-hjelpens andel av brutto nasjonalprodukt bør økes til 2,5 pst. Bruk av blandede kreditter må komme i tillegg til den ubundne hjelpen.

Side 66: Nytt strekpunkt etter linje 13:

- Når et samarbeidslands styre forandres i antidemokratisk retning, går bistanden til dette landet over til å være bilateral, dvs. gå gjennom humanitære organisasjoner som arbeider i landet.

Side 39: Strekpunkt på side 39 utgår, i stedet foreslås:

- Folks rett til fri ferdsel i utkantområdene må sikres gjennom bedre lovgivning.

Side 40: Nytt strekpunkt etter linje 45:

- Det innføres beskatning av direkte samfunnsfiendtlige varer.

Kommentarer, merknader, endringsforslag til kapittel II - Arbeid for alle

Side 10, punkt 5:

En mener tida for å vurdere en generell utvidelse av ungdomsgarantien nå burde være over, det samme ble sagt i 1983. En mener partiet i dette punkt bør si det samme som det "Program mot ungdomsarbeidsløshet" som LO og AUF har utarbeidet, sier om ungdomsgarantien.

Side 10, punkt 10:

I forbindelse med den opprømsingen av aktuelle vekstbransjer som her er nevnt, bør også turistbransjens framtidsmuligheter tas med.

Side 10, punkt 35:

"De som vil starte nye bedrifter, skal gis veiledning og støtte". Dette punkt bør klargjøres bedre med tanke på hva en mener med veiledning og støtte, og hvordan dette rent konkret kan gjøres.

Side 11, punkt 50:

Dette punkt kan styrkes da en gjennom punkt 5, side 10, håper å få gjennomslag for AUF sitt syn om at ungdomsgarantien skal gjelde all ungdom under 25 år.

Side 11, nytt punkt:

- I alle kommuner bør det finnes en beredskapsplan for å kunne møte arbeidsledighetsproblemet.

Side 12, punkt 40:

Det er i dette punkt listet opp hvilke oppgaver oljefondet skal ha. En mener ordet skal i denne sammenheng er noe uheldig, da det kan hindre oljefondet i også å ta på seg andre oppgaver. En mener også at i tillegg til de tre hovedoppgavene som er nevnt bør komme at oljefondet også kan ha andre oppgaver innenfor samfunnsøkonomien, dersom dette er

ønskelig.

Side 13, punkt 15:

I tillegg til å nevne opp en rekke aktuelle vekstområder for å fremme industriutvikling, ber en myndighetene plukke ut et par hovedstrategiområder, som Norge spesielt bør satse på ut i fra: 1) det vi har forutsetninger for, 2) det vi kan, og 3) det som vil fremme vår velferd.

Side 13, punkt 20:

I tillegg til å satse på markedsføring av produkter i utlandet, mener en det er behov for "generell Norges-reklame" i utlandet. Dette at utlandet vet noe om Norge vil igjen gjøre det mye lettere i neste omgang å markedsføre våre produkter.

Side 14, punkt 10:

Setningen "Det er ikke grunn til å regne med vekst i industrisyssetningen i årene framover". Dette mener en er en altfor pessimistisk formulering. Det foreslås derfor at setningen forandres til: "Dersom det ikke satses bevisst, er det liten grunn til å regne med vekst i industrisyssetningen i årene framover."

Side 15, punkt 35:

En synes det som her er sagt om norsk oljemiljø er noe for svakt formulert. Vi ønsker ikke en ytterligere oppsplitting av norsk oljemiljø. En viktig målsetting må være gradvis å begrense utenlandsk deltakelse på kontinentalsokkelen, i takt med de norske oppgavene på sokkelen.

Side 16, punkt 10:

En mener det i denne sammenheng tydeligere må komme fram viktigheten av en mere aktiv forskning på hva bruken av alternative energikilder kan bety. Det bør også sterkere poengteres at energiøkonomisering langt på vei er industriens ansvar, og at det bør jobbes mere aktivt på dette feltet.

Under samme punktet står det også noe om sikkerheten innenfor oljebransjen. Dette er et felt vi synes arbeidsprogrammet i klarere og sterkere tekst bør poengtere viktigheten av at noe blir gjort.

Side 16, punkt 50:

I steden for "Et alternativt transporttilbud må foreligge for eventuelt vedtak ...", forandres setningen til: "Et alternativt og vesentlig bedre transporttilbud må foreligge før eventuelt vedtak ...".

Side 17, punkt 45:

Punktet med at det skal etablere et skille i Televerkets oppgaver, bør nærmere forklares. Dette for å klarlegge hva slags skille det her er snakk om, skal være et "klart" skille osv.

Punktet om et nærmere samarbeid mellom Televerket og Postverket, bør også forklares nærmere. Hva slags samarbeid er det her snakk om?

Side 18, punkt 1:

Setningen "Det skal derfor settes inn virkemidler som bedre kan motvirke overproduksjon av jordbruksprodukter". Dette punkt bør konkretiseres, hvilke virkemidler vil en bruke?

Side 18, punkt 30:

Punktet om hvordan avvirkingen i skogen kan økes, bør også nærmere konkretiseres. En vil her vise til den konkretiseringen LO og AUF har gjort angående dette på side 20 i "Program mot ungdomsarbeidsløshet."

73. Ragnhild E. Hamborg, Buskerud:

Avsnitt Likestilling, side 27:

Linje 41-42-43 strykes. Dette lyder:

Gi bedre muligheter til særstipend til kvinner som velger utradisjonelt. Stipendordningen må omfatte flere utdanningsretninger enn i dag.

Avsnitt Kirke og trossamfunn, side 38:

Linje 25-26-27 strykes. Dette lyder:

Så lenge den norske kirke er en statskirke, vil Arbeiderpartiet arbeide aktivt for at den skal være en åpen folkekirke.

Side 38, linje 31 og 32 strykes. Dette lyder:

Sikre kirkens muligheter til å løse sine religiøse kulturelle og sosiale oppgaver, særlig i menighetens arbeid.

Side 38, linje 35 endres til å lyde:

Sikre arbeidsmulighetene for kirken, frimenighetene og andre livssynssamfunn.

Avsnitt Rusgift,

Side 49, linje 33 endres til å lyde:

Gi offentlig støtte til etablering av rusfrie samfunnssteder.

Avsnitt Barnefamilienes økonomi,

Side 55, nytt strekpunkt:

- Barnetrygden heves til 18 år.

Side 55, nytt strekpunkt:

- Heve frikortordningen til mottakere av barnepensjon til å gjelde på lik linje med andre frikortbrukere utover barnepensjon.

VEDTAK: Alle forslag enstemmig vedtatt oversendt Redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet.

74. Bjarne Hansen, Oslo:

Bevilgning av 1 milliard av Norges valutareserve til Afrikas tørkerammede områder.

Arbeiderpartiet vil gå inn for at Stortinget bevilger 1 milliard kroner av Norges valutareserve til de tørkerammede områder i Afrika.

Begrunnelse:

Kort- og langtidsvirkningene iav tørkekatastrofen er katastrofale. Store ressurser må settes inn. På bakgrunn av at Norges valutareserve ikke kan brukes til innenlandske formål i noen særlig utstrekning, og at Norges valutareserve har steget betydelig som følge av økt dollarkurs, har vi råd til å bevilge disse pengene.

Både Røde Kors, Redd Barna og Kirkens Nødhjelp har gitt beskjed om at de har planer klare for kort- og langsiktige tiltak, slik at arbeidet kan starte omgående.

75. Ase Niemi, Finnmark:

A/S Syd-Varanger må tilføres en likviditetsstøtte som sikrer full drift ved selskapet og uinnskrenket innsats i gråbergbrytinga. En stans i gråbergbrytinga vil føre til at bedriften slipper opp for malm i 1987. Dette vil føre til produksjonsstans for bedriften og sammenbrudd for store deler av Sør-Varanger-samfunnet.

Det er i første rekke regjeringens ansvar å sikre bedriften A/S Syd-Varanger og kommunens framtid.

76. Per O. Lund, Akershus:

DNA krever at regjeringen legger forslaget til Mønsterplan for grunnskolen fram for Stortinget som melding. En vil videre kreve at Stortinget trekker opp de økonomiske rammer for gjennomføringen av Mønsterplanen.

77. Hallstein Sjøvoll, Nordland:

Regjeringens behandling av sysselsettingsproblemen generelt - og for de ensidige industristeder spesielt - har skapt frykt og utrygghet i mange lokalsamfunn.

Fundamentet for disse samfunn er hjørnesteinsbedriftene, der foredling av nasjonale ressurser er hovedtrekket. Disse skal trygge både sysselsetting og bosetting. Landsmøtet mener det er en nasjonal forpliktelse å sikre stabilitet og positiv utvikling i disse industristeder, som er av avgjørende betydning i vår nasjonale, industrielle og økonomiske utvikling.

Samfunn og lokalbefolkning må imidlertid være innstilt på omstilling. Omstilling må ikke bety nedbygging, men utvikling.

Arbeiderpartiet kan ikke godta regjeringens opplegg om at det må foreligge nedbyggingsbeslutninger før det gjøres tanker om å utvikle ny virksomhet.

Staten må allerede nå sette inn nødvendige ressurser. For å skape en bredere basis for de samfunn som er avhengig av en stor "hjørnesteinsbedrift", og hvor omstilling skaper sysselsettingsmessige konsekvenser som det enkelte lokalsamfunn ikke kan bære ansvaret for alene.

Landsmøtet vil som eksempel på den aktuelle situasjon peke på Sulitjelma- og Rana-samfunnets spesielle og utsatte stilling.

Landsmøtet krever derfor:

- at dagens produksjonsnivå i Sulitjelma opprettholdes inntil omfanget av en framtidig drift er nærmere avklart.
- at den vedtatte utviklings- og strukturplan for Norsk Jernverk følges opp, slik at bedriften fortsatt skal være basis for en nasjonal, statseid og malmbasert stålindustri.
- at disse lokalsamfunn tilføres nødvendige ressurser for et aktivt nyskappings- og tiltaksarbeid som kan sikre sysselsetting og utvikling.

VEDTAK: Forslagene nr. 74-77 enstemmig vedtatt oversendt Redaksjonskomiteen for andre politiske saker og organisasjonssaker.

Dirigenten foreslo strek med de inntegnede talere.

VEDTAK: Enstemmig vedtatt.

Dirigenten foreslo at taletiden settes til 5 minutter fram til pause kl. 18.00, med unntak av leder i Kvinnesekretariatet og AUF, som gis 10 minutter.

VEDTAK: Enstemmig vedtatt.

DEBATTEN OM DEN POLITISKE SITUASJON OG ARBEIDSPROGRAMMET

Sverre Kristian Fjeld, Hedmark: Aldri har gapet mellom mål og ressurser i kommunene vært større enn nå. Årsaken er at forventninger og arbeidsoppgaver ifølge lover og pålegg har vokst sterkere enn de gitte økonomiske ressurser. Særlig merkes dette sterkt i fylkeskommunene. For oss som er nær befolkningen er det vondt å oppleve regjeringens håndtering av den offentlige økonomi. I et land med titusenvis av høyt kvalifiserte arbeidsledige mennesker og en nasjonal økonomi vi aldri har hatt maken til, er det ille å måtte oppleve køer for syke, for hjelpetrengende og for unge som søker utdanning. Videre er det ille at offentlig kapital forringes gjennom manglende vedlikehold. Gapet mellom utgifter og inntekter var for Hedmark fylkeskommune så stort at et enstemmig fylkesting utsatte behandlingen av budsjettet for 1985, da vi ikke fant det forsvarlig med de inntekter som var stilt til rådighet. Antall eldre øker sterkt, samtidig øker de sosiale problemer, arbeidsledigheten øker, sosiale tiltak forringes, kostnadsnivået for boliger økes. Dette er i ferd med å skape en stor gruppe av sosiale tapere som delvis er usynliggjort i glitteret fra ekspansive og rike grupper i samfunnet. Det rokkes ved selve grunn tanken i et sosialdemokratisk samfunn, nemlig solidariteten. Holdninger som går på dette finner vi også i deler av befolkningen hvor vi ikke ventet å finne dem. Viljen til å gi sykehusbehandling har sammenheng med denne solidariteten. Vi har ledig kapasitet på sykehusene, det vi trenger er bedre økonomi for å ta den i bruk. Tusenvis er ute av arbeidslivet på grunn av forholdsvis banale lidelser. Det koster samfunnet store beløp som kunne vært brukt til å redusere ventelistene. Jeg tviler sterkt på at større offentlig engasjement vil føre til økt press på priser og lønninger. Redusert utbetaling av ledighetstrygd og sosiale utgifter ville gjøre det mulig å øke den offentlige innsats betydelig uten skadelig virkning på norsk økonomi.

Liv Andersen, sentralstyret/Aust-Agder: Da vi for vel et år siden fikk kommunehelseloven, ble det hevdet at den ville være et tjenlig redskap til å ivareta de krav kommunenes innbyggere hadde på helse- og sosialtilbud. Men de økonomiske vilkår ble ikke lagt til rette. Når det blir definisjonsproblemer av en diagnose hos et menneske, havner personen mellom ugjennomtrengelige vegger i en gråson. For tre år siden startet mitt hjemfylke et prosjekt innenfor eldreomsorgen hvor hovedhensikten bl.a. var å undersøke om endrede samarbeidsmåter mellom fylkeskommunene lot seg gjennomføre for en bedre ressursutnyttelse. Sykehus, sykehjem, fleksibel bruk av aldershjem, trygdeboliger og hotell- og hjelpeordninger gav positive resultater. Samarbeidsmodellen mellom forskjellige profesjoner gav den største effekt for den enkelte og for utnyttelse av de totale ressurser. Filosofien var at de gamle ikke er noen ensartet gruppe. Tiltakene må tilpasses den enkelte, og samarbeidet mellom hjemmehjelp og hjemmesykepleie, fysioterapeut osv. må tilpasses den enkeltes behov. Noe av det viktigste som kom fram var at vi løser ikke oppgavene bare ved å bygge flere syke- og aldershjem. Vi må også få alle ledd til å samarbeide og samordne sin virksomhet på en mer effektiv måte. Det ble avslørt at legeavtalen

og de nye oppgjørformene fra 1. april i fjor førte til et dårligere tilbud til hjemmeboende syke og eldre. Bl.a. av denne grunn må vi be om en revisjon av legeavtalen. Det er uforsvarlig å opprettholde et avtaleverk som gjør at enkelte leger kan definere bort sitt ansvar for hjemmebesøk hos syke. Ingen helseprofesjon kan ha eksklusive rettigheter til å avtale seg bort fra kjedelige eller mindre økonomisk lokkende oppgaver.

Hallstein Siøvoll, Nordland: Det overordnede mål for oss må være å gjenreise den fulle sysselsettingen. Industriens plass og rolle i dette arbeidet vil være helt avgjørende for framtida. Regjeringens neglisjering av sysselsettingsproblemen generelt, og spesielt av de ensidige industristedenes, har skapt frykt i mange lokalsamfunn, hvor hjørnesteinbedriften er selve fundamentet for utviklingen. De som staten eier angripes nå av regjeringen, de skal privatiseres og være gjenstand for aksje- og børsspekulasjon. Dette er trylleformularet som skal gjenreise veksten og lønnsomheten som får konkurransevnen til å stige. Samfunnet må ikke fraskrive seg ansvaret for de ensidige industristedene, det dreier seg nemlig også om distriktspolitikk. Mange av disse bedriftene står foran vanskelige omstillingsoppgaver og trusler om nedleggelse. Men omstilling må ikke bety nedbygging av lokalsamfunn, det må bety utvikling og framtid. I Nordland står to helt spesielle bedrifter på nytt i sentrum for debatten, Sulitjelma og Rana. Bare i Rana vil det etter Jernverkets omstilling være behov for 2000 nye arbeidsplasser i løpet av en 10-års periode. Det sier seg sjøl at lokalsamfunnet alene ikke kan makte det. Jeg ber landsmøtet slutte seg til uttalelsesforslaget om Sulitjelma.

Sissel Rønbeck, Kvinnesekretariatet: Mens Høyres landsmøte fremstår som en gallaforestilling, fungerer vi som et politisk verksted. Og til de som måtte trenge det kan jeg forsikre: Også kvinner kan snekre og smi - mens jernet er varmt. Tusener av norske kvinner opplever i dag sitt møte med virkeligheten som en ørefik. De fleste er dobbeltarbeidende, svært mange har 8 timers lønnet og 5 timers ubetalt arbeid. I tillegg kommer arbeidsreisen. Det er for slitsomt. Så slitsomt at det vil gjøre godt å slippe med to timer mindre.

Fremdeles finner vi de fleste kvinner innenfor 30 yrker. Menn sprer seg på 300. Fremdeles er det dessuten slik at kvinneverker stort sett er ensbetydende med lavtlønnsyrker. For kvinner i arbeiderbevegelsen er kravet om en solidarisk lønnspolitikk ufravikelig, - vi stiller det også til våre mannlige kolleger i fagbevegelsen.

Vi vil dessuten ha en mer solidarisk og rettferdig fordeling av arbeid og fritid. Og av det betalte og ubetalte arbeidet. Det gjelder både som yrkesaktive og som pensjonister.

Som gruppe har norske kvinner allerede valt 6-timers dagen, uten lønnskompensasjon. Kvinner har i gjennomsnitt en lønnet arbeidsuke på 29 timer. Menn får betalt for vel 41. Til gjengjeld utfører kvinner dobbelt så mye husarbeid som menn. Det gjelder også for oss yrkesaktive. I dag utføres for eksempel 80 pst. av eldreomsorgen og enda mer av barneomsorgen i hjem og nærmiljø. Hvis vi skulle være så freidige å sette en in-

dustriarbeiders timelønn på kvinners produksjons- og omsorgsarbeid i hjemmet, ville verdien bli større enn statens årlige oljeinntekter. Vi kan altså trygt slå fast at uten kvinner stanser Norge.

For dette arbeidet får kvinner verken opptjeningstid eller tilleggspenging i folketrygden. Derfor er ikke bare hjemmearbeidende, men også deltidsarbeidende, kvinner dømt til å bli minstepensjonister. Det gjelder uansett om de jobber 20 eller 40 år og betaler sin premie. Gjennomsnittsinntekten blant deltidsarbeidende kvinner er på ca. 30 000 kroner i året. Men selv om lønna er så høy som 80 000, kan kvinner likevel jobbe i 20 år og ende opp som minstepensjonister.

Vårt fremste reformkrav på pensjonssiden er at også kvinners livsløp og omsorgsarbeid skal telle med under marsjen fram til den dagen pensjonen skal fastsettes. Da mener vi dessuten at folketrygden helst bør være en folketrygd og ikke en gruppetrygd. Også når det gjelder pensjonsalderen, ser vi med andre ord helst at folketrygden gir like rettigheter for alle.

Vi har ingen problemer med å skjønne at mange er nedslitte gjennom et langt yrkesliv. Det gjelder bl.a. kvinner som ofte er blant dem med de tyngste jobbene. Men hvis vi først skal diskutere hvem som er "verdige trengende" også på dette området, så kan i hvert fall ikke kvinnebevegelsen, - og vi synes heller ikke partiet - se helt bort fra de sliterne som aldri har mottatt en øre for strevet sitt. Også blant hjemmearbeidende kvinner finnes det mange uføretrygdede og andre som har grunn til å ønske seg en lavere pensjonsalder. For oss i kvinnebevegelsen er det vanskelig å gi en god forklaring på at disse kvinnene i lang tid framover likevel må regne med å ha tre til fem års høyere pensjonsalder enn yrkesaktive. Vi synes derfor at det beste nå ville være å satse på en gradvis nedtrapping av pensjonsalderen for alle.

Jeg konstaterer at kvinnebevegelsen ikke lenger er alene om å se deling av arbeid eller arbeidstidsforkortelser som ett av flere virkemidler i arbeidsmarkedspolitikken. Både i ungdomsbevegelsen og fagbevegelsen er jo sysselsettingseffekten ett av argumentene for å sette ned pensjonsalderen. For oss i kvinnebevegelsen er dette også ett av flere gode argumenter for en kortere normalarbeidsdag.

Vi er redd for at en helt annen form for arbeidsdeling nå kan bli aktuell. Fra arbeidsmarkedets bakrom hører vi nemlig stadig at det mumbles om kvinner som "tar" arbeidet fra ungdom og naboer. Det vil si fra menn. 1920- og 30-års krav om en inntekt pr. familie er i ferd med å bli vekket til live igjen. Og kvinner behøver ikke engang å gjette hvem som i så fall må finne veien tilbake til hjemmet.

Det finns mer enn nok av dem som er bekymret for at kvinner presses ut i arbeidslivet. I Arbeiderpartiet vil vi derimot gjøre alt som står i vår makt for å forhindre at kvinner presses ut av arbeidslivet. Vi må fremdeles ha rett til arbeid og økonomisk selstendighet for alle, som vårt viktigste mål for den økonomiske politikken.

En rask utbygging av den offentlige barne- og eldreomsorgen

er ett av de mest effektive virkemidlene vi kan sette inn for å få til dette, ikke minst i forhold til kvinner i distrikts-Norge. Desto mer beklagelig er det at utbyggingsstakten for både barnehager og sykehjem er sunket katastrofalt.

Nå er det riktignok slik at kvinner er tålmodige, men så tålmodige verken er eller blir vi i Arbeiderpartiets kvinnebevegelse. Vi ser fremdeles forskjellen på den langsomme revolusjonen og den langsomme reaksjonen. Vi vil med andre ord gjenreise vekstkraften i den offentlige barne- og eldreomsorgen. Til det trenger vi penger. Men vi trenger også utbyggingsplikt. Og, kjære mannlige partifeller: Dette bør være en kjærkommen plikt for flere enn oss i kvinnebevegelsen.

Der velferdsstaten ikke når fram, eller skjæres ned, er det i stor grad kvinner som må bære byrdene med våre hender. For oss betyr offentlig fattigdom også privat fattigdom. Det betyr mer slit og mindre inntekt. Den offentlige fattigdommen er med andre ord ensbetydende med en feminisering av fattigdommen. Derfor er kvinnebevegelsen rede til å slåss både for et rettferdig system og et anstendig nivå på skattene. Vi mener at Skattekommisjonen gir oss et godt grunnlag for begge deler.

For ca. en uke siden kom Senterpartiet omsider til den erkjennelsen at Kåre Willoch snarere må møtes med kamp enn samarbeid. Fra Arbeiderpartiets side kan vi bare ønske velkommen etter. Såpass kan vi dessuten love, at dette er en kamp som vi for vår del akter å vinne. I løpet av denne helga tar vi det første store skrittet mot regjeringskvartalet. Om et halvt år skal vi sørge for å være vel framme.

Harry Mowatt, Sogn og Fjordane: Jeg er ikke enig i at forslagene 4.14, 4.15 og 4.16 er dekket av programforslaget. Jeg har fremmet et nytt forslag som går ut på at staten må være med på å fjerne underskuddene i kommunesektoren innen utgangen av 1987 og håper på støtte for dette. Alle her vet at kommunesektoren har hatt svært magre kår under Willoch-regjeringen. Alle vet også at Arbeiderpartiet i sitt alternative budsjett ville gi 5 milliarder kroner for å hjelpe kommuner og fylker. Men de vil få et underskudd på ca. 770 mill. i fylkene, 700 i kommunene og 1 milliard i Oslo alene. Kommunesektoren bruker også flere hundre millioner til å betale renter, en forkastelig måte å bruke penger på når en tanker på alle presserende oppgaver. Arbeiderpartiet går til valg på at ambisiøst program og er avhengig av aktiv medvirkning fra kommuner og fylker for å gjennomføre programposter som selsetting, boligbygging, eldreomsorg osv. Skal det skje, må for det første de generelle overføringer økes, men i tillegg er det tvingende nødvendig å sanere underskuddene innen rimelig tid. Mange fylker vil trolig klare en rekke oppgaver på egen hånd hvis vi får satt ned renten med 1 eller 2 pst., og hvis overføringene øker med 2,5 til 3 pst. Staten må legge opp til en handlingsplan for sanering av underskuddene, det er dyrt, men helt nødvendig for dem som er dårligst stilt. Hvordan dette skal gjennomføres blir en oppgave for vår nye regjering.

Jens Stoltenberg, AUF: Mange synes skattedebatten er komplisert, spesielt spørsmålet om rentefradrag. Det er forslag om flatt tak, om skråtak og om kombinasjoner av disse. Derfor er

det kanskje ikke så rart at mange påstår at Arbeiderpartiets skattedebatt minner mer om en arkitektkonkurranse enn en debatt om skatt. Men egentlig dreier den seg om den mest urettferdige enkeltposten i vårt skattesystem, rentefradraget, som gir langt større fordel til de som har høye inntekter. Det er billigere for dem å låne penger enn for dem som tjener lite. Derfor låner de også mye mer og får enda større uttelling av fradraget. De som tjener mellom 100 og 150 000 kroner har et gjennomsnittlig fradrag på 9 000. De som tjener over 250 000 får over 90 000 i rentefradrag. Og det er ikke snakk om småpenger, i 1982 var det totale rentefradrag på 17 milliarder kroner. Det er disse urettferdighetene som førte til at debatten om skatt og rentefradrag i partiet ikke var en debatt om hvorvidt vi skulle begrense eller legge det om, men en debatt om hvordan det skulle skje. Mange fylkespartier, fagforbund, og AUF konkluderte debatten med at rentefradraget skal legges om til et fradrag i skatt. Derfor har jeg tatt dissens i programkomiteen og foreslått at systemet legges om slik at en bestemt andel av renteutgiftene trekkes fra direkte i skatten. En slik ordning minner om dagens sparing med skattefradrag, der en bestemt andel av sparebeløpet trekkes fra i skatten. En slik omlegging vil sikre alle lik fordel. Folk med lave og middels høye inntekter vil få minst like stor fordel av rentefradraget som i dag, mens de som tjener mer må betale en større del av renteutgiftene selv. Ikke minst blir det en fordel for ungdom som ofte har stor gjeld og lav inntekt.

Skattekomisjonen slår fast at det går an å trekke et klart skille mellom næringsinntekt og lønnsinntekt. Derfor har en enstemmig programkomite gått inn for å gjennomføre en slikt skille. Det vil gi likeverdig beskatning av næringsdrivende og lønns-takere og vil sikre oss mot at omlegging av rentefradraget gir næringslivet særfordeler. Derfor er det mulig å foreta den omlegging av fradraget som jeg har foreslått i min dissens.

Programkomiteen er enig om at Skattekomisjonens innstilling inneholder mange gode forslag. Men AUF's dissens er ikke på noen måte i strid med kommisjonens øvrige forslag. Disse vil rydde opp i den skattejungel vi har i dag, og vil særlig ramme de som har tilpasset seg dagens system i ekstrem grad. Det er bra, men samtidig er det ingen tvil om at kommisjonens forslag som drastisk reduserer skattesatsene for de med høye inntekter vil innebære at de som ikke har tilpasset seg dagens system, men likevel har ganske høy inntekt, vil få vesentlig skattereduksjon. Totalt vil fordelingsprofilen ikke bli noe bedre enn i dag. AUF mener derfor at Skattekomisjonens innstilling er et godt utgangspunkt for omlegging av skattesystemet, men vi mener det må litt mer til. For hele vitsen må være både å få til en opprydding og dessuten få en bedre sosial profil. Til dette trengs omlegging av rentefradraget. Derfor støtter vi ikke fortsatt rett til å trekke fra alle gjeldsrenter i inntekten. Fortsatt vil det være slik at det er billigere å ta opp lån eller kjøpe på avbetaling for de som tjener mye enn for de som tjener lite.

Riktignok er det slik at Skattekomisjonens forslag vil redusere graden av urettferdighet knyttet til rentefradraget. Men hvorfor skal vi nøye oss med å redusere en urettferdighet når vi har et forslag som kan fjerne den. Dessuten reduserer kommisjonen urettferdigheten ved å jevne ut skattesatsene. Det vil si at de som har middels eller lav inntekt enten får økt marginalsatt eller uendret, mens de som har høy inntekt i mange tilfeller får

vesentlig reduksjon av den. AUF mener at hovedproblemet med rentefradraget i dag er at det undergraver progresjonen i skattesystemet. Skattekommisjonen øker problemet ved langt på vei å fjerne progresjonen, og det mener vi er bakvendt. Vi vil fortsatt ha en fordelingsprofil på inntektsskatten, men det betyr ikke at vi avviser ethvert forslag om å redusere skatt på arbeidsinntekt. For å hindre at fordelingsprofilen svekkes må rentefradraget endres. Skattekommisjonen har levert en helhetlig pakke som går i hop i den forstand at det foreslås stor økning av boligbeskatningen og reduksjon av overføring til primærnæringene med 1.2 milliarder kroner. Det er tvilsomt om det lar seg gjøre, dermed blir det et inntektstap som må dekkes på en eller annen måte. Det vil bli å øke skatten på høye inntekter, og da blir rentefradraget like urettferdig som det har vært. Det foreligger et forslag som kan avskaffe urettferdigheten, som er realistisk og skatteteknisk mulig, og det håper jeg å få landsmøtets tilslutning til.

Gunvor Saur, Nord-Trøndelag: Folks hverdag er meget forskjellig. Min hverdag som husmor er helt annerledes enn f.eks. arbeidsløse ungdoms, industriarbeiderens eller den enslige forsørgerens. Jeg er privilegert som har noe å fylle hverdagen med, men hva med de som mister jobben sin? Vi hører bare den gamle plata om at "vi er på rett vei og at Arbeiderpartiet svartmaler." En skulle nesten tro Høyre mener folk liker å stå i kø foran sykehus og arbeidskontorer. Men flere har etterhvert merket seg at det er nødvendig å betale skatt til fellesskapet, at de gjennom den viser ansvar for den som trenger sykehus, skoler, veier, arbeidsplasser. Vår arbeidsoppgave nå blir å få tak i de velgere vi mistet ved forrige valg. Vi må snakke med folk, vi vet hva det er som opptar den menige mann. De etterlyser 6-timers dagen, lavere pensjonsalder, barnehager, rettferdig beskatning osv. Vi har et særlig ansvar for de som pleier andre fra vugge til grav, som tar på seg oppgaver som egentlig samfunnet er pålagt. De får verken lønn, sykepenger eller pensjonspoeng, men de sparer samfunnet for mange penger. Og de blir minstepensjonister. Vi skal nå ta stilling til 6-timers dagen og til lavere, fleksibel pensjonsalder. Norge er et rikt land som har råd til begge deler i stedet for lengre ferie må det være bedre å leve litt mer hver dag og ikke bare i ferien. Fleksibel pensjonsalder og kortere arbeidstid betyr en bedre hverdag.

Dirigenten varslet nedsatt taletid til 3 minutter etter talernr. 10. Det ble tatt pause i forhandlingene mellom kl. 18.00 og 19.00.

KVELDSMØTET TORSDAG 21. MARS 1985

Møtet ble satt igjen kl. 19.00 og ordet gitt til Einar Førde, Arbeiderpartiets nestleder. Han introduserte en representant for African National Congress, Sindiso Mfenyana, som hilste landsmøtet. Han takket for støtte til den fargede befolkningskamp mot apartheidssystemet i Sør-Afrika og oppfordret til økonomiske sanksjoner mot landet. Deretter ble ordet gitt til partiets finanspolitiske talsmann.

GUNNAR BERGES INNLEDNING

SV's finanspolitiske hovedtalsmann, Arent Henriksen spurte om jeg ville låne med meg på landsmøtet den lommekalkulatoren han hadde brukt på SV's landsmøte i Trondheim. Jeg svarte at vi ikke kunne bruke en kalkulator som er sprenget i filler. Vi baserer oss på en helt annen og realistisk politikk enn det SV gjør.

Forslaget til nytt arbeidsprogram og partileders innledningsforedrag tidligere i ettermiddag bekrefter Arbeiderpartiets ambisiøse målsettinger på et vidt område. En oppgave er likevel viktigere enn de andre. Nemlig det å sikre arbeid til alle. Andre betydningsfulle oppgaver må underordnes hensynet til det å gjenskape og sikre full sysselsetting. Derfor er det vi går til valg på et program vi kaller "Ny vekst for Norge". Uten økt vekst klarer vi ikke å skaffe arbeid til alle, samtidig som vi skal trygge og øke den materielle standard.

Hvorfor er dette så viktig? Jo, fordi massearbeidsledighet virker ødeleggende på et lands økonomi og sosiale standard.

Arbeiderpartiets anstrengelser og mange forslag for å hindre økning i arbeidsledigheten, er av de borgerlige konsekvent karakterisert som overbud. Er arbeidsledighet gratis det da? I denne fireårsperioden med Willoch-regjeringen blir det utbetalt mer enn 10 milliarder kroner bare i arbeidsledighetstrygd. I Arbeiderpartiets siste regjeringsperiode ble det betalt ut 2,4 milliarder. Som vi vet er den registrerte ledighet to-tredoblet etter tregjeringsskiftet i 1981. Utviklingen i Norge står i sterk kontrast til hva vårt søsterparti i Sverige har oppnådd. Da den svenske sosialdemokratiske regjeringer overtok høsten 1982, arvet den et budsjettunderskudd på 90 milliarder kroner og store underskudd i utenriksøkonomien. Likevel har ledigheten i Sverige de to siste årene vært lavere enn i Norge. Dette til tross for at Willoch arvet et statsbudsjett med et betydelig overskudd og et enda større overskudd i utenriksøkonomien. Denne regjering har i fireårsperioden til disposisjon ca. 140 milliarder kroner i form av oljeinntekter til staten. Arbeiderparti-regjeringen i forrige periode hadde vel 50.

Partifeller, det er ingen tvil om at økning i arbeidsledigheten i Norge og den reduserte økonomiske vekst, er et resultat av Willoch-regjeringens økonomiske politikk.

Regjeringen Willochs langtidsprogram blir offentliggjort i morgen. Derfor er det for tidlig å kommentere det. Men vi kjenner ikke til noe dokument fra regjeringen som bærer bud om en annen

økonomisk politikk og lavere ledighet i fortsatt reformpause. Det er derfor Arbeiderpartiet en må stole på dersom vi skal få arbeidsledigheten ned.

Vi har nå fått et langt vanskeligere utgangspunkt enn det som hadde vært nødvendig. Men det er ennå tid for oss til å kunne rette på dette, eller hindre at massearbeidsledigheten også blir en del av vår hverdag, slik vi ser det i så mange andre land.

35 millioner mennesker er arbeidsledighet i den industrialiserte del av verden, og hele 330 millioner i utviklingslandene. Selv om det går bra i Sverige, er det ille nok også i Norden med over 600 000 arbeidsledige, hvorav 200 000 i alderen mellom 16 og 24 år.

Hva består så Arbeiderpartiets alternativ i mer konkret, spørsmål: Ja, har vi egentlig meislet ut en alternativ politikk? Ja, vi har det. Gjennom den fireårsperioden vi snart har bak oss har vi i virkeligheten stått for en helt annen økonomisk politikk enn den det borgerlige flertall har ført. Vi har lagt til grunn helt andre prioriteringer, og vi har et annet syn på hvordan den økonomiske politikk må brukes for å løse de oppgaver vi har stått overfor.

Når det har interesse å trekke fram også i debatten om vår politikk for kommende periode, hva vi har gått inn for disse fire årene i opposisjon, så skyldes det at vi på den måten mer konkret får anskueliggjort hva vårt alternativ innebærer.

På samme måte som for Willoch-regjeringens vedkommende vil en ut fra erfaringene denne fireårs-perioden kunne fortelle hva som vil skje de kommende fire år.

Etter hvert er det nok mange på borgerlig side som har skjönt at det ikke har vært hold i kritikken mot oss. Derfor har vi det siste halvåret hørt merkelige påstander om at våre alternativer ikke ville føre til noen vesentlig forskjell, verken når det gjelder sysselsetting eller sosial velferd. Da overser de fullstendig at vår politikk ville ha ført til en helt annen hverdag for mange mennesker og sikret en avgjørende forbedring i svært manges livssituasjon.

Samtlige av våre alternative statsbudsjett har hatt sysselsettingen som sin hovedsak. Vårt siste alternative budsjett ville ha gitt arbeid til 25 000 flere i løpet av 1985. Det ville vært et første avgjørende skritt mot å gjenreise den fulle sysselsetting. For de 60-70 000 arbeidsledige ville vårt opplegg innebære en helt avgjørende forskjell. Som et ledd i dette har vi bl.a. gått inn for en spesiell lov som vil sikre all ungdom under 20 år rett til arbeid eller utdanning. Det er ingen hemmelighet at vi har tatt modell av den svenske ordningen, som har vært en kjempesuksess. Ca. 40 000 unge er omfattet av denne ordningen i Sverige, og det som har vært det mest positive er at de aller fleste kommer over i vanlig arbeid etter kort tid. Hvis noen spør meg hva det første en Arbeiderparti-regjering vil gjøre dersom vi vinner til høsten, vil jeg si: Sett ut i livet ungdomsloven og deretter kaste frakken.

Kommunene og fylkeskommunene ville vært i en langt bedre økonomisk situasjon dersom vi hadde fått tilslutning til våre

opplegg. Under budsjettbehandlingen de tre siste årene har vi foreslått en styrking av kommunene og fylkeskommunenes økonomi med til sammen 4-5 milliarder kroner. Ingen kan for alvor bagatellisere dette. Bare det siste alternative budsjett ville gitt grunnlag for økning av innsatsen i helsesektoren på 5-600 mill. kroner. Etter hva helsedirektøren sier vil dette være tilstrekkelig til å fjerne sykehuskøene. Og det ville jo fullstendig ha endret livssituasjonen for titusener av mennesker. Vi har også i våre opplegg fått plass til betydelige vekstpakker for industrien. Det har dreid seg om mer enn 1 milliard kroner pr. år. Dette vil styrket sysselsettingen umiddelbart og dessuten bidratt til å legge grunnlaget for den industri som vi skal leve av i årene framover. De skattelettelser regjeringen har gjennomført for industrien er bagatellmessig i forhold til en slik satsing vi har stått for, forskning, utvikling, nyskaping og investering. Arbeiderpartiet har i realiteten stått for en klart mer næringsvennlig politikk enn de borgerlige.

I fordelingspolitikken har vi energisk motarbeidet de forslag som har bidratt til å øke ulikhetene. Vi har ikke gått inn for reelle skattelettelser for de med høye inntekter, formuer og muligheter for spekulasjonsgvinster. Men for folk med alminnelige inntekter ville skatten vært omtrent den samme med Arbeiderpartiets opplegg i denne perioden.

For de som nylig har etablert seg med bolig, ville våre forslag om lavere rente betydd langt mer enn de skattelettelsene som er gjennomført. For en familie med 300 000 i boliggjeld ville vårt forslag om 1 pst. lavere rente føre til en besparelse på 3 000 kroner årlig i boutgifter og nærmere 2 000 i skatt. I tillegg har vi foreslått vesentlig styrking av boligfinansieringen i form av høyere lån på hver enkelt bolig og flere husbankfinansierte boliger.

Et karakteristisk trekk ved den nåværende regjerings politikk er at den har ført til at langt flere er blitt nødt til å søke hjelp på sosialkontoret for å få endene til å møtes. Ingen kan være i tvil om at situasjonen for disse menneskene ville ha vært en helt annen dersom Arbeiderpartiets forslag var blitt gjennomført og langt flere hadde fått arbeid og arbeidsinntekt. Bokostnadene ville vært lavere, og de hadde unngått veksten i egenandelen, bl.a. i helsesektoren.

I det hele tatt er det karakteristisk dette at de skattelettelser regjeringen har gjennomført, er i noen grad forsøkt kompensert gjennom økte egenandeler både i staten og enda mer i kommunene. I høst hadde vi besøk av en av våre ordførere i en Nordlands-kommune som kunne fortelle at der hadde vært nødvendig å øke vannavgiften så mye at drikkevann nå kostet nesten like mye som konjakk. Å kompensere skattelettelser ved høyere prissetting og økte egenandeler, har selvsagt en helt annen fordelingsvirkning enn om vi betaler via skatteseddelen.

Ingen skal være i tvil om at vi har tilstrebet oss på å legge fram realistiske alternativer også i opposisjon. Våre opplegg ville ikke gitt sterkere kostnadsvekst. Også med våre opplegg ville vi hatt store overskudd i utenriksøkonomien bare ubetydelig lavere enn etter regjeringens opplegg. Det er ikke slik at vi har basert vår alternative politikk på en uhemmet bruk av oljeinntekter. Vi har ikke og vil ikke i framtida legge

opp til noen lettsindig disponering av de 90 milliardene vi har i valutareserver. Årsaken til det er at vi jo ikke har en netto-beholdning på 90 milliarder. Vi må huske på at vi som nasjon har en utenlandsgjeld på 160 milliarder, slik at fortsatt skylder A/S Norge om lag 70 milliarder til utlandet. Men vi har en større økonomisk handlefrihet enn nesten noe annet land. Vi vil bruke denne handlefriheten mer aktivt, ikke minst til å legge grunnlaget for en sterk økonomi også på lengre sikt. Derfor er det vi har lagt så sterk vekt på å utvikle en mer fremtidsrettet næringspolitikk. Dette er ett av de mest sentrale spørsmål også i vårt program for neste periode. Senere i vår vil vi legge fram et eget næringspolitisk handlingsprogram.

Det er ikke slik at vi utelukkende skal redde sysselsettingen ved å ansette flere i offentlig virksomhet. Det skal vi også gjøre, men samtidig må vi styrke grunnlaget vår økonomi ellers hviler på. Det er ikke tilstrekkelig med oljeinntekter. Dessuten er det en rekke andre forhold enn utenriksøkonomien som tilsier at det fortsatt må utvises nøkternhet i norsk økonomisk politikk.

Statistisk Sentralbyrå la nylig fram en meget interessant analyse av konsekvensene av fall i oljeprisene til 20 dollar fatet. Dvs. med 25 pst. samtidig som dollarkursen faller med 30 pst. til ca. 7 kroner. Selv med en slik utvikling vil vi ha overskudd i utenriksøkonomien på om lag 10 milliarder kroner eller mer hvert av årene fram mot 1990.

Likevel er vår økonomi sårbar på lengre sikt. Eksport av olje og gass sto for nær 40 pst. av den samlede eksport i fjor. Markert mer enn eksporten av industrivarer. Slepner-saken viser at salg og eksport av våre gassressurser ikke er noen enkel sak, og kostnadene for en del av de nye feltene, ikke minst i nord, vil være meget høye. Derfor anklager vi regjeringen for at den ikke mer offensivt og systematisk har nyttet vår handlefrihet til tiltak som kan fremme vår langsiktige vekstevne.

Det er særlig hensynet til et variert og vekstkraftig næringsliv, også utenom oljesektoren, til industri og bosetting, som klart setter grenser for hvor mye vi kan nytte innenlands av oljeinntektene. Det er dette som setter grenser for hvor raskt vi kan ekspandere offentlig og privat forbruk og investeringer.

Det er mange grunner til den tilbakegang i markedsandeler og industrisysselsetting vi har opplevd det siste tiåret. Det gjelder struktur og markedsstrategi, investeringer og produktutvikling. Men vi kommer ikke forbi at vår evne til å gjenreise norsk industri og sysselsetting i alle deler av landet, et helt avhengig av at vi også kostnadsmessig er konkurransedyktige. Kostnader betyr i denne sammenheng selvsagt mer enn bare lønnskostnader. Det dreier seg om renteutgifter og energikostnader, og det dreier seg om effektiviteten i alle de tjenesteytende og skjermede næringer som de konkurranseutsatte sektorer også er avhengig av. Men vår evne til å beherske inflasjonsproblemene vil også være sentral, for om vi skal kunne lykkes med større vekst og sysselsetting. Dette tilsier at vi må ha et ansvarlig og helhetlig opplegg slik vi har hatt det i våre alternative budsjetter, opplegg som ikke fører til sterkere prisstigning. Vi må også ha et alternativ for en bedre og mer effektiv inntektspolitikk enn det den nåværende regjering har hatt.

Det er bygd opp store og berettigede forventninger til det en regjering av Arbeiderpartiet skal kunne utrette til fordel for ulike grupper og næringer. Men det er viktig å understreke at vi til enhver tid ikke kan bruke mer enn vi skaper. Derfor er det så viktig at de midlene som brukes prioriteres slik at de bidrar til at det skapes mer gjennom økt sysselsetting og økt effektivitet. Dersom vi som bevegelse skal kunne styre landet og mobilisere alle samfunnets ressurser, gjennom økt sysselsetting, for et bedre helsestell og løse de prioriterte oppgaver som ligger i parti-programmet, må vi også kunne styre oss selv og de krav som fremsettes. Vi kan ikke gå ut i denne valgkampen med løfter om økt privat forbruk og skattelettelse. Vi vil ta ansvar for løsningen av viktige fellesoppgaver og for å hjelpe de grupper som har det vanskeligst.

Men selv om vi ikke lover skattelette, gir vi løfter om et om et nytt og bedre skattesystem. Vi tilbyr et skatteforlik med de øvrige partier om dette. Og jeg synes det er særdeles positivt at Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har reagert positivt. Så får det heller våge seg om utsiktene til slik enighet skaper panikk blant valgstrategene i Høyre.

Det mest realistiske og beste utgangspunkt for å få gjennomført helt nødvendige endringer i vårt skattesystem, er i Skattekommisjonens utredning. Vi må ikke skusle bort denne muligheten. Dersom vi skulle gå inn for en annen modell når det gjelder begrensninger i rentefradraget, det som mange kaller for et skråtak, vil det i praksis innebære at slikt samarbeid med andre partier ikke kommer i stand.

Vi kan håpe på en mer edruelig skattedebatt i denne valgkampen enn i 1981. Det er nå blitt demonstrert for all verden at Høyres skatteløfter den gang var en kjempebløff. Den vil da heller ikke bli gjentatt. Selv om det ikke alltid er lett å forsvare et høyt skattenivå, tror jeg folk har forståelse for nødvendigheten av det, dersom vi er i stand til å forklare sammenhengen mellom skattenivå og muligheter til økt innsats i helsesektoren, i sosialsektoren, kultur, utdanning osv. Egentlig er skattenivået et spørsmål om hvor høyt vi skal prioritere disse viktige fellesoppgavene i samfunnet. Og det tror jeg folk flest forstår når de blir det forklart. I det hele tatt er det mitt inntrykk at mange i vårt land har omtrent samme forhold til skatter og avgifter som til regnvær, de liker det ikke noe særlig, men innser nødvendigheten av det. Særlig etter en lengre tørkeperiode.

Pensjonsalder, arbeidstidsspørsmålet, er et sentralt tema på dette landsmøtet. Partilederen har utførlig redegjort for programkomiteens forslag. Mange vil ønske at vi skal være mer ambisiøse på dette område. Det er meget kostnadskrevende reformer vi står overfor. Dessuten må vi huske på at Folketrygden allerede med dagens pensjonsalder er i ferd med å bli et betydelig statsfinansielt problem. Trygdeutvalget har beregnet at underskuddet på trygdebudsjettet vil dobles fra 13 milliarder i 1983 til 1990. Selv om det kan være fiktivt å sette skille mellom trygdebudsjett og statsbudsjett, så illustrerer dette hva vi egentlig står overfor. I tillegg kommer så finansiering av nedsatt pensjonsalder.

Partifeller, mange etterlyser en mer profilert politikk fra

Arbeiderpartiets side. Vi må ha klarere alternativer og sette oss høye mål. Men dette må ikke drives så langt at det går på troverdigheten løs. Styrken i vår politikk er ikke bare at den representerer et bedre alternativ i forhold til de oppgavene vi også i dag møter, men i tillegg har velgerne alltid kunne stole på Arbeiderpartiet. De har visst at vi ikke lover mer enn vi kan holde. Dette troverdighetsstemplet kan vise seg å være vårt viktigste aktivum også i denne valgkampen. Det kan ikke være tvil om at vi står for noe annet enn den politikk den borgerlige regjering fører, som på mange måter er en hemningsløs appell til menneskelig egoisme. Vårt alternativ er fellesskapsløsninger, politikk basert på solidaritet og likeverd.

FORTSETTELSE AV DEBATTEN

Bjørn Skau, Landsstyret: Det finnes partifeller som faller for propagandaen om privatisering av helsestellet. Av hensyn til dem skal jeg fortelle en liten historie fra dagens Norge: På Tromsø flyplass sent en høstkveld treffer jeg den legen jeg har snakket med tidligere på dagen. Han skal fly til et sykehus i Finnmark for å operere der om natta. Sammen med seg skal han ha en lege, hentet med fly fra Sverige, som skal ha ansvar for bedøvingen. Verken kirkurg eller anestesilege fantes på dette sykehuset i Finnmark. Dagen etter fortalte Oslo-avisene om de legene som har startet rikmannsklubb for å få bedre helsetjeneste i Oslo, for de som hadde råd til å betale. Oslo, som har landets beste legedekning. Dette bekrefter det vi vet fra andre land med privat helsetjeneste. Privat helsetjeneste settes i gang der det er penger nok. Fortsatt er det slik i Norge at helsetjenesten er dårligst der det er minst penger. Derfor må vi aldri tukle med privat helsetjeneste i Norge.

Når Arbeiderpartiet har tatt standpunkt i en sak, må jeg som tusener av andre partifeller forsvare det ved hagegjerdet og på arbeidsplassen og på stand. Da vi fikk melding om skattestandpunktet til programkomiteen, om tilslutningen til Skattekommissjonen, satte jeg meg ned og regnet ut virkningene for meg og naboen, som tjener halvparten av det jeg gjør. Jeg fikk et resultat sp, jeg ikke kan forsvare. Jeg - med den høyeste inntekten - kom best ut. Jeg har sett regneeksemplene i innstillingen, men det kan lages tusener av andre eksempler - og det må vi overfor de vi møter - og jeg er redd for at mange vil gi samme resultat. Jeg fikk en oppringning fra en uføretrygdet i går kveld, han spurte hvordan partiet kunne gå inn for en skattepolitikk som fratok ham særfradraget. Jeg hadde nettopp lest kommisjonens innstilling og kunne forklare at det ikke var så galt som det kunne virke. Jeg er enig i at vi må gjøre noe med progresjonssatsene, men det må være ledd i en inntektspolitikk som er annerledes. I flere år har vi hatt en politikk som har gjort forskjellene større, vi kan ikke forsterke dette. Jeg har vanskelig for å si til naboen at når han låner 50 000 kroner, betaler han 8 pst. i renter. Mens jeg - fordi jeg tjener dobbelt så mye - betaler 4 pst. Et skatteforlik som ikke retter opp denne skjevheten er et dårlig forlik. Jeg har den tro at vi kan vinne et valg og bestemme en rettfærdig, en sosialistisk politikk.

Reiulf Steen, Sentralstyret: Under regjeringen Willoch har

vi hatt den høyeste arbeidsledighet siden 30-årene. Dette kaller regjeringen effektiv kamp mot ledigheten. Boligene er blitt så dyre at unge mennesker ofte ikke har råd til å bo i dem. Om dette sier regjeringen at den har lyktes med å fjerne boligkøene. Store grupper av ungdom har fått det vanskeligere. Store grupper av eldre har fått mindre trygghet. Syke som trenger trenger behandling må vente lenger for å få den. Alt dette kaller regjeringen framgang. Den britiske forfatteren og journalisten George Orwell har gitt navn til denne måten å snakke på. I sin roman 1984 kalte han det nytale. I nytale blir hat til kjærlighet, nød velstand, frykt trygghet. Jeg skal ikke drive denne parallellen for langt, og slett ikke sammenligne Norge i 1985 med George Orwells Ocenia. Imidlertid: Det er et faktum at vi i kjølvannet av den Høyrebølge som har rammet hele den vestlige verden siden slutten av 70-årene - og Norge befinner seg i kjølvannet av denne bølge - har opplevd det første dramatiske brudd på hovedlinjene i den politikk som for 50 år siden begynte med Nygaardsvold, som fortsatte med Gerhardsen, som ble opprettholdt av Borten og videreført av Bratteli, Nordli og Harlem Brundtland. Det er videre et faktum at det er klare likhetstrekk mellom den Høyre-politikk som Reagan fører i USA, som Thatcher fører i Storbritannia, og som Willoch fører i Norge. I USA har vi reaganomics, i Storbritannia Thatcherisme og i Norge Willochonomi. Det er denne politikk Galbraith har karakterisert som en politikk for det hjerteløse samfunn.

Norge tilhører en liten klubb av tre eksklusive land, verdens tre rikeste land. Men vi tilhører også en annen trelandsklubb, og den er mindre eksklusiv. Sammen med Malta og Irland har vi den høyeste pensjonsalder i Europa. Willoch-regjeringen mener at vi ikke har råd til å melde oss ut av denne siste klubben, vi har ikke råd til å redusere pensjonsalderen for de grupper som i arbeidslivet har de høyeste lønningene, de mest interessante arbeidsoppgavene og det mest stimulerende arbeidsmiljøet.

For meg er en senkning av pensjonsalderen først og fremst et rettferdsspørsmål. Det er spørsmål om vi skal la dem som ofte har de dårligste arbeidsvilkår og den laveste lønn, i hvert fall få den samme pensjonsalder som oss andre. Ja, for meg er dette et så grunnleggende rettferdsspørsmål at jeg synes vi skulle gi sosialøkonomene det inspirerende oppdrag å finne ut hvordan vi må prioritere for at vi skal skape rettferdighet, i stedet for at de skal bruke all sin energi for å finne ut at vi ikke har råd.

Men så må vi ved pensjonsreformen ikke erstatte gammel urett med ny urett. Det vil vi gjøre dersom vi innfører en pensjonsordning som utelukker hundretusener av hjemmeværende, og som for flertallets vedkommende er kvinner. Det gjør vi dersom vi gjennomfører en ordning som skaper usikkerhet for nye hundretusener av deltidsansatte. Dessuten - og det er viktig - Folkepensjonen er med rette betegnet som den viktigste trygghetsreform vi noensinne har gjennomført, og en trygghetsreform som dessuten ble båret fram av det sosialistiske likhetskravet og av det sosialistiske kravet om større valgfrihet for alle mennesker. Dette er prinsipper vi ikke har lov til å gi avkall på - ja, som vi simpelthen ikke har råd til å gi avkall på.

slag om sosial boligpolitikk. De spenner over hele feltet, og som en rød tråd går kravet om at Husbanken må bli den dominerende finansieringskilde for boliger i Norge. Og ikke minst vårt ansvar for en finansiering som setter unge mennesker i stand til å etablere seg. I 50-, 60- og 70-åra var Norge et foregangsland i Vest-Europa når det gjelder boligbygging og boligfinansiering. I 1980 lå vi dårligst an i Norden, med 375 boliger pr. år pr. 1000 innbyggere, mens det i Finland ble bygd 390, i Danmark 420 og i Sverige 415. Siden 1981 har vi ikke hatt noen boligpolitikk. I 70-åra produserte vi fra 38-42 000 boliger pr. år, i 1984 er det igangsatt 27 173. Vi må 27 år tilbake i tida for å finne et så dårlig resultat. Prognoser viser at hvis det bygges 40 000 pr. år, vil vi i 1990 ha 450 pr. 1000 innbyggere. I programutkastet vil dere finne 22 strekpunkter om hva som skal være partiets boligpolitikk. De 60 forslagene er stort sett imøtekommet i det reviderte programutkastet, men jeg foreslår at uttrykket byggekostnader endres til anleggskostnader. Videre har jeg foreslått endring av punkt 1 slik: Legge opp til stabil og høy politikk slik at en i løpet av perioden kan komme opp i omlag 35 000 til 40 000 nye boliger i året. På vegne av Oslo AP har jeg også foreslått fleksibel pensjonsalder for arbeidstakere mellom 62 og 67 år. Men jeg skulle anta at norsk fagbevegelse ikke vil ha noe imot subsidiært å støtته Reiulf Steens forslag.

Taletida ble nå satt ned til 3 minutter.

Aud Dahl, Nord-Trøndelag: Jordbruket er inne i en vanskelig tid. Hvert år forsvinner 3-4000 årsverk fra næringen og overproduksjon fører til store inntektstap. Sterke krefter i samfunnet ønsker å redusere overføringene til jordbruket, noen ønsker en halvering av dem. Primærnæringen er grunnlaget for alt liv på landsbygda, og halvering av antall bruk vil derfor ha katastrofale følger for mange bygdesamfunn. Når det er arbeidsledighet, er det selvsagt ekstra viktig å bevare de arbeidsplasser som er i jordbruket. Overproduksjonen må ikke møtes med at de mindre bruk blir presset ut, men at de største reduserer sin produksjon. Kritikken fra Bygdeutvalget om at overføringene i altfor stor grad går til de store bruk og beste jordbruksbygder må tas alvorlig. Overføringene må opprettholdes på nåværende nivå, men brukes til å jevne ut de store inntektsforskjellene. De små og mellomstore bruk må styrkes. Minst 50 pst. av rammen må brukes på tiltakssiden og settes inn i mindre bruk, det betyr også billigere mat til forbrukerne. Taket på produksjonstillegg pr. dyr bør fastholdes og settes til to årsverk, også på melkeproduksjon. Dette taket betyr større muligheter for inntektsutjamning og vil også dempe produksjonen på de store bruk.

Frank Jensen, Nord-Trøndelag: Programkomiteens forslag er ikke egnet til å berolige idrettens tilhengere. Dens 200 000 tillitsvalgte gjør et arbeid av stor betydning for vårt samfunn. Idretten dekker i dag nesten 80 pst. av sine omkostninger med egne midler. De tillitsvalgte arbeid tilsvarer minst 9000 årsverk. De venter ikke lønn, men økt forståelse og satsing fra det offentliges side. Jo mer idretten blir henvist til å skaffe midler utenom offentlige kanaler, jo større er faren for at den mister styringen med sin virksomhet. Vi må ikke komme i den situasjon at næringslivet tar over styringen. Det er spesielt anleggssektoren og idrettslagenes økonomi som må styrkes. Tippe-

midlene har vært et utmerket virkemiddel i distriktsutbyggingen. Behovet for anlegg og kulturhus er enormt, lag og tillitsvalgte står klar til å ta fatt hvis de får midler. Det vil bety sysselsetting, aktivitet, sosial virksomhet og kultur. Jeg ber landsmøtet slutte seg til forslaget fra Hordaland AUF og AP om at idretten innen 1990 overtar tippeoverskuddet, og til Oslo AP's forslag om overføring til idrettslag.

Ståle Dokken, AUF: Arbeiderpartiet kan aldri analysere børshandelen når det skal bestemmes hva det skal satse på. Vi må se på menneskenes behov og på det grunnlag bestemme hva slags varer og tjenester vi vil ha. Programforslaget gir mange svar, men kan bli mer offensivt. Få oppgaver er det så påtrengende nødvendig å løse som miljøvernssakene. Forurensning, skogdød og giftkatastrofer er stikkordene. Fagbevegelsen har på den annen side gitt miljøbegrepet et nytt innhold. Kunne vi ikke mer systematisk utnytte våre holdninger og vår strenge lovgivning på miljøvernssida til en spesiell satsing? Sempelthen bygge opp en egen miljøvernindustri der viktige produkter kan bli attraktivt salgsvare. Samme tankegang kan legges til grunn innen byggingindustrien. Norge burde satse på forskning for å finne rimeligere og bedre boløsninger. Igjen ville et viktig behov kunne bli løst samtidig som det gav fordeler for industri og sysselsetting. Samfunnet har behov for en aktiv arbeidsmarkedspolitikk, og her kommer forslaget om en ungdomsgaranti inn. AUF og LO har et fellesprogram hvor det heter at ordningen ikke er noen strategil for full sysselsetting, den er imidlertid universell og absolutt for alle under 25 år som ikke har fått beskjefligelse. Vårt parti har troverdighet når det gjelder sysselsettingspolitikk. Den vil øke hvis garantiordningen utvides fra 20 til 25 år.

Eirin Faldet, Hedmark: Vi snakker varmt om solidaritet, men vi snakker også om et delt arbeidsmarked og et delt marked for pensjonister - for yrkesaktive og for de som bare har slitt seg ut hjemme. Kvinnene er i ferd med å bli vårt lands nye fattige. Dagens trygdesystem er klart urettferdig for halvparten av befolkningen. Reglene gjør et stort antall kvinner til minstepensjonister. I årene framover vil opptil 90 pst. av minstepensjonistene være kvinner. Nå må vi få med i programmet at kvinner har krav på pensjonspoeng for omsorgsarbeid. Menn får faktisk 2 poeng for militærtjeneste. Dette kravet svekker ikke det om rett til arbeid for alle.

Arnt Bøe, Sogn og Fjordane: Den nåværende regjering forsøker å løse landets økonomiske problemer gjennom nedskjæringer på offentlig sektor. Dette gjøres dels ved nedbygging av fellesgodene og dels ved overføring til private. Når det gjelder post, teledrift og samferdsel overtas også deler av dette av private bedrifter. Dersom vi vil opprettholde bosettingsmønsteret, kan vi ikke akseptere at private bedrifter overtar de lønnsomme deler av driften mens det offentlige sitter igjen med det som er samfunnsmessig nødvendig, men ikke lønnsomt. Landsmøtet bør vedta programforslaget om å opprette en Norges Postbank. Det er også viktig at Postsparebanken og Postgiro får samme arbeidsvilkår som konkurrentene og mulighet til å konkurrere. Det vil si at den må få betale renter på innestående kapital og gi kreditt til sine kunder. Det er viktig for distriktene at postgiroen får

levelige vilkår, samtidig gir det en viss mulighet for kontroll av pengeflommen i samfunnet. Det er også viktig å øke utlånsrammen for Postsparebanken.

Ase Niemi, Finnmark: Regjeringen har lagt fram en proposisjon om A/S Sydvaranger som kort og godt er første skritt mot nedleggelse av landets største gruveselskap. Regjeringen vil at gråbergbrytinga skal innstilles på de deler av området hvor den rikeste og beste malmen finnes. Dette betyr at bedriften i 1987 vil stå uten malm fra egen gruve. Da må den enten stoppe sin virksomhet eller gjøre seg avhengig av importert malm. I beste fall blir resultatet at halvparten av de 1100 ansatte vil miste sitt arbeid. Regjeringen og statsråd Syse har ansvar for den industriskandale som har skapt bitterhet i lokalsamfunnet. Befolkningen i nord forventer og har krav på at DNA's landsmøte viser ansvar og setter alt inn for å hindre det sammenbrudd av Sørvaranger-samfunnet som kan bli resultatet av regjeringens politikk. Vi forventer også at partiet utnytter alle muligheter for å sikre midler slik at gråbergbrytinga kan fortsette. Det trengs 60 millioner for å sikre malmgrunnet fram til 1993. Finnmark Arbeiderparti foreslår at landsmøtet vedtar en uttalelse om Sydvaranger.

Biørn Tore Godal, Sentralstyret/Oslo: Siden Willoch overtok er arbeidsledigheten i Oslo blitt over tre ganger så stor, utbetaling til arbeidsledighets- og sosialtrygd er tredoblet, kommunens underskudd er mer enn tredoblet. Disse og tilsvarende fakta fra kommune til kommune er nok til å appellere både til hjertene og til hjernene i den valgkamp vi går inn i. Nok til å gjøre krav på ny vekst for Norge og for Oslo til et folkekrav. Fordelingen av den veksten skal også skje gjennom skattepolitikken. Skattekommisjonen gir stoff nok til å starte det praktiske felttoget mot nullskattyterne, og en enstemmig programkomite vil samle kreftene i partiet for å få gjennomslag for mest mulig i innstillingen. I programkomiteen har det vært delte meninger om hvor langt Skattekomiteens innstilling vil bringe oss når det gjelder rettferdighet og omfordeling. Det er enstemmighet om at den reelle progresjon må styrkes. Når jeg er med på programkomiteens flertallsinnstilling, er det ikke fordi jeg mener dissensen fra AUF inneholder faktiske feil eller fordi jeg er prinsipielt uenig i den. For det er jeg ikke. Men jeg tror partiet samlet kan ta bedre og videre skritt mot et rettferdig skattesystem når vi har fordelingsvirkningene av gjennomføringene av fase 1 i Skattekommisjonens innstilling. Før vi kan danne oss noe endelig bilde av dem må vi ha progresjonssatsenes innretning, vi må ha boligskattens størrelse, og vi må vite hvilke fradrag som er fjernet. Dessuten må vi ha fullført delingen av arbeidsinntekt og næringsinntekt. Målet er at skattesystemet som helhet skal gi omfordeling og at fradragsordningene ikke skal gi særlige fordeler til dem med høye inntekter og formue.

Evv-Ann Midttun, Landsstyret/Finnmark: Det er gledelig at programforslaget har et eget avsnitt om distriktpolitikk. Siden 1984 har regjeringen sagt at vi ikke har råd til distriktpolitikk. Kvinnenes utflytting fra distriktene er nå svært alvorlig, og det er fint at programmet peker spesielt på dette. Kvinne-

sekretariatet har dessuten tatt initiativ til en egen Nord-Norgesplan for kvinner. I Finnmark har situasjonen ved Sydvaranger kommet på toppen av næringslivets øvrige problemer. Arbeidsledigheten er enorm, og kommunene kan ha opptil 20-30 pst. arbeidsløse. I 1984 ble det utbetalt 73 mill. kroner i arbeidsledighetstrygd i Finnmark fylke som har litt over 70 000 innbyggere. Dette har ført til rekordutflytting, noe som er særlig alvorlig fordi fylket allerede er tynt befolket. Folk setter nå sin lit til Arbeiderpartiet, og en meningsmåling viser en oppslutning på 58 pst. Vi vet at situasjonen ikke kan bli bedre over natta, men at vi vil komme på rett vei.

Britt Schultz, Kvinnesekretariatet: Etter fire år med borgerlig styre er det stagnasjon i likestillingsarbeidet. Festtalenes tid er forlengst forbi, og bra er det. Undersøkelser viser at Arbeiderpartiet har troverdighet i likestillingspolitikken, og det er fordi partiet har vist vilje til å bruke forpliktende virkemidler i dette arbeidet. Derfor strømmes kvinnene til vårt parti. Både kvinnebevegelsens og partiets program vil gi et godt grunnlag til å føre likestillingspolitikken videre. Våre krav er lik hverdag for både kvinner og menn med rett til likeverdig deltakelse, med likt ansvar for beslutninger, med likt ansvar for omsorg og familie, likt ansvar for lønnet arbeid og med like muligheter for makt og innflytelse. For å komme videre er det kun en aktiv likestillingspolitikk som duger, vi trenger handlingsplaner og konkrete forslag for å føre arbeidet videre. Ikke minst trenger vi solidaritet og støtte fra våre mannlige partifeller. Økonomisk uavhengighet er en viktig forutsetning for likestilling. Her står selve retten til arbeid sentralt. Deltidsarbeidet utgjør over 50 pst. av kvinnesyssetningen, deltidsarbeid gir ikke økonomisk uavhengighet, og er kun et tilbud til kvinner som befester det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret. Det betyr i realiteten 13-14 timers arbeidsdag for kvinner så lenge vi har 8-timersdag. Kortere arbeidsdag vil bety en rettfærdigere fordeling av arbeid og omsorg. En gjennomføringsplan for 6-timersdagen bør derfor utarbeides snarest. Det er videre tvingende nødvendig med en mer offensiv familiepolitikk enn regjeringen har lagt opp til, det vil si sterkere satsing på offentlige tiltak som barnehager, fritidshjem, lengre svangerskapspermisjon og bedre permisjonsordninger for småbarnsfamilier.

Harald Jullumstrø, Sør-Trøndelag: Programforslaget har mange fine formuleringer når det gjelder skole, og kulturpolitikken. Jeg støtter alle tiltak som foreslås for å gi barn og ungdom en positiv fritid og alle tiltak som gjør det lettere for idrettsorganisasjonene å drive sin positive virksomhet. Programforslaget går inn for å øke støtten til kommunale musikkskoler, for symfoniorkestre og teatervirksomhet, - jeg er helt enig. I vanskelige tider er det dessverre slik at det nettopp er på denne sektor innstramningene skjer. Men etter min mening er det nettopp i vanskelige tider det er nødvendig å satse på kultur og skole, det er investering i framtida. Jeg er spesielt opptatt av kommunale musikkskoler. Mange har kommet langt med dem, andre kommuner har ikke sett seg råd til å starte, fordi den statlige støtten ikke er tilfredsstillende. De kommunale musikkskoler burde komme inn under de støtnadsregler som gjelder for grunnskolen generelt. Jeg har fremmet et forslag om dette som jeg håper innarbeides i programmet.

Per Breivegen, Aust-Agder: Som representant for Bygde-Norge vil jeg ta opp retten til å drive jakt og fiske. Det er stor interesse for dette som er en fin fritidssysssel og dessuten matauk. Grunnlaget for å drive denne virksomheten er begrenset av ressursene. Jeg tror ikke det er noe problem når det gjelder fiske, men her er det så mange regler som gjør at mange sniker seg rundt som en tyv. Når det gjelder jakt, er det ikke lik rett for alle. Det har vært en rett som er knyttet til bygdene, og jeg tror disse goder fortsatt bør være knyttet til distriktene og ses i sammenheng med distriktspolitikken. Det kan gjøre det attraktivt å bo i utkantstrøk på grunn av slike fordeler. Blir noe til overs av jaktbart vilt, bør det åpnes for andre. For mange er jakt og fiske en del av næringsgrunnlaget, og en må være forsiktig med å gripe inn og hindre den muligheten til fordel for allmennheten. Jeg tror det er riktig å oppnevne et utvalg til å vurdere disse spørsmålene. Det er blitt noe usunne forhold, f.eks. er det tilbudt 50-100 000 kroner for retten til å felle en reinsdyrkalv. Men vi må ikke formulere oss slik at bygdefolk følger seg utsatt for overgrep.

Olav T. Laake, Rogaland: I dag, 21. mars, er det nøyaktig 300 år siden Johan Sebastian Bach ble født. Det er mange grunner til at jeg står her på landsmøtet og snakker om ham. Men han var kommunalt ansatt musiker, dirigent og komponist, en høyst levende illustrasjon på hvilke resultater en oppnår ved å satse på kommunene, partifeller! Satsing på kommuner og fylker vil være av de viktigste sakene framover. Nå er det istid i kommunene med økende gjeld, nedskjæringer som river ned det som har tatt år å bygge opp, tiltak som går på det nære miljø og vår hverdag. Dette har innlysende adresse til praktiske politiske tiltak, økte overføringer fra staten til lokalsamfunnene. Men saken har også en ideologisk side. Det er nemlig i lokalsamfunnene vi oppdrar folk til politisk virksomhet, det er der vi skaper interesse ved å inby til løsning av oppgaver som direkte angår den enkelte, det er der vi skaper de holdninger som opprettholder vårt demokrati. Dersom lokalpolitikkerne stadig ser at intet kan bli gjort, at de bare slåss om mindre enn smuler, da ødelegger vi lysten til å aktivisere seg i lokalpolitikken og dermed politisk arbeid i det hele tatt. Jeg er stolt over å si at jeg er bypolitiker. Uten funksjonsdyktige bysamfunn vil ikke Norge fungere. I dag sykner mange bysamfunn hen som følge av elendig økonomi. Det er et klart ansvar for staten å gjøre noe med dette snarest, og i programforslaget viser partiet at det forstår problemene. En del bysamfunn står da også i fare for å få skjev aldersfordeling og dårligere økonomi fordi de ikke får lov å bruke dyrkbar jord til utbygging. Jordvern er bra, men i praktisk politikk må prinsippene tillempe slik at de ikke kveler framtidsrettede bysamfunn. La derfor programforslagets formulering markere en holdning til jordvern, men ikke være en tvangstrøye.

Biørn Kjølstad, Oslo: De siste fire år har vi fått en forverring av forholdene for de svake grupper i samfunnet. Kanskje har det rammet innvanderne hardere enn andre grupper. De presses stadig ut i de arbeidslediges rekker, fordi yrker som tidligere sto åpne for dem nå gradvis forbeholdes nordmenn. De som optimistisk håper å slå seg ned her må forlate landet og så søke opp-

holdstillatelse. Dette rammer særlig innvandrere fra den tredje verden. De er lite kjent med vårt regelverk og har ofte dårlige forutsetninger for å orientere seg enn søkere fra den vestlige verden. De som kommer på turistvisum for å orientere seg om forholdene må returnere til sitt hjemland for å søke om oppholdstillatelse. Det fører til urimelige utgifter. Jeg støtter derfor forslaget om at det skal kunne søkes fra Norge, og at de får oppholde seg her til søknaden er behandlet. Fri rettshjelp har nå blitt en parodi på det den skulle være. Juss-buss får nesten ingen støtte lenger, og den har vært til uverderlig hjelp for mange innvandrere. Arbeiderpartiet må nå gå inn for at det etableres advokatbistand med tolketjeneste på Fornebu. I tillegg til kommunale etater må tolketjenesten også omfatte statlige institusjoner. Behovet finner vi innenfor sykehus, helsetjeneste, fengsler og politietat. Mottakertjeneste og informasjon til innvandrere må styrkes. Staten bør ha det økonomiske ansvaret for dette, mens kommunene tar seg av den praktiske gjennomføring. Arbeiderbevegelsen må også ta ansvar for skoloring av innvandrerne, ikke minst undervisning i norsk. I dag har innvandrerne rett til permisjon med lønn i to timer pr. uke for å få norskundervisning, men det er ikke nok.

Jakob Wahl, Buskerud: Vi er 300 mennesker som er kommet til dette landsmøtet med krav og forventninger om at det skal gi klarsignal for løsning av en rekke oppgaver. Mange urettferdigheter i dagens samfunn er nevnt i denne debatten, men la oss ikke glemme at den største urettferdigheten er den arbeidsledighet landet er hjemmsøkt av. Det er den viktigste oppgaven vi har å løse, og den har vi forutsetninger for å løse. Får vi 110 000 arbeidsføre mennesker inn i produktivt arbeid, vil vi skape en verdivekst i dette samfunnet som gjør det mulig å innfri andre krav. Det stilles store forventninger til Arbeiderpartiet, og det er et godt tegn, for det vitner om at folk har tillit til oss. Men vi må ikke selv skape ytterligere forventninger, da glipper vår mulighet til å ha et troverdig alternativ. Programkomiteen har lagt fram et opplegg det er verd å kjempe for, og om fire år skal vi sette opp et politisk regnskap som skal stemme med det vi har sagt i programmet. Vi inngår en kontrakt med velgerne, og den skal vi holde.

Aksel Kloster, Hordaland: Vi har hatt en asosial utvikling i Norge de siste åra. På den ene side har vi hatt en gunstig konjunkturutvikling, veldig auke av oljeinntektene og store statsinntekter for øvrig. På den annen side har vi trass i denne økonomiske velsignelsen hatt ei utflating og en nedbygging av viktige sektorer som rokker ved velferdsstaten. Vi har fundamentale problemer i norsk politikk som ingen kan bortforklare, heller ikke Kåre Willoch. Aldri i historien har vi hatt slike muligheter som nå, men det borgerlige flertall har i stor grad skussa bort dem. Det er ikke bare skuffende, det er resultat av en feilslått politikk. For Arbeiderpartiet er det bare en vei, og den fører oppover og framover. La oss satse på ei ny grotid med et uthvilt og framstormende Arbeiderparti i posisjon. Det er grunn til optimisme, men valgseier er slett ikke sjølsagt. Dette landsmøte må ta offensive, krystallklare standpunkt, og vi må presentere budskapet på tilsvarende krystallklare måte. Arbeid for alle er hovedfundamentet som vi må satse kolossalt på. Vi må bruke mer penger på teknologisk utvikling og omstil-

ling av bedriftene, vi må satse på forskning og produktutvikling, på nye områder som data, mikroprosessorteknologi, mediateknikk, akvakultur, skogbruksteknologi og undervannsteknologi. Samtidig må Arbeiderpartiets regnskapskyndige ikke bli regnskapsførere, men forbli politikere med god greie på økonomi.

Jorunn Rasmussen, Troms, refererte forslaget fra Universitetets A-lag i Tromsø (gjengitt tidligere) og begrunnet det slik: Det er meget viktig å styrke forskning og samfunnsutvikling politisk for å unngå skjevheter på distrikts-Norges bekostning. Det er viktig å stimulere til vekst i Nord-Norge og i nordnorsk næringsliv. Forskning og utvikling vil være en nødvendig innsats for at borevirksomheten i nord skal få den virkning som Stortinget ønsker. Det vil også gi nye næringer muligheter, f. eks. datateknologi, akvakultur, havbruk m.v. Jeg ber landsmøtet støtte dette forslaget for å gi distrikts-Norge muligheter der det stilles krav om kunnskaper.

Målfrid Finnøy, Møre og Romsdal: Rett til å ferdes trygt i trafikken burde være sikret i et velferdssamfunn. Over 400 er drept i trafikken i 1984, 35 av disse var barn, og over 11 000 ble skadd i 1984. Mange av dem er invalidisert for livet. Trafikkskadene har økt for tredje år på rad. Det har store følger for samfunnsøkonomien. Blant annet går 20 pst. av sykehusenes ressurser til trafikkofrene. I tillegg kommer de ufattelige personlige tragedier de medfører. Vi kan ikke vente bedring i åra framover dersom ikke innsatsen økes vesentlig. Men det motsatte skjer i kommuner og fylker når det gjelder bevilgninger til tiltak over veibudsjettene og andre steder der ressurser er nødvendig. Når helse kommer i fare på en arbeidsplass krever arbeidsmiljøloven stans i arbeidet uten hensyn til økonomiske konsekvenser. Arbeiderpartiet må nå stille seg helhjertet bak et krav om et miljø der barn og unge kan gå trygt til skole og fritidssysler og med større trygghet langs veiene for alle oss andre. Partiet må gå inn for å få trafikktrygghetsproblemene inn på den politiske dagsorden, skape debatt og informere slik at det skapes holdninger som fører til at det høye tall på trafikkofre ikke lenger blir godtatt. Jeg har foreslått at partiet går inn for å få Storting, fylkes- og kommunestyre til å utarbeide handlingsplaner for å minske tallet på trafikkulykker.

Ingvald Bastesen, Hordaland: Høsten 1984 var 500 psykisk utviklingshemmede og deres pårørende samlet i denne salen, og det ble sagt tydelig fra om hvorledes de opplevde sin situasjon. De stilte også krav og konkrete spørsmål til alle politiske partier. Jeg vil si Arbeiderpartiet gav svar som er det verdig. Programkomiteen skal ha honnør for sitt arbeid på dette området og for at de funksjonshemmedes organisasjoner ble bedt om å ta del i programdebatten. I Hordaland Arbeiderparti har deres forslag fått full tilslutning. Hvis de tre forslag vi har sendt inn blir vedtatt, vil vi få et program vi kan legge fram med løftet hode. Dette programmet knesetter Arbeiderpartiets syn om at de funksjonshemmede har sin naturlige plass i samfunnet. Det må bli slutt på at kommuner og fylker forhandler og fører rettssaker om hvem som skal betale omsorgen for en syk person. Det er stor skilnad mellom de borgerlige og Arbeiderpartiet, det viser ut-

viklingen på helse- og sosialsektoren de siste åra. Vårt varemerke er likeverd og solidaritet, og programmet er et steg framover for ei gruppe som lenge har stått sist i køen.

Karin Lian, Vestfold: I distrikter med store avstander er det ikke lett for foreldre med små barn å frakte dem til barnehager og spebarnstuer. Vi skal legge forholdene til rette for bosetting i distriktene, og da ser jeg et godt barnehagetilbud i nærmiljøet som et godt tiltak. Familiebarnehager bør opprettes i forbindelse med de sentrale. Det vil skape arbeidsplasser og bli et alternativ til dagmammavirksomheten. Under avsnittet Familiepolitikk foreslås også som en oppfølging fra Landskvinnekonferansen et nytt punkt om at retten til fri med lønn under barns sykdom utvides til å gjelde fram til barna fyller 14 år. To 11-åringer i mitt fylke har henvendt seg til Barneombudet fordi de synes det er urettferdig at de må være alene hjemme når de er syke. Jeg synes landsmøtet skal støtte dem, det koster litt, men blir kanskje dyrere siden hvis vi lar det være.

Geir Lunde, Aust-Agder: Vi må styrke konkurransevnen, sier Kåre Willoch, og når det gjelder å konkurrere er Høyre flinke. 10 kamp-kjemperen Willoch har mange resultater å vise til: rekord i underskudd i fylkeskommuner, rekord i underskudd i kommuner, kører på 14-15 000 foran sykehjemmene, økning av arbeidsledige fra 20 000 i 1981 til 64 000 i dag. Men maratonløpet skal han ikke vinne, det skal vi gjøre til høsten. Unge mennesker blir deprimererte når de blir stående uten arbeid og andre tilbud. Ofte blir de utnyttet av næringslivet som tar dem inn uten faste ansettelsesforhold og med lav lønn. Men de tør ikke organisere seg. Høyre og Fremskrittspartiet hevder at ungdommen er lat, den vil ikke jobbe. Når vi ser ledighetstallene, må jeg si det er forferdelig hvor late vi er blitt etter at Høyre overtok.

Solveig Lillegård, Nordland: I fjor hadde Nordland en netto utflytting på 1600 personer. Tallet viser at nedbyggingen i vår del av verden er i full gang. Selv om Høyre bruker dårlig vær som unnskyldning, forstår selv de at noe er galt. Vi vet at arbeidsledighet og et pessimistisk syn på framtida er årsak til flyttingen. Folk får ikke andre tilbud enn trygd, i beste fall arbeidsmarkedstiltak. En undersøkelse ved Rana videregående skole viser at 95 pst. regner med å flytte og ikke komme tilbake. Spesielt er kvinnerspektivet dystert, og de unge rammes spesielt hardt. Deltidsarbeid vil alltid forekomme, og det må nå ryddes opp i pensjonssystemet slik at deltidsarbeidende med omsorgsfunksjon får nytte godt av det de har vært med på å betale. Arbeidsoppgavene står i kø i Nord-Norge, og vi har store rikdommer i våre fjell. Men det er nødvendig med undersøkelser for å komme i gang. Bare 2,8 pst. av forskningsmidlene faller på Nord-Norge. Vi må få et forskningscenter lagt til Rana slik at vi kan utnytte kunnskaper og muligheter.

Arne Bergland, Troms: I hovedsak er vi fornøyd med programmet når det gjelder fiskeriene, særlig er vi glad for at partiet vil satse sterkt på de muligheter næringen har og den sysselsettingsgevinst som kan vinnes her. Fra naturens side har store deler av kystområdene i Nord-Norge gode betingelser for akva-

kultur. Spesielle forhold gjør imidlertid at erfaringer og forskningsresultater ikke kan overføres direkte. Det er etablert forsknings- og teknologimiljøer, men de må utvikles videre. Større forskningsressurser må settes inn, og vi ser gjerne et forskningscenter innen havbruk. I dag kanaliseres forskningsmidlene i for liten grad til vår landsdel, dessuten må det bli mulig å forske på egne premisser. For øvrig mener jeg full sysselsetting blir partiets viktigste oppgave å løse hvis det kommer i regjeringssposisjon, og at andre oppgaver må underordnes dette hovedmålet. Det må være mulig å bruke sysselsettingsmidlene på en mer offensiv måte slik at det skapes varige arbeidsplasser.

Sylvi Enevold, Finnmark: Menneskene i Finnmark er også våre velgere, svært ofte også våre partikamerater. Det er mennesker som har valgt å bo, leve og arbeide i en del av landet hvor kommunikasjoner, velferdsgoder og kulturtilbud er svært forskjellige fra det de fleste andre har. Vårt parti ønsker å opprettholde bosetting og at hver enkelt skal få velge hvor de vil leve. Vi vil at alle skal ha lik rett til arbeid, utdanning og helsetilbud. Befolkningen i Finnmark er klar over at det er vanskelig på mange måter, men aksepterer ikke ulikheter når det gjelder helse. Og det står alvorlig til med helse i Finnmark. Vi rammes spesielt hardt av nedskjæringene under den borgerlige regjering og mangler fagpersonell. Finnmark har i dag 37 godkjente stillinger for overordnet legepersonell, bare 15 av dem er besatt. Bare 2 av 6 jordmødre er i arbeid. Vi har fått god hjelp av fagpersonell fra de nordiske land, men det faste personalet er utsatt for harde belastninger. Det har gjort en fantastisk innsats, men nå trengs det mer hjelp.

Geir Ingvaldsen, Oppland: I vårt distrikt skrives i dag syke og pleietrengende ut av sykehusene uten at det finns institusjonstilbud. Overlegen ved fylkessykehuset skriver at "vi nærmer oss den situasjon at vi må utskrive pasienter som ut fra medisinsk vurdering burde bli på sykehuset. Pårørende vil fortsett måtte gjøre en solid innsats, og befolkningen må motiveres med tanke på dette." Er det dette vi skal bygge vårt omsorgsapparat på? Vi trenger noe ganske annet enn motivasjon. Jeg er glad for partilederens klare utsagn i foredraget, de var mer forpliktende enn det som står i forslaget til arbeidsprogram. Ved siden av sysselsettingsspørsmålet er situasjonen for de eldre kanskje den største utfordring vi står overfor. Å ta vare på hverandre bør være en medmenneskelig selvfølgelighet så vel for den enkelte som for det offentlige. Gjennom hele livet har vi behov for hjelp, i visse perioder er det større enn ellers. Alderdommen er en slik periode. En vesentlig del av ansvaret hører det offentlige til, men hvilke muligheter har nå kommuner og fylkeskommuner til å oppfylle sine forpliktelser? Her må det bli en radikal endring når vi kommer til makten, og det må vi gi klart uttrykk for. Vi vet vi har midlene, og vi vil fordele dem slik at vi kan utføre våre oppgaver og oppfylle våre mål om solidaritet og rett til en meningsfylt tilværelse. Forslaget om utbyggingsplikt for sykehjem hilses med glede.

Oddvar Olsen, Østfold: Vi skal ha et program som retter opp skjevhetene i kommunenes og fylkeskommunenes økonomi. Vi skal redusere sykehusøkene og i det hele tatt ha økt offentlig innsats.

Det er jeg enig i, men understreker at dette koster penger. Utbyggingsplikt både for sykehjem og barnehager er nevnt. Jeg er noe betenkt over det, hvis ikke sjekken følger med. Mange av oss har dårlig erfaring med Staten når det gjelder bevilgninger. Et sentralt krav ved utbyggingsplikt er økonomisk oppfølging. Skal alt det forsømte rettes opp er det i seg sjøl kostbart, og jeg synes programforslaget er noe svakt når det gjelder kommuners og fylkeskommuners økonomi. Skal vi makte krafttaket, kan vi ikke bare satse på tilskudd fra Staten. Kommuner og fylkeskommuner må stå noe friere når det gjelder beskatningen. Redaksjonskomiteen bør se nærmere på formuleringen til Landskommunalutvalget i denne forbindelse.

Ivar Ekeli, Oslo: Jeg er lastebileier i Oslo. Regjeringen har nå et lovforslag ute til høring, hvor den legger opp til fullstendig fri konkurranse innenfor samferdsel. Den vil oppheve løyveordningen for ruter, det skal være konkurranse mellom de som har ruteløyver og de som har vanlige. Vårt forbund har vært lojalt mot de lover som er vedtatt og har selv vært med på å utarbeide dem. Nå er det like før regjeringen opphever hele løyveplikten for varetransporten. Det vil være livsfarlig for næringsgrunnlaget utover landet. Det er også vanskelig å forstå at et fritt transportsystem er formålstjenlig i et land med våre avstander. Landsmøtet bør vedta at det går inn for å lage en ny samferdselslov.

Klemet Hermansen, Finnmark: Jeg kommer fra Kautokeino hvor vi også får merke det som har skjedd de siste åra. Her er noen ønsker om hva som bør rettes opp: Kompetanse- og opplysningsnivået i sentrale samiske bosettingsområder må heves, undervisnings-tilbudene må bedres og baseres på nærmiljøet, samisk ungdom må motiveres for videregående skolegang, eksisterende institusjoner må bygges ut, f.eks. må nivået heves på Nordisk Sameinstitutt for det er her vi har ressurspersoner. I Indre Finnmark har vi en ung befolkning, 40 pst. er under 19 år. Ledigheten har ligget på 13-16 pst. Budsjettet i vår kommune måtte gjøres opp med stort underskudd, inkludert 100 000 i sysselsettingsmidler. Vi opplever undersysselsetting i reindriften, hvor forskningen må styrkes og kunnskapsnivået heves med tanke på produktutvikling.

Gunhild Øvanger, Sør-Trøndelag: Det er stor uro blant våre velgere omkring programforslagets avsnitt om jordbrukspolitikken. Landsmøtet må gå inn for å styrke næringsfattige strøk. I distriktene er det vilje til omstilling. Det må satses sterkere på skogbruk, hagebruk, pelsdyravl, turisme og småindustri, og det skal ikke styres av kapitalkrefter utenfor bygdesamfunnet. Men det er urealistisk å tro at vi på kort tid kan skaffe flere nye arbeidsplasser enn de som går tapt på grunn av rasjonaliseringen i jordbruket. Det har vært tverrpolitisk enighet om at vi skal beholde et stabilt og spredt bosettingsmønster, og det må ikke være tvil om at Arbeiderpartiet fortsatt står på dette. Da må vi ikke undervurdere landbrukets betydning for sysselsetting og bosetting. Uten arbeid dør Bygde-Norge. Vi må være klar over nyansene: Det er stor forskjell på et småbrukerpar i Trøndelag som strever for å nå opp til en industriarbeiders lønn og en storbonde på Østlandet som har problemer med å komme ned på en statsråds lønn. Vi må satse på de små og store bruk i nærings-

fattige strøk og gi utkantbygdene sjanse til å overleve. Generell reduksjon av næringsstøtten vil få katastrofale følger.

Leiv Steinsland, Hordaland: For å nå målet om full sysselsetting er det to ting som er helt avgjørende: Tilrettelegging for næringslivet og sterkere innsats innen samferdselssektoren. Jeg er ikke enig med samferdselsministeren når han sier at Vestlandet har fått større overføringer i langtidsplanen enn andre landsdeler. Han får ingen støtte av sine egne heller. Næringslivet må få bedre veier og kommunikasjoner, ellers blir det vanskelig å opprettholde bosettingen. Vi har skapt en modell ved å få industriarbeid inn i veisektoren, og denne modellen må kunne brukes over hele landet. Den er heller ikke inflasjonsdrivende. Kommunene må gjennom økonomiske overføringer få bedre muligheter til å løse sine oppgaver, men det lar seg ikke gjøre med de nedskjæringer regjeringen har lagt opp til. Det er også nødvendig med en offensiv for de ensidige industristeder. Utbyggingen av disse har vært den største distriktsutbygging som noen gang har funnet sted i dette landet. Kraftkrevende industri er basisnæring på disse stedene, og denne må gis muligheter også i framtiden. Men nå er el-avgiften blitt en reguleringsmekanisme som er til belastning for industrien. Programforslaget legger stor vekt på forskning i industrien. Nå brukes det lite i forhold til våre naboland, og det kunne være en tanke og i tråd med det partiet legger opp til, at forskningen flyttes dit problemene er, og hvor det også finnes ressurser å sette inn.

Kari Helliesen, Rogaland: Det er bevis for partimedlemmenes engasjement at det er kommet 3000 forslag til endringer i programforslaget. Det tyder på at vi ikke er enig i alt, men det er i hvert fall stor enighet om å skape vekst i sysselsettinga. Videre må mye gjøres på sykehus- og sykehjemssektoren. Sjukkerende tall er avslørt når det gjelder kjøene som bare blir lengre på grunn av trange økonomiske rammer. Problemene kan ikke løses gjennom privatisering. For mange eldre er de økte egenandelene et stort problem. Det er et tungvint og byråkratisk system som det er vanskelig for alle å ha oversikt over. Dessuten er det urettferdig, spesielt for funksjonshemmede og kronisk syke. Derfor må målet være at egenandelene i helsesektoren avvikles.

Ingunn Norderval, Møre og Romsdal: I dag trenger de psykisk utviklingshemmede vår støtte enda mer enn før. Integrasjonen i det vanlige skoleverk har dessverre vist seg ofte å være en tilsløring av de virkelige behov. De utviklingshemmede er for svake til å hevde seg i vanlige skoler, de blir isolerte, ensomme og ulykkelige. Integrasjon er blitt en sovepute, men foreldre ber om at barna må få plass på spesialskoler hvor de kan utvikle sine evner maksimalt og føle seg trygge. De føler det innebærer en vekstprosess for disse barna å bo på internat, men det er mangel på slike tilbud. I Møre og Romsdal kan bare 1/4 få plass. Jeg håper på støtte for mitt forslag om fullverdig tilbud til alle som har bruk for institusjonsundervisning.

Per Berge, Sør-Trøndelag: Hverdagen er grå for oss lokalpolitikere. Vi som har ansvar for et forsvarlig nivå på det offentlige serviceapparat forstår ikke utsagnet fra regjeringshold

om at alt går så mye bedre nå. Det må i så fall være utfor bakken. Vi har måttet legge ned og redusere ulike tilbud. Slik er det i alle kommuner, men i tillegg har de større byene spesielle problemer. Ungdom som følger at samfunnet ikke har bruk for dem, og som er henvist til sosialkontoret, vender seg mot samfunnet med vold. I Trondheim har vi hatt en skremmende økning av alvorlige forbrytelser den seinere tid, hvor ungdom er innblandet. Dette må vi forebygge og møte med tilbud om arbeidsplasser og fritidsvirksomhet. Vi må få en storbypolitikk som gjør det mulig å finne løsninger på disse problemene. Storbyene må få bedre økonomi og større handlefrihet. Regjeringen sier det vil være inflasjonsdrivende å overføre mer til storbyene og skape de hardt tiltrengte arbeidsplasser i offentlig sektor. Det ansvaret er jeg villig til å ta. I Trondheim har vi blitt forelagt et forslag om reduksjon av driftsbudsjettet på 1,5 pst. Vi vet alle hva det vil føre til, og vi må også spørre hva de stadige nedskjæringer betyr for rekrutteringen til politiske verv.

Finn Knutsen, Nordland: Situasjonen i fiskerinæringen blir verre og verre. Å bevare arbeidsplassene i utkantstrøk er et politisk ansvar som må vies større oppmerksomhet enn hittil. Vi er inne i en periode med mange problemer: Ressurssvikt, regulering, vanskelige markedsforhold osv. Hvordan skal kystbefolkningen overleve en vanskelig tid uten at myndighetene sørger for at det blir levelige forhold og dermed stopper den utflytting som er i gang. Kyst-Norge vil bli nedbygd hvis det ikke gjøres noe radikalt før det er for sent. Husk at en mann i fiskebåt er seks arbeidsplasser på land. Regulering og fiskestopp har redusert fangstene uten at det er kompensert. Driftsutgiftene har steget kraftig de seinere år, rentekostnadene er økt med 2 pst., men prisen til fiskerne er ikke justert opp. Jeg ber Arbeiderpartiet legge fram et konkret handlingsprogram for fiskerinæringa som dekker hele spekteret - fra fisken kommer om bord i båten og til den er ute på markedet.

Bjørn Martin Aasen, Møre og Romsdal: Foran valgkampen står vi overfor den oppgave å få folk til å godta sammenhengen mellom velferdsnivå, skattesystem og offentlig økonomi. Kommunesektoren er en av grunnpillarene i den praktiske gjennomføring av velferdspolitikken. For instansene som har ansvar for gjennomføring av tiltak må ressurser være tilgjengelig. Det må være samsvar mellom oppgaver og ressurser hvis lokaldemokratiet skal fungere. Min fylkeskommune tapte i perioden 1981-84 vel 15 mill. pr. år i skatteinntekter i forhold til 1979. I samme periode ble deknningen av sykehusplasser redusert, kommunale avgifter har økt mange ganger prisstigningen, i min egen kommune økte det borgerlige flertallet egenandelen for hjemmehjelp med 200 pst. 50 pst. av sykehussengene er ute av drift, opptil 30 pst. av sengene er opptatt av mennesker som ville hatt det mye bedre på sykehjem. Over 15 pst. er arbeidsledige, 4000 mennesker. Dette er ikke svartmaling, det er realiteter. Regjeringens oppskrift er først å ta økonomisk kvelertak på kommunesektoren, så sier den at kommunene ikke greier å løse sine oppgaver, og så lanseres privatisering som et rasjonelt alternativ.

Gro Balas, Kvinnesekretariatet: Det sies at hvis kvinner

skal bli hørt, må de leve som en kvinne, oppføre seg som en dame, tenke som en mann og arbeide som en hest. Det siste gjør de uansett, men uten større uttelling i form av makt, lønn eller pensjonspoeng. Kvinners ulønte innsats utgjør 2066 mill. timer pr. år, i tillegg har mange jobb ved siden av. Det er mye slit, og det er ikke rart at kvinnene allerede har tatt 6-timersdagen uten lønnskompensasjon. Det er på tide å få en plan for gjennomføring av 6-timersdagen. Tålmodige og forståelsesfulle som vi er har vi vedtatt at vi kan vente til år 2000. I pensjonsspørsmålet er det reelle motsetninger mellom de sterke gutta i fagbevegelsen og de tause, slitne kvinnene. Vi må synliggjøre disse for å hindre at våre muligheter til en ny og bedre hverdag blir prioritert bort for at fleksibel pensjonsalder for yrkesaktive, finansiert av en folketrygd som er bygd opp rundt mannen, skal kunne gjennomføres. Reglene bygger på at mannens livsmønster er det normale, kvinnene er unntaket. Dette til tross for at 73 pst. av de alderstrygdede, 70 pst. av de uføre og 95 pst. av de eldgamle er kvinner. Gjennom sitt omsorgsarbeid har kvinnene sørget for at mannen kunne ha heltidsjobb og opparbeide seg trygderettigheter. Han får tilleggspensjon, mens hun blir minstepensjonist. En forutsetning for reform er at folketrygdsystemet revideres med tanke på at kvinners arbeidsinnsats skal gi en anstendig pensjon. Når det gjelder likelønnskravet er dette nå 88 år gammelt. DNA vedtok på sitt landsmøte i 1897 at kvinners arbeid er jevngodt med menns og betales etter samme regler. Dette bør vel også gjelde pensjon?

Aslaug Olden Mala, Hordaland: Jeg ber landsmøtet støtte to forslag som er levert om boikott av Sør-Afrika. Tida er moden for å sette inn fysiske tiltak for å stoppe det umenneskelige systemet i dette landet. Støtt også forslaget fra Kvinnesekretariatet om lik pensjonsalder for alle. Vi kan få et enstemmig vedtak om pensjonsalder ved at partiets målsetting om likestilling blir fulgt. Jeg tror det kan være avgjørende for valgkampen. Dette er ei sak kvinnene er opptatt av i alle sosiale lag.

Bergiton Solaas, Nordland: Jeg kommer fra fiskekommunen Værøy i Lofoten. Situasjonen der er typisk for mange kystkommuner i dag. Værøy har vært en livskraftig kommune, men de siste to-tre år har befolkningen sunket med 10-15 pst. Fiskerbåter med samme fangst og samme antall arbeidstimer har fått nettoinntekten redusert med 40 pst. Prisen til fisker er redusert, men drifts- og bokostnader er steget. Det må være en feil ved systemet. Noen vil prøve å selge sine båter, mange flytter fra kommunen. Dette og lavere inntekt for fiskerne fører til farlig nedgang i skatteinntektene for kommunen. Hvordan skal en stimulere ungdom til å drive fiske når pessimismen er så stor? Jeg ber landsmøtet fatte vedtak som kan gi positive løsninger for kystkommunene.

Thor Robertsen, Finnmark: 17 pst. av all fisk tas opp utenfor Norge. Men det må sørges for arbeidsplasser, så verdiskapningen blir i landet. Vårt naturlige fortrinn ivaretas ikke, fiskeflåten forfaller, industrien saneres. Regjeringen har hatt god tid til å handle, men en hel landsdel venter ennå. De viktigste feltene i Barentshavet og i de baltiske områdene vil bli av de største investeringsområdene for olje- og gassproduksjonen, og det vil bli stor innsats fra Sovjets side. La oss få en sam-

arbeidsavtale med Sovjet om oljevernberedskap og miljøvern. Dette kan ses i sammenheng med det avtalefestede samarbeid på fiskerisektoren, så vi kan få en forsvarlig og rasjonell utnyttelse av fiskebestanden. Programforslaget vil bli lagt merke til av kystbefolkningen. Vi ønsker et Nord-Norge som ikke bare baserer seg på fiske. Gjennom økt kompetanse vil vi utvikle fiskerinæringa og landsdelen og skape solide, interessante arbeidsplasser. Programavsnittet om fiskerierne er godt, det vil avløse en tafatt politikk med en aktiv og samlet kystpolitikk.

Olav Kyrre Hansen, Nordland: Jeg viser til forslag 1.7 om videreføring av Nord-Norgebanen. Jeg skal ikke komme inn på transportøkonomi, miljø, ressurser og sikkerhet, men på en fornuftig bruk av ressursene som ledd i sysselsettingspolitikken og som ledd i en langsiktig, overordnet målsetting om sikring av bo-settingen. Vi var alle opptatt av at overskuddet fra Nordsjøen ikke måtte sprøytes inn i samfunnsøkonomien, men at noe kunne brukes til større prosjekter. Etter mitt syn er Nord-Norgebanen et slikt prosjekt. Banen skal gå i et distrikt som har den største arbeidsledighet i landet og vil virke positivt for sysselsettingen. Baneforlengelsen kan også bidra til å bevare bosettingen. Vi kjenner problemene i fiskerinæringa langs kysten, Jernverkets problemer, Sulitjelmas. Når vi også vet at landsdelen både teknologisk og kommunikasjonsmessig ligger tilbake i forhold til andre deler av landet, vil en bevisst offentlig satsing være en meningsfylt og framtidsrettet politikk. Formuleringen i handlingsprogrammet er upresis og bør ikke beholdes.

Roger Nyberg, Buskerud: En del kommuner i Norge har tatt imot oppfordringen fra Fellelsrådet for Det sørlige Afrika, men altfor få har gjort noe. Tar man ikke stilling og lar være å uttale seg, tar man også et standpunkt - man tar stilling til det bestående. I Buskerud har en del kommuner hatt debatt om dette, og Høyre har vært alene om sine godt skjulte rasistiske tendenser. Fellelsrådet har i mange år arbeidet seriøst med hele spørsmålet, men i det siste har interessen økt, ikke minst pga. TV-serien om Afrika. Vi har hatt høring om Sør-Afrika, Desmond Tutu har vært en sentral person, Kaunda har vært på besøk. Han beskrev situasjonen slik: Han følte det som om han kom seilende i en lekk båt på Zambesielva, uten ror og uten årer, i stri strøm, rett mot fossen. Med andre ord: Full krig. Hvis vi da ikke gjør noe relativt raskt og får en ny utenriksminister med en utenrikspolitikk, går vi katastrofen i møte.

Tine Øverlier, Oppland: Kvinnes hverdag, liv og arbeid opp gjennom historien er den glemte historien. Kvinner er de mange millioner glemte og usynliggjorte skjebner. Landsmøtet vet nå at de aller fleste kvinner blir minstepensjonister. Ikke fordi de arbeider mindre enn menn, men fordi det arbeid kvinner tradisjonelt gjør ikke er tatt med i vår pensjonsordning. Kvinner som nå nærmer seg pensjonsalder har brukt det meste av sitt voksne liv til ulønnet omsorgsarbeid, i tillegg har de kanskje arbeidet hardt på småbruket, hatt sesongarbeid eller deltidsarbeid for å sikre familieøkonomien. Ikke noe av dette verdsettes nok til å gi tilleggspensjon. Hvis vi mener omsorgsarbeid er viktig, må vi la det være grunnlag for opparbeiding av tilleggspoeng. Det må fremdeles være Arbeiderpartiet som viderefører likestillingen i

landet vårt. Kvinner tror på Arbeiderpartiet, de vil stemme AP. For å få flere aktivt med i samfunnsarbeidet må likestillingsperspektivet trekkes sterkere inn i skole- og utdanningspolitikk. Kvinnebevegelsen har i sitt program pekt på en rekke områder hvor en må tenke nytt. Både innholdet i skolen og muligheten til å gjennomføre en utdanning må legges bedre til rette for kvinnene. Viktig er også utbyggingen av helsevesen, eldreomsorg, barnehager osv. Viktigst er det å skape en bedre hverdag for våre barn, og da må vi ikke gå inn for reformer som er så dyre at vi ikke får gjort noe på andre områder.

Magna Høland Skogli, Oppland: De fleste kvinner som er aktive i politikk er enten ugifte, barnløse eller fraskilte. Må kvinner virkelig kvitte seg med familien for å kunne engasjere seg i arbeidsliv og politikk? Vi som står midt opptil det med mann og barn og arbeid, og gjerne vil fortsette med det, vi etterlyser solidaritet fra partiet. Det er ikke nok å se virkeligheten i øynene og bøte på skadene etter at familiene er oppløst. Det er en falllitterklæring for samfunnet at vi har så stor skilsmisseprosent. Det er verst for barna, vi holder på å svikte dem. Sjøkkrapporter viser at mange barn har det vondt, og at de er redde for å binde seg til noen. De greier ikke å utvikle følelseslivet, de blir kalde om hjerterøttene. Så har vi noen som kalles gatebarn, som ikke har noen til å ta hånd om seg. Vi har nøkkelbarn som låser seg inn i et tomt hjem. Så har vi delebarna som bor på skift mellom mor og far. For å rette opp dette må vi satse på kortere daglig arbeidstid, opptjening av pensjonspoeng for omsorgsarbeid og opparbeidelse av lønnsansiennitet under permisjoner. De som tror vi lever i et barnevennlig samfunn får tro om igjen!

Kari Rolstad, Oslo: Ny hverdag er kvinnebevegelsens mål, og til den trenger vi 6-timersdagen. FN-statistikken forteller at 2/3 av arbeidet i verden gjøres av kvinner, for dette får de 10 pst. av inntekten og 1 pst. av formuen. Det er ikke uvanlig at kvinner har 13-14 timersdag. I Norge viser inntektsstatistikken at kvinner tjener det halve av hva menn gjør. Kvinner har ikke tatt 6-timersdagen uten lønnskompensasjon fordi de ikke kan tenke seg normal arbeidsdag og normal lønn. Det er fordi de har arbeid hjemme også. Derfor ønsker kvinner deltid, og dette viser behovet for 6-timersdagen. De får ikke hverdagen til å gå i hop med 8-timersdag. Den passet den gang far jobbet ute og mor hjemme. Hvordan skal kvinnene få tid til å delta i faglig og politisk arbeid ha overskudd nok og bli mange nok til å gjøre seg gjeldende, hvordan motivere menn til å delta mer i hjemmearbeidet og gi dem tid til å være far? Alle vil tjene på en kortere arbeidsdag. Kvinnene i partiet mener behovet er påtrengende og vil ha 6-timersdagen innført innen år 2000. Men da må vi komme litt lenger enn programkomiteen legger opp til. Første skritt er lik arbeidstid for alle, neste 35 timers uke. Det vil skape flere arbeidsplasser, 200 000 kvinner vil melde seg på arbeidsmarkedet i årene som kommer. Det blir ikke mulig å gi alle 8-timersdag. Målet er arbeid for alle og derfor er 6-timersdagen et mål også i sysselsettingens navn.

Kjell Svendsrud, Oppland: Som kjent kommer Lillehammer til å søke om å få arrangere De olympiske vinterleker i 1992. Lille-

hammer Arbeiderparti har engasjert seg i denne saken, ikke minst fordi en ser det som et viktig ledd i distriktspolitikken i denne del av innlands-Norge. Vi håper og forventer at partiet stiller seg positivt til denne saken. Det er nødvendig av flere grunner. For det første er det viktig at saken får oppbakking av Det norske Arbeiderparti i den videre behandling. Minst like viktig er det at det fra partiets side blir tatt til orde for å slå tilbake visse uttalelser som TV's Rolf Rustad har kommet med, om å la lekene gå i Kollen. Vi ber alle partifeller gå inn for Lillehammer-OL med den påvirkningseffekt som skal til for å få dette i gang.

Laila Kaland, Landsstyret, Møre og Romsdal: Skal vi gjennomføre programmet, må vi gjenvinne regjeringsmakta. Det vil kreve aktiv innsats fra hver enkelt av oss, vi må ha tro på vår politikk og fortelle folk at vi vil ha en mer rettferdig politikk med arbeid for alle, trygghet og fellesskap, likestilling og fred. Da er det viktig at hele vår bevegelse er godt sammensveisa og forteller klart og tydelig hva vi mener. Det stilles store forventninger til partiet, mange har vanskelig for å forstå hvorfor den borgerlige regjering har gjort det så vanskelig å klare seg for vanlige folk. Innsparingene har rammet alle grupper, men mest de unge, de eldre og de funksjonshemmede. De borgerlige har bygd ned den offentlige sektor for å bygge opp et privat marked.

Rolf Bjørn Hagen, Nord-Trøndelag: Matfiskeoppdrett har hatt en enorm vekst de siste år og vil sannsynligvis få en første-handsverdi i 1985 på 1.5 milliard kroner. Stortinget vil med det første bli invitert til å oppheve eller liberalisere konsesjonsordninga for næringen. Dette har med rette skapt sterke reaksjoner i mange kystkommuner. At det for tida er gode penger å tjene på fiskeoppdrett er ingen grunn til å oppheve konsesjonsordningen og dermed gi fritt fram for kapitalkreftenes spill. Etter hvert som oppdrettsnæringen har økt i betydning har vi fått en annen debatt i kjølvannet av den: Hvem skal eie produksjonsanleggene? Det hevdes at industri- og kapitalkrefter må slippe til for å videreutvikle næringen. Men lokalisering og eierstruktur må ses i sammenheng med distriktspolitiske virkemidler. Jeg er betenkt over å gi tillatelse til at industrien får etablere egne anlegg, det er opplagt risiko for at kapitalkreftene foretar lokalisering i kystdistriktene, mens administrasjonen blir sittende i sentrale strøk. Kystdistriktene mister ringvirkningene og kommunene taper skattepenger. Dette betyr ikke at industrien skal avskjæres enhver deltakelse, det bør tvert imot etableres et samarbeid med industrien for å dra nytte av forskningskapasitet, markedsføringsapparat og økonomisk ekspertise. For meg er det imidlertid like naturlig at kystbefolkningen eier og driver oppdrettsanleggene som bo- og driveplikten er i jordbruket.

Sylvi Sandvik Heldal, Oppland: Prinsipielt er jeg for lavere pensjonsalder, men det viktigste er størst mulig rettferdighet. Folketrygden tar nå utgangspunkt i mannens livsmønster - 40 års lønnet arbeidsinnsats. Tilleggspensjonen regnes ut fra de 20 beste årene. Kvinnes livsmønster gjenspeiles ikke i lov og regelverk. Folketrygdsystemet slår forskjellig ut for menn og kvinner, og det er mennene som har fordel av det. De fleste kvin-

ner har avbrudd i sitt yrkesliv for å ta omsorg for hjem og barn. Disse årene teller ikke for opptjening av pensjonspoeng. Da må man minst ha 15 timers lønnet arbeid pr. uke. De hjemmearbeidende kvinner sparer samfunnet for millioner av kroner, men for sin omsorgsinnsats ender de opp som minstepensjonister. Nå skal vi ta stilling til en reform som bare gjelder yrkesaktive. Kvinnene skal enda en gang tape i konkurransen.

Jørgen Kosmo, Vestfold: Nedbyggingen av norsk verksted-industri har hatt en slik utvikling at neste skritt er full sanering. Nedbyggingen er et resultat av en handlingslammet industriminister, en steil finansminister og en total mangel på industripolitikk. Industridepartementet setter snevre bedriftsøkonomiske hensyn foran hensynet til lokalsamfunn, beredskap og samfunnsøkonomisk totalitet. Og ikke bare verkstedindustrien saneres. Vi har samme situasjon i Sydvaranger, i Sulitjelma, Mo i Rana, Horten. Det er vår plikt å holde Syse varm i trøya med dagens problemer slik at han ikke får tid til å stille i stand mer galskap. Landsmøtet må samle seg om forslaget vedrørende Sydvaranger og la det stå som eksempel på vår politiske vilje og handlekraft. 20 000 arbeidsplasser er gått tapt på grunn av feilslått politikk for verkstedindustrien, 20 000 for feilslått boligbygging, de eneste som har grunn til å være fornøyd er eiendomsmeglerne.

Frode Berge, Rogaland: Kampen om ungdommens gunst vil stå sentralt i valgkampen. Det er mulig ungdommen kommer til å avgjøre utfallet. Her kommer ungdomsgarantien inn som et viktig virkemiddel. Og da er det ikke nok med jobb eller utdanningsplass til alle under 20, det må være til alle under 25. Det heter at forslaget skal vurderes, men det er for svakt. Det bør hete at ungdomsgarantien utvides til 25 år. Et annet sentralt tema i valgkampen blir skattepolitikken. Alle er enig i at den ubegrensede rett til rentefradrag er urettferdig. Her har vi to valgmuligheter: å følge Skattekommisjonen eller AUF's forslag om et skråtak. Dette er egentlig ikke noe som skal komme i stedet, men være et supplement til Skattekommisjonens forslag. Flertallsinnstillingen fjerner bare noe av urettferdigheten, mens AUF's vil fjerne alle.

Norunn Evjen, Vestfold: Vi må være ærlige overfor velgerne og ikke prøve å dekke til våre virkemidler fordi vi tror de ikke liker dem. Vi må si fra at det må mye til både av økonomiske og menneskelige ressurser. Vi må ikke gjøre som Høyre som pakket inn sin politikk, som lovet skattelettelser, at det ikke skulle bli nedskjæringer, de lovet sogar økt offentlig innsats. Med vårt program skal vi si til velgerne at vi krever noe av dem, at vi ikke kan gi personlige tilbud. Men vi skal gi velgerne følelse av at det er behov for hver enkelt av oss for at samfunnet skal bli godt å leve i. Det er ikke misunnelse, som Fremskrittspartiet vil ha det til, det er nestekjærlighet, men på et helt annet grunnlag enn Kristelig Folkepartis. Arbeiderpartiet mener at menneskene er likeverdige. Ingen skal være avhengig av andre, men alle skal være avhengig av hverandre.

Anne Grethe Beck Andersen, Sør-Trøndelag: For et par dager siden hørte jeg i et upolitisk forum en orientering om inntekts-

systemet for kommuner og fylkeskommuner. I den forbindelse var helse- og sosialsektorens budsjetter i fokus. Det ble hevdet at veksten var reell, men på en sektor var det en nedgang på 3 pst. Den var imidlertid ikke reell, den ble bortforklart med mange argumenter. På samme måte som veksten i sosialbudsjettet bl.a. skyldes at arbeidsledig ungdom må få sosialhjelp, kan man vise at det blir billigere å overføre oppgaver fra det offentlige til private. Lukrative behandlingsformer skal være i privat regi, kostbare og ressurskrevende skal forbli offentlig anliggende. I den etat jeg arbeider er mange offentlige oppgaver overført til private. Samtidig som stillinger i etaten som skulle tatt seg av disse oppgavene blir holdt ubesatt på grunn av pengemangel, betaler man for at private skal utføre dem. Når vi går imot privatisering av helsetjenesten er det ikke bare for prinsippets skyld. Satsing på masseforebyggende tiltak i offentlig regi har bedret helsetilstanden på en rekke områder. Bygger vi først ned det offentlige helsestell, vil det ta lang tid å bygge det opp igjen.

Arne Kåre Os, Oppland: Jeg har erfaring fra arbeid i Afrika og fra lokalforvaltning. Vi bør studere nøye det som i dag skjer med sammenblanding av utviklingshjelp og misjon, privatisering av bistandsarbeid ved å overlate ansvar til private næringsinteresser og frivillige organisasjoner. Å la skiftende politiske sympatier i Norge være avgjørende er uheldig. Dette bør ligge fast over lang tid. Dette bør vi være oppmerksom på også fordi den informasjon vi får ofte kan være mangelfull og gi et ensidig bilde. Når det gjelder de framtidsrettede muligheter, bør vi se nærmere på forholdet mellom konsentrasjon og spredning av bistandsarbeidet for å få den beste effekten. For det andre spørre om det vil være mulig å tilpasse norske distriktpolitiske virkemidler til utviklingsarbeid. Det bør også være mulig å bruke modeller fra norsk lokalforvaltning i dette arbeidet. Vi har et ansvar for utviklingslanda, og vi har sjøll nytte og glede av å ta dette ansvaret alvorlig.

Stål Talsnes, Hedmark: For store deler av landet vil jordbruket fortsatt spille en avgjørende rolle for sysselsetting og bosetting. Mange distrikter er helt avhengig av et sunt og effektivt landbruk, men dagens overføringer innebærer i stor grad investering i kapital og ikke i arbeid. Ordningen stimulerer til bruk av teknologi, og i dagens situasjon er dette lite heldig. Overføringer må dreies i retning av mer bruk av arbeidskraft, mindre til maskiner. Vårt parti vil ikke redusere overføringene, men må kreve at overføringene brukes på en måte som tar mest mulig hensyn til bosetting, arbeidsplasser og effektivitet. Vi må foreta en sterkere geografisk prioritering, det er meningsløst at milliarder går til distrikter med muligheter for annen sysselsetting. Arbeiderpartiet må ta ansvaret for en ny jordbruks- og fordelingspolitikk, og vi er faktisk de eneste som kan gjøre det. De tre regjeringspartier vil aldri kunne bli enige om en fornuftig landbrukspolitikk med klar distriktsprofil. Senterpartiets landbrukspolitikk skal gjennomføres med Høyres økonomiske politikk, og da skurrer det for alvor. Den største trussel mot jordbruket er privatiseringstanken.

Blørø Gausdal, Vestfold: Vi skal skaffe vekst og nye ar-

beidsplasser, men samfunnsutviklingen går raskt. Ny teknologi er bare i sin barndom. Den dag kan snart komme da vi må diskutere deling av det gode som arbeid er. Da vil 6-timersdagen presse seg fram. Det stilles store forventninger til en A-gjering, store oppgaver skal løses, som forutsetter at vi har økonomisk handlefrihet. Jeg vil derfor advare landsmøtet mot å forhaste seg når det gjelder nedsatt pensjonsalder. Vi må ikke binde opp en ny regjering så den mister sin politiske handlingsfrihet. Men tiden er inne til å ta hele folketrygdsystemet opp til grundig revisjon. 400 000 deltidsansatte kvinner har så lav lønn at de ikke opparbeider seg ett eneste pensjonspoeng i løpet av ett år. Og ulønnet omsorgsarbeid gir ingen. Nå må vi få et trygdesystem som også tar hensyn til kvinners livsmønster, og minstekravet må være poeng for omsorgsarbeid. Dette er et rettferdskrav på lik linje med 37,5 timers uke for alle.

Oddvar K. Skogli, Troms: Vi gjorde et godt valg i 1983 og fikk inn mange nye i kommuner og fylkesting. Vi får nå et program som lover godt for kommunene. Men foreløpig tvinges vi mot vår vilje til å føre en borgerlig politikk og skjære ned på en rekke områder. Kommunale veier blir ikke bygd ferdige, sykehjem står tomme fordi kommunene ikke har penger til driften. Det er bittert fordi at når Arbeiderpartiet styrte landet, var det ofte de borgerlige som styrte kommunene og fikk langt bedre økonomi. Nå styrer ofte vi kommunene og må sitte der og administrere fattigdommen. I virkeligheten er det Rettedal som bestemmer også i kommunene.

Marit Wikholm, landsstyret: Fiskerinæringen er inne i en omstillingsfase, og det er derfor viktig at vi makter å realisere de muligheter denne næringen har. Da kommer vi ikke utenom å diskutere havbruk og fiskeoppdrett. For vårt parti er det viktig å slå fast at dette skal være en distriktsnæring og ikke en industri på kapitalens premisser. Til konsesjonsordningen må knyttes betingelser om eierstruktur med basis i Kyst-Norge. Det haster også med å komme videre med forskning. Denne må ikke alene overlates de store oljeselskapene, det er snakk om mange arbeidsplasser, og i tillegg skaper næringen økonomisk aktivitet og sysselsetting på andre områder. Mange kvinner har hatt sine arbeidsplasser i fiskeforedlingen. De er i dag utrygge. Utvikling av havbruk kan gi nye muligheter for dem. Akvakultur stiller store krav til miljøet. Derfor er også kampen mot forurensning viktig i denne sammenheng. Vi har for så vidt greie regler, men det er for lett å få dispensasjon. Kampen mot sur nedbør og forurensning av storbyene må nå tas på alvor.

Dag Arne Syverinsen, Hedmark: Gjennomsnittsprisen på eneboliger er i dag 430 000.- og på boligkooperasjonens 370 000.-. Høyres løsning kommer til uttrykk i langtidsplanen for 1985 hvor vi sammen med mye annet tull kan lese følgende: "Særlig bør sparing med skattefradrag virke gunstig for at også ungdom skal kunne skaffe seg en bolig. Som kjent er det i kl. 1 anledning til å spare kr. 4000 pr. år med fradrag. Jeg må altså spare i 130 år for å finansiere et sted å bo. Regjeringen må ta ansvaret for å styre denne utviklingen på boligmarkedet. Det er betryggende å se den politikk programmet legger opp til. Men også kommunene har et ansvar og må planlegge ungdomsprosjekter lokalt.

I Nord-Odal har vi et prosjekt med små boliger for ungdom som gjennomgangsleiligheter. De betaler 7-800 kroner pr. måned i stedet for å dekke det hele sjøl og havne på sosialbudsjettet. Tomtepolitikken i kommunene må dessuten bli et langt mer sentralt punkt enn i dag.

Liselotte Aune Lee, Vestfold: Sør-Afrika er et av verdens rikeste land med enorme ressurser. Likevel opplever majoriteten av befolkningen en hverdag fylt av undertrykkelse, sult og underernæring. 8,5 millioner afrikanere er fratatt sitt statsborgerskap. Resten må bære pass hele tiden - i sitt eget land. Majoriteten av folket kontrolleres av lover som blir strammere for hver dag. Biskop Tutu fikk Nobels fredspris, samtidig som Norges handel med Sør-Afrika når nye høyder. Vi må legge internasjonalt press på regimet, og Norge må være foregangsland for effektiv boikott. Målet må være total boikott av Sør-Afrika, politisk, økonomisk og kulturelt. Vi som er her og skal legge opp den kommende regjerings politikk skal sørge for konkrete tiltak som demonstrerer holdningene på en effektiv måte. Flytende og uforpliktende formuleringer er ikke nok.

Knut Tveita, Nord-Trøndelag: Vi må få et nasjonalt kulturhus på Stiklestad. Slaget på Stiklestad i 1030 markerer et av de viktigste tidsskille i norsk historie. Det markerer et nytt menneskesyn og at Norge stod fram som en nasjon. Historiske overleveringer, sagn, overtro og religiøs symbolikk har knyttet seg til helgenkongen Olav. Stiklestad ble et folkelig nasjonalt symbol lik etter slaget og fram til i dag. Visjonen til alle de som gjennom århundrene har vært opptatt av Stiklestad har vært å levendegjøre det som et kultursentrum for folk flest, bygd på de verdier som knytter seg til det. Det er likevel første gang på 995 år at distriktet og fylket har bedt statsmaktene skape materiell forutsetning for framtidige generasjoners mulighet for formidling, aktivitet og opplevelse på Stiklestad på grunnlag av stedets historiske og kulturelle verdi. All utredning om videreutvikling av Stiklestad som kultursenter bygger på den forutsetning at det blir reist et nasjonalt kulturhus som kan gi hensiktsmessige lokaler for ulik virksomhet. Arbeiderpartiet har vært en garantist for kulturpolitikk i Norge og bør fortsatt være det.

Nils Bjørnflaten, Telemark: De borgerlige omtaler Norge som et velferdssamfunn og har langt på vei rett i det. For de som har solid økonomi og en jobb å gå til, og ikke må betale drøye egenandeler når de blir syke og stå i kø for å vente på sykehusplass, er Norge utvilsomt et velferdssamfunn. Men sakens kjerne er at vi må gjenskape et offentlig system som kan yte det man med rette må forvente. Det er de gamle i dag som har arbeidet fram den levestandard vi nå har. De fortjener ikke den behandlingen de nå får. Vi har en meget høy pensjonsalder, og arbeidstida er lenger enn i andre land det er naturlig å sammenligne oss med. De som har slitt et langt liv bør få velge tidligere pensjonsalder enn i dag med full økonomisk kompensasjon. Stadig flere grupper reiser spørsmålet om 6-timersdag, og med full rett. Den vil komme, men det vil ta tid. Dette er jo reformer som koster betydelige summer, og vi må prioritere. Det blir helt sikkert på en annen måte enn Kåre Willoch og Rolf Presthus gjør.

Lene Løken, Oslo: Når arbeidstiden diskuteres oppfattes 6-timersdagen i visse kretser som et urealistisk kvinnekraft som intellektuelle rødstrømper har pisket opp. Det er fei. Kravet ble reist av dem som hadde den hardeste arbeidsdagen, av gruvearbeiderne i Sulitjelma, tett fulgt av arbeiderne ved Fredrikstad Mek. Verksted. Det var i 1922. Depresjon og arbeidsløshet la siden kravet på is, inntil kvinnebevegelsen fant det fram igjen ved inngangen til 70-åra. Det kom som en naturlig konsekvens av kvinnes inntog på arbeidsmarkedet. Nå var det de som hadde den lengste arbeidsdagen og den hardeste - de dobbeltarbeidende. Kvinnene i 80-åra har vært tvunget til å ta 6-timersdagen på individuell basis. Hvis man tar årstimetallet i varehandelen og deler på antall sysselsatte, får man et gjennomsnitt på 5,97 timer pr. dag. Nærmere 6-timersdagen er det vanskeligere å komme. Men dette er en 6-timersdag uten kompensasjon, uten avtaler, uten rettigheter. På individuell basis, slik arbeidsgiver- og høyresiden ønsker det. På Sulitjelmaarbeidernes fane stod det: "Stå sammen!" Gjør vi det? Står vi solidarisk bak kravet om en daglig arbeidstid som alle kan klare? I Oslo AP's forslag er skissert og prioritert en plan for nedtrapping.

Arne Grøttum, Sentralstyret: To ting er spesielt viktig for oss i Kommuneforbundet: Kampen mot privatisering av offentlige tjenester og medvirkning og medinnflytelse i planlegging og gjennomføring av offentlige oppgaver. Programformuleringene er etter vår oppfatning ikke klare nok. Privatisering av helsetjeneste og undervisning har vært spesielt aktuelt i det siste, og her er programforslaget i tråd med våre synspunkter. Men privatisering av offentlige tjenester er noe mer og heller ikke noe nytt problem. Privatiseringsspøkelset griper stadig mer om seg, og det er helt klart at Høyre har tatt mål av seg til å privatisere flest mulig offentlige oppgaver. I programmet må det tas klart avstand fra denne politikken. Både i Landskommunalutvalget og på siste års landsting var våre folk samlet imot privatisering. Heller ikke når det gjelder medinnflytelse og medvirkning er programmet konkret nok, selv om det er gode formuleringer når det gjelder bedriftsdemokrati. Men det kan synes som det ikke har vært samme vilje til klare formuleringer når det gjelder offentlig ansatte. Det er levert to forslag som vil gjøre programmet bedre på disse punkter.

Hans Frette, Rogaland: Pensjonssaken står sentralt både i og utenfor denne sal. Det er viktig at dette landsmøtet fatter et vedtak som man kan leve med etterpå. En viktig del av vår industri er hjørnesteinsbedriftene som er avgjørende for sysselsetting i lokalsamfunnene. Derfor må de gis betingelser slik at de kan være konkurransedyktige. To ting er viktige i denne forbindelse: Prisen på kraft og el-kraftavgiften. Årsaken til at denne industri har så stor betydning er den fordel den har i tilgang på rimelig kraft. Denne fordel vil fortsatt være avgjørende for kraftkrevende industri. Arbeiderpartiet må ha som målsetting at disse bedrifter får tilstrekkelig tilgang på rimelig kraft. El-kraftavgiften utgjør hundrevis av millioner i året og er meget tyngende for disse bedriftene. De må som andre planlegge flere år framover i tiden, og derfor bør el-kraftavgiften fastsettes for flere år av gangen, f.eks. 5. Jeg håper landsmøtet støtter

forslagene fra Rjukan Arbeiderparti om tiltak for ensidige industristeder, en viktig sak for distrikter hvor arbeiderbevegelsen står meget sterkt.

Svein Juvet, Oslo: Jeg viser til Oslo Arbeiderpartis forslag om kontraktørvirksomheteb, nr. 2.21 i hefte 2. Bare i bygningsindustrien er det 25 000 kontraktører, dvs. at 1 av 4 bygningsarbeidere driver denne virksomheten. Hvis forslaget blir vedtatt vil det sikre samfunnet gode inntekter. Ifølge skattemyndighetene ble det i 1982 foretatt etterligning hos 2,4 pst. av landets næringsdrivende, som innbragte 500 mill. kroner. Hvis dette beløpet er et gjennomsnitt av de unndragelser som finner sted, taper samfunnet noe mellom 10 og 15 milliarder hvert år. Kontraktørvirksomheten er en betydelig faktor i denne sammenheng. Virksomheten undergraver også saker arbeiderbevegelsen har kjempet fram. Stikkord er den privatisering vi i dag ser på offentlig sektor. Kontraktørvirksomhet har ikke noe med såkalt frihåndverk å gjøre, det er tvert imot en ny form for å ansette arbeidstakere.

Knut Magnus Landøy, Sogn og Fjordane: Fiskerne har store problemer på grunn av knappe ressurser, skiftende marked og beinhard reguleringer. Synes dere det er riktig at Finnmark i dag sitter igjen med 6 konsesjoner av 161? Er det riktig at få kommuner sitter med konsesjoner på de største ressurser vi har av sild, lodde og krill? Landsmøtet skal trekke opp rammer for hva partiet skal prioritere. Nå må vi gå aktivt inn for å få en mer rettferdig fordeling av retten til å ta opp fisk.

Bjarne Hansen, Oslo: Retten til religionsutøvelse og retten til å ha et livssyn hører med til de fundamentale menneskerettigheter. Programforslaget er gjennomtenkt og solid. Religions- og livssynsspørsmål vil spille en vesentlig rolle i tiden som kommer. Ethiske spørsmål får stadig større betydning for hver enkelt og for samfunnet. Når partiet i tiden som kommer vil støtte den norske kirke, andre trossamfunn, religiøse organisasjoner og livssynsgrupper, vitner det om dyp respekt og anerkjennelse av den betydning disse spørsmål har. Partiet vil støtte disse grupper fordi de er med og fremmer solidaritet og likeverd. Arbeiderpartiet er ikke noe kirke- eller religionsfiendtlig parti. Tvert imot har det i praktisk politikk vist at det er det partiet som er best i stand til å bevare kirken som en åpen og integrerende folkekirke. I så måte er Arbeiderpartiet langt mer troverdig enn Kristelig Folkeparti. Programforslaget markerer videre på en sterk måte Arbeiderpartiets åpenhet også overfor andre livssyn og religioner enn den kristne.

Kjell Sund, Rogaland: Ute i fagbevegelsen stilles det store forventninger til landsmøtet når det gjelder pensjonsalderen. Jeg er redd engasjementet på grasrota kan bli meget lavt under valgkampen hvis det ikke kommer klar beskjed om den. Programforslaget er meget uklart. Det står at målet er tidligpensjon for yrkesaktive fra 62 år. Hva ligger i dette målet? Videre står det at ordningen må utføres slik at de med særlige behov får reell mulighet til tidligere pensjon. Når man har stått i arbeid hele sitt yrkesaktive liv, må det ikke bli slik at man må be om å få gå av,

det må være en soleklar rett. LO's handlingsprogram går inn for fleksibel pensjonsalder for arbeidstakere mellom 62 og 67 år. Rogaland Arbeiderparti har foreslått fleksibel pensjonsalder fra 62 til 65 år, med mulighet til å arbeide til 67. Men også LO's forslag er akseptabelt.

Tove Heggen Larsen, Oslo: 6-timersdagen er det mest aktuelle eksemplet på vår evne til å stake ut en kurs, til å skue inn i år 2000. Kvinnebevegelsen går verken for langt eller for fort fram når den satser på skrittvis gjennomføring før år 2000. Det dreier seg om omfordeling av omsorg, fritid, inntekt, arbeid og deltakelse. Den klassiske familietype er på sterk retur. Den utgjør nå ca. 10 pst. av husholdningene. Dette krever en ny politikk for en ny hverdag. Naturligvis blir vi ikke automatisk bedre foreldre, mer engasjerte, mer fantasifulle og solidariske mennesker med 6-timersdagen. Så godtroende er vi ikke. Men den kan påskynde og muliggjøre en ønsket utvikling. Deltid har gitt tusenvis av kvinner mulighet til lønnet arbeid, men ikke nok til å leve av. En slik reform vil koste mye, men på sikt vil samfunnet tjene på full sysselsetting. Vi får en omfordeling av samfunnets ressurser, reduksjon av de milliardbeløp som nå brukes til trygd og arbeidsmarkedstiltak. I Oslo kostet leiligheten oss nærmere en kvart milliard i 1984. Vi kan også regne med mindre sosialhjelp, som i 1984 kostet Oslo 300 mill. kroner. Videre kan vi forutse reduksjon i ulykker, slitasjer og sykefravær. På sikt blir det altså samfunnsøkonomisk lønnsomt å satse på 6-timersdagen.

Grete Berget, AUF: En politikk med tru på framtida er for oss unge en politikk uten atomvåpen og uten opprustning. Men igjen får vi den gamle oppskriften: Det må rustes opp for å ruste ned. Romvåpen måtte til før nedrustningsforhandlingene kunne starte igjen. Reagan trumfet igjennom produksjon av 21 nye SS-raketter i stedet for tillitsskapende tiltak. Det er deprimerende, men det kommer også gledelige signaler i og med at vestlige land viser skepsis til USA's romvåpenforskning. Det er u-nødvendig å utvikle forsvarsvåpen i rommet, sier Kohl i Vest-Tyskland og etterlyser en felles holdning fra de europeiske land mot romvåpenprogrammet. Det bør være en oppfordring den norske regjering tar alvorlig slik at den tar avstand fra det. Romvåpen betyr en ny omdreining av rustningsspiralen, et nytt rustningskappløp som ingen aner konsekvensen av. Vi krever forbud mot forskning og utvikling av nye utryddelsessvåpen. Ta imot utfordringa fra Kohl og la oss følge New Zealand som nekter skip å legge til land hvis de er atomdrevne eller har atomvåpen om bord.

Ann Mari Sæbønes, Oslo: Vi er midt i De funksjonshemmedes internasjonale 10-år. I dette skulle det tas krafttak for å sikre funksjonshemmede de samme livsvilkår som andre. Men vi har ikke tatt oss råd til å opprettholde nivået på ytelsene fra Folketrygden til svaktstilte og funksjonshemmede. Grunn- og hjelpestønadene er tilbake på 1970-nivået. Folketrygdens grunnbeløp er tilbake på 1975-nivået. De som uføretrygdes i ung alder har fått tilleggs pensjonen redusert i realverdi siden 1982, og det er innført egenandel på tekniske hjelpemidler. Det hevdes at innstramningene er små, men stadig flere innstramninger rammer de samme grupper

slik at levestandarden reduseres drastisk. Det er med glede jeg ser det reviderte forslag til arbeidsprogram langt på vei tar hensyn til flere av de funksjonshemmedes krav. Men ett tiltak er grunnleggende for mange av dem, et tilrettelagt transporttilbud. Et slikt system må koste det samme som andre betaler på kollektive transportmidler. La oss få gjennomført dette i neste periode.

Terje Holm, Sør-Trøndelag: For to år siden ble Trondheim mek. Verksted lagt ned, og 500 mistet arbeidet sitt. Jeg var en av dem. Derfor vet jeg hvor viktig det er med full sysselsetting. Det er køer på arbeidskontoret av folk som prøver å finne en jobb de er kvalifisert, ofte overkvalifisert til. Man tar gjerne hva som helst. Man søker og får til svar at jobben dessverre er besatt. Da kommer fortvilelsen og desperasjonen, og etterhvert kommer motløsheten. Det går opp for deg at du er overflødig i samfunnet. For de som er gift blir det gnissninger i familien, og mange ekteskap ryker. Det aller verste er at de som har tjent under 18 000 kroner ikke får dagpenger. De som har hatt normal inntekt får ca. 70 pst. av denne. Utgiftene retter seg ikke etter det. Det spares og spares, siste utvei er å gå til sosialkontoret. I et av verdens rikeste land må arbeidsvillige mennesker oppleve den fornedrelse å gå til fattigkassa for å overleve. Jeg håper partiets krystallklare alternativ til regjeringens politikk vil endre dette. Velgerne setter sin lit til partiet i sysselsettingspolitikken, og med et klart forpliktende program for full sysselsetting vil vi vinne valget til høsten.

Dette var kveldens siste innlegg. Møtet ble hevet kl. 00.12.

FORMIDDAGSMØTET FREDAG 22. MARS 1985

Møtet ble satt kl. 09.00 med Tor Halvorsen som dirigent. Sverre Kr. Fjeld la på vegne av Protokollkomiteen fram innstilling om godkjenning av protokoll fra landsmøtets første dag. Innstillingen ble bifalt.

SAKLISTAS PUNKT 4. INNBERETNING FRA REVISJONSNEMND

Leif Skau, Revisjonsnemndas formann, la fram beretning om partiets økonomiske stilling:

"Det daglige revisjonsarbeidet er utført av Det norske Arbeiderpartis Revisjonskontor. Kontoret har 3 ansatte, og den daglige leder er Rolf Jørgensen. Det organisasjonsmessige ansvar for revisjonen er tillagt Revisjonsnemnda, som i perioden har hatt 8 møter sammen med revisjonen. Utover dette har nemndas formann hatt jevnlig kontakt med Revisjonskontoret. I henhold til sitt mandat har nemnda gjennomgått Sentralstyrets og andre institusjoners møteprotokoller. Likeledes er revisjonsprotokollene gjennomgått. Nemnda sender fortløpende utskrift av sin møtebok til Sentralstyret. Revisjonssjefen holder nemnda a jour med revisjonens gang og den regnskapsmessige stilling i de foretak som sorterer under nemnda og kontoret.

Flere av de virksomheter som får sine regnskaper revidert av kontoret, har egne kontrollkomiteer eller revisjonsutvalg. Denne beretningen gjelder derfor bare de regnskaper som sorterer direkte under partiets organer.

For selskapet Arbeiderbladet A/S forelegges nemndas og revisjonens beretninger for generalforsamlingen i samsvar med aksjeloven.

Partiets økonomi

Partiet har i perioden som offentlig støtte mottatt kr. 26.722.354,-. Denne inntektsposten representerer rundt 78% av de samlede inntekter når en holder valgregnskapet utenfor. Andelen var omtrent den samme i forrige landsmøteperiode. Kontingentinntektene var kr. 3.562.328,-. Dette er en økning på omlag 45%. Årsaken til denne økningen er i første rekke kontingentforhøyelsen med virkning fra og med 1982, samt en reell oppgang i medlemstallet. Det er også verd å merke seg at partiets andre ordinære inntekter har vist en pen økning i perioden.

Til lønninger, trygdepremier og bilgodtgjørelse for distriktssekretærene har partiet dekket kr. 7.768.369,-. Som faste bevilgninger er overført kr. 1.786.400,-. I tillegg kommer så bevilgninger over valgbudsjettet og budsjettet til Faglig-politisk utvalg. AUF's andel av statsstøtten er overført ungdomsorganisasjonen med kr. 1.473.400,-. Til andre organisasjoner er det bevilget kr. 663.000,-.

For bladet Aktuelt Perspektiv foreligger det eget regnskap for hvert av årene 1983 og 1984. Som offentlig støtte har bladet mottatt kr. 1.702.600,-. Fra Faglig-politisk utvalg er overført kr. 661.300,- som bladpenger. Til subsidiering av abonnementsprisen har partiet bidratt med kr. 1.458.000,-.

Som bevilgninger til valgkampen 1983 er inntektsført kr. 7.420.500,-, mens utgiftene i forbindelse med valget er bokført med kr. 7.583.000,-.

Av avsetninger foretatt i tidligere perioder er det overført til forskjellige konti kr. 1.500.000,-. Etter at det er avsatt kr. 700.000,- til Valgfondet, er regnskapet gjort opp med et overskudd, stort kr. 30.787,-.

Overfor Landsbanken A/S hadde partiet pr. 31/12-1984 et samlet kausjons- og garantiansvar på til sammen kr. 604.800,-.

Revisjonsnemnda legger med dette fram for Landsmøtet sin beretning for 1983 og 1984. Mer detaljerte opplysninger for bedømmelsen av partiets regnskapsmessige stilling og økonomiske virksomhet er gitt i regnskapene, revisjonsberetningen og i nemndas beretning til Landsstyret.

Oslo, 13. mars 1985.

I REVISJONSNEMNDA

Kåre W. Larsen/s/ Leif Skau/s/ Aase Bjerkholt/s/
formann

Landsstyret har i møte 20. ds. godkjent partiets regnskap for perioden 1/1-1983 til 31/12-1984.

Revisjonsnemndas beretning til Landsstyret er referert der og tatt til etterretning."

VEDTAK: Revisjonsnemndas beretning tatt til etterretning.

FORTSATT DEBATT OM FORSLAGET TIL ARBEIDSPROGRAM

Taletida var nå 3 minutter.

Harald Gråtrud, Akershus: Jeg leverte i går forslag til avsnittet om landbrukspolitikk. Arbeiderpartiet er enig i at virksomheten i våre skoger må intensiveres om vi skal klare å skaffe tilstrekkelig med tømmer til våre sagbruk og papirfabrikker. En aktiv skogbrukspolitikk vil sikre flere arbeidsplasser i bygdene og medvirke til å sikre bosettingen i gravgrendte strøk. Arbeidskraften i skogbruket kommer som oftest i disse distrikter fra mindre gårder og småbruk. Arbeidstakerne vil på denne måten være knyttet til bruk og til virksomheten i skogbruket. Ofte holder samme familie til på bruket i mange generasjoner, og vi får på denne måten arbeidstakere med svært høy faglig standard og med miljøtilknytning som er unik. De senere

År er imidlertid småbrukere og en del skogeeiere kommet op kollisjonskurs som følge av den økende bruk av kjemikalier i kampen mot løvskog og kratt i granskogområder. Til dette brukes helikoptere som fra lav høyde sprøyter Glysofat. Bygdefolk er blitt redde for forgiftning av vann og beiter, og mange tør ikke plukke bær i slike områder. Forstfolk har sagt at det er uvesentlig dyrere å hogge ned løvskog og kratt i forhold til å bruke kjemikalier. Skal vi beholde og øke antallet arbeidsplasser, må vi sørge for at det blir 1) konsesjonsplikt for store skogsmaskiner, 2) forbudt å sprøyte med Glysofat, og 3) forbud mot å bekjempe løvtrevvekst med kjemikalier.

Per O. Lund, Akershus: Mønsterplan for grunnskolen av 1985 er sendt kommunene med altfor liten tidsramme. Dette er en plan for alle elever og ansatte, og ledende skolefolk i vårt parti karakteriserer det som rent venstrehåndsarbeid. Framdriftsplanen anses som helt uforsvarlig. Dessuten er det ikke trukket opp økonomiske linjer for gjennomføring eller overføring av statsmidler. Vi har heller ikke greid å gjennomføre Mønsterplanen av 1974 på grunn av utilstrekkelige midler. Akershus Arbeiderparti ønsker at Stortinget skal ta stilling til planen, det gjør ingenting om den ikke blir gjennomført i år. Vi ønsker også at Stortinget skal gi de økonomiske retningslinjer for gjennomføring av planen.

Annar Lille-Møhlum, Oslo: Arbeiderpartiets politiske verksted var med på å framskynde Postsparebanken i Norge. Einar Gerhardsen snekret den sammen etter mye blå motstand. Snekringen har fortsatt helt fram til dette møtet, og det skal Programkomiteen ha takk for. Spesielt for formuleringene om opprettelsen av en Postbank. Dere har hørt på signaler fra partiavdelingene, og det er demokrati. En Postbank basert på postgiro og postsparebank må få rammebetingelser og vilkår som gjør at den kan konkurrere med private forretningsbanker. Det er det lagt opp til i tilleggsinnstillingen. En postbank bygd på eksisterende apparat vil bli en konkurransedyktig og distriktsvennlig statsbank. Den kommer ikke til å innføre gebyrer og vil derfor også bli en billig bank. Vi ber bare om at ordet samordning i programforslaget knyttes til Postverkets egen betalingsformidling, Postgiro og Postsparebank og ikke med post og bank.

Anna Smestad, Akershus: Det synes helt klart at regjeringen har greid oppgaven med å skape klasseskiller i landet vårt. At det ikke er blitt verre kan vi takke våre ordførere og kommunestyre for, som har nektet å føre høyrepolitikk som skulle ramme de svakeste. I min kommune fikk vi i overkant av en ny klient hver eneste arbeidsdag på sosialkontoret i 1984. Mennesker som aldri hadde trodd at de skulle måtte ty til den utveien. Vi vet ikke hvor mange mennesker det står bak hver ny klient, men utviklingen er skremmende. Årsaken er først og fremst arbeidsløshet og store økninger i boutgiftene. Prisen kommunene må betale er underskudd og gjeld. Enda verre er den eksplosive økningen av klienter i barnevernet, og sakene som hoper seg opp på grunn av manglende ressurser. Og av alle svake grupper er disse klientene de svakeste.

Brith Bakken, Oslo: Jeg har skrevet et brev til "herr

Forurensning": Kjære herr Forurensning, det ble sendt bud etter deg, du forsikrer oss om ditt vennskap og din godvilje, men vi vet at du ikke trenger vårt vennskap. Du kommer med dine våpen, hvordan kan du overta varmen fra jorda, vi eier den. Vi vet at du ikke vil forstå vår levemåte, for deg er det ene land lik det andre. Du kommer snikende for å røve vår jord, og du er ikke vår venn, men vår fiende. Du piner og plager oss, skaper brennende sår og uten samvittighet røver du våre barns jord. Dine hensyn er grådigheten, du utarmer jorda og legger ørkenen igjen, du er lik en døende mann, ufølsom for stanken. Men jorda er for dyrebart til at du skal få lov til å vise din forakt for oss. Vi skal kjempe så du aldri får overtaket. Hilsen et medmenneske." Miljøvern er alles ansvar, natur og biologiske ressurser belastes hardere enn før. Verdensmiljøet er grunnlaget for anstendige og menneskelige levekår. Verden blir stadig mindre, en enkelt region kan ikke isolere seg. Vi må dele ansvaret for en felles framtid. Mitt ønske er at Arbeiderpartiet setter miljøpolitikken på sin politiske dagsorden.

Ørnulf Martinsen, Oslo: Om Nord-Norgebanen står det i programforslaget at framdriften av anleggsarbeidet skal tilpasses den til enhver tid budsjettmessige situasjon. Jeg synes denne formulering er så uforpliktende at den må endres. Denne banestrekningen har betydning for hele landsdelen og dermed for hele samfunnet. Teksten i programmet må endres i tråd med flere av de innsendte forslag, f.eks. det fra Furuset Arbeiderlag eller fra Troms Arbeiderparti. Jernbaneforbundet og Arbeiderpartiet laget fellesskapen alternativ jernbanemelding, et eksempel på det positive samarbeid mellom arbeiderbevegelsens faglige og politiske del. Når det gjelder egenmeldinger, har regjeringen redusert disse på bakgrunn av et misbruk som ikke er tilfelle. Faktum er at korttidsfraværet har gått ned, langtidsfraværet opp. Arbeiderpartiet må gjenreise ordningen til det den var før Høyre overtok.

Margrethe Mortensen, Oslo: Oslo befinner seg nå i en solid økonomisk krise. Vårt underskudd er på over en milliard. Kommunene er stadig pålagt nye oppgaver og forpliktelser, samtidig som inntektsgrunnlaget er svekket. Bl.a. fordi Høyre har sett det viktigere å gi skattelettelse enn å sørge for sosial trygghet. De bygger ned den offentlige sektor for å overlate så mye som mulig til private. Det er nå nødvendig å øke de statlige overføringer. Oslo er ikke alene om å ha det vanskelig, men situasjonen er spesiell. Skjevheten i inntekter og levekår er større her enn ellers i landet, bl.a. har vi landets dårligste boliger, svært mange eldre og enslige, store sosiale problemer blant barn og ungdom. Kollektivtrafikken trenger statlig støtte på linje med andre landsdeler. Hovedsaken for Arbeiderpartiet må være at de samlede overføringer til kommunene økes, veksten må bli høyere enn 3 pst.

Bjørn Skaug, Østfold: Da fylkeskommunene ble til for 10 år siden, var hensikten å skape desentralisering og demokratisering. Fylkestingene skulle ha handlefrihet og være selvstendige politiske organer. I dag er de ekspedisjonsorganer for staten. Organer som skal ta ubehaget med regjeringens politikk, mens man i regjeringskvartalet skal sole seg i populære skattelettelse. Det er tradisjon for sterk statlig styring av lokalsamfunnene i

Norge. Gode argumenter kan nevnes for dette. Bare staten kan sikre at hele landet holder seg over en minimumsstandard, at ulikheter mellom landsdeler og kommuner jevnes ut. Men en arbeiderstyrt fylkeskommune levnes ikke store muligheter til å føre sin politikk. De folkevalgte får akkurat så mye avgjørelsesmyndighet som stortingsflertallet vedtar fra år til år. Vi må gjøre et valg - skal vi ha statlige underbruk, bør det fylkeskommunale skinndemokrati avskaffes og det statlige styre formaliseres. Skal vi ha styringsorganer på dette nivå, som har reell makt og innflytelse, må fylkestingene gis mulighet til å fastsette både inntektssiden og utgiftssiden i sine budsjetter. De må få større frihet til å fastsette skatten. Det politiske miljø i Norge er bredere enn det man finner i Storting og Regjering, derfor må myndighet overføres derfra og ut i distriktene.

Rolf Thore Hildebrandt, Østfold: Sist vi var i regjeringsposisjon ble vi angrepet for noe de borgerlige kalte sniksosialisering. Mange fra arbeiderbevegelsen ble trukket med i en debatt om å finne alternativer, private finansieringsmuligheter for fellesoppgaver. Skattelettepolitikken forsterket dette. I dag skjer en formidabel snikprivatisering, og Willoch-doktrinen om at nu går alt så meget bedre må vi både sentralt og lokalt sørge for blir tilbakevist. Det heter jo at boligkøene er forsvunnet enda det aldri er bygd så få boliger som nå, at arbeidsløsheten ikke er noe problem, enda den aldri har vært større enn nå, at ungdom aldri har hatt flere tilbud enn nå, enda det aldri har vært så mange uten arbeid og tilbud. Representanter for arbeiderbevegelsen foreslår derfor at det utarbeides et enkelt, forpliktende og konkret 100-dagersprogram som Arbeiderpartiet skal stå på når det kommer i regjeringsposisjon.

Marie Rodahl, Oslo: Over 400 000 kvinner har alt tatt 6-timersdagen, halvparten av alle kvinner i lønnet arbeid jobber deltid. Av de med barn under 16 år arbeider over 2/3 deltid. De som har 8-timersdag arbeider i 40 år for å tjene opp sine pensjonspoeng. Med 80 000 i året i 20 år blir du minstepensjonist, det samme med 50 000 pr. år i 40 år. Gjennomsnittsinntekt for deltidsarbeidende er 30 000. Løsningen er en normalarbeidsdag for alle på 6 timer, ikke enkeltløsninger uten avtaleforhold. Høyre-sidens alternativ er fleksible arbeidsordninger, at alle skal avtale sin arbeidstid ut fra egne behov. En ønskesituasjon for arbeidsgivere som da får forhandle individuelt. 6-timersdagen er en samfunnsak, men vi får den aldri hvis ikke kvinnene prioriterer den. Med all sympati for andre krav kan vi ikke lenger finne oss i at kvinnene skal stille bakerst i køen. LO har sentralt vært uklare i sine uttalelser, og jeg må spørre: Ser de ikke hvor farlig dette er for fagbevegelsen?

Oddmund Soleng, Landsstyret, Troms: På landsmøtet i 1981 knesatte vi prinsippet om videreføring av Nord-Norgebanen og fullstendig planlegging. Flere partier gjorde lignende vedtak, men etter påtrykk fra Willoch er det ikke noe igjen av løftene. Velgere fra andre partier har også forstått at det var Arbeiderpartiet de måtte stole på i denne sak. Derfor var det en skuffelse å finne at programmet knytter videreføring av banen til den budsjettmessige situasjon. Det gjelder vel for alle poster. Programkomiteen har nå endret den opprinnelige formulering, men

heller ikke den er god nok, og den holder ikke vann i en valgkamp. Vi må selvsagt ikke bygge hele banen i perioden, heller ikke er det avgjørende å bestemme start- eller endepunkt. Dette avhenger av hvor det er rasjonelt å sette i gang. Partiet må nå pense seg inn på rett spor, det er nå toget går! Og det er Arbeiderpartiet som skal være lokomotivfører. Landsmøtet må enstemmig slutte seg til den klare formulering om at gjenstående planlegging sluttføres og anleggsarbeidet settes i gang i perioden.

John Rødseth, Hordaland: Skattekomisjonens innstilling er et godt grunnlag for bedre skattesystem. Men ut fra den debatt vi har hatt er det klart at programkomiteen ikke godtar alle forslag i innstillingen, det gjelder både flertallet og mindretallet i programkomiteen. Begge grupper reserverer seg på enkelte punkter. Vi står derfor ikke foran noe valg av enten Skattekomisjonens innstilling eller skråtak. Heller ikke er det noen av Skattekomisjonens forslag som ikke kan innføres om vi går inn for det såkalte skråtak. Gjennomføres dette parallelt vil vi få et bedre skattesystem, samtidig som vi får fjernet urettferdigheten med ubegrenset rett til rentefradrag. I 1982 utgjorde gjeldsrenteordningen 17 milliarder som altså fordeles på en svært urettferdig måte. Det er riktig at Skattekomisjonens forslag vil redusere fordelene ved rentefradrag med to tredjedeler, men den reduserer også det progressive elementet i den direkte inntektsbeskatningen slik at den totale fordeling blir til fordel for dem som tjener mest. Et skråtak vil gi reell skattelettelse for lave og middels store inntekter, skjerpelse for høye. Et skatteforlik som innebærer at høyinntektsgrupper fortsatt har fordeler vil etter min mening ikke være et godt skatteforlik.

Inger Lise Gjorv, Stortingsgruppa: Akkurat nå, mens vi drøfter vårt regjeringsprogram, legger den sittende regjering fram sitt langtidsprogram. Også det er et program for vekst, men Willochs vekst er vekst i kjøpe foran sykehjem og sosialkontorer. I regjeringens program advares det mot at vi skal skyve mer ansvar og oppgaver over til det offentlige. Vi må i større grad mobilisere nærmiljø, frivillige og private krefter i løsninger av fellesoppgaver, sier Willochs program. Dette til tross for at 80 pst. av alt omsorgsarbeid i dag gjøres privat og ulønnet, først og fremst av kvinner. De vil si et rungende nei til Willoch. Her er ikke mer å hente. Vi vil dele omsorgsarbeidet med mennene og samfunnet, vi vil nemlig også rekke noe annet. Våre mødre er nedslitt etter en lang arbeidsdag som gratisarbeidere. Nå sitter de igjen som minstepensjonister. Vi vil ikke lengre at dette skal være samfunnets lønn til kvinner. Vi legger opp et program for vekst fordi det er så mange fellesoppgaver vi ennå ikke har løst godt nok. Men veksten må brukes slik at vi ikke bygger opp ny urimelighet. Det betyr at folketrygden må omlegges slik at den tar hensyn til kvinners arbeidsdag. Det betyr at det må bli en generell nedsetting av pensjonsalderen for alle, ikke bare for yrkesutøvere på heltid.

Kari Nordheim Larsen, Kvinnesekretariatet: Debatten på dette landsmøtet varsler en ny giv for likestillingsarbeidet og for kvinnene. Debatten har avdekket at menns og kvinners virkelighet er forskjellig, og et eksempel på hvor usynlig kvinners verden

er, er avdekkingen av folketrygdens urimelige beregningsgrunnlag. Forskning som stiller spørsmål om kvinnes situasjon er nødvendig - derfor arbeider Kvinnesekretariatet sammen med NAFS for dette. Kvinners yrkesdeltakelse i Norge er Nordens laveste, kvinner er dårligere betalt enn menn. Vi har svært få kvinnelige ledere. Vi løser ikke kvinnes problemer i arbeidslivet hvis det bygges opp som om alle har likt livsmønster. For at kvinner skal bli likestilt på arbeidsmarkedet trengs det mer enn arbeidsplasser. Det trengs flere barnehager, utbygging av eldreomsorgen, særlige tiltak i form av kvoteordninger som gir kvinner innpass i nye yrker og flere lederstillinger. Og det trengs kortere normalarbeidsdag. Familiemønsteret endrer seg stadig, både kvinner og menn er økonomisk selvstendige. Men både arbeidsmessig og psykologisk må kvinnene bære belastningene. Kvinnene har gjort sin plikt for familie og samfunn, nå krever de sin rett.

Aase Morin, Kvinnesekretariatet: Kvinnebevegelsen har knyttet mye optimisme til dette landsmøtet. Vi har gjort det fordi vi trodde det nå var en erkjennelse i partiet at en del samfunnsreformer var kommet i stand på en tid da menns livsmønster lå til grunn for hvordan de skulle utformes. Vi anså at det nå var dags for at vi skulle få rimelig del i alle livets goder. Men parti-lederen alene kan ikke ta alle beslutninger på vårt demokratiske landsmøte. Kjære partifeller, tenk og handle i forhold til det når dere skal fatte vedtak. Tenk på de arbeidsløse kvinnene, de deltidsarbeidende, småbarnsmødrene. Det som nå skal vedtas skal være den nye regjeringens egentlige program som skal ivareta også kvinnes interesser. Det er 46 pst. kvinner på dette landsmøtet. Jeg har stor tillit til dem, men like stor til de resterende 54 pst. menn. Einar Førde sa på Landskvinnekonferansen at kvinnene skulle vinne valget for DNA, men grunnlaget må legges på dette landsmøtet, det er avhengig av hva dere sier om arbeidstidsspørsmål, pensjonsalder og rett til pensjonspoeng for omsorgsarbeid.

Kirsti Kolle Grøndahl, Stortingsgruppa: I regjeringens nye langtidsprogram heter det at vi i større grad må mobilisere nærmiljø, frivillige og private krefter i løsningen av fellesoppgaver. Mer frivillig arbeid betyr mer gratisarbeid. De private kreftene det snakkes om er kvinnene. I regjeringens langtidsprogram står det med andre ord at kvinnene skal påta seg mer gratisarbeid for barn og eldre. Dette våger regjeringen å kreve av oss kvinner i et land hvor 75 pst. av barna fortsatt ikke har plass i barnehage og der 80 pst. av all eldreomsorg allerede utføres av private, av kvinner. Jeg er glad for at vårt program på dette området skiller seg klart fra regjeringens. Kravet om nedsatt pensjonsalder begrunnes med at de som har en lang arbeidsdag bak seg skal få en verdig avslutning på sitt yrkesaktive liv. Men drøftingene har den svakhet at de bare dreier seg om dem som har lønnet slit. La oss vedta en pensjonsalder som gjelder for alle. Men etterhvert som arbeidsplassene blir mindre slitssomme og levealderen lengre vil stadig flere ønske å fortsette i arbeid, ønske å kombinere arbeid og trygd. Derfor er det viktig å understreke at samtidig som vi vedtar nedsatt pensjonsalder, må vi opprettholde og utdype retten til å beholde arbeidet fram til 70 år.

Brit Lyngmo, Troms: Stortingsmelding nr. 14 om landbrukspolitikken la et godt grunnlag for jordbruket i den nordlige landsdel. Dette er nå brutt av tiltakene mot overproduksjon, noe Nord-Norge ikke har bidratt til, og til tross for at vi der nord har få eller ingen valgmuligheter. Jordbrukerne må basere seg på dyrking av for og kjøttproduksjon. Vi i denne landsdel må få tilstrekkelige midler til nydyrking og grøfting. Det er også viktig å styrke beredskapen ved best mulig transportnett, og vi hadde ønsket at det ble utarbeidet et regionalt målsetningsprogram for landbruket i Nord-Norge. For alle næringsvake områder er programkomiteens forslag om nydyrking helt uakseptabelt. Jeg håper mitt forslag blir tatt til følge.

Sigve Brekke, Buskerud: Det hevdes at 2/3 av urettferdigheten ved ubegrenset rentefradrag blir løst ved Skattekommissjonens innstilling. Men AUF vil også få bukt med den siste tredjedelen. Dette er et viktig poeng, for likhet er en av grunnene til at jeg er med i arbeiderbevegelsen. Hvis vi mener noe med likhetsbegrepet bør vi gjøre alt vi kan for å bli kvitt urettferdigheter. For folk i distriktene er det åpenbart at en overgang fra inntektsfradrag til skattefradrag vil være en betydelig fordel. Det er sagt at vi nå har en historisk sjanse til å oppnå et bredt politisk skatteforlik. Men er det virkelig slik at vi skal legge opp skattepolitikken etter hva de borgerlige partiene mener? Har vi ikke sett hva deres skattepolitikk er? Jeg minner om det Einar Førde sa på landsmøtet i 1983, at 1985 blir et skattevalg, og at vi må møte Høyre med å ta bort den mest urettferdige enkeltpost i skattesystemet, retten til ubegrenset rentefradrag. Jeg er redd partiledelsen nå er i utakt med grunnplanen i vår organisasjon og håper landsmøtet trekker andre konklusjoner.

Grethe Karusbakken, Landsstyret, Akershus: Pensjonsaldersaken er vanskelig. Når ulike interesser skal trekkes sammen, må det bli et kompromiss, og det betyr at ingen er helt fornøyd. Det er heller ikke jeg. Jeg er selv husmor og ville helst ha unvnvært de følelser som rørte seg i meg da jeg fikk se forslaget. Jeg følte meg glemt av mitt eget parti. Det er ingen husmødre i program- eller redaksjonskomiteen. Men ute i landet finns det 436 000 av dem. Kanskje 200 000 av disse er våre velgere. De stoler på oss, og derfor må reformene også gjelde for dem. Det er jo ikke slik i vårt samfunn at alle kan være yrkesaktive og opparbeide seg rettigheter. Selv om kursen vår synes klar må terrenget få bestemme farten. Jeg minner om Trygve Brattelis ord: Når vi går framover må vi ikke glemme å se oss tilbake for å se om det blir liggende igjen noen på veien. Det må ikke bli liggende noen etter oss - for der ligger det alt mange nok etter regjeringen Willoch.

Bjørne Grimrud, Akershus: Vi bør nytte mulighetene til å få et nytt, rettferdig skattesystem. Men heller ikke Skattekommissjonen er fullkommen. Boligskatteopplegget må endres, og kan vi godta dens forslag om å kutte 1.6 milliarder i overføringene til primærnæringer? Gjør vi ikke det, må vi hente penger et annet sted. Det betyr økt skatt på høye inntekter. Da er vi like langt med en rentefradragsordning som er lik dagens urettferdige. AUF's tilleggsforslag til Skattekommissjonen løser disse fordelingsproblemene på en elegant måte. Ved å støtte vår dissens i

programkomiteen tetter vi igjen hullet som alle ser.

Tor Olav Blostrupmoen, Hedmark: I 1977 gav Arbeiderpartiets regjering sin ungdomsgaranti som skulle sikre alle under 20 år arbeid eller utdanning. Den skulle vært gjennomført innen utgangen av 1981, men det lyktes ikke helt. Ledigheten ble ikke helt fjernet. De borgerlige oppgav målsettingen, og ledigheten steg sterkt. Situasjonen krever nå utradisjonelle tiltak og en helt annen økonomisk politikk. Under budsjettbehandlingen 1984 la AP fram forslag om bl.a. en aksjonsplan for ungdom. I tillegg har det foreslått en lov som vil garantere all ungdom under 20 år arbeid. Trygd skal erstattes med arbeid, opplæring, større ansvar og rettigheter. Skal ordningen ha full effekt må den favne ungdom opp til 25 år fordi økningen i ledighet mellom 20 og 25 har vært så stor. Og utvidelsen skal skje på dette landsmøtet.

Ivar Leveraas, Sentralstyret: Programkomiteens forslag om å tre helt eller delvis ut av arbeidslivet etter fylte 64 år tar utgangspunkt i to helt grunnleggende forhold. Det ene er det ubehagelige faktum at pensjonsreformer koster enorme beløp. Det andre er at når vi har begrensede ressurser må vi prioritere der problemene og urettferdighetene er størst. Det er det fagbevegelsen setter søkelyset på. I norsk arbeidsliv finns i dag titusener av eldre arbeidstakere som føler at de ikke lenger skulle vært i det arbeid de har. De er slitne etter et langt yrkesliv og krever en verdig avslutning på det. Dette kravet har programkomiteen lyttet til, fordi den har følt at dette er den største urettferdigheten og det største problemet i dag. Fordi disse arbeidstakere utvei i dag er uføretrygd med medisinsk vurdering og omstendelig prøving, eller ordninger som lages på bedriftene med kombinasjoner av sluttvederlag, sykepenger, ledighetstrygd og bidrag fra bedriftene. Det er fiks-faksordninger, og de er urettferdige. Og de er ikke i pakt med folketrygdens likhetsprinsipper. Det er lett å skjønne at mange foretrekker en generell nedsettelse av pensjonsalderen. Det er også et prinsipielt valg, og det kan selvfølgelig lages generelle nedsettelse som koster det samme som programkomiteens forslag. Men det blir færre års nedsettelse. Denne debatten har programkomiteen tatt på alvor, og vi må gjøre et valg. Vi kan ikke få begge deler samtidig. Regningen for det blir dobbelt så høy. Den skal betales av dem som er igjen i arbeidslivet. Den kommer som høyere avgifter til folketrygden og lavere reallønn. Det vil sprengte de økonomiske rammer vi har å operere innenfor, og det vil gå på Arbeiderpartiets troverdighet løs.

Rune Bierke, Oslo: Skattekommisjonen hadde ikke som mandat å lage et system med jevnere fordeling og heller få til en ordning for økt fellesforbruk. Landsmøtet skal ta stilling til hvordan vi skal følge opp forslagene til forbedringer samtidig som vi får større rettferdighet. Derfor foreslår programkomiteen å styrke virkningene av skatteprogresjonen og utforme et system for beskatning av forbruk og fast eiendom. Videre foreslår et mindretall at alle skal få de samme fordelene ved like store rentefradrag. Begge grupper har tillit til Skattekommisjonens innstilling, men alle partier vil ha sine kjepphester i den videre behandling av den. Spørsmålet er nå om vi skal fjerne hele urettferdigheten ved rentefradraget eller bare 2/3. Vi har nå en unik

sjanse til å få politisk enighet om forenkling av skattereglene, bedre rutiner og riktigere handtering av arbeidsinntekt. Men kampen om fordeling og fellesforbruk må vi vinne sjøl. Vi må ikke satse alle kort på å få til et bredt politisk forlik med partier som appellere til den menneskelige egoisme. Vi må foreslå et tillegg til Skattekommisjonen som sikrer lik behandling av gjeldsrentene for alle.

Turid Birkeland, Oslo: Forslaget om generell pensjonsalder fra 65 år med fleksible ordninger fra 62 er velment og besnærende. Men det er det dyreste som er lansert i debatten, dyrere enn LO's. Det som vil skje er at 6-timersdagen skyves langt ut i det blå. I dag vet vi at det er unge kvinner som utgjør vårt velgerpotensiale. Det forplikter oss til å meisle ut en politikk som favner denne gruppa. Nedsatt pensjonsalder er vel og bra, men vi må også ha en politikk som gjelder denne aldersgruppa. Tusenvis av jenter skal foreta et valg mellom utdanning, yrkeskarriere og familie. Noen går til fødselsstreik, men flertallet velger 6-timersdag på arbeidsgiverens premisser, uten rettigheter. Det blir resultatet hvis landsmøtet går inn for Reulf Steens forslag.

Knut Frydenlund, Stortingsgruppa: Det ligger mye arbeid bak den internasjonale delen av partiprogrammet. Da tenker jeg på den langvarige debatten som har foregått i partilagene og som dere alle har vært med på. Men sannsynligvis nettopp fordi vi har hatt denne brede behandlingen på forhånd, har ikke sikkerhetspolitiske spørsmål blitt det store stridselement på dette landsmøtet. Det er en viktig erfaring. En tilsvarende sikkerhetspolitisk debatt har ikke vært ført innad verken i Høyre eller SV. Tvert imot har begge søkt å utnytte debatten i Arbeiderpartiet, angripe og mistenkeliggjøre oss, hver med forskjellig utgangspunkt. Vi har den indre meningsbrytning i Arbeiderpartiet fordi vi søker å ivareta to oppgaver samtidig, nemlig tryggheten og den militære sikkerhet for vårt eget land, forsvaret, NATO-medlemskap og dessuten gjøre det som er mulig for et land som Norge for å vinne fram med aktivt fredsarbeid. Det er vanskelig å ivareta disse oppgaver samtidig, men det er nødvendig både realpolitisk og for å sikre oppslutning i vårt eget parti og dermed også i det norske folk. Det som kommer ut av denne interne prosessen blir Arbeiderpartiets utenrikspolitikk og også landets. Hvis det eneste som bys folk er fortsatt opprustning, fortsatt konfrontasjon, så får vi uro og splittelse i det norske folk. Men uro og mindre oppslutning blir det også hvis det tukles med det som er nådd hitil. At det har vært liten debatt om spørsmålet her viser at vi har funnet balansen, og den skal man beholde. Den store sak nå er våpen i verdensrommet, og her er vi inne i en interessant utvikling. For få dager siden uttrykte den konservative britiske utenriksminister stor skepsis til de amerikanske planene, og den amerikanske statssekretær Richard Burns rettet sterke angrep på den britiske regjering. Han har før kommet med sterke angrep på DNA's politikk i NATO-sammenheng. Da jublet Norges konservative presse, nå er de selv i samme situasjon. Men vi skal støtte Willoch-regjeringen om den går klart ut mot disse romvåpenplanene. Hvis den ikke gjør det, skal vi få dem til å gjøre det.

Ase Klundellien, Buskerud: Det er gledelig at vi får en

valgkampsak det vil kjennes godt å slåss for for hele partiet, nemlig utbyggingsplikt for sykehjem. Vi skal bygge sykehjem, men med samme erfaring som andre fylkespolitikere vil jeg si: Sjekken må følge med. Sykehjemmene ble overført til fylkeskommunene bl.a. fordi de skulle avlaste sykehusene for pasienter som var ferdigbehandlet. Sykehjemmene skulle bli en slags B-sykehus. Det viser seg at de kan fungere slik, der fylkeskommunen har tatt det fulle ansvar for sykehjemmene. Ikke bare gis det opptrening, mange blir også skrevet ut. I Buskerud har vi dessverre i praksis overlatt til kommunene å drive sykehjem. Resultatet er at det ligger ferdigbehandlede pasienter på sykehus til 1400 kr. dagen i stedet for 4-500. Mens de som trenger akuttbehandling må stå i lange sykehuskøer. På den annen side har sykehjemmene ikke kontakt nok med spesialister og ekspertise for behandling av alderssykdommer, heller ikke fagpersonale nok til aktiv opptrening. Dette kan løses ved en annen organisering. La også våre eldre få nytte godt av det siste i medisinsk forskning og kanskje oppleve at deres lidelser kan bedres og oppheves. De skal ikke bare ha pleie.

Nina Miøberg, Buskerud: Rasisregimet i Sør-Afrika er det mest umenneskelige som finns i verden. Raseskillepolitikken er lovfestet, umenneskelighet er satt i system via lov. Den internasjonale opinion har forlenget reist seg og vokser i styrke. Vi har som et lite, men rikt land ansvar for å bidra til at dette forhistoriske system avløses. Først og fremst må vi forby all frakt av olje til Sør-Afrika, vi må innføre registreringsplikt for skip som anløper havnene der med tanke på svartelisting. Dette kan være et skritt på veien til å stanse all handel og transport til Sør-Afrika. Dessuten må vi kreve at norske myndigheter følger den store gruppe av FN's medlemsland som går inn for handelsboikott. Dessuten må vi vurdere å stoppe statsstøtte til bedrifter som samarbeider med Sør-Afrika og forlange at SAS innstiller sine rutefly. Sør-Afrika er økonomisk sårbart og helt avhengig av oljeimporten. Isolasjon vil ha direkte virkning på landets økonomi og bl.a. ramme krigsmateriell. Nå må fine ord bli handling.

Trygve Urhaug, Norges Kristne Arbeideres Forbund: Olavsskolen kalles skolen som ikke ville dø. Den var dømt av massemedia, men kom som ved et under i gang høsten 1983. Den er nå inne i sitt andre skoleår, og mange ungdommer som var langt nede har hatt en god og positiv utvikling. Det er også verdifullt at de som er sterke har lært seg å leve sammen med de svake og ta seg av dem. Olavsskolen er bygd på kristen og sosialdemokratisk grunn, nestekjærlighet, brorskap og solidaritet. Det er disse ideer som har vært den bærende kraft i arbeiderbevegelsens kamp gjennom generasjoner, og det finnes ikke noe viktigere i dag enn å føre disse ideene videre til kommende generasjoner. Skal vi makte det, trenger vi hjelp. Selve skoledriften klarer vi sjøl. Men vi har en lånekapital på 9 millioner og går derfor til innsamlingsaksjon i hele arbeiderbevegelsen for å få lånekapitalen ned mot null. Vi må sette alle krefter inn for å bevare denne skolen som et kraftsenter for arbeiderbevegelsen. Alternativet er at andre grupper tar over.

Ellen Stensrud, Oslo: Jeg føler meg noe beklemt, jeg er på

landsmøtet som resultat av kvoteringsbestemmelsene. Av den grunn vil jeg be landsmøtet se på forslaget fra Metallindustriens partilag, 3.1.12, side 91. Når jeg sier jeg er noe beklemmt, er det fordi jeg er vant til å sitte i ulike posisjoner i kraft av egen kompetanse, mens det denne gang er på grunn av kvotering, og det på bekostning av min egen partilagsformann som nå er henvist til galleriet. Jeg er ikke her fordi jeg har størst tillit i laget mitt, jeg er her fordi jeg har skjært. Og fordi det sies det skal være 40%. Jeg må si det ikke føles som noe framskritt for meg som kvinne. Tvert imot føles det ganske nedverdiggende. Det som nå skjer kan umulig være noen sunn utvikling verken for fagbevegelsen eller partiet. Kvoteringsprosenten har møtt motstand på grunnplanen, og det er kvinner og menn som ikke kan beskyldes for å være konservative. Dessuten er kvotering ikke så veldig radikalt, til og med høyre-kvinnene går nå inn for det. Jeg vil antyde at det er en del maktsjuke høyre-kvinnfolk uten særlig bred oppslutning bak seg, men som stort sett representerer seg sjøl og kattungene, som nå ser muligheten til å komme inn både her og der. Hvis vi ser på hvordan kvotering kan slå ut i praksis for meg, kan jeg risikere å bli putta inn i utvalg, komiteer og råd som et slags alibi for kvinnerepresentasjon. Det er for så vidt greit, men det kan hende at jeg ennå ikke er politisk moden nok, og hva skjer med meg da? Jeg kan bli overkjørt gang på gang fordi jeg mangler kompetanse. Da kan jeg bli sittende i et utvalg som alibi for mannssjåvinismen i stedet for som kvinnerepresentasjon. Eller jeg trekker meg tilbake til kjøkkenbenken, skremt fra å delta mer i politikk. Det gagnar verken fagbevegelsen eller partiet. Selv om jeg har kommet med dette utbruddet, håper jeg ikke andre kvinner som i likhet med meg er kvotert inn på landsmøtet føler at jeg har dolket dem i ryggen. Det er ikke ment sånn. Men jeg vil heller ikke høre at Gunhild-kona til Stutum nå har fått adgang til landsmøtet. Det forholder seg ikke sånn. Jeg tror nemlig jeg representerer grunnplanen både i fagvegelsen og arbeiderbevegelsen.

Beret Bråten, Buskerud: 25 000 ungdommer er uten jobb, det dreier seg om mennesker som føler seg unyttige og til overs. Det hjelper lite med fritidsaktiviteter når du ingen jobb har. Men idretten skulle i hvert fall gi et tilbud til alle. Det skal være mulig å drive idrett på det nivå du sjøl ønsker. Vil du bli verdensmester i skiflyvning, skal du ha mulighet til det. Det finns ingen motsetning mellom masseidrett og toppidrett, men masseidrett er en forutsetning for toppidretten. Og omvendt. Cato Zahl Pedersen er en flott representant for de handikappede som trosser de vanskeligheter de har. De må sikres treningsmuligheter. Men idretten har også sine mørke sider. Vi vet at jenter fra østblokkland blir proppet med hormoner, det er også en form for doping. Det må arbeides med holdninger i forhold til doping. Den som vil nå toppen, kan ikke foreta seg mye annet enn å drive idrett. Men noe må folk leve av, og så blir det mye svarte penger under bordet, for reklame o.l. Penger det aldri blir skattet av, og som tjenes av dem som alt har nådd toppen. AUF vedtok derfor på sitt landsmøte at dersom idretten sjøl ønsker det, vil vi se positivt på innføring av proffidrett i Norge. Det samme bør landsmøtet i Arbeiderpartiet gjøre.

Alf Albertsen, Akershus: I etterkrigstida har vi hatt den målsetting at familier og enslige skal kunne disponere en høve-

lig bolig til en pris i rimelig forhold til inntekten. Dette kaller vi sosial boligbygging, men med den boligpolitikk som føres i dag er det stadig grunn til å understreke at en høvelig bolig er selve fundamentet for en menneskelig tilværelse. Men dette er nå mer og mindre revet vekk. Kravet til egenkapital er stort, renter og avdrag gir betydelige utgifter. Rentene har steget kraftig mens avdragstiden er blitt kortere. Boutgiftene er blitt mye større også i forhold til høyere inntekt. I etterkrigstida har Husbankens lavrentepolitikk stått for det vesentlige av subsidiene til boligsektoren, kombinert med direkte tilskuddsordninger. Det viser seg nå at de som trenger subsidiene mest får minst av dem, mens høyinntektsgruppene via rentefradrag får mest. Statistisk Sentralbyrå har vist at de som tjener under 100 000 gjennomsnittlig trekker fra 3%, mens de som tjener 150 000 trekker 8%. Vårt parti kan ikke godta en slik utvikling. Vårt mål må være å gjenreise Husbanken som sentral boligbank. Jeg har foreslått at målet for boligfinansiering skal være at boutgiftene i en husbankbolig ikke skal overstige 20% av en gjennomsnitts bruttolønnsinntekt.

Kjell A. Wang, Akershus: Forslag 3.25 har med miljø å gjøre og bør støttes. Bakgrunnen for forslaget er at helserådet i min kommune for noen år siden prøvde å nekte skogsprøyting fra helikopter. Midlet som brukes er Glysofat, det dreper all løvskog, bringebærbusker osv. og setter vond smak på skogsbær. Avslaget ble anket via fylkeslegen til Sosialdepartementet. Helserådets begrunnelse var allmennhetens uro over slik sprøyting. Distriktslegen viste til sunnhetsloven og uttrykte bekymring for uheldig påvirkning av folks helse. Men anken ble ikke tatt til følge og sprøyting foretatt. Det antydes av 200 000 dekar vil bli sprøytet i nær framtid. Da blir det formidable og stygge sår i vår natur. Etter reglene kan det ikke sprøytes nærmere helårsboliger enn 200 meter og heller ikke nær drikkevannskilder, men dette er vanskelig å praktisere. Reglene er under revidering i Landbruksdepartementet, men vil neppe avvike særlig fra de vi har. Det er ikke så rart når vi vet at fagfolkene her i vesentlig grad skal ivareta næringsinteresser. Nå må vi enten få totalforbud eller gi kommunene lov til å avgjøre sjøl om sprøyting skal tillates.

Dette var siste innlegg i debatten, og ordet ble gitt til partilederen for oppsummering.

Gro Harlem Brundtland, Sentralstyret: Debatten har vært bred og har understreket det som er spennvidden og dimensjonen i Arbeiderpartiets politikk. Dere har illustrert engasjementet og omsorgen for alle de forhold som berører menneskets hverdag. De gjennomløpende trådene har vært retten til arbeid, likestilling mellom kvinner og menn, sosial opprustning og større rettferdighet. Og debatten avspeiler de ambisjoner vi har, de mål vi har satt oss og den oppgave Arbeiderpartiet står foran i det norske samfunn. Også her på landsmøtet har vi det inntrykk som debatten ute i partiet har gitt oss gjennom årsmøtene og de store landsomfattende konferanser, nemlig at programkastet "Ny vekst for Norge" har bred støtte, at det er et program vi føler vi kan gi tillit og tilslutning til. Noen hovedpunkter er

sentrale. Vi har gjennom en samfunnsanalyse slått fast at vi skal satse på fornyelse og nyskaping i norsk næringsliv. Vi satse på en styrket offentlig økonomi, ikke minst i fylker og kommuner, for der er velferdsoppgavene de viktigste. Det er også gjennom å løse de velferds- og omsorgsoppgavene det kan bli økt sysselsetting. Vi skal gjennomføre reformer på en lang rekke områder, for å bringe vårt velferdssamfunn nye skritt framover. Det er hovedbudskapet i programmet jeg gjerne vil skal stå igjen etter debatten, og som min vurdering av hvor vi står og hvor vi bør gå. Hovedbudskapet er arbeid, verdiskaping og rettferdig fordeling. Gjennom en ny vekstpolitikk vil vi ta våre materielle og menneskelige ressurser i bruk. Gjennom å produsere mer, øke omfanget av varer og tjenester skal vi også få mer til fordeling. Vår trygghet og velferd kan bare sikres gjennom en slik politisk linje. I stedet for å satse på å rasjonere det arbeid som skal utføres, skal vi satse på å øke den samlede innsats i vårt samfunn. Slik kan vi skape et grunnlag for større trygghet, velferd og likestilling.

To temaer velger jeg å kommentere spesielt og gå litt grundigere inn på, både når det gjelder bakgrunn for argumentene og synspunkter som er framført her i debatten.

Først skatt: Her er programkomiteens hovedpoeng at vi vil et nytt og bedre skattesystem. Og la det være helt klart at det er hele programkomiteens holdning. Enkelte innlegg her har gitt meg inntrykk av at noen har oversett det faktum at det er Arbeiderpartiets kamp for et nytt og bedre skattesystem som gjør at det nå ligger en Skattekommissjonsinnstilling på bordet. Det er Harry Hansens og alle andre kamp fra tidlig på 70-tallet fram til i dag som gjør at partiets programkomite nå har et utgangspunkt og et håp om at det er mulig å få gjennomført forbedringer som betyr noe i et gjennomhullet og foreldet og håpløst skattesystem. Og er det noen her som tror at Arbeiderpartiets programkomite - med unntak av AUF's medlem - ellers hadde samlet seg om en politikk som vi mener vi kan anbefale dette landsmøtet, som vi kan gå ut i en valgkamp og slåss for? Og hvem er så naive at de tror vi har Høyre i ryggen i denne saken? Vi har jo sett hvor urolige - ja, jeg vil si hvor frustrerte og forbanna de blir på Høyres kontorer når de ser at deler av de mål vi har kjempet for - og greid å få et nytt og bedre fundament for å gjennomføre - også får nølende og halvhjertet tilslutning fra deler av mel-lompartiene. Det er det som er Høyres dilemma. Fordi vi har har gått i bresjen, fordi Arbeiderpartiet som landets sterkeste politiske kraft har bestemt seg for å gjøre noe på dette området, og fordi vi har stått på siden rentetakets far, Harry Hansens, skapte entusiasme og uro. For det blir alltid strid og debatt når en ny sak blir reist. Fra han gjorde det og gjennom alle trinnene - det dreier seg om mer enn 10 år - har jeg hatt den glede - stort sett glede i allfall - å være med å arbeide i alle denne sakens ulike faser. Jeg satt sammen med Harry Hansens i Finanskomiteen som partiets nestformann i perioden 1979-80. Da hadde vi Nordli-regjeringens forslag til skattereform i Finanskomiteen. Den foreslo økt bruttoskatt, dermed fradrag på et lavere nivå. Fradragene fikk mindre betydning i det vi kalte Kleppe-skissen. Det var et langt bedre skattesystem vi fremmet forslag om i vår regjeringsperiode enn det vi nå har, som bare blir verre og verre for hvert år og for hvert nytt fradrags- og salderingsvedtak som Høyre greier å gjennomføre. Men vi nådde ikke fram, partifeller. Vi var mindretallsregjering, vi fikk SV

mot oss på den ene siden fordi vi ikke gikk langt nok. Og vi fikk de andre mot oss fordi Presthus og Willoch greide å lure mellomparterne til å føre Høyre-valgkamp i 1981. Det ble altså ingen skattereform, og vi stod på stedet hvil. Før vi forlot regjeringskontorene - og som et resultat av den debatten som hadde ført til intet - opprettet vi Skattekommisjonen. Der satt bl.a. Harry Hansen og flere partifeller, folk fra LO og de viktigste områdene av norsk økonomi og næringsliv og arbeidsgivernes organisasjoner. De arbeider i tre år og kommer til et resultat som viser at de sammen har trengt inn i den sannhets erkjennelse at dette er pill råttent. Men Sverre Walter Rostoft ble av Høyre oppfattet nærmest som en sviker. Det er bare Unge Høyre som står bak ham. De andre er livredde for at den sunne fornuft skal få rå. Og Erling Norvik reiser rundt i høyrelokale og snakker som om intet hadde skjedd, og som det ikke trengtes å gjøre noe i det hele tatt på dette området.

Dette er bakgrunnen for det forslag programkomiteen har lagt fram. Vi hadde ikke gjort det hvis vi ikke etter grundige analyser, etter regnestykker fra Statistisk Sentralbyrå, etter den største og mest omfattende debatt vi har ført i Arbeiderpartiet noen gang om skattespørsmål, landet der vi gjorde. Noen av innleggene her har bygget sin kritikk mot programkomiteens flertall på følgende analyser: Vi har en nabo og kommer ikke likt ut med rentefradraget. Det er jo dette vi har kjempet for å få endret. Og som et nytt skattesystem slik vårt program skisserer bidrar til å løse. Vi må ikke glemme at programkomiteen går inn for en radikal omlegging av dagens skattesystem: Og da blir det ikke slik som vi har sett oss lei på, da skal vi ha endringer i fordelingsvirkningene. Det skal ikke lenger lønne seg like mye å låne seg til luksusforbruk. Det skal ikke lenger være lett å lure seg unna, ikke lett å bli nullskattyter eller lavskattyter, det er mange nok av dem også.

I Aftenposten stod det noe interessant i dag, det er Eivind G. Karlsen som skriver: "Intet forlik om skatten". Det har han selvsagt rett i. Ingen kan vel mene vi er så naive at vi tror vi kan få hele Høyre med oss på det vi kjemper for. Men det har alltid vært et poeng for Arbeiderpartiet å ha mest mulig støtte for de forslag vi legger. Karlsen skriver at det på vårt landsmøte foreligger helt konkrete forslag om rentetak, tanker om fradragbegrensning som partilederen har distansert seg fra. Legg merke til at det ikke står "programkomiteen". Personifiseringen er blitt et problem i norsk politikk. "Samtidig som hun har talt varmt for hovedlinjene i Skattekomisjonens opplegg", - ja det står jeg ved, og det samme gjør programkomiteen. "Både fru Harlem Brundtland og andre synes dermed å overse at effekten av kommisjonens forslag om sanering av fradragposter vil være rentetak. De vil begrense de fradragsmuligheter skatteyterne nå har, de vil få mindre tilbake." Ja, det er nettopp det som er poenget, og herr Karlsen er bekymret fordi det programkomiteen går inn for kommer til å føre til begrensninger i den nåværende urettferdige retten og systemet når det gjelder virkningen av retten.

Jeg tror det er det jeg har å si om skatt. - Så får vi se hva dette landsmøtet blir i stand til å samle seg om og ta stilling til og se konsekvensen av også når det gjelder arbeidstidsspørsmålene. I innledningsforedraget sa jeg at programkomiteen har veid forskjellige hensyn mot hverandre når det gjelder pen-

sjonsalder. Når vi har valgt å gå den fleksible veien, har det sammenheng med det resonnement også Ivar Leveraas gjorde rede for. Det er et faktum at en god del mennesker i arbeidslivet synes det er vanskelig og tungt å fortsette helt fram til 67 år. Samtidig er det et faktum at veldig mange av dem er menn. Det er et historisk fenomen, og de mennene har også koner. Vi må huske at vårt parti skal prøve å bygge bro over generasjoner, finne reformer som både tar hensyn til den virkelighet som gjelder i dag, men som ikke binder oss for sterkt når det gjelder hva som er riktig å gjøre i morgen. Vi har tatt fagbevegelsens sterke krav på alvor. Men det har ikke vært lett å finne balansegangen mellom de økonomiske hensyn - det vi skal satse på som hovedsak - å gjenreise den fulle sysselsetting og velferden her i landet, og hensynet til ulike generasjoner og begge kjønn, likhetsprinsippet. Det er mange linjer i denne diskusjonen, de har gitt oss grå hår gjennom mange timers drøfting gjentatte ganger. Etter denne gjennomgangen har vi landet på å begrense aldersgrensen til 64 år i denne omgang for at det ikke skal gå for mye på bekostning av alt det andre vi har foresatt oss. Det betyr at grupper av arbeidstakere som i dag må gå på legekontor og ydmyke seg, forsøke å finne en eller annen medisinsk begrunnelse årsak til at de trenger uførepensjon. Mange vil ikke dette, de mener det må være riktig at de på frivillig og personlig grunnlag som er videre enn i dag, og ut fra det de har igjen av ressurser, skulle kunne få gå av noen år før ordinær pensjonsalder med rimelig pensjon. Vi har ment det var riktig å si at det kan være en avkortning av pensjonen i slike tilfeller for dem med de høyeste inntektene. Det ligger en grundig analyse bak disse forslag.

Noen argumenter i debatten har jeg vanskelig for å forstå. Det er ikke riktig å si at det gjennomgående er de med høye inntekter og lett arbeid som har lav pensjonsalder. Høyest inntekt og høyest pensjonsalder har de som går av når de er 70 år, men det er slitere i andre deler av arbeidslivet som går av når de er 67, og som i dag ofte har behov for å gå av før. Vi har også brukt mye tid og omtanke på denne saken, fordi det finns en gruppe som ikke har kunnet ta seg arbeid, som har hatt omsorgsfunksjoner som har hindret det. Hvis vi skal ta hensyn til dem, må vi gå i retning av en generell reform som omfatter alle. Dette har vært et stort tankekors for meg gjennom hele diskusjonen. På de årsmøter jeg har vært har jeg lagt disse problemstillingene åpent fram. Jeg har spurt hva som er riktig å gjøre. Og jeg bad landsstyret i januar forholde seg til de valg vi er nødt til å foreta her. Velger vi en generell løsning, må vi gå kortere enn hvis vi går spesifikt på de som er i yrkeslivet. Og her står vi overfor et valg. Vi er nødt til å spørre oss hva som er viktigst og hva vi skal prioritere i denne omgang. Det totale omfang av arbeidstidsreduksjoner som vi forplikter oss til innenfor en 4-årsperiode vil påvirke de samfunnsressurser vi har til å løse de andre oppgavene våre. Til å satse på kommune- og fylkesøkonomien, til å bygge sykehjem, satse i industri og næringsliv, og til å reparere sosiale skader som utviklingen i denne perioden har gjort. Vi vil reformer når det gjelder arbeidstid, men vi vil også at det skal være mulig å gjennomføre dem. Hvis landsmøtet ønsker å gå lenger når det gjelder det totale omfang enn programkomiteen finner det er mulig å gjøre, vil konsekvensen naturlig nok være at det blir mindre ressurser også til de andre ønsker vi har om arbeidstidsreduksjoner. Går vi langt på pensjonsaldersiden - og det er opp til landsmøtet å velge - kan vi

ikke gå langt på andre områder, uten at vi gjør oss til latter og oss selv en bjørnetjeneste. Hvis vi går lenger - enten bare fleksibelt eller mer generelt - går det langsommere å gjennomføre lik daglig arbeidstid, og det får virkning for reallønnen. Når en Arbeiderparti-regjering har lagt fram et lovforslag om pensjonsreform, ruller utgiftene fra den dag reformen er gjennomført. Regningen kommer på bordet - for det norske samfunn, for partene i arbeidslivet, regning i form av arbeidsgiveravgift og folketrygdavgift. Hva da med alle de andre krav som ikke er lovfestet? Vi må ta denne virkelighet inn over oss, og det gjør vi sikkert. Men jeg har lyst til å sitere noe fra foredraget til den nyvalgte leder for kvinnebevegelsen på landskvinnerkonferansen: "Uansett hva partiet kommer fram til når det gjelder fleksibel pensjonsalder, blir det en viktig oppgave for kvinnebevegelsen å sørge for at også kvinners livsmønster bygges inn i systemet." Dette er lett å si seg enig i. Men hvordan, når og på hvilken måte kan vi ta dette hensyn i det videre arbeid med reformen. Det offentlige trygdefinansieringsutvalget har levert sin innstilling, det er skremmende og tankevekkende lesning. Hvis vi ønsker å gi større uttelling til de som driver omsorgsarbeid, må det gjøres ved en gjennomgang av Folketrygdens prinsipper i dag. Og vi må ha en skikkelig diskusjon i partiet om kvinnebevegelsens krav. Det har skapt en viss forvirring hos enkelte, men jeg har visst at det var mange kvinner over 50 år som var mer opptatt av pensjonsalder og poeng for husmødre enn av 6-timersdagen. Dilemmaet er der, det er et generasjonsspørsmål, et prioriteringsspørsmål og et historisk fenomen. Og vi er i en brytningstid mellom tidligere familiemønstre og kommende. Vi må ta hensyn til begge deler. Vi må ikke svikte likestillingskravet heller, om lik arbeidstid og om gradvis nedkortet arbeidstid. Det er avgjørende for de fremtidige generasjoner, de unge som skal stifte familie og bygger på et annet livsmønster enn mange av dere som er her gjorde. Derfor har kvinnebevegelsen lenge vært nølende motstander av pensjonsalderreformer, den har følt de vil gå på bekostning av kortere arbeidstid. Men så kommer reaksjonen fra eldre og middelaldrende som har levd i det samfunn vi nå er i ferd med å forlate. Også det må vi ta hensyn til. Pensjonsaldersaken favner over alle grupper i vårt parti, og noen har også koblet den sammen med eldreomsorgen, ansvaret mellom generasjonene og faren for at kvinnene skulle bli bedt om å gå tilbake til hjemmet.

Landskvinnerkonferansen gjorde et vedtak som nok overrasket mange. Det la vekt på generasjonsfenomenene og pekte på behovet for et rettfærdig pensjonssystem som tar hensyn også til hjemmearbeidende og deltidsarbeidende. Vi er nødt til å finne en balanse og gå inn i hele folketrygdsystemet. Jeg anbefaler landsmøtet at vi legger vekt på å finne løsninger som sier noe om hva vi skal gjøre i neste periode for å fange opp de berettigede krav som er kommet fra kvinner som har hatt og har omsorgsarbeid. Men vi må heller ikke glemme de som har hatt dobbeltarbeid, som har hatt fulltidsjobb med mye omsorgsarbeid i tillegg. Men da snakker vi ikke om de som frivillig har valgt å være husmor og kanskje har en mann med høy inntekt som de har stelt for. Det er ikke det vi mener med omsorgsarbeid. Vi snakker om omsorg for eldre, for syke og for barn, omsorg som samfunnet er avhengig av blir gjort. Ellers kommer vi over i andre partiets tankegang, og det vil jeg gjerne advare landsmøtet mot. Arbeiderpartiet er et parti for likestilling mellom kvinne og mann, et parti som har tro på arbeidet og arbeidets egenverdi, den verdighet og den utvikling det

gir alle mennesker. Vi vil derfor ha et samfunn hvor både kvinner og menn har reell mulighet til å delta i arbeidslivet. Men vi vil også ha et samfunn hvor det blir lagt til rette for at omsorgsarbeidet blir ivaretatt på en skikkelig måte, og at de som gjør det skal ha betaling og kompensasjon for det. La oss arbeide videre med det. La oss ta med spørsmålet om pensjonspoeng for omsorgsarbeid, men i vårt perspektiv og på vårt grunnlag, ikke på Kristelig Folkepartis. Jeg tror debatten har gitt redaksjonskomiteen tilstrekkelig grunnlag for å komme fram til en konklusjon på arbeidstids/pensjonsaldersspørsmålet som vil tjene et samlet landsmøte. Jeg vil i hvert fall gå til redaksjonskomiteens arbeid med den holdningen, men i den holdningen er også inkludert at vi kommer til et resultat som det er realistisk å sette ut i livet.

Noen forslag og innlegg går på tanken om et 100-dagers program. Jeg tror ikke dette er et tema som egner seg i arbeidsprogrammet, det spenner over fire år og omfatter hundrevis av saker som ikke kan gjøres på 100 dager. Men ideen skal vi tenke på. Vi har andre eksempler fra andre valgkamper, 10-punkts programmer. Poenget er at vi får et kortfattet, presist dokument som i enkle hovedpunkter oppgir de saker Arbeiderpartiet forplikter seg til, og som kan markedsføres særskilt i valgkampen, som folk kan studere og følge med i når vi sitter i regjeringen, for å se om vi gjør det vi har lovet. Det skal vi gjøre, og det bør vi gi Sentralstyret fullmakt til å utarbeide.

Et par saker har gått igjen, saker som særlig fagbevegelsen er opptatt av fordi den konservative regjering har svekket vedtatte ordninger som den greide å få til da Arbeiderpartiet var i regjeringsposisjon. Det gjelder sider av sykkelønsordningen, egenandelssystemet, sider av arbeidsledighetstrygden, de langtidsledige. Alt dette hører også hjemme i det vi skal arbeide videre med når vi har samlet resultatet av hele vår programprosess. Jeg ser fram til dette, jeg er sikker på at landsmøtet gjør det samme, og at Sentralstyret vil se det som sin oppgave å lage en offensiv valgkamp, bygget på vårt eget grundige og omfattende programarbeid og på dette landsmøtes endelige vedtak.

Gro Harlem Brundtland ønsket så Anker Jørgensen velkommen til landsmøtet.

ANKER JØRGENSEN HILSER LANDSMØTET

Jeg kunne ikke riktig finne ut av hva dere diskuterte på denne konferansen. Men jeg har forstått at dere ikke kan like Willoch. Min oppgave er å bringe en hilsen fra Sosialistisk Internasjonale, fra Willy Brandt. Han kunne dessverre ikke være her og har bedt meg på den Sosialistiske Internasjonales vegne bringe en hilsen og en takk for den innsats dere har gjort og uttrykke sterkt håp om at dere vinner neste valg. Jeg hilser også fra Socialdemokratene i Danmark. Vi har det samme problem som dere, også vi har en høyregerjering. Det norske Arbeiderparti og Danmarks socialdemokratiske parti har felles trekk i vår historie, politikk og i våre vanskeligheter. Vi husker alle diskusjonen om EF-medlemskap. Vi står sammen i NATO, men også når det gjelder avspenning, fred og atomopprustningen. Jeg har sett i

avisene at man ikke riktig vet hva Arbeiderpartiet står for i atomvåpen- og forsvarssaken. Jeg synes det er lett å forstå. Vi er felles om den holdning at vi ønsker å gjøre hva vi kan for at Norden skal være et atomvåpenfritt område. I dette har vi også finske og svenske sosialdemokrater med oss. Det vil bli en parlamentarisk nordiske konferanse som skal diskutere dette, og jeg håper fred-, avspenning- og atomopprustningssaken kan komme nærmere det mål Arbeiderpartiet har.

I Danmark er det something wrong akkurat nå. Vi har en borgerlig regjering, men det er også slik at det vil bli en stor og omfattende konflikt på arbeidsmarkedet. Over 300 000 lønnsmotakere skal ut i konflikt. Årsaken er meget enkel. Høyre-regjeringen har gjentatte ganger blandet seg inn i forholdene på arbeidsmarkedet og gjort det umulig for fagbevegelsen å få et forsvarlig resultat. Arbeidsgiverne og Høyre i Danmark har vært enige om å danne en front mot fagbevegelsen. Likevel lyktes det fagbevegelsen gjennom forhandlinger i hvert fall å presse noe igjennom som nesten kunne bli en løsning. Det kom et tilbud om forkortelse av arbeidstiden til 38,5 timer pr. uke og visse andre lønnsmessige forbedringer som fagbevegelsen mente var et fremskritt, men ikke var tilfredsstillende nok. Men regjeringen bærer hovedansvaret, for den har tilskyndet Arbeidsgiverforeningens ledelse til å si nei. Samtidig skjærer regjeringen ned på sosiale tiltak. Mens vanlige lønnsnettakere har hatt en fremgang på 6 pst., har alle utenfor LO hatt 12. Verst rammet er de ardløse og de syke som har fått sin levestandard redusert de siste to år, og resultatet er at realinntekten er sunket med 15 pst. for dem som er mest utsatt under en krise. Jeg er ikke overrasket, dette er konservativ og borgerlig politikk. Også danske sosialdemokrater ønsker skattereformer, men regjeringen er avvisende. Selv om vårt skattesystem er nedslitt og misbrukes av mange mennesker. Folk beklager seg stadig over de utrolig høye skatter, men når man vet hvor mange muligheter og hull det er i systemet, vet man også at deres klager over skatten, mens de snuser til konjakken, er helt urimelige.

Også i Danmark ønsker regjeringen å privatisere den offentlige sektor. Det er åpenbare tegn på at deler av den sosiale sektor skal over på det private og frivillige omsorgsområde. Men sosialomsorgen i Danmark skal ikke overtas av Røde Kors, den er et fellesanliggende for samfunnet, og det tror jeg vi er enige om i Norge.

Den bevegelse vi tilhører kjører ofte på lavt gear, men vi kjører sikkert og solid. Men se på partiene til venstre for oss. Først var de begeistret for Sovjet, ja, for Stalin. Men så fant de at der var systemet for stivbent og byråkratisk, og så ble de begeistret for Maos Kina. Man kunne ikke komme noen steder uten å bli møtt med Mao-sitater fra den lille røde. Det var mange kloke ord i den som også kan brukes i den nordiske arbeiderbevegelse. Men den ville begeistring og tilbedelse av andre systemer har gitt seg. Nå står de med skuffelse over alt de trodde på. Svingninger er farlige. Det er stabilitet på et progressivt grunnlag som er viktig. Blomsterbarna er ute av bildet. Nå er det de pene drenger og piger med slips som behersker altfor store deler av ungdommen. Derfor er det viktig at vi beholder den progressive linje og tilbakeviser konservatismen. Mens en mengde skoleungdom før var marxist-leninister, heller de nå mot konservatisme. Vi må være åpne overfor den unge generasjon og

prøve å spille på den progressive del. Det er den vanskelige oppgave dansk og norsk arbeiderbevegelse står foran.

Mulighetene for både norsk og dansk arbeiderbevegelse er nå noe begrenset. Vi er i opposisjon og selvfølgelig realistisk sett begrenset av det vi kaller kapitalismens økonomiske krise, den rammer også våre samfunn. Men da skal man vekk fra den konservative politikk, men skal ikke føre den videre. Jeg tror det er riktig å si at høyrevinden er i ferd med å kulminere. Jeg tror man kan si det er en gryende forståelse for at Reagan, Thatcher, Willoch og vår egen Schlueter ikke har fremtiden for seg. Det er arbeiderbevegelsen med sine solidaritetsideer som har det.

Jeg synes det er viktig å nevne miljø- og forurensningsproblemene. Og det er interessant å se at Arbeiderpartiet har en foregangskvinne når det gjelder miljøpolitikk. Det er ingen tvil om at den drøm mange mennesker har om et sunt, godt og rent samfunn best kan virkeliggjøres når det er sosialdemokrater som ivaretar den grønne politikk. Jeg har ofte vært med og sunget "det er folkets og fremtidens Norge, det er ditt, du skal eie det selv". Jeg håper dere kan bli så sterke at dere enda en gang kan føre det norske samfunn videre. På dette landsmøte har jeg fornemmet at det er grøde og gjærende krefter. Da kunne jeg igjen sitere dikteren: "Hvor der er gjærende krefter skyter det året efter". Men nei, det skal skje hurtigere. Det skal skje til høsten. Si til velgerne: Høyre tar seg av de rike, men vi tar oss av resten!

Dirigenten takket for hilsenen. Det ble videre opplyst at 115 talere hadde deltatt i debatten om arbeidsprogrammet.

SAKLISTAS PUNKT 9: STORTINGSVALGET 1985

ARBEIDERPARTIET I EN NY TID

FOREDRAG AV IVAR LEVERAAS

NY VEKST FOR NORGE er et program for en ny regjering og en ny politikk. Det er et program for et nytt samfunn. Programmets mål er ambisiøse, oppgavene krevende. I månedene framover skal vi over det aller første hinderet: Vi må i høst klare et valgresultat som er tilstrekkelig til å gi landet en ny regjering.

I åra framover må vi så evne å framstå slik at Arbeiderpartiet beholder tilliten. Vi må fortsatt evne å bli sett på som et sterkt og meningsfullt redskap for den nye tids mennesker. For døtrene og sønnene av det norske velferdssamfunnet. Ny vekst for Arbeiderpartiet er en god parole for det arbeidet vi selv må ta på våre skuldre.

Valgseieren har vi bare 171 dager på å skape. De grunnleggende og gjennomgående utfordringene vil følge oss i alle år framover. For Arbeiderpartiet er ikke et parti som nærmer seg veis ende. Gjennomføringen av ny vekst for Norge er ingen sluttstein i vårt arbeid. Det er bare en ny etappe.

Arbeiderpartiet er bygd opp på drømmen om et nytt samfunn. Det er tuftet på den erkjennelse at vanlige folk er svake når de står alene. Og på den innsikt at de blir en kolossal kraft når de står sammen. På den måten kan menneskene selv skape sin historie. Arbeiderpartiet skal tåle stormer og strid, tilbakegang og seire. Vi skal føre videre det halstarrige og skritt-for-skritt reformarbeidet som partiet har stått for siden Johan Nygaardsvold dan- net regjering for 50 år siden.

Uten drømmer og visjoner vil Arbeiderpartiet være et annerledes, kjedeligere og mindre meningsfylt parti å være med i. Det gir politikken og innsatsen mening ut over det å være med og administrere et samfunn på en god og effektiv måte. Drømmen skal fortsatt være en drivkraft for menneskene. Framtidspessimismen har fått for gode kår. Arbeiderpartiet må reise troen på framtida som en fanesak i seg selv.

De utfordringene vi er stilt overfor som bevegelse og parti skal vi også møte offensivt og optimistisk, selv om oppgavene er krevende. Forandringene i arbeidslivet er en iøynefallende utfordring. I alle de landsmøtetaler mine forgjengere og jeg selv har holdt i årene etter krigen, har dette gått igjen. Den gamle koalisjonen mellom industriarbeidere, bønder og fiskere som i mange år holdt Arbeiderpartiet oppe, har tallmessig blitt mindre. Funksjonærene og de som jobber i de tjenesteytende sektorer har økt i antall.

Vår utfordring var å oppnå tillit også hos det økende antall mennesker som arbeider i de tjenesteytende sektorene. Det var ingen enkel oppgave. Mange spådde undergang for Arbeiderpartiet og det sosialdemokratiske alternativet. De som spådde tok feil.

Arbeidere er fortsatt den yrkesgruppe som mest samlet slutter opp om Arbeiderpartiet. Men mange andre grupper er kommet til: Ansatte i varehandelen, offentlige funksjonærer, helsepersonell, lærere, kulturarbeidere. Arbeiderpartiet er ikke lenger bareet arbeider-parti. Vi er et parti som er på god talefot med de mange yrkesgrupper som utgjør tyngden av dagens norske lønnsmotakere og næringsdrivende. Dersom de voksende gruppene hadde avvist oss, kunne vi allerede sett bort fra muligheten til valgseier. Vi vet alle hvor mange nye arbeidsplasser som må skapes i årene framover for å oppnå og opprettholde full sysselsetting. Vi vet at de nye arbeidsplassene først og fremst må komme i den offentlige og private tjenesteyting. Det er her vi vil finne det store, store flertall av morgendagens yrkesaktive.

Den samlede arbeiderbevegelse må fortsatt bygge ut kontakten med disse gruppene. Deres kortsiktige interesser er felles med andre yrkesgruppers. Deres drømmer om framtidssamfunnet er de samme.

I våre anstrengelser for å vinne nye venner, må vi ikke glemme de vi har fra før. Arbeiderpartiet vil aldri svike de tradisjonelle arbeidergruppene. I praktisk politikk er vi deres eneste politiske talerør. Vi har et spesielt ansvar for å bringe dem inn i politikken. Det dreier seg om intet mindre enn bredden i vårt demokrati. Vi har i dag en skjev rekruttering til våre folkevalgte organer. I framtida risikerer vi å få politikere som i all hovedsak jobber i den offentlige sektor, eller som kommer fra store og velvillige bedrifter der det er mulig å være borte mange timer i uka. Vil vi ha et reelt politisk demokrati, må det sørges for at alle yrkesgrupper har likeverdige muligheter for å delta. Vi må finne løsninger på de praktiske og økonomiske spørsmålene som melder seg for den enkelte folkevalgte i slike sammenhenger. Vi må sammen med fagbevegelsen ta opp hele spørsmålet om rekruttering til folkevalgte organer fra de brede lønnsstakergrupper.

Den teknologiske utvikling går med stormskritt, og data-revolusjonen har for lengst meldt seg. Ett trekk som går igjen i de landene som ligger foran oss i denne utviklingen er et sug etter menneskelig kontakt og fellesskap. De mest vellykkede høyteknologi-bedriftene satser paradoksalt nok helt systematisk på dette. Etter hvert som informasjonssamfunnet trenger enda mer igjennom i Norge, og datateknologien blir en enda sterkere del av hverdagen, vil dette suget oppstå sterkere og sterkere også i vårt land. Det er en begrunnelse for sterkere satsing på nærmiljø, arbeidsmiljø og kulturpolitikken, slik vi legger opp til.

I partiets eget arbeid har vi tatt i bruk den moderne teknologien: Data, telefax og telefonkonferanser. Når vi ser på mengden av innkomne forslag til dette landsmøtet, kan vi slå fast at vi ikke hadde klart de administrative forberedelsene uten hjelp av data-teknikken. I framtida kommer informasjonsbanker til å bli en del av hverdagen i det politiske liv. Men de kommer ikke som erstatning for menneskelig kontakt. Det styrker behovet for dialogen, samtalen og det menneskelige fellesskapet. Her har Arbeiderbevegelsen viktige tradisjoner å føre videre.

Desentralisering blir et hovedtrekk i samfunnsutviklingen også framover. Vi ser det i bosettingsmønsteret og i næringsutviklingen. Det er ikke de store bedriftene som vokser nå. Det er de mange små. Vi ser det i aktiviteten i bomiljøene. Initia-

tiv blomstrer opp. Folk aktiviserer seg i nærmiljøene. Allerede under aksjonen Demokrati i hverdagen i 1970-71, tok Arbeiderpartiet opp disse spørsmålene til bred debatt. Gjennom etablering av fylkeskommunen, åpning for lokalutvalg, nytt inntektssystem og en helt nødvendig opprydding i kommuneøkonomien, vil det bli lagt et helt annet grunnlag for blomstrende lokal-politisk aktivitet. I den gode striden for et bedre demokrati er ikke svaret flere sentrale løsninger. Svaret er mer desentralisering. Den lokale valgfriheten må tas på alvor. Folk må tas med på råd, gjerne der de bor.

Vi må stadig tilpasse vår egen organisasjon etter det nye aktivitetsmønsteret i det politiske arbeidet.

Vi har bak oss en utvikling der særlig fylkespartienes rolle er styrket. Det samme har skjedd i mange kommunepartier. I åra framover må vi oppprioritere arbeidet i den enkelte partiavdeling. I dag har vi ca. 2.500. Aktivitetsnivået er svært varierende. Det er også store variasjoner når det gjelder spørsmålet om hvordan partiavdelingene dekker de ulike lokalsamfunn. Kanskje er en viktig årsak at vi ikke har tilstrekkelige politiske oppgaver knyttet til det lokale nivået. Det har ikke eksistert noe offentlig styringsnivå som tilsvarer våre partilag. I framtida kan vi få en ny utvikling. Mange framtidsforskere og seriøse utredere peker på at dette blir en viktig arena for vanlige menneskers politiske engasjement. Vi må make den kjempeoppgave det er å skape levende politisk aktivitet, organisert i våre egne partilag i alle lokalmiljøer i Norge.

I åra framover står vi overfor en såkalt eldrebølge. I åra framover kommer de eldre til å bli en stadig større del av befolkningen. Det stiller oss overfor store oppgaver som samfunn. Eldreomsorgen, utbygging av sykehjem, situasjonen i helsesektoren er temaer som har stått sentralt på dette landsmøtet. Men vi skal også huske at den voksende del av de eldre kommer til å ha god helse, god økonomi, krefter, ideer og lyst til aktivitet. Det er et argument for å gjøre pensjonsalderen fleksibel. Det er også et argument for at vi må forme en linje for hvordan de eldre kan engasjeres i vårt arbeid. Arbeiderpartiet står politisk sterkt blant dem. Det er meningsløst å operere med aldersgrenser for det politiske engasjementet. Vi må ha de eldre med i partiets politiske og organisatoriske virke. I den kommende to-års periode bør det være en oppgave å utrede mer konkret hvordan det kan skje og hva som må til for at det skal skje.

Vi har allerede møtt og opplevd viktige resultater av likestillingsbølgen. Den har forandret samfunnet og Arbeiderpartiet. Det vil den fortsatt komme til å gjøre. Når framtidas historikere skal skrive beretningen om 70- og 80-åra, vil kampen for og utviklingen mot likestilling bli stående som ett av de mest markante og viktigste trekkene. I løpet av et par ti-år har århundrers kjønnsrollemønstre blitt satt under debatt og prøving. Konkrete og viktige forandringer har kommet.

Se på bilder av landsmøter i Arbeiderpartiet for 10-20 år siden, og se ut over denne salen. Her er det 44,6 pst. kvinnelige utsendinger. Det er 50 år siden Nygaardsvold-regjeringen tiltrådte. Da skrev avisene med rette om regjeringens menn. For regjeringen besto bare av menn. Når Gro danner regjering i høst må det skrives om regjeringens kvinner og menn.

Den sterke oppmarsjen av kvinner representerer en markant vitalisering av og en enorm ressurs for Arbeiderpartiet. Bestemelsen om kjønnskvalifisering har ikke svekket partiet. Den har styrket det. Det har vært flere problemer under veis, men resultatene er betydelige. Den stortingsgruppa Arbeiderpartiet stiller med etter høstens valg, vil etter all sannsynlighet ha ca. 45 pst. kvinner. Det er et historisk gjennombrudd.

Så sterkt har ekkoet fra utviklingen i Arbeiderpartiet blitt, at selv Høyre-kvinnene nå har plassert kravet om kjønnskvalifisering som riset bak speilet i Willochs parti.

Likestillingsarbeidet er ikke ved veis ende. Det vet vi alle. De avgjørende skritt dreier seg om holdningsendringer, om politikkers retning, om politikkers innhold. Vår egen kvinnebevegelse må fortsatt være den utålmodige pådriver i dette arbeidet. Arbeiderpartiets oppgave er å være i pakt med morgendagens situasjon. Vår store felles utfordring er å utvikle partiet slik at det på alle nivåer og områder blir et reelt arbeidsfellesskap for kvinnene og mennene.

Den aller største utfordringen for arbeiderbevegelsen er når alt kommer til alt å vinne ungdommen og de kommende generasjoner. Det er et faktum at den generasjon som opplevde 30-årene på kroppen, er i ferd med å bli borte. Etterkrigsgenerasjonen blir den dominerende. Dens opplevelser og livserfaring er helt annerledes enn førkrigsgenerasjonens. Den er det ektefødte barn av det norske velferdssamfunnet. Den har møtt dets goder som en selvfølge, men dets pris som ubehagelig.

Valgforskerne forteller oss at det går et dramatisk skille i holdninger mellom generasjonen født før og etter 1940. Tradisjoner, oppvekstmiljø eller klassetilhørighet, betyr langt mindre for de unge enn for de eldre. Ja, velgernes sosiale bakgrunn har aldri betydd så lite som nå. Det betyr i klartekst: De aktuelle omstendighetene, sakene på dagsorden, partistil, personer o.l. vil bety mer. Det blir fortsatt fullt mulig å samle en stor bredde bak Arbeiderpartiet. Men omskifteligheten vil bli større. Slaget om velgernes gunst må kjempes hver eneste dag.

Landsmøtet for to år siden ba om at en egen hurtigarbeidende komite skulle se nærmere på bevegelsens barne- og ungdomsarbeid, med særlig vekt på å styrke AUF og Framfylkingen. Den innstillingen er nå ferdig. Utvalget kommer med tre viktige konklusjoner.

For det første: Hele arbeiderbevegelsen må gå sammen om dette arbeidet. Utfordringene og interessene er de samme for både fagbevegelsen og partiet. Det trengs en samordnet innsats for å klare den oppgaven som det er å knytte større ungdomsgrupper med varige bånd til arbeiderbevegelsen.

For det andre: Det foreslås at ungdom utenfor arbeidslivet skal få en form for tilknytning til LO. Det gjelder både skoleelever, studenter og arbeidsledige. Det forslaget må selvsagt fagbevegelsen selv ta stilling til. Men jeg vil understreke: Det kan bety svært mye også for partiet.

For det tredje: Det slås til lys for en styrking av den organisatoriske innsatsen overfor ungdommen, bl.a. ved at det

opprettes stillinger som ungdomssekretærer i alle fylker, med et ansvar for hele arbeiderbevegelsens virksomhet. Det er et forslag som er godt begrunnet. Det har en økonomisk side som krever nøye gjennomgang. Men spørsmålet er: Har vi råd til å la være å gjøre dette?

Satsing på Framfylkingen og AUF er investering i arbeiderbevegelsens framtid. AUF vil også i framtida ha oppgaven med å rekruttere og skolere unge mennesker og være en pådriver i partiet. Framfylkingen vil være samlingsstedet for hele familien, med barn og voksne. Det er en viktig dimensjon i hele vårt arbeid. AUF og Framfylkingen fortjener hele arbeiderbevegelsens støtte.

Et av de viktigste trekk vi vil møte også i åra framover, er det vi litt høytidelig kan beskrive som folks selvfølelse og selvrespekt. I betydelig grad er det resultater av den politikken Arbeiderpartiet har ført. For et parti som ønsker å være en masseorganisasjon har det en stor betydning når det gjelder arbeidsstil og indre liv. Partimedlemmer krever med full rett respekt for sine synspunkter. De ønsker retten til å være med og fatte beslutninger. På alle nivåer i partiet må vi ta hensyn til dette. Ikke på noe nivå må noen forvente at de finner underdanige medlemmer underlagt en allmektig partiledelse.

Å lede i vår tid er noe langt mer og langt viktigere enn å gi ordre. I japansk og amerikansk næringsliv er medbestemmelse, selvstyrte grupper, sosiale nettverk og kvalitetssirkler den store mote-bølgen. Sannsynligvis ikke fordi næringslivets ledere har blitt så mye mer idealistiske, men fordi de erkjenner at demokratiet er den mest effektive styreform i et avansert samfunn. I vårt eget land er det nå bred enighet om å gå videre på bedriftsdemokratiets vei, sikkert ut fra den samme erkjennelse.

I vårt eget parti og vår egen organisasjon skal vi fortsatt drive vårt arbeid ut fra disse grunnleggende erkjennelsene. Det krever en enorm innsats, men er helt nødvendig. Vår egen programdebatt foran dette landsmøtet er et lysende eksempel på hvordan det er mulig å drøfte omfattende og krevende spørsmål i en bred debatt. Det er slik debatt, diskusjon, prøving av synspunkter og alternativer som til syvende og sist skaper de samlende resultater.

Det er ikke sant at den brede prosessen er ineffektiv. Tvert imot, den er nødvendig. Vi må ha frimodighet og mot til å ta debatten. Så får heller de kommentatorer og motstandere som har glede av å kalle enhver debatt for dyp splittelse, fortsette å gjøre det. For vår del må vi holde fast på retten til åpen debatt og på evnen til å fatte beslutninger og stå samlet om dem når de er fattet.

Den organisatoriske kraft skal også i framtida først og fremst skapes gjennom innsikt, felles ansvar og diskusjoner, der lojaliteten bygges opp over år. Demokrati, romslighet og dialog, skal fortsatt være kjennemerkene på Arbeiderpartiets organisasjon. Selvdisiplinen er den virkelige disiplinen hos oss.

Samtidig har Arbeiderpartiet en oppgave som politisk veiviser. Tar ikke vi den, vil andre gjøre det. Det vil ofte bety borgerlige medier med betydelige kapitalinteresser i ryggen. Et mylder av informasjonen ruller over TV-skjermene i et tempo som

gjør det stadig vanskeligere å vite hva som er viktig, hva som er riktig og hvem en kan stole på. I det nye informasjonsnettverket må Arbeiderpartiet bli enda flinkere til å forklare budskapet enkelt, til å klargjøre konklusjoner og vise hvor veien går. Problemet er er ikke at vi mangler informasjon. Problemet er å finne fram til det vesentlige. Arbeiderpartiet må fortsatt være en veiviser for folk. Ikke ved å overdrive eller fortie, men ved å beskrive virkeligheten slik vi opplever den. Det er nettopp det vi vil gjøre i den valgkampen vi nå står foran.

Arbeiderpartiet har en forhistorie der vi også så på oss selv som et revolusjonært parti, i hvert fall i ordbruken. Selv om vi i dag er vel plassert i den sosialdemokratiske tradisjon, er også dette en del av vårt arvegodt.

Jeg tror det kommer sterkest til uttrykk i vår holdning til medlemskapet. Vi lever med en tradisjonell holdning som går ut på at når noen melder seg inn hos oss, skal partiarbeidet nærmest fylle hele deres liv og dekke alle sosiale og kulturelle behov. En kveld uten et møte er en bortkastet kveld. En helg uten et kurs, det samme. Alle vet at det ikke er slik i virkeligheten. Alle vet at det ikke kan være slik i et sosialdemokratisk masseparti. Vi skal være takknemlige for hver eneste som vil bruke en vesentlig del av sin tid og sine krefter på partiarbeidet. Men vi skal også ønske dem velkommen som vil melde seg inn for å markere tilhørighet og solidaritet med partiet og det det står for, og som kanskje ikke ønsker særlig aktivitet ut over nettopp dette. I et parti der vi legger stor vekt på menneskeverdet, må vi leve med menneskene som de er.

La meg i forlengelsen av dette minne om: Vi har bak oss en omfattende vervekampanje der vi satte oss svært høye mål. Resultatet er et medlemstall som er det høyeste på mange år, ja nesten et kvart århundre. Tallet på kollektive medlemmer er vesentlig lavere enn tidligere. Vi må 40 år tilbake i tida for å finne flere individuelle medlemmer enn partiet har nå. Men fortsatt er det mange som kan tenke seg å bli med, hvis de blir spurt. Vervearbeidet må derfor ikke stoppe opp. Tvert imot må det være en del av vårt helt alminnelige organisasjonsarbeid. Det må føres videre - også etter valgseieren.

Nøkkelen til en framtid for Arbeiderpartiet er at vi mestrer disse utfordringene. Underveis skal vi passere mange hindere. Det er helt avgjørende at vi vinner høstens stortingsvalg, at vi skaffer landet en ny regjering. Valgkamp har vi drevet allerede lenge. Planene for den avsluttende valgkampen er for lengst lagt opp og er vel kjent. De er bredt presentert i partiet, både gjenplanleggingsheftet og valglederkonferansene i fylkene. På alle nivåer i partiorganisasjonen skal det nå ha foregått et nitid planleggingsarbeid, slik at alle vet hva oppgaven består i og hva de har å gjøre.

Nervekrigen er en del av valgkampen. Borgerlige kommentatorer har begynt å utstede attester om at Arbeiderpartiet har liten sjanse til å vinne. Også i egne rekker er det enkelte som spør: Kan vi klare valgseieren? Svaret er ubetinget, ja det kan vi. Meningsmålingene og mandatfordelingen vipper litt fra den ene siden til den andre. Min hovedkonklusjon er: Vi kan vinne regjeringsmakt. Vi skal vinne. Først og fremst er det vår egen innsats i månedene framover som blir avgjørende.

Det er store bevegelser blant velgerne. Vårt grunnfjell er solid. Bakgrunnsmaterialet for meningsmålingene viser at Arbeiderpartiet har rekordartet stabilitet, over 90 pst. av de som stemte på oss i 1981 holder fortsatt fast ved Arbeiderpartiet. Det lover godt.

Vi har fått tilsig av velgere fra alle kanter. Ti-tusener av dem som stemte Høyre i 1981 sier nå at de vil stemme Arbeiderpartiet. Siget fra oss til andre partier er vesentlig mindre.

Vi har mye å hente. Bortimot 1/4 av velgerne har partiene til prøving. Blant de yngste er det fortsatt bortimot halvparten som ikke har bestemt seg for hva de skal stemme. Vi skal ha flertallet av disse.

Tvilende velgere i alle partier teller på knappene om de skal holde fast på sitt parti eller stemme Arbeiderpartiet. En betydelig del av Høyres velgere holder Arbeiderpartiet som sitt andre partivalg. Det samme gjelder Senterpartiets velgere.

Vi har et godt utgangspunkt, og vi har framfor alt mye å hente.

Arbeiderpartiet har - nøkternt sett - alle muligheter til å øke oppslutningen betydelig i forhold til dagens nivå. Det er en positiv innstilling til Arbeiderpartiet i meget store velgergrupper.

Opgaven i valgkampen er å få fram og trygge oppslutningen fra hver eneste av våre trofaste velgere. Og i tillegg, få de usikre og de med positiv innstilling til oss - til å stemme på oss. Hele partiet - og hele bevegelsen - er etter dette landsmøtet klar til innsats. Det vet vi.

Vi legger opp til en offensiv og profesjonell valgkamp. Vi tar i bruk alle moderne markedsføringsmetoder som vår økonomi tillater.

Men den valgkampen vi alle sammen - de nesten 200 000 medlemmene - og enda flere hundre tusen sympatisører utfører, er den aller viktigste. Det er i de tusener av samtaler mellom menneskene, ansikt til ansikt, valget avgjøres. Det finnes ingen bedre metode for markedsføring enn det personlige engasjement og den direkte kontakt. Stands, arbeidsplassbesøk og samtaler på dørstokken er vår viktigste valgkamp. Når landsmøtet er over, er vi i gang.

Hva skal vi vinne dette valget på? På de sakene vi mener er viktigst. Det er de samme sakene som velgerne mener er viktigst. Vi er i takt med velgerne i interesser og engasjement.

Velgerne mener at en av de tre viktigste oppgavene i Norge nå er å bli kvitt arbeidsledigheten. De synes Willoch-regjeringen har gjort for dårlig jobb på dette området. Det mener vi også!

Velgerne mener at den andre av de viktigste oppgavene i Norge er å få orden på helsesektoren og redusere sykehuskøene. Også her mener velgerne at Willoch-regjeringen har gjort en dårlig jobb. Vi er enig med velgerne.

Velgerne mener den tredje av de viktigste oppgavene er å styrke eldreomsorgen. De er ikke fornøyd med den innsatsen Willoch-regjeringen har gjort. Også på dette punktet er vi enig med velgerne.

Det er valgenes tillit eller mistillit til partiene på disse sakfeltene som kommer til å avgjøre valget.

Velgerundersøkelsene viser at 70 pst. av alle velgerne i alle aldergrupper - mener at disse tre sakene er de viktigste. Velgerundersøkelsene viser at Arbeiderpartiet har større tillit enn regjeringspartiene i disse spørsmålene. Den er bygd opp gjennom partiets historiske innsats fra Johan Nygaardsvold til Gro Harlem Brundtland. Og den er framfor alt bygd opp gjennom 3.1/2 års offensiv opposisjonspolitikker der vi klart og konkret har fortalt hva vår politikk ville betydd: Mindre arbeidsledighet, bedre helsevesen og bedre omsorge for de eldre.

Regjeringspartiene har selvsagt også forstått at det er disse sakene som opptar velgerne. De har forsøkt å ta opp hansken. De er tvunget til å kjøre disse sakene i forgrunnen i valgkampen. Men de vet at de har et dårlig rulleblad, og at tilliten til dem er svak. Velgerne er ikke fornøyd med deres innsats. Regjeringen og regjeringspartiene er i forsvarsposisjon. De skal forklare, og de skal bortforklare. Med finurlig statistikk og tall vil de forsøke å bevise at "nu går det meget bedre". Det skal ikke bli lett for dem!

Mens de driver på med sin tallmagi kan vi si til menneskene: Se dere om. Hvordan er det i din kommune? Regjeringen skjønner og snakker om Arbeiderpartiets svartmaling. De har fått svar på tiltale - fra en av sine egne: Aud Blankholm, leder i Norsk Sykepleierforbund, var i sitt forrige liv personlig sekretær for sosialministeren. "Billig valgpropaganda" kalte hun lederartikkelen i siste nummer av Sykepleierforbundets medlemsblad. Det er en helse-skryste-annonse fra Høyre som har fått sykepleie-lederen til å reagere: "Tallmagi egnet for å imponere uvitende i valgkamp-sammenheng!" I valgkampen vil det først og fremst være realitetene som teller, og vår evne til å minne om dem. I disse proff-bokse-tidene kan vi kanskje si: Slutt med skyggeboksingen. Slutt å slugge med sannheten. Kom inn i ringen og la oss telle sammen, uten statistiske fiksfakserier.

1. Er det sant at arbeidsledigheten er lavere i dag enn da den borgerlige regjeringen overtok i 1981?
2. Er det sant at det er blitt lettere å få pleie, behandling og sykehusplass i dag enn i 1981?
3. Er det sant at eldreomsorgen er blitt bedre og aldershjemsdekningen større i dag enn i 1981?
4. Er det blitt lettere å skaffe seg et sted å bo eller billigere å finansiere en bolig, eller billigere å bo i dag enn i 1981?
5. Er det sant at det er blitt lettere å leve i utkant-Norge i dag enn i 1981?

Jeg spør kun. Svarene kjenner vi alle. Det bør være lett å drive valgkamp for Arbeiderpartiet i månedene framover. Høyres slagord i valgkampen i 1981 var at "Tiden er inne". I 1985 skal Arbeiderpartiet sammen med velgerne fortelle Kåre Willoch at "tiden er ute".

* * *

Debatten etter foredraget ble utsatt til etter middagspausen.

Reisefordelingskomiteens leder, Gunnar Halvorsen, la fram komiteens innstilling, som gikk ut på at reisefordelingen utgjorde kr. 520.- pr. representant.

VEDTAK: Innstillingen bifalt.

Formiddagsmøtet hevet kl. 13.00.

ETTERMIDDAGSMØTET FREDAG 22. MARS 1985

Møtet ble satt kl. 15.00 med Odvar Nordli som dirigent. Han opplyste at 36 hadde tegnet seg til debatten og foreslo strek. Strek og 3 minutters taletid ble vedtatt.

DEBATTEN TIL SAKLISTAS PUNKT 9. STORTINGSVALGET

Ståle Dokken, AUF: I 1979 var Høyre dobbelt så stort som oss på skolene. Nå er oppslutningen blitt bedre, men fortsatt er det langt igjen. Et systematisk organisasjonsarbeid kan gjøre mye, men økt oppslutning er også et politisk spørsmål. Kan vi trekke ungdommen med i et samspill der den sjøl har reell innflytelse, og der partiet former en konkret og offensiv politikk ungdommen er innforstått med, legger vi grunnlaget for ny og varig tillit. Etter tre år med Willoch er det unaturlig at vi skal drive å forsvare oss, vi må så fort som mulig ta initiativene og beholde dem til valget. AUF vil legge stor vekt på den faglige ungdomsvalgkampen. I samarbeid med fagbevegelsen vil vi få den tause delen av ungdommen i tale. På landsmøtet vårt var 41,7 % av representantene fagorganiserte. Vår oppgave er å rekruttere, skolere og levere ungdom til tjeneste både i den faglige og politiske arbeiderbevegelse. Den faglige valgkamp står ikke i motsetning til skolevalgkamp, men skolevalgene er av spesiell interesse. De kommer før stortingsvalget, og resultatet er av interesse både psykologisk og reelt. I 1979 var vi nede på 17,8 % mens Høyre hadde 38,8. Etter 1983 står vi med 27,9 og Høyre med 25. Derfor må skolemøtene bli kanskje de viktigste under valgkampen. Vi må simpelthen vinne skoledebattene. Kultur er et skikkelig våpen, men her må vi gå inn for våpenmodernisering. Det nytter ikke å stille opp med "Sleggene synger" når tilhørerne er en blanding av soss og punkere!

Dagfinn Øksenholt, Telemark: Det er nødvendig å styrke det organisatoriske partiarbeidet ute i kommunene. Også på lokalt plan må det legges opp til et systematisk organisasjonsarbeid. Vi må drøfte et økonomisk opplegg for dette, og jeg håper partiet i nær framtid kan ta dette opp til debatt. Det vil være av avgjørende betydning av kommunepartiene får økonomiske ressurser. For mange unge som vil være med i aktivt politisk arbeid er det spesielle problemer. Det blir vanskeligere og vanskeligere å delta aktivt for småbarnsforeldre. Samtidig er det svært mange saker i lokalmiljøene som angår nettopp dem. Forholdene er ikke lagt til rette for at småbarnsforeldre skal få skolere seg, det er f.eks. elendig barnehagedekning. På partiplan må det gjennomføres økonomiske og organisatoriske tiltak slik at også småbarnsforeldre kan delta aktivt.

Odd Rambøl, Hordaland: Jeg er langt på vei enig med Ivar når han sier at i det nye informasjonssamfunnet må Arbeiderpartiet bli enda flinkere til å forklare budskapet enkelt, til å klargjøre konklusjonene og vise hvor veien går. Enkelhet, slagord, spissformuleringer er viktige, men vi har også en annen tradisjon i partiet som det er viktig å ta med seg. Nemlig den vi har som folkeopplyser, kunnskapsspreder, som formidler av

samfunnsforståelse. Politikere i DNA har alltid også vært pedagoger og folkeopplysere, og de har gjort det på en måte som åpner for mulighet til deltakelse og meningsfylte beslutninger. Som 16-17-åring hørte jeg et foredrag av Einar Gerhardsen, som da var statsminister, og det står i ettertid for meg som politisk pedagogikk av ypperste merke. Vi ble tatt med på en politisk reise hvor han pekte på de utfordringer og alternativer som forelå. Vi fikk vurderinger og konsekvenser av de tiltak som ble nevnt. Vi gikk fra møtet med større innsikt og politisk forståelse. Denne pedagogiske del av vår tradisjon er heldigvis ikke død, noe Gros oppsummering av debatten var et fremragende eksempel på. Hennes innlegg klargjorde hvilke problemstillinger og utfordringer vi står overfor, hvilke valg vi har, og hvordan dette bør presenteres for velgerne. Jeg tror det er viktig ikke å undervurdere velgerne, men la dem ta del i denne tradisjon. Når velgerne - som Ivar sa - hopper fra et parti til et annet, er det viktig å unngå at vi presenterer vår politikk som en vare. Vi må stille opp med noe mer fundamentalt, da skaper vi troverdighet og tillit.

Willie Kristensen, Oslo: Vi trenger mye mer av det enkle, klare språk som arbeidsfolk forstår. I Oslo har vi en varaordfører som er nullskattyter, og jeg krever at våre folk så ofte de kan minner både ham og Høyre om dette fenomen når viktige sosiale og økonomiske avgjørelser skal treffes. Høyre har hovedansvaret for de økonomiske problemer Oslo har. Markedsføring av vår sosialdemokratiske politikk er vår viktigste oppgave. Et lite, men viktig sidesprang: Norsk idrett begynner å få ansvarlige ledere, og takk for det. Jeg skal ikke starte en diskusjon om norsk boksing, selv om jeg er formann i kontrollkomiteen i Norges Bokserforbund og har 50 år bak meg som aktiv og trener. Kjøkkere ungdom har jeg ikke møtt, verken i fagbevegelsen eller partiet. En herværende middagsavis har i mange år skrevet nedsettende om norsk boksing. Jeg ber vår presse skrive litt om amatørboksing, og jeg ber Bjartmar la de nordmenn som ønske å se norsk boksing ikke være henvist til svensk TV.

Bent Inge Bye, Buskerud: Dette landsmøtet skal stake ut den politiske kurs for 80- og 90-åra. Men vi vil også legge opp til en strategi for hvordan vi kan vitalisere partiet. Vi som virker på grasrota i partiet må slite med manglende rekruttering og sviktende engasjement. Vårt problem består i å få medlemmene til å slutte opp om møter og aktivisere seg i kommunale budsjetter og nærmiljøspørsmål. Dette er vår politiske hverdag. Det er sterkt å beklage at AOF er blitt tvunget til å redusere sin virksomhet. AOF var gjennom alle 70-åra med på å aktivisere arbeiderbevegelsen. Gjennom de årlige arbeiderdagene og øvrige kulturengasjementer ble det tent en glød. Da fikk vi føle noe av det som en gang gjorde arbeiderbevegelsen sterk. Nemlig entusiasmen og fellesskapsfølelsen. Et eldre menneske sa en gang til meg: Velstandssamfunnet har gitt oss mer husrom, men mindre hjerterom. Samfunnet er blitt så kaldt, vi har ikke tid og omsorg for hverandre lenger. Dette er et alvorlig tankekor. I vår bevegelse må alle få føle varmen, erfare at solidaritet er noe annet enn slagord. Stadig flere føler seg ensomme og lider under passivitet. De higer etter et forum hvor de kan dyrke fellesskapet. Arbeiderbevegelsen kan bli alternativet, men det krever tilbud til alle generasjoner. Suksess for partiet ligger ikke bare i

tunge løfter i programmet, det gjelder å tenne medlemsmassen. Slipp humøret og ideene og entusiasmen løs.

Finn Hauge, Oslo: Valgkampen 1985 kan virke som et gigantisk varehus uten tilbud til kjøperne. Vår oppgave må være å fylle hyllene. En selger uten varer er i en håpløs situasjon. Gi oss noe å selge, så skal vi love at det blir overskudd, nemlig valgseier 1985. Det er for mange bestillinger i dag som ikke blir satt ut i livet. La oss ikke syte og klage over den borgerlige regjerings gjøren og laten i de åra som er gått. Vi må ha varer som er så ferske og attraktive at Høyres tilbud ikke frister.

Kjell Sund, Rogaland: I avisene har det stått en del om listeforbund, jeg er ikke sikker på hvor vi står i dette spørsmålet. Noen er for og noen er imot, en sier vi vil tjene på det, andre at vi vil tape. Partilederen sier i Arbeiderbladet at "det er bare hvis vi føler oss tvunget til slikt samarbeid at vi eventuelt vil gjøre det." Men et parti som vårt skal ikke føle seg tvunget til noe, vi skal ha en klar holdning til om vi vil eller ikke vil. Jeg har inntrykk av at man på sentralt hold mener at lokal- eller fylkeslagene kan ta avgjørelsen, men ser helst at det ikke blir listeforbund. Dette er uklart. Jeg synes vi bør nytte alle muligheter til å fjerne Willoch. Og er det nødvendig med listeforbund for å klare det, så la døra stå litt på gløtt.

Kåre Myrvold, Vestfold: Fra og med søndag har vi ikke lenger råd til å bruke tid på Høyre-regjeringas skrøpeligheter. Fra vår side bør Førdes innledning i morgen være det siste ord i debatten om et borgerlig alternativ. Vi og hele Norge skal ønske Gro med mannskap velkommen til regjeringsbygget, og vår oppgave blir derfor å være ensretta, formidle kunnskap om den politikk som skal føres. La oss ikke fortelle velgerne hvor dårlig Høyre-regjeringa er, la oss fortelle om oss sjøl. Ca 30 000 deltok i programarbeidet, og de venter på resultater og marsjordre. Jeg ber derfor partikontoret raskt utarbeide et lite hefte om hovedsakene fra landsmøtet. Det skal nyttes til å skolere rodemannskapene, og derfor er det ikke mye tid å bruke på det. Rodemannskapene ringer ikke på alle dører, men de bør besøke våre medlemmer. Glem derfor kontingentinnkreving pr. post og besøk hvert eneste medlem. Gi dem et lite budskap også: Skaff landet en ny regjering. Det kan vi få 200 000 medhjelpere til hvis vi besøker dem.

Aud Gaundal, Sentralstyret: Norsk Grafisk imøteser søknad om tapt arbeidsfortjeneste fra medlemmer som skal drive valgkamp. Det er et av fagbevegelsens bidrag for at vi skal vinne valget. Når jeg skal ut å drive valgkamp, vet jeg det blir stilt krav. Programmet skal tilfredsstille disse kravene, og det som står i programmet skal gjennomføres. Jeg skal gi løfte om at gamle og sjuke skal komme ut av køene og få et stell som er dem verdig. Jeg skal møte arbeidskameratene mine igjen om 4 år, og da skal de ha merket at vi er kommet til makten. Folk venter utålmodig på et rettfærdig skattesystem også. Det skal vi gi dem. Det er ikke bare varaordføreren i Oslo som ikke be-

taler skatt. Senterparti-ordføreren i Steinkjer gjør det heller ikke!

Leif Håkensen, Akershus: Det faglig-politiske samarbeidet stiller store krav både til partiet og fagbevegelsen. Alle er enige om at den faglig-politiske innsatsen foran valget vil være temmelig avgjørende. Men det er visse problemer med å få fart i den faglig-politiske valgkamp. Det er verd å merke seg at nominasjonsprosessen klart har vist at det er vanskelig å få plassert fagbevegelsens kandidater på sikker plass. Og hvor mange med manuelt arbeid er på Stortinget i dag? Jeg tror dette er en av årsakene til at det ikke blir fart på denne del av valgkampen. Vi er også iblant nødt til å snakke om penger. LO og forbundene bevilger store beløp til valgkampen, det er riktig og må fortsette. Hvis de faglig-politiske utvalgene skal gjøre en skikkelig jobb, må de ha penger. Vi får for lite, og det må det bli slutt på.

Ann-Helen Ask, Hedmark: Den oppdragelse vi gir de unge skal de i neste omgang gi videre til nye generasjoner. Når vi debatterer organisasjonsmønsteret er det også naturlig å se på organiseringen av familien. Storfamiliemønsteret og kjernefamilien er på vei ut, skilsmisene øker, og enslige forsørgere har det vanskelig. Skoler og daghjem får større ansvar. Det er der barna utvikler holdninger til samfunnet rundt seg. Har de unge sjanse til å påta seg ansvar senere i livet, når de blir silt ut gjennom skolesystemet og det nesten er håpløst å få arbeid? Mange velger rus fordi de ikke har noe alternativ. Det må vi gi dem, og de må være troverdige. I dag er de unge opptatt av pop og moter. Det er fordi de voksne ikke har oppdratt sine barn til å være solidariske. De har vært redd for å påvirke sine barn politisk. Dette er helt galt. Vil de unge som faller utenfor noen gang få tillit til at de som styrer kan gjøre noe for dem? Et skritt på veien er å vedta programmet om barne- og ungdomsvern og tiltak mot rusgift. Landsmøtet bør også vedta å gi AUF sekretærer i alle fylker.

Britt Schultz, Kvinnesekretariatet: Det kvinnelige velgerpotensialet er en stor utfordring foran høstens valg. En velgerundersøkelse etter kommunevalget i 1983 viste at en betydelig del av velgerne ønsket å gå lenger i likestillingsarbeidet, og omtrent like mange menn som kvinner ønsket dette. Kravet om likestilling er sterkest blant de unge kvinnene, de stemmer i langt sterkere grad på partier med likestillingsprofil enn unge menn. Unge kvinner utgjør også flertallet blant Arbeiderpartiets unge velgere. Dette viser hvor viktig det blir å satse på en klar likestillingsprofil under valgkampen. Dette må legges til grunn for den organisatoriske og politiske strategi. I 70-åra samlet mange kvinner seg utenfor de politiske partier og utgjorde en sterk tverrpolitisk bevegelse. Men etterhvert fant de fleste sin plass innenfor partiene. Arbeiderpartiets kvinnebevegelse er en del av partiet, og vi presser på innenfra. Resultatet er ikke noe å skamme seg over. Vår kvinnebevegelse er en pådriver i likestillingsarbeidet, og det skal vi være så lenge det er nødvendig. Nøytralitet i likestillingsarbeidet fører til stagnasjon eller tilbakegang, og det er stor forskjell på partiene i likestillingspolitikken. Arbeiderpartiet har tillit på dette

området, ikke bare fordi det har gjennomført reformer, men også for politikken på det organisatoriske området. Kjønnskvoteringsbestemmelsen som ble vedtatt på forrige landsmøte var et historisk vedtak. Den er blitt vårt viktigste redskap for å sikre kvinnene sin rettmessige plass i partiorganisasjonene. Er det noen som tror at vi ville fått nesten 45 pst. kvinner på stortingsvalglistene uten kvoteringsregelen? Tar vi utgangspunkt i dagens mandattall, vil vi få 55 pst. av alle kvinner på Stortinget etter valget. La meg tilføye: Veldig mange av de nominerte har en aktiv fortid i fagbevegelsen, særlig i distriktene. Når valget er over, må det foretas en gjennomgang av virksomheten med sikte på å lage en organisasjonsplan som kan møte og dekke de behov som er nødvendig for en moderne og aktiv kvinnebevegelse.

Eva Jørgensen, Finnmark: De politiske sakene avgjør hvordan ungdommen skal stemme. Derfor er det viktig at vi kan nå alle grupper ungdom med våre saker. Siden 1981 er arbeidsledigheten blant ungdom økt med nærmere 10 000. Det må særskilte tiltak til i denne saken, og ungdomsgarantien er viktig og nødvendig. Den må gjelde alle under 25 år. Vi ønsker også lik rett til utdanning for alle. Da må vi få en bedre studiefinansiering og rimeligere tilbakebetalingsordning av lånene. Det må også bli lettere å finansiere en bolig. Større husbanklån, lavere rente og lengre avdragstid er derfor nødvendig for å sikre de unge inngangsbillett til boligmarkedet. Presset på kommuneøkonomien rammer spesielt de unge, og fraflyttingen er stor, særlig av jenter. Jentene må derfor sikres trygge arbeidsplasser. Alle disse sakene berører ungdommens hverdag og omfattes med stor interesse. For å nå ut til alle ungdomsgrupper vil styrking av organisasjonsapparatet være viktig. En fast ordning med ungdomssekretær i alle fylker vil bli et godt verktøy.

Jorodd Asphjell, Sør-Trøndelag: To jevnstore politiske grupper står mot hverandre foran høstens valg. Det utgangspunkt vi nå har for å vinne er en inspirasjon og motivasjon for medlemmene. En viktig forutsetning er at vi presenterer en politikk som vinner tillit hos velgerne. Vi må kjempe for reformer som har betydning for alle aldersgrupper. Jeg oppfordrer landsmøtet til å støtte fagbevegelsens ønske og krav om 37,5 timers arbeidsuke som et skritt på veien mot kortere daglig arbeidstid. Men det må ikke være til hinder for reell nedsettelse av pensjonsalderen til 65 år og fleksibel fra 62 for dem som er spesielt belastet.

Magna Kvalheim, Sogn og Fjordane: Når vi som lever i utkant-Norge skal drive valgkamp, vil vi få mange spørsmål som angår den vanlige kvinne og mann. Ett av dem er hva AP vil gjøre med arbeidsløsheten. Folk vil være sikre på å få arbeid der de bor. De vil være sikre på at privatiseringa på offentlige sektorer ikke blir gjennomført. Vi har oppgaver i massevis, fra mitt eget distrikt kan jeg nevne boligbygging, trygdeboliger, utbygging av fiske- og trafikkhavner, veibygging. Velgerne ventet at AP i regjeringsposisjon vil gi fylker og kommuner midler til å sette folk i arbeid. Når det gjelder samferdsel er noe spesielt i gang: Prisdirektoratet vil ta vekk løyveordningen for drosjer. Dette vil gå ut over utkantene, de svake grupper og

de som ikke har anledning til å holde egen bil. I dag kan vi ringe hele døgnet og få svar når vi trenger det. Jeg håper partiet vil gå inn for at drosjene skal være løyvepliktige og underlagt Samferdselsloven.

Arild Bakken, Oppland: Statsråd Gjertsen snakker til stadighet om større åpenhet i samfunnet. Den åpenheten skal vi i kommunene benytte oss av til å gi innsyn og til å avsløre Høyrepolitikkens virkninger. I helsevesenet har Høyre helt bevisst unnlatt å investere for å skaffe seg et alibi, for å skape køer og behov for nye typer løsninger som i neste omgang er privatisering. Videre har Høyre en skolepolitikk som går ut på å la være å gjøre noe med utdanning og forskning. Den lar være å finne nye tilbud til ungdom som søker ut på markedet. Dette gir køer foran de nye utdanningstilbud som etableres i sentrale strøk og av private. Det norske utdanningsvesen har i dag ikke tilbud på fagområder som gir kompetanse i framtida. Dette skal vi legge inn i vår valgkampstrategi. Leveraas nevnte tre hovedområder: arbeidsledighet, helsevesen og eldreomsorg. Jeg er enig, men vi må få et par andre merkesaker også, som retter seg mer direkte mot ungdommen.

Harald Gråtrud, Akershus: Vi som er pensjonister tror vi er en ressurs, vi også, vi vil gjerne være med. Hvem vil bli satt bort som et gammelt møbel når hodet er klart og fysikken i orden? Jeg tilhører den generasjon som var ung da Nygaardsvold ble statsminister i Norge, vi hadde Albin-Hansson i Sverige og Stauning i Danmark. Vi var lykkelige og trodde vi var på glid mot den nye tid. Kampen var hard, men det gikk den rette veien til krigen kom. De unge må ta lærdom av det som har skjedd de senere år og ta partilederens ord til etterretning. Ingen seire er vunnet en gang for alle, de må fornyes, og våre posisjoner må styrkes i takt med det som er utviklingen i samfunnet og mellom menneskene. La meg appellere til de unge som skal ut i valgkampen: La oss se velgerne frimodig i øynene og vise at vi er stolte av vårt parti.

Aase Morin, Kvinnesekretariatet: Optimisme er et skjørt ord, men parret med realisme er det et solid produkt og et godt utgangspunkt. Ivar Leveraas sa at 70- og 80-åras historie vil være historien om likestilling. Ja, det vil være historien om kvinnene som begynte å nærme seg de mål som skulle gjøre dem til likeverdige mennesker. Men avgjørende for det som skal stå i historien for 90-åra vil være at man fører en praktisk politikk i 80-åra. Kvoteringen har styrket Arbeiderpartiets muligheter til å føre en ny og framtidsrettet hverdagspolitikk. Kvoteringsbestemmelsen har gitt partiet en tilførsel av arbeidshungrige, arbeidsdyktige og erfaringstunge medarbeidere som med innsikt har våget å ta opp og prioritere nye områder på det politiske kartet, og som også våger å vinkle de gamle sakene på en annen måte. Kvinnebevegelsen ser optimistisk på tida framover, men vi vet også at endringene vil bli smertefulle når makt og innflytelse skal forflyttes, når kvinnene skal ha minst 40% av de taburetter og posisjoner som skal forme den nye samfunnspolitikken. Vi kvinner er rede til å det ansvar vi har krevd å få. Men jeg vil si til Gro: Med den partileder du har markert deg som i dag, og med alle de dyk-

tige jentene som har markert seg på dette landsmøtet, og som finnes ute i partiet, kan vi trygt ta imot de utfordringer det nye samfunn vil gi.

Roger Nyberg, Buskerud: Vi kan registrere et godt tegn, vi er begynt å skryte av lederne. Men det er vel litt frustrerende for journalistene som prøver å finne motsetninger blant oss. Gunnar Berge har sagt at vi må anskueliggjøre hva valget dreier seg om, og jeg ser det som en forutsetning at vi klarer å gjøre entydige vedtak. Valgkampen skal avgjøres i kommunene, og det er vi som sitter i landsmøtesalen som skal drive den. De fleste av oss har full jobb, vi har hjem og familie, og i tillegg sitter vi i styrer og utvalg, så vi må studere saksdokumenter på kvelds- og nattetid. Dessuten skal vi drive valgkamp. Vi trenger enorm støtte fra det sentrale partiapparat. Vi trenger spissformuleringer for å fortelle folk hva alt går ut på, f.eks. når det gjelder skatt. Vi må vise at det er stor forskjell på Arbeiderpartiet og Høyre.

Bjørn Olav Kleppen, Møre og Romsdal: Den siste tids meningsmålinger er ikke oppløftende, og de har ført til analyser og kommentarer som sier at vi er blitt et tafatt parti, et parti på defensiven. Er det riktig, og hva er i tilfelle grunnen? Er det så at Willoch har ført en så glup politikk at vi har funnet tida inne til å se blygt ned i gulvet? Nei, det er ikke slik. Men virkeligheten i det norske samfunn er en annen enn regjeringspartiene prøver å fremstille den som. Det er riktig at det går bedre for noen, men ikke for de snart 100 000 som er satt utenfor arbeidsmarkedet. Det gjelder ikke de 60 000 som står i sykehuskø, og ikke de eldre, ungdom og kvinner. Når vi påpeker dette, får vi høre at vi driver svartmaling, men det regjeringen driver er skjønning. Det som foregår i Høyres Hus er en virksomhet som har sitt forbilde i Orwells "1984", i storebrors sannhetsministerium. Dagbladets oppslag om "opprør mot Gro" kan stå som eksempel på at den orwellske teori har holdt sitt inn-tog i Akersgata også. En karrikatur av Dagbladets politiske journalistikk. Landsmøtet gjør opprør, men ikke mot Gro, det gjør opprør mot et regime og en politikk som er i ferd med å skape et hardere, et blåfrossent samfunn. Vi skal gå ut å arbeide for en ny grotid, for ny vekst for Norge.

Harald Jullumstrø, Sør-Trøndelag: I debatten i går var det en rekke innlegg om likestilling. Det er et tankekors for meg at alle disse ble holdt av jenter. Jeg kunne ikke registrere en eneste mann som snakket likestilling i går, heller ikke i dag. Jeg går ut fra at programmet vil inneholde mye av det som ble berørt om likestilling i går, programformuleringer vi skal bruke i argumentasjonen overfor velgerne. Er det bare jenter som skal drive denne delen av valgkampen, eller skal vi mannfolk for en gangs skyld delta? Halvparten av dem vi henvender oss til er jenter, halvparten av valgarbeiderne våre er menn, og de skal gå ut å få jenter til å stemme riktig. Min oppfordring til alle som skal delta i valgkampen er at nå begynner vi mannfolk også å snakke likestilling.

Kristin Krokene, Sogn og Fjordane: Mange mennesker har nega-

tiv holdning til politikk, spesielt ungdom. Deres syn er ofte at politikk er kjedelig og vanskelig. Vi må nå ta dette alvorlig og gjøre noe med det. Vi må for det første snakke et språk som folk forstår, i dobbelt forstand. Vi må unngå vanskelige fremmedord, kutte ut de mange generelle formuleringene, og tall- og statistikkdebatter som vi stadig roter oss opp i. Slike debatter er ikke interessante for folk flest. Debattene må føres på en måte som gjør at folk kjenner seg igjen. Vi må også se nærmere på hvordan vi driver partiarbeidet. Som regel inviterer vi folk til møte med foredrag og debatt. Det er interessant for oss som er aktive, men vi skal ikke undre oss over at det kommer få andre. Vi må ut og treffe folk i deres eget miljø. På møtene må vi ha kulturinnslag og tid til en prat. Og møtene må i større grad være der folk er, på arbeidsplasser, på gater og torg, og kombineres med andre arrangement som konserter o.l. Vi må hoble over av optimisme og godt humør!

Gunhild Øyangen, Sør-Trøndelag: Partiledelsen gjør en utmerket jobb, og nå er det opp til oss å gjøre likedan. Vi skal ut der folk er, på arbeidsplasser, boligområder, ut til husmødre, bønder og fiskere. Vi skal snakke om arbeid og helse, men like viktig: Vi skal lytte og høre om problemene deres, for folk har problemer. Jeg tror ikke det finnes en eneste familie som ikke er rammet enten av arbeidsledighet, svikten i eldreomsorgen eller mangel på barnehageplass. Vi kvinner kan gjøre en utslagsgivende innsats i valgkampen. Vi er gode til å prate og de evnene må vi bruke nå. Og vi har et godt program for likestilling å gå ut med. Vi må bruke tida vår godt, på de usikre og på ungdommen.

Stein Harnes, Oppland: Fra Høyre-sida får vi høre at Arbeiderpartiet er i ferd med å miste sin troverdighet, grått og konturløst. Jo, valgkampen er i gang. Kom dokk på banen, kara, sa Leirfall for et par år sia. Og fikk ønsket oppfylt. Hold ballen i laget lengst mulig, spenn tilbake, bruk tversoverpassninger, hal ut tida med å spille over sidelinja, ingen dribleserier i eget forsvarsfelt. Vi vet hva vi har å slåss mot. At Norvik opptrer, med tilsynelatende imponerende redning, er ikke mer enn vi kan vente. Derimot kan vi ikke vente at samme figur går på skovtur og legger målet åpent for oss. Vi skal gjøre vedtak her som skal gi oss innholdet i det spillet vi legger opp ti i kommende 4-årsperiode. Vi vet vi kan løse problemene bedre enn det andre laget, men vi må legge opp til et spill som er aggressivt og pågående, det er ikke bare vi som prøver å gjøre inntrykk på velgerne.

Ingunn Norderval, Møre og Romsdal: Jeg har spurt Henry Valen hva vi skal gjøre for å vinne valget. Han sa vi måtte satse på enda flere kaffeselskap så de troende ble enda mer glødende i troen. Landsmøtet tjener som et slikt selskap, gjennom debatt og meningsutveksling skaper vi begeistring og arbeidsvilje. Og så finner vi reportasjer fra møtet som spør om Gro var for traust og saklig, om det sprutet nok av henne, og konkluderer med at sakligheten og grundigheten står i veien for inspirasjonen. "Vi må få litt oratorisk skjødelsøshet". Eller det står: "Gro tente ikke partifellene, hun ble for tam." " Det er ikke nok med en boks svartmaling, det er svar folk vil ha". Har

noen hørt på maken til gedigen misforståelse av politikken vesen? Vi tente på Gro. Ikke noe parti har maken til leder. Vi tente på hennes saklighet, hennes redelighet, hennes glødede engasjement og på hennes respekt for den frie meningsutveksling i partiet. Arbeiderpartiets medlemmer er ikke får som venter på å få utlevert fiks ferdige meninger. Svarene kjemper vi oss fram til selv gjennom frisk debatt. Norske velgere er heller ikke får. De tenner ikke på valgflesk og valg-sirkus. Alt klovneriet er overvurdert og uttellingene marginale. Begeistring født av indre overbevisning vinner valget for oss. Men det kan være vanskelig, for hardt tilkjempede overbevisninger kan ikke legges bort fordi om en i øyeblikket ikke har et flertall med seg. Derfor er det så viktig det både Gro og Ivar understreket: Romslighet, respekt for andres syn, frihet til å være uenig.

Tove Kolle, Buskerud: Det sies at Arbeiderpartiet har en politikk som gir grunn til framtidsoptimisme. Men jeg er redd. Fordi mange har gitt inntrykk av at vi har vunnet valget til høsten. Det har vi ikke. Vi må for all del ikke undervurdere våre motstandere. De har lært å drive valgkamp, til dels av oss. Vi har et godt program, men det er omfattende. Hvordan skal vi bli hørt og få gjennomslag for det viktigste. Vårt budskap må være enkelt, klart og forståelig, det er avgjørende for valgutvalget. Jeg er ingen pessimist, men jeg er realistisk og har respekt for våre motstanderes evner til å få det til å høres ut som de har greid å gjøre samfunnet bedre. De har fått mange til å tro det. Enda vi vet det stikk motsatte har skjedd i denne perioden. Likevel har de fått mange til å være enig med seg. Derfor er jeg redd.

Evelyn Eide Svendsen, Rogaland: Jeg håpet og ønsket da jeg kom hit at vi måtte komme fram til et forslag om fleksibel pensjonsalder fra 62 år, som er det forslag det er forventninger til på grunnplanet. Partilederen hadde inntrykk av at dette mest optok kvinner i 50-årsalderen, men jeg kan forsikre om at ungdom er minst like mye opptatt av det. Arbeidsløse ungdom og ungdom som ikke finner noe sted å holde til. De venter på at eldre skal trekke seg tilbake så de får slippe til. Når det gjelder likestilling og deltidsarbeid har jeg lyst til å minne denne forsamling om at en meget stor gruppe kvinner arbeider deltid i Astrid Gjertsens åpne samfunn fra kl. 17 om ettermiddagen til 22 om kvelden. Skal de få delta i politisk arbeid, må det systemet endres. De har ofte små barn, mann og kone møter hverandre i døren om ettermiddagen. Vi må få en klar formulering om likestilling også for disse kvinnene.

Aksel Kloster, Hordaland: Arbeiderpartiet er et ideparti med visjoner for framtida. Vi må alltid ha mulighet til å tenke og til politisk verkstedsarbeid. Vår strategi må ha en sterk og bred organisasjon, aktiv debatt innad i partiet og krystallklare standpunkt utad, presentert på en klar måte med korte setninger og få ord. La oss enda bli litt mer vitale og litt mer følelsesmessige i forhold til de spørsmål vi diskuterer. Gro's oppsummering og Anker Jørgensens hilsmingstale er gode eksempler på vitalitet og følelser. Visjonene i Ivars foredrag lover godt. Vi må alt begynne å interessere oss for 90-åra. Utford-

ringene er kolossale, både politisk og organisasjonsmessig. Når det gjelder organisasjonen må vi utvikle oss teknisk, praktisk og ressursmessig. Generell opprustning av organisasjonen er faktisk like viktig som politisk opprustning. Det er ikke nok med godt politisk budskap hvis det ikke rekker ut til folket. Vi må utvikle et samarbeid mellom partikontoret i Oslo og fylkespartiene, i neste omgang ta i bruk nye kommunikasjonsmidler som telematikk m.v. Den tekniske utvikling vil gjøre det hyggeligere å arbeide for partiet og lettere for partiet å nå ut til velgerne. Vi må få et bedre organisasjonsapparat enn Høyre. Den politiske strategi må innebære sterk satsing på ungdommen generelt. Det er en utsatt gruppe med forventninger til samfunnet og stor følsomhet. Vi må ha aktive politiske tiltak, vi må følge opp, og vi må styrke AUF.

Gunnar T. Stenseng, Oppland: Vi har 171 dager på å vinne valget. Det er knapp tid og ingen å miste. Det blir en tøff kamp. Landsmøtet skal legge grunnlaget gjennom programvedtakene, partiorganisasjonen og vi på lokalplanet skal utvikle strategien. Vi har tre hovedelementer å gå inn for: listene, programmet og valgkampen, dvs. måten å presentere de to første på. Her får vi på lokalplanet store oppgaver. Vi skal nok gjøre vår jobb, men la oss få et enkelt og forståelig produkt å gå ut til folk med, 10-punktsprogram eller 10-dagersprogram, navnet er uvesentlig. Vi må presentere våre alternativer, og det må være til saker som angår alminnelige folk. Våre alternativer trenger ikke nødvendigvis være basert på forlik med andre partier. Vi kan stå på egne bein. Gro sa at Norge og verden trenger mer sosialdemokrati, jeg vil gå litt lenger: Norge og verden trenger mer sosialisme.

Sylvia Kristin Brustad, Hedmark: Selv om Gro knuser Kåre i hver eneste TV-debatt, gir det ikke valgseier alene. Vi må hjelpe til. Aviser, radio og TV har aldri vunnet noen valgkamp for Arbeiderpartiet. Den jobben må vi gjøre sjøl, på arbeidsplassene, på skolene, i samtaler med venner og kjente. Var vi egentlig med og dro lasset skikkelig ved forrige stortingsvalg? Vi stilte vel opp på stand og møter sammen med partifeller, men gikk vi med partimerke på jakka, på bilen? Hvor mange ganger diskuterte du politikk med venner og kjente i valgåret 1981? Det er valgkamp i praksis, ikke bare løpesedler og taler, men bevisst oppfølging i hverdagen. Folk stemmer på mennesker og politikk, begge deler må vises fram.

John Myrvold, Oslo: Det er sagt mye pent om personer på dette landsmøtet, og det er godt å ha gode ledere. Det er også godt å ha et godt program, som mange har villet være med på å lage. Det kan vi gå ut og slåss for, og til de som sier vi ikke kan styre samfunnet skal vi peke på at det har vi gjort før, og det kan vi fortsatt gjøre. Mange fagforeningskolleger driver en hard kamp på bedriftene. Det er viktig at disse blir hørt i partiet og vurdert etter fortjeneste. Også i den perioden som kommer blir arbeidet i fagbevegelsen svært krevende.

Biørn Kjølstad, Oslo: Ivar Leveraas har sagt at det parti som får størst tilslutning blant ungdommen kommer til å vinne

valget. Denne påstanden står igjen å bevise, men ungdommens engasjement i politikk varierer. De sakene som står sterkest blant dem tror jeg er retten til arbeid og utdanning og bolig. Jeg håper landsmøtet går inn for å øke ungdomsgarantien slik at den gjelder alle under 25 år. Hovedargumentet for dette er at ungdom i dag går lenger på skole og derfor kommer senere ut i arbeidslivet. Det er like ille for dem å gå rett ut i ledighetskøen. Ungdommen kommer ikke til oss hvis vi ikke har et tilbud som gjør det mer attraktivt å stemme på oss enn på de andre partiene. Her kommer vi ikke langt med knapper og glansbilder. Ungdomsgarantien er en skikkelig håndrekning. Og den må komme her og nå.

Dette var siste innlegg i debatten. Ordet ble gitt til innlederen.

Ivar Leveraas: Jeg har en enkel og takknemlig oppgave. Det er ikke sagt et eneste ord jeg er skikkelig uenig i og finner grunn til å polemisere imot. Debatten har vært preget av det pågangsmot og den optimisme som jeg manet til og er holdt oppe av tro på egne krefter, tro på eget budskap og tro på en framtid for norsk arbeiderbevegelse. Noen ord om Arbeiderpartiets holdning til listeforbund: Vi har gitt kommune- og fylkespartier noen råd i listeforbundssaken. Det er framfor alt at vi skal ta standpunkt til hva vi skal gjøre når situasjonen er klar og når tiden er moden. Og vi skal selvfølgelig gjøre det i nøye drøftinger mellom det enkelte fylkesparti og landspartiet. Det har vært partiledelsens synspunkt - som det har vært i samtlige fylkespartier - at vi fortsatt har god tid på oss og at at det er andre som har valgt å ha hastverk med den saken. Jeg vil si en ting om de borgerliges framstøt med listeforbund: Når de gjør det, er det først og fremst fordi de er klar over at velgerne allereide har forlatt dem i en sånn grad at dette er ett av de trekk de føler er nødvendig for at de i det hele tatt skal ha sjanse til å vinne. Vårt viktigste svar på den utfordringen er naturligvis at vi i valgkampen skal drive vår egen linje så offensivt og med så stort pågangsmot og med så sterk overbevisning at velgerne fylker seg bak oss i et så stort antall at ingen manipulasjoner med listeforbund på borgerlig side kan rokke det som er Arbeiderpartiets seier.

Når vi forlater hverandre søndag, har vi i fellesskap formet et partiprogram og den politiske plattformen som denne valgkampen skal drives etter, og som skal gi grunnlag for politikken de kommende fire år. Da er alle de løse ender i debatten samlet, da vet vi hva politikken er også på de punktene der diskusjonen har gått helt inn i dette landsmøtet. Da vet vi hva oppgaven er, vi skal ut å fortelle, forklare og overbevise. Tida går, og når vi kommer hjem er det ingen pause - bortsett kanskje fra skjærtorsdag og langfredag - det er alt dere får til eget bruk etter dette. Resten skal vi bruke på å tenne medlemmene, nå vet vi hva vi har å tenne dem med. Og så skal vi ut å vinne velgerne. Selv om meningsmålingene ikke er så hyggelige. La meg minne om at da jeg ble valgt på landsmøtet i 1975, hadde vi meningsmålinger på 31,9 pst. Ved valget samme høst var vi oppe i 38,5 pst. Det viser at det går an å snu trenden når plattformen er klar og vi vet hvor veien går. Valgkamp er også å gjøre det mulig som i øyeblikket kanskje synes umulig, og

seieren, den følger våre faner.

Ettermiddagsmøtet hevet kl. 16.55.

FORMIDDAGSMØTET LØRDAG 23. MARS 1985

Møtet ble satt kl. 09.00 med Tor Halvorsen som dirigent. Partilederen ønsket formannen for DNA's søsterparti i El Salvador, Guillermo Ungo, velkommen til landsmøtet. Reulf Steen oversatte den hilsen han kom med: På tross av den store geografiske avstand kjenner vi stor nærhet til hverandre og har i mange år kjent varm solidaritet fra norsk arbeiderbevegelse i den kamp vi fører for et demokrati bygd på sosial rettferdighet. Dere lærer oss hvordan vi kan praktisere sosialdemokratiske prinsipper og idealer, hvordan det er mulig, slik dere har gjort, å sette disse idealer og prinsipper ut i praktisk politikk. El Salvador har vært i krig i mer enn fem år. Statsterrorismen som praktiseres i vårt land har ført til at over 50 000 mennesker - over 1% av befolkningen - er blitt drept. 500 000 - 10 prosent av befolkningen - er flyktninger. Når denne sørgelige situasjon fortsetter, skyldes det en faktor utenfor vårt land, og som vi ikke har innflytelse over, Reagan-administrasjonen som hevder at vi representerer en fare for USA's sikkerhet. Denne administrasjon har gitt 1 700 mill. dollar i støtte til makthaverne i El Salvador. I inneværende år vil de opptrappe denne støtten til over 500 mill. dollar, hvorav den største del går til våpen og militær støtte. Dette representerer minst 1.5 mill. dollar pr. dag i støtte til regimet i El Salvador. Reagan-administrasjonen tar nå i økende grad i bruk metoder som ble benyttet i Vietnam for å passivisere landet. Hvis Reagan-administrasjonen misforstår hele situasjonen i Mellom-Amerika og tror den kan vinne fram ved militær intervensjon, vil det få meget alvorlige konsekvenser for hele Mellom-Amerika, konsekvenser som ingen i dag kan overskue. Vi vil ha en ekte fred, ikke forræderens fred, vi vil ha virkelige forhandlinger, ikke forhandlinger som bare tjener til å dekke over fortsatt undertrykkelse, fortsatte drap og fortsatt urettferdighet. Vi vil ha en bred regjering, sammensatt av representanter for alle politiske partier, store folkeorganisasjoner og hele folket. Bare fascistene vil vi holde utenfor en slik regjering. Vi ønsker et fritt og pluralistisk samfunn der det er frie valg, basert på sosial rettferdighet. Vi står foran meget vanskelige tider. Situasjonen blir mer kritisk fra dag til dag i Mellom-Amerika. Krigen blir opptrappet og kan bli ytterligere opptrappet de nærmeste dager og uker. Likevel er jeg på lengre sikt optimist, fordi ideer vi representerer vil komme til å seire.

Etter dette ble protokollkomiteens innstilling lagt fram av Sverre Kr. Fjeld som på komiteens vegne innstilte på at protokollen fra fredag 22. mars ble godkjent.

VEDTAK: Protokollen godkjent.

SAKLISTAS PUNKT 5 - INNSENDETE FORSLAG

Forslag som ikke var oversendt redaksjonskomiteene ble nå tatt opp. Dirigenten refererte innstillingen til hvert enkelt forslag i Landsmøtehefte nr. 1.

VEDTAK: Samtlige innstillinger til forslagene 1.1 - 3.33 enstemmig bifalt.

Til forslag 3.34 om jordmortjenesten i kommunene, som var foreslått oversendt Sentralstyret, kom det kommentarer.

Embjørg L. Skamsar, Oppland: Jordmortjenesten i distriktene er laber. Jeg er fra Skjåk, og der har vi ei tverrpolitisk gruppe som kjemper hardt for å beholde fødeavdelingen. Og det er ikke bare Nord-Gudbrandsdal som har problemer. Partiet må gjøre noe med dette, alle jenter må slåss for det. Det gjelder ikke bare mor og barn, det gjelder likestilling like mye som 6-timersdagen.

Reidun Romfo, Møre og Romsdal: Vårt parti går inn for 30 ukers svangerskapspermisjon, for utbyggingsplikt når det gjelder barnehager, osv. Men trenger vi disse barnehagene hvis vi ikke har ei jordmor til å ta imot ungene? Tror dere unge jenter i dag vil gå gravide og engste seg, og tror dere jordmora vil arbeide 24 timer i døgnet som den gamle distriktsjordmora? Dette må vi gjøre noe med, det er ikke viljen det står på i kommunene, det er økonomien. Det er barnebarna våre vi slåss for nå. Dere som kommer i Sentralstyret må huske det.

VEDTAK: Innstillingen enstemmig bifalt.

Forslagene 3.35 - 5.2 ble tatt opp.

VEDTAK: Landsstyrets innstillinger bifalt.

Til forslag 5.5 om Kampuchea kom det innvending.

Nina Mjølberg, Buskerud: Norge støttet til å begynne med det avsatte Røde Khmer-regimet, men da det ble klart hvilket terrorregime det hadde vært, falt støtten bort. Vi ville heller støtte et regime innsatt av en militærmakt, Vietnam. Dette var linjen helt til 1983, da stemte Sven Stray for godkjenning av den Vietnam-støttede regjeringen. Norge bør holde fast ved den linje Nordli-regjeringen valgte, ikke støtte verken til Røde Khmer eller Heng Samrin. Jeg ber om at forslaget fra Buskerud AUF vedtas.

VEDTAK: Landsstyrets innstilling om oversendelse til Sentralstyret vedtatt mot 8 stemmer.

Forslagene 5.11 - 6.6 ble tatt opp.

VEDTAK: Landsstyrets innstillinger bifalt.

Til forslag 6.7 fra Agdenes AP om interne komiteer kom det innvending mot innstillingen om oversending til Sentralstyret.

Gunhild Øyangen, Sør-Trøndelag: Dette forslaget gjelder et viktig prinsipp for mange av oss. Programkomiteen har på mange måter gjort godt arbeid, men der jeg kommer fra er det kommet skarpe reaksjoner mot kapitlet om primærnæringene og samferdsel. Folk er redd for hva som vil skje med distrikts-Norge. Når partilfeller reagerer så sterkt er det vår plikt som tillitsvalgte å ta dem alvorlig, særlig når vi sjøl finner at programforslaget er uklart og svakt distriktpolitisk. Det er nok ikke bare i Trøndelag dette oppleves som et problem. I følge Aktuelt Perspektiv har flere framstående partilfeller sagt at programforslaget har for svak distriktpolitisk profil. Vi retter da oppmerksomheten mot programkomiteens sammensetning, og vi mener bestemt at Oslo og omegn er overrepresentert. Vi er overbevist om at de som har skoen på vet best hvor den trykker. Sjøl om vi i ettertid har hatt desentralisert behandling av programmet, vil sluttresultatet bli preget av den spesielle bakgrunn komitedlemmene har. Vi må derfor få sterkere representasjon fra det øvrige Norge i komiteer og utvalg for framtida. Praktiske og økonomiske argumenter må vike for overordnede mål, og vi må styrke tillitsforholdet mellom sentrum og periferi. Jeg foreslår at landsmøtet slutter seg til forslag 6.7 og ber om at det blir tatt opp til realitetsvotering.

VEDTAK: Forslag 6.7 vedtatt med 211 stemmer.

Forslagene 6.8, 7.1, 7.2 og 7.3 ble tatt opp.

VEDTAK: Landsstyrets innstillinger bifalt.

Til forslag 7.4 fra AUF i Buskerud kom det motforslag.

Sigve Brekke, Buskerud: Intensjonen i forslaget er at vi ønsker man skal se nærmere på kontingentrutinene for å rydde opp og forenkle. Vi ønsker også at mulighetene for medlemsavis blir vurdert. Forslaget bør ikke avvises, men oversendes sentralstyret.

VEDTAK: Landsstyrets innstilling om ikke å bifalle forslaget ble vedtatt med stort flertall.

Til forslag 7.5 fra Oppland Arbeiderparti om kontingentsatser hadde landsstyret følgende innstilling: Landsmøtet godtar at dagens kontingentsatser anvendes som minimumssatser.

Kjell Svendsrud, Oppland: Det må ha oppstått en misforståelse under behandlingen av dette forslaget, og jeg må be om ny. Det forslaget tar sikte på er at den sats som tilfaller landspartiet av kontingenten, blir å fastsette av landsmøtet, mens kommunepartiene skal stå fritt med hensyn til hvor stor deres del skal være. De ulike organisasjonsledd kan da vedta lavere

og ikke høyere satser, om de ønsker det. Dette skjer i dag og så, men poenget er å få praksis i samsvar med vedtektene.

VEDTAK: Landsstyrets innstilling bifalt.

Forslag 7.6 fra Tåtøy Arbeiderlag ble tatt opp.

VEDTAK: Landsstyrets innstilling godkjent.

SAKLISTAS PUNKT 6 - LOVENDRINGER

Forslagene er inntatt i landsmøtehefte nr. 1: Nr. 7.7 fra Bjugn Arbeiderlag, nr. 7.8 fra Husnes Arbeiderlag og 7.9 fra Trondheim forente Arbeiderparti.

VEDTAK: Forslag 7.7 og 7.8 vedtatt i samsvar med landsstyrets innstilling - bifalles ikke.
Forslag 7.9 oversendes sentralstyret.

SAKLISTAS PUNKT 3 - INNSTILLING OM BERETNINGEN

Sverre Kr. Field, Hedmark, la fra Beretnings- og protokollkomiteens innstilling som følger:

"Beretnings- og protokollkomiteen har gjennomgått partiets beretning for perioden 1983-84, og legger fram følgende innstilling:

Beretningen gir en fyldig og god oversikt over virksomheten og utviklingen i partiet i denne to-årsperioden. Den politiske innsatsen har naturlig nok vært preget av partiets rolle i opposisjon.

Stortingsgruppa og sentralstyret har gjennom perioden arbeidet ut fra partiets arbeidsprogram med alternative forslag til løsning av de politiske hovedsakene, og har målbevisst fremmet partiets politikk med sikte på:

- å sikre arbeid for alle,
- å legge grunnlag for ny vekst, trygge og bygge ut velferden, og
- å videreføre likestillings- og utjavningsarbeidet.

Dette er først og fremst skjedd gjennom utarbeidelsen av alternative statsbudsjetter i 1983 og 1984.

Landsstyret har i perioden holdt 6 møter, der de har drøftet den politiske og økonomiske situasjon. Lokalpolitisk manifest, Organisasjonskomiteens innstilling, forslag til nedrustningsplan, situasjonen omkring nedrustningsforhandlingene, forslag til endring av Valgloven, valgkampen, og sakliste for

Landsmøtet - 85.

Landsstyret har vedtatt uttalelser om

- den politiske og økonomiske situasjon,
- nedrustningsforhandlingene,
- full sysselsetting, helse og velferd,
- oljepolitikken,
- statsbudsjettet.

Sentralstyret har holdt 42 møter, derav ett fellesmøte med Stortingsgruppa. I Samarbeidskomiteen DNA/LO er det holdt 52 møter.

I organisasjonen har det vært en positiv utvikling med sterk interesse for de aktuelle politiske sakene. Forslaget til nedrustningsplan fikk i 1983 bred drøfting og tilslutning i alle organisasjonsledd.

Rådslaget om "Skattepolitikken" og arbeidet med programmet "Ny vekst for Norge" har dominert arbeidet i 1984. Etter intens valgkamp ga kommune- og fylkestingsvalget et bra resultat i 1983. Andelen av stemmene steg fra 35,8% til 38,9% for kommunestyrene og fra 36% til 38,9% for fylkestingene.

Vedtaket om 40% av hvert kjønn ved alle valg og nominasjoner skapte noen problemer ved lokalvalgene. Foran Stortingsvalget ser det ut til å ha skapt vansker bare i ett av 19 fylker. Komiteen vil uttrykke tilfredshet med fylkespartienes vilje og evne til å etterleve kvoteringsregelen. Den kjønnsmessige fordelingen i partiets sentrale organer er ellers i samsvar med vedtaket om minst 40% av hvert kjønn.

Vervekampanjen ga i denne to-årsperioden 21.500 nye parti-medlemmer. Tallet på individuelle medlemmer var i 1983 det høyeste på ca. 40 år. Tallet på avdelinger er imidlertid ikke øket. Det tyder på dårlig oppfølging av Organisasjonskomiteens innstilling på dette punkt.

Beretningskomiteen har ellers merket seg den sterke satsingen på partiets informasjonsarbeid. Det er i perioden avvirket 71 møter/konferanser for pressen. Spesielt understrekes som nytt i perioden at forslaget til arbeidsprogram ble presentert for 52 ulike interesseorganisasjoner ved kontaktmøter med parti-ledelsen høsten 1984.

På kommunalsektoren forteller beretningen om godt samarbeid med partiets tillitsvalgte i

- kommuner og fylker,
- Norsk Kommuneforbund,
- Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund og
- Norske Kommuners Sentralforbund.

Det arbeides med å styrke partiets grupper i fylkeskretsene.

Det faglig/politiske arbeidet er også i positiv utvikling, gjennom bl.a. konferanser og orienteringsmøter sentralt og lokalt. Fagbevegelsen deltok aktivt også i kommunevalgkampen 1983.

AUFs politiske og organisatoriske engasjement har vært stort i perioden. AUF er i dag en sterk ungdomsorganisasjon som på vegne av partiet gjør en god innsats i ungdomsmiljøene. Komiteen vil imidlertid understreke behovet for at partiet også i det fortsatte arbeid gir ungdomsarbeidet høy prioritet.

Framfylkingens arbeid er ikke tatt opp i beretningen. Landsmøtet i 1983 slo fast at Framfylkingen er partiets barneorganisasjon. Arbeidet for et styrket barnarbeid må bli en naturlig del av partiets organisatoriske arbeid.

Kvinnebevegelsens politiske engasjement har vært stort i perioden. Dette har sterkt bidratt til at Arbeiderpartiet nå er det parti som har størst troverdighet i likestillingssakene.

Komiteen vil uttrykke sin tilfredshet med Aktuelt Perspektiv. Alle avdelinger må arbeide for at alle medlemmer blir abonnenter på bladet.

Til slutt gjør komiteen oppmerksom på en feil i beretningen. Det gjelder medlemsoversikten på side 42: - Buskerud har 2 132 kollektive medlemmer, ikke 222.

- På side 115: Oddrunn Pettersen representerte Kvinnesekretariatet på årsmøtet i Nord-Trøndelag 5.-6. februar 1983.

Med dette vil Beretnings- og protokollkomiteen anbefale at Landsmøtet godkjenner beretningen for perioden 1983-84."

Ordet ble gitt fritt til innstillingen.

Arne Bergland, Troms: Sammensetningen av partiets interne utvalg har store geografiske skjevheter. Arbeiderpartiet kan ikke være bekjent av at økonomien skal styre utvelgelsen av folk. Skal en få gjennomslag for holdninger som gagnar hele landet, er det nødvendig med kjennskap til de problemer som skal løses. Vi kan ikke vente at folk fra Østlandsområdet sitter inne med erfaring og kunnskaper om problemområder som f.eks. Vestlandet og Nord-Norge. Kr. F., SP og Venstre har forstått dette og gjør noe med det. Det bør nå være et krav fra landsmøtet til partiledelsen at den også er solidarisk i sin holdning når det skal nedsettes interne utvalg.

Inger A. Olsen, Oslo, viste til at Bjørg Bergh ikke var ført opp blant medlemmer av Kvinnesekretariatet, som gikk ut i 1983 (s. 113 i beretningen).

Ivar Leveraas, sentralstyret: Jeg skjønner godt etterlysningen av større distriktsrepresentasjon i utvalgene. Men beretningen gir ikke et fullgodt inntrykk av de anstrengelser som er gjort, for ved siden av sentralstyrets utvalg har vi i denne perioden også hatt Programkomiteens mange underutvalg. Siden Programkomiteen ble oppnevnt for snart 4 år siden har vi helt bevisst arbeidet med undergrupper som har lagt fram dokumenter som en del av diskusjonen over hele landet. La oss dessuten se på f.eks. Landskommunalutvalget. Det består av et arbeidsutvalg

og av en representant fra hvert fylke i landet. Utvalget har håndtert noen av de mest sentrale problemene som eksisterer rundt i landet. Det har absolutt førstehåndskjennskap til sakene. Samferdselsutvalget er forholdsvis lite, men har som en del av arbeidet hatt konferanser med fylkespartienes samferdselsutvalg. Arbeidsutvalget for utdanningspolitikk har hatt en rekke underutvalg med betydelig spredning. Arbeidsutvalget for miljøpolitikk var lagt til Trondheim, arbeidsutvalget for boligpolitikk oppnevnte underutvalg i Finnmark, Trondheim, Bergen og Kongsvingerdistriktet. Det har vært gjort betydelige anstrengelser for å få den spredning landsmøtet har etterlyst flere ganger, og vi skal fortsette arbeidet for å gjøre den enda bedre.

VEDTAK: Beretnings- og protokollkomiteens innstilling enstemmig bifalt.

INNSTILLING FRA REDAKSJONSKOMITEEN FOR POLITISKE OG ORGANISASJONSMESSIGE SAKER

Einar Førde, komiteens leder, gikk først gjennom de forslag som var oversendt, og som man mente var dekket i komiteens uttalelse nr. 1: 5.4 fra AUF i Rogaland om Nicaragua, 5.7 fra Oslo Arbeidersamfunn om boikott av Sør-Afrika, 5.8 fra AUF i Rogaland om det samme, 5.9 fra Hordaland AP om Sør-Afrika og 5.10 fra Fevåg og Hasselvik Arbeiderlag om det samme. Videre forslag 5.14 fra AUF i Rogaland om Menneskeretter som var dekket i komiteens uttalelser 1 og 2. Forslag 74 fra Bjarne Hansen, Oslo, anses dekket av uttalelse nr. 4, og forslag nr. 75 fra Åse Niemi, Finnmark, og 77 fra Hallstein Sjøvoll, Nordland, anses dekket av forslag til uttalelse nr. 6, Ensidige industrier. Forslag 76 fra Per O. Lund, Akershus, om Mønsterplanen ble foreslått oversendt sentralstyret.

Generelt kan sies at forslagene skal vedtas før redaksjonskomiteen for programmet legger fram sin innstilling, og så omfattende og viktig som programmet er, skal dette landsmøtet først og fremst tale gjennom sine vedtak om det. Det innebærer at vi ikke legger fram uttalelser det i og for seg kunne være grunn til, fordi de skal komme i programmet. Videre ville vi ha et såpass lite antall forslag at vi ikke kan beskyldes for å være en resolusjonskvern. Det er lagt stor vekt på forslag som ikke kommer inn under programbehandlingen, og som går på aktuelle situasjoner. Et unntak er forslag 7 som vi har ment skal være en generell hilsen til Arbeiderpartiets velgere og venner. I forslag 1 har vi konsentrert oss om tre hovedområder, Mellom-Amerika og situasjonen i Nicaragua, Afghanistan og Sør-Afrika.

FORSLAG NR. 1 UTENRIKSPOLITISK UTTALELSE

Kløften mellom de fattige og rike land øker stadig. Mange av de fattigste landene opplever samtidig sterke sosiale, etniske og kulturelle motsetninger med vold og terror som politiske uttrykksmidler.

I flere av statene i Mellom-Amerika hersker en brutal under-

trykking der såkalte dødsskvadroner får utøve terrordrap under myndighetenes beskyttelse og medvirkning.

Det er derfor en viktig oppgave å gi politisk og økonomisk støtte til stater som forsøker å legge grunnen for et demokratisk styresett.

Landsmøtet vil igjen understreke kravet om å gjøre Nicaragua til hovedsamarbeidsland i norsk utviklingspolitikk. Arbeiderpartiets støtte til Nicaragua er begrunnet i dette.

Landsmøtet tar avstand fra de tiltak De forente staters regjering iverksetter overfor dette landet. Det tjener ikke Nicaraguas interesser, og det tjener heller ikke Vestens interesser at den ledende vestlige makt fører en politikk med sikte på å velte den lovlig valgte regjering i Managua, samtidig som man støtter aktivt opp under regimer som utøver alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Arbeiderpartiet støtter det arbeid Contadora-gruppen driver med sikte på en politisk løsning i Nicaragua og Latin-Amerika forøvrig.

I Afghanistan er den sovjetiske okkupasjonen nå gått inn i sitt sjette år.

Det afghanske folk har gjennomlevd enorme lidelser i løpet av krigsårene.

Den sovjetiske terrorbombing i land-distriktene har ført til store tap blant sivilbefolkningen, samtidig som store befolkningsgrupper er flyktet til nabolandene Pakistan og Iran.

Landsmøtet fordømmer at Sovjetunionen fortsetter krigsføringen med uforminsket styrke og krever tilbaketrekking av alle sovjetiske styrker.

Det afghanske folk må få freden og selvstendigheten tilbake.

I Sør-Afrika fortsetter det hvite mindretallsregimet å forsvare raseskillepolitikken. Flertallet av befolkningen får ikke delta i landets styre. Selv om landet de siste årene har foretatt visse "kosmetiske" endringer i apartheid-bestemmelsene, står hovedprinsippet om utelukkelse for det svarte flertallet fast.

Sør-Afrika Republikken har i løpet av de siste 2 år intensivert destabiliseringspolitikken overfor nabostatene for å svekke frontlinjestatenes felles innsats for et fritt Namibia og et flertallsstyre i Sør-Afrika.

Det viktigste grunnlaget for det hvite mindretallets makt er den omfattende økonomiske samhandel de vestlige land har med Sør-Afrika. Landsmøtet krever:

- at det fremmes lovforslag om forbud mot eksport av norskprodusert olje til Sør-Afrika, og lovbestemmelser for myndighetsregistrering og meldeplikt for norske rederiers skipsanløp på Sør-Afrika for bl.a. å kunne registrere transporter av olje til Sør-Afrika. Det må også gis ad-

gang til offentliggjøring,

- at det fremmes forslag om veilednings- og omstillingstiltak for norske bedrifter som i dag handler med Sør-Afrika slik at de finner fram til alternative markeder, og at det avsettes et årlig beløp til dette formål på statsbudsjettet,
- at den norske Regjering tar initiativ overfor regjeringene i Sverige og Danmark med sikte på å få avviklet SAS' flyavganger til Johannesburg/Sør-Afrika,
- at regjeringen påskynder arbeidet med å få etablert internasjonalt bindende tiltak overfor Sør-Afrika, og tar initiativet til et samarbeid mellom oljeeksporterende land for å hindre salg og transport av olje til Sør-Afrika.

Dirigenten gav ordet fritt til uttalelse nr. 1.

Olav T. Laake, Rogaland: Det ville være eiendommelig om det i en uttalelse som dette ikke stod et ord om Solidaritet i Polen. Deres kamp har opptatt oss i flere år og er på ny aktuell gjennom det som skjedde med drapet på Popiluszko og aksjonen mot økning av matvareprisene.

Laake foreslo følgende tilføyelse: I Polen kjemper den forbudte fagbevegelse Solidaritet en rettferdig kamp for faglig frihet. Denne kamp har vår fulle støtte.

Aase Kauserud, Oppland, foreslo: I tillegg til de fire punktene om tiltak mot Sør-Afrika foreslås at en tar med stans av import av dagligvarer (frukt) fra Sør-Afrika.

Einar Førde: Laakes forslag er betimelig, og vi diskuterte om vi skulle ta med både Polen, Sri Lanka og andre. Men vi har ikke noe imot denne tilføyelsen. Når det gjelder Sør-Afrika tar vi opp saker overfor regjeringa, men spørsmålet om importstans angår ikke den primært. Hvis sentralstyret får fullmakt til å se på formuleringene, kan vi også ta hensyn til det siste som ble foreslått.

VEDTAK: Uttalelse nr. 1 vedtatt med disse tilføyelser.

FORSLAG NR. 2 FRED OG NEDRUSTNING

Einar Førde: Dette forslag tar ikke sikte på å formulere alt som skal sies om fred og nedrustning. Vi kommer tilbake til det i et programforslag som er det mest vidtgående DNA noen gang har gått inn for. Uttalelsen prøver å fange opp en viktig side av den aktuelle situasjon. Vi uttrykker at vi er glad for at supermaktene er begynt å forhandle, det er ingen alternativ til at de som først og fremst kontrollerer de kjernefysiske våpen, snakker sammen. Videre innbys landsmøtet til å gi uttrykk for at det går inn for forbud mot romvåpen. Dessuten understreker vi at det for Europas trygghet er avgjørende vik-

tig å få en ny frammarsj og offensiv i forsøket å på å bygge bru mellom øst og vest.

UTTALELSE NR. 2 FRED OG NEDRUSTNING

De gjenopptatte nedrustningsforhandlingene i Geneve mellom de to supermaktene gir en ny mulighet til å stanse rustningskappløpet og starte nedrustningen. En nedbygging av våpenarsenalene vil svekke krigstrusselen og frigjøre midler til menneskehetens nytte.

Det er løfterikt at man nå har funnet fram til en felles forhandlingsramme for de enkelte våpentypene som vil kunne gjøre det lettere å komme fram til en samlet løsning.

Gjenopptakelsen av forhandlingene har imidlertid ikke stanset atomvåpenopprustningen. Sovjetunionen fortsetter utplasseringen av rakettenes SS-20 og SS-22 og -23. NATO fortsetter utplasseringen av Pershing-II og krysserrakettenes. Samtidig forberedes et nytt teknologisk kappløp om romvåpnene.

Arbeiderpartiets landsmøte støtter forslaget om et frys i rustningene som et første skritt mot nedrustning. Landsmøtet tar avstand fra president Reagans forslag om et såkalt forskningsprogram om utvikling av nytt forsvarssystem basert på romvåpen. Spørsmålet om videreutvikling av romvåpen må bli gjenstand for reelle forhandlinger under Geneve-drøftelsene.

En forutsetning for å styrke freden i Europa er at avspenningspolitikken utdypes. Arbeiderpartiet vil legge stor vekt på konferansen i Stockholm, om nedrustning i Europa, hvor spesielt militære tillitsskapende tiltak debatteres. Reell avspenning forutsetter også at menneskerettene sikres i Øst og Vest. KSSE-konferansen om menneskeretter som begynner i Ottawa i april, vil bli fulgt med håp og forventninger.

Dirigenten gav ordet fritt til forslag nr. 2:

Oddvar T. Skogli, Troms: Som utsending nr. 52 til årsmøtet i Troms Arbeiderparti, som gjorde et vedtak som satte hele det politiske Norge på ende, har jeg behov for å gå imot visse oppfatninger som ble tillagt det vedtaket, de som går ut på at vi vil ut av NATO. Jeg skal forklare hvorfor jeg stemte som jeg gjorde. Troms er det fylke i landet som er mest militarisert av alle, som årlig har store øvelser i samarbeid med NATO. Jeg ser supermaktens krigsmaskineri, jeg ser hvordan det ser ut i skogen når tanks og kolonner har passert. Utenfor vår kyst er det en stor flåte på og under havet som har atomvåpen skjult i sin buk. Jeg har registrert at det i festtaler kommer varme ord om nedrustning og forbrødring, og som et første skritt mot en tryggere verden tales det om atomfrie soner og fastfrysing av atomvåpen. Men når festtalene er over, kommer baksjellen. Vår egen regjering stemmer mot fastfrysing to ganger, vedtak fattet med en stemmes overvekt. Arbeiderpartiet førte Norge inn i NATO i 1949. Alle de etterfølgende AP-regjeringer arbeidet aktivt gjennom dette medlemsskapet for å trygge freden i verden. Vedtaket på årsmøtet i Troms Arbeiderparti må derfor ses på som

et fortvilet rop fra et fylkesparti, ikke bare til DNA, men til alle partier om at det må hende noe positivt snart. Vi kan ikke fortsette med å ruste opp for så å ruste ned, skruen på rustningsspiralen står i fare for å løpe løpsk. Den nåværende regjering vil sikkert fortsette å sverge til NATO's atomstrategi som bl.a. omfatter førstegangsbruk av atomvåpen. Hvis AP kommer til makten til høsten, vil det arbeide aktivt for fred og nedrustning, og innsatsen vil foregå innenfor Norges trygge forankring i NATO.

Bjarne Hansen, Oslo: Jeg har foreslått at debatten om det våpentekniske romprogrammet bør vinkles noe mer. Arbeiderpartiet bør forsøke å hindre at norske bedrifter og forskningsinstitusjoner så å si bakveien kommer med på dette forskningsprogrammet. Slik regjeringen har håndtert denne saken mener jeg det er mulig at dette kan skje. Jeg ber om at partiet er behjelpelig med å vinkle debatten i denne retning og passe nøye på. Vest-Tyskland, Italia og England har godkjent dette programmet nettopp på grunn av økonomiske hensyn. Heller ikke argumentet om flere arbeidsplasser bør få AP til å godta et slikt våpenteknisk program.

Aslaug Olden Mala, Hordaland: Hvorfor har man tatt med setningen: "Spørsmålet om videreutvikling av romvåpen må bli gjenstand for reelle forhandlinger under Geneve-drøftingene"? I Hordaland Arbeiderpartis uttalelse ble dette strøket med den begrunnelse at det ikke skal tas med.

Einar Førde: Det er tatt med fordi det faktisk foregår slik forskning. USA har alt brukt 20 milliarder, og Sovjetunionen satser også. Det er med fordi det er det første av de tre punkter som ble diskutert mellom supermaktene i Geneve, og fordi USA's president har vist stor motvilje mot å gjøre dette til et reelt diskusjonstema i Geneve. Landsmøtet må ta stilling til den aktuelle situasjon som dessverre er at forskningsprogrammet er i gang.

VEDTAK: Uttalelsen om fred og nedrustning enstemmig bifalt.

UTTALELSE NR.3. PROTEST MOT ARRESTASJONEN AV ALEXANDER BERTELSEN

Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti protesterer mot arrestasjonen av den norske statsborger Alexander Bertelsen.

Han er nå dømt til fem års fengsel og ett og et halvt års indre eksil.

Hans "forbrytelse" er at han har benyttet seg av ytringsfriheten, en demokratisk rettighet.

Regjeringen må nå direkte overfor den tyrkiske regjering forlange at Alexander Bertelsen blir utlevert. Saken må også tas opp i NATO.

VEDTAK: Enstemmig bifalt.

FORSLAG NR. 4 TØRKEKATASTROFEN I AFRIKA

Einar Førde: Dette forslaget er noe annerledes enn det som ble oversendt. Det er fordi det i det siste har foregått en slags aksjon mellom de borgerlig om hvor mye de vil foreslå av bevilgninger. Denne bør Arbeiderpartiet ikke delta i. Vi ber regjeringen stille seg i spissen for å skaffe de pengene som FN har anslått er nødvendig.

UTTALELSE NR. 4 TØRKEKATASTROFEN I AFRIKA

Tørke og sult truer nå livet til millioner av mennesker i Afrika. FN har anslått at det trengs 1 milliard dollar for å redde disse menneskene. Med en samlet befolkning på 1 milliard i den rike del av verden, representerer dette 1 dollar pr. innbygger.

Landsmøtet oppfordrer den norske Regjering til å ta initiativ overfor verdens industrinasjoner for et felles løft for å redde Afrika fra sultkatastrofen.

VEDTAK: Enstemmig bifalt.

UTTALELSE NR. 5 ORGANISASJONSARBEIDET

Einar Førde: Dette er en gjennomgang av organisasjonsopp-gavene, og debatten hadde vi etter foredraget til Ivar Leveraas i går.

ORGANISASJONSARBEIDET

De politiske utfordringene Arbeiderpartiet står overfor er store. Styring av utviklingen i det norske samfunnet krever et levende parti. En aktiv organisasjon og et systematisk organisasjonsarbeid er derfor en sentral og viktig oppgave.

Samarbeidet mellom Arbeiderpartiet og fagbevegelsen er en hjørnestein i arbeiderbevegelsens organisatoriske arbeid. Landsmøtet oppfordrer alle partiets avdelinger til økt innsats i det faglig/politiske samarbeidet. Det er av særlig stor betydning at kontakten og samarbeidet lokalt bygges videre ut.

De tradisjonelle yrkesgruppene er i tallmessig tilbakegang. Flertallet av de yrkesaktive vil i åra som kommer bli å finne innenfor offentlig og privat tjenesteyting. Dette stiller den samlede arbeiderbevegelsen overfor nye utfordringer. Partiet og fagbevegelsen må i samarbeid fortsette arbeidet med å bygge ut kontakten med disse gruppene.

Arbeiderpartiets største organisatoriske utfordring er å øke tilslutningen fra ungdommen. Å knytte større ungdomsgrupper

til arbeiderbevegelsen krever en samordnet innsats fra både partiet og fagbevegelsen. Hele arbeiderbevegelsen må derfor gå sammen om dette arbeidet. AUF må styrkes som både LOs og Arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon. Skoleelevers og studenters kontakt med arbeiderbevegelsen må bedres gjennom en tilknytning til fagbevegelsen. Ungdomsarbeidets økonomi må sikres. Ungdomsarbeidets administrative kapasitet utvides. Det faglig/politiske ungdomsarbeidet bygges videre ut i et samarbeide mellom LOs Ungdomsutvalg og AUF.

Vilkårene for deltakelse i kommunalt og fylkeskommunalt arbeid er ofte slik at store grupper av praktiske årsaker har store vanskeligheter med å delta. Dette rammer i særlig sterk grad industriarbeidere, skiftarbeidere og småbarnsforeldre. Muligheten for alle til aktiv deltakelse i politisk virksomhet er eb sentral rettighet i et demokratisk samfunn. Landsmøtet ber sentralstyret finne fram til økonomiske og organisatoriske tiltak som kan gjøre det lettere for disse gruppene å delta i politisk arbeid. Dette arbeidet må gjøres i nært samarbeid med Landsorganisasjonen.

Arbeiderpartiets kontakt med nærmiljøene må styrkes. Antallet lokalavdelinger må økes betydelig. Landsmøtet ber fylkespartiene og kommunepartiene prioritere aktiviteten i nærmiljøene i sitt organisatoriske arbeid.

Den store troverdigheten Arbeiderpartiet har i likestillings-spørsmål skyldes i stor grad en aktiv kvinnebevegelse. Også i åra som kommer er det behov for kvinnebevegelsen som pådriver i likestillingsarbeidet. Kvinnebevegelsens organisasjon må styrkes. Dette er hele partiets ansvar og oppgave.

Antallet eldre vil øke sterkt de nærmeste åra. Arbeiderpartiets organisasjon må utvikles videre som et reelt tilbud til samfunnsengasjerte pensjonister. Sentralstyret må i den kommende perioden utrede hvilken organisasjonsform som egner seg best for å trekke de eldre med i partiets politiske og organisatoriske virksomhet.

Framfylkingen er partiets og Landsorganisasjonens barne- og familieorganisasjon. Framfylkingens organisatoriske oppgave og ansvar er å knytte forbindelsen mellom arbeiderbevegelsens voksne organisasjoner og barna. Framfylkingens organisasjon må styrkes betydelig. Landsmøtet ber alle partiets avdelinger delta aktivt i arbeidet for en styrket barne- og familieorganisasjon.

*

Bent Inge Bye, Buskerud: Det bør være et avsnitt her om AOF. Som jeg sa i går må vi vitalisere hele arbeiderkulturen. Det kan være nyttig å gå tilbake til hva Haakon Lie gjorde i AOF. Den gang var det levende arbeiderteatre, film, osv. Alle som deltok i arbeiderdagene AOF arrangerte i 70-åra må bli imponert over resultatet og effekten. Industriarbeiderdagene på Rjukan, Skogsarbeiderdagene på Elverum, Bergmannsdagene på Røros, de har skapt verdifulle kulturinspirasjoner for norsk arbeiderbevegelse. AOF kan også spille en viktig rolle i arbeidet med å engasjere pensjonistene. Jeg synes at AOF har fått en stemoderlig behandling i forhold til den innsats den har gjort for

arbeiderbevegelsen. Dens verdifulle aktiviteter og kulturarbeid overskygges av enkeltpersoners økonomiske misligheter. Jeg synes Alf Frotjold og hans stab i AOF fortjener dette landsmøtets honnør. Vi bør iallfall ta dem med i organisasjonsplanen. Vi bør også ha en forpliktende formulering om styrking av Framfylkingen.

Bye fremmet følgende forslag:

Nytt punkt på side 7, inn etter nest siste avsnitt:
 "AOF er arbeiderbevegelsens kultur- og opplysningsorganisasjon. Dette området må styrkes i kommende periode. Landsmøtet ber spesielt om at kulturvirksomheten prioriteres sterkere."

Ny siste linje i siste avsnitt:

"Landsmøtet ber sentralstyret i samarbeid med AOF å utarbeide et konkret program for styrking av Framfylkingen, og pålegger dessuten alle partiets avdelinger å delta aktivt i arbeidet for en styrket barne- og familieorganisasjon."

Einar Førde: Et tillegg om AOF motsetter vi oss ikke. Ellers mener jeg vi har fått med det Bye ville oppnå med sitt siste forslag. Det må formuleres så det samme ikke blir sagt to ganger.

VEDTAK: Bent Inge Byes forslag enstemmig bifalt.
 Forslag 5 bifalt med disse tilføyelser.

UTTALELSE NR. 6: SITUASJONEN FOR DE ENSIDIGE INDUSTRISTEDER

Einar Førde: Vi har nevnt tre samfunn spesielt fordi de har akutte problemer, Kirkenes, Sulitjelma og Rana. Vi mener landsmøtet denne gangen særlig må konsentrere seg om de akutte problemer Sørvaranger har.

Regjeringens behandling av sysselsettingsproblemene generelt og for ensidige industristeder spesielt, har skapt frykt og utrygghet i mange lokalsamfunn. Fundamentet for disse samfunn er hjørnesteinsbedriftene. Disse skal trygge sysselsetting og bosetting.

Landsmøtet mener det er en nasjonal forpliktelse å sikre en rimelig stabilitet i disse industristeder som har betydd så mye i vår nasjonale, økonomiske utvikling. Samfunn og lokalbefolkning må imidlertid være innstilt på omstilling til annen lønnsom virksomhet, der det ikke er mulig å skape rimelig lønnsomhet på det nåværende grunnlag på noe sikt. Men omstilling må ikke bety nedbygging. Arbeiderpartiet kan ikke godta regjeringens opplegg om at det må foreligge nedbyggingsbeslutninger før det gjøres en ekstra innsats for å utvikle ny virksomhet. Det må allerede nå settes inn nye tiltak for å skape en bredere basis for mange av de samfunn som i særlig grad er avhengig av en stor virksomhet, og der det er stor risiko for at denne må innskrenke vesentlig for å oppnå lønnsom drift. Distriktenes Utbyggingsfond må få

kapasitet til å yte reell assistanse i tiltaksarbeidet for ny virksomhet til de kommuner som er særlig utsatt. Industribanken og Industrifondet må gis utvidede låne- og garantirammer, og kommunene tilføres ressurser for å drive et aktivt tiltaksarbeid.

Landsmøtet vil som eksempel peke på Kirkenes-, Sulitjelma- og Rana-samfunnenes utsatte stilling. Arbeiderpartiet går inn for at dagens produksjonsnivå i Sulitjelma opprettholdes inn-til omfanget av en framtidig drift er nærmere klarlagt, og at strukturplanen for Norsk Jernverk følges slik at bedriften fortsatt skal være et malmbasert stålverk.

Situasjonen i Kirkenes-området er særlig akutt som følge av regjeringens behandling av A/S Syd-Varanger. En stand i gråbergbrytingen vil føre til at bedriften slipper opp for malm i 1987. Det vil føre til produksjonsstans for bedriften og sammenbrudd for store deler av Sør-Varanger-samfunnet, hvis det ikke skaffes annen sysselsetting.

Arbeiderpartiets landsmøte krever:

- at sysselsettingen i Sør-Varanger må sikres. Gråbergbryting og drift på Østmalm-reservene i Sør-Varanger videreføres. Samtidig må arbeidet med en mer omfattende gruveplan for-
sères.

Dirigenten gav ordet fritt til forslag 6.

Reidun Romfo, Møre og Romsdal: Både ensidige industrisamfunn og lokalbefolkning er nødt til å gjøre - og gjør noe - for omstilling. Men vi vet det foregår en reell nedbygging, og det er problemer på hvert eneste sted. Kommunene trenger ordninger som kan hjelpe dem, og jeg viser til forslag oversendt programkomiteen om at el-avgiften for kraftintensiv industri må fjernes. Bare for Ardal og Sunndal betyr denne 200 mill. kr. pr. år, en ekstraskatt som er pålagt bedriftene å betale før det betales skatt til kommunen. Og de pengene blir på ingen måte tilbakeført til kommuner med en hjørnesteinsbedrift. Alle bedrifter rasjonaliserer, f.eks. har Ardal og Sunndal Verk fjernet 200 arbeidsplasser på to år. Dette landsmøtet må nå vedta at el-avgiften fjernes.

Reidun Romfo foreslo som nytt strekpunkt i uttalelsen: "El-avgiften for kraftkrevende industri fjernes."

Hallstein Sjøvold, Nordland: I hovedsak har forslagene fra oss fått tilslutning, selv om uttalelsen kanskje ikke er så konkret som vi kunne ønske. Partiet går inn for at dagens produksjonsnivå i Sulitjelma opprettholdes inntil omfanget av framtidig drift er nærmere klarlagt. Når det gjelder Rana, har vi fått med at strukturplanen for Norsk Jernverk skal følges opp, slik at Jernverket fortsatt skal være et malmbasert stålverk. Som en konsekvens av omstillingene ved verket mistet Rana 200 arbeidsplasser i 1984. Vi har mistet 600 mellom 1982 og 85. Derfor er vi tilfreds med at det sies det er en nasjonal forpliktelse å sikre en rimelig stabilitet og at kommunene skal tilføres res-

surser.

Håvard Moen, Sør-Trøndelag: Jeg har med glede sett Arbeiderpartiets alternative budsjettforslag for 1985, hvor det står at "kartlegging og prospektering av industrimineraler økes vesentlig fram mot århundreskiftet, dersom en skal unngå en betydelig nedbygging av den eksportrettede bergverksnæring." Dette er og et trøndersk problem. Killingdal gruveselskap har 45 arbeidsplasser det går galt med. Kommunen har 2650 innbyggere, så de betyr mye. Vi vet det finns 7-8 lignende samfunn som er avhengig av denne bergverksnæringen, de har ca. 70 000 innbyggere. Ifølge en undersøkelse fra 1982 er det snart slutt med sulfittmalmen i Norge og Finland. Sverige er noe bedre stilt, der har letevirk-somheten vært bedre. Kobberfondet fra 1977 er det heller ikke mye igjen av. På åtte år har det gått ut ca. 500 mill. av dette. Så til leting og prospektering må det brukes en god del midler.

Ase Niemi, Finnmark: Hele Finnmark venter på et klart vedtak herfra om Sydvaranger. Landsmøtet må vise oss i Finnmark solidaritet. Slik kan Arbeiderpartiet bidra til å redde Syd-Varanger. Forslaget til uttalelse gir oss den støtte vi trenger. Den gir oss nytt mot. Takk for solidariteten!

Harald Graatrud, Akershus: I 1931 vedtok Arbeiderpartiets sentralstyre at noe så selvfølgelig som energitilførsel til hele vårt land var en statsoppgave. Nygaardsvolds regjering begynte planleggingen, men ble stoppet av krigen. Etter krigen gjorde partiet en stor innsats på dette området. Mot de borgerliges vilje ble det anlagt kraftkrevende industri. Vi vil nå ha mer distriktsutbygging, men så snur vi det hele på hodet ved å ta en kraftpris som gjør at den stopper opp. Vår el-avgift innbringer over 2 milliarder. Vi burde ha en statsbedrift som tok seg av hele virksomheten. I hvert fall bør el-avgiften fjernes.

Bjørn Edvardsen, Telemark: Det er dramatisk å stå foran en bråd død, men å stå foran en langsom død er heller ikke noe å trakte etter. En del insidige industristeder er i denne situasjon. Norsk Hydro skryter av at de aldri har sagt opp noen, men for noen år siden var det 1800 arbeidsplasser på Hydros anlegg i Rjukan, i dag er det under 600. Vi må finne mottiltak for å stanse denne langsomme døden. Vi blir pålagt å øke produktivitetet og sparer 10-12 millioner ved effektivisering, men så kommer el-avgiften og spiser opp hele gevinsten. Det er helt uforståelig at denne skal fortsette å gjelde. Opprinnelig var den en fiskalavgift, innført for å bygge ut forsyningen i Norge til strøk hvor det ikke var elektrisitet. Men nå er det strøm så godt som alle steder, hvorfor skal vi da fortsatt ha denne avgiften? Vær så snill og fjern den!

Finn Kristensen, Stortingsgruppa: Jeg har stor sympati for synspunktene på ensidige industristeder, men forslaget om å fjerne el-avgiften dreier seg tross alt om 2 milliarder kroner. Den bør også fra vår side fortsatt være et konjunkturpolitisk virkemiddel. Vi vil gjøre klokt i å holde fast ved det. Jeg nevner det fordi vi ganske snart får energimeldingen til diskusjon,

og fordi vår fraksjon i stortingskomiteen akkurat i disse dager er i kontakt med bransjen, både på arbeidsgiver- og arbeidstaker-siden for å se på muligheten for å finne fram til en framtidig regulering av el-avgiften som både skal ta hensyn til virksomhetene sjøl og de lokalsamfunn det dreier seg om. Det vil være for lettsindig å avvikle el-avgiften her og nå.

Aslaug Olsen Mala, Hordaland: Landsmøtet må nå vise solidaritet med de som kjemper i nord. For ikke lenge siden hadde vi en kamp om Tyssedal. Uten hele Arbeiderpartiets støtte hadde ikke Tyssedal vært det det er i dag. La oss gi alt vi kan.

Hans Frette, Rogaland: Som formann i industrikommunenes sammenslutning må jeg be om at forslaget om å fjerne el-avgiften blir trukket. Jeg tror det vil skade vårt arbeid i sammenslutningen hvis vi blir nedstemt på grunn av et benkeforslag på landsmøtet. Sentralstyret og vår fraksjon i Stortinget bør se på denne saken. Her er det snakk om en milliard kroner. Vi trenger disse pengene til forskning slik at vi kan møte hverdagen når industrien får problemer på grunn av konjunktorene. Det står jo i uttalelsen at disse samfunnene må få tilført nye arbeidsplasser. Riktignok er det en utvannet måte å si det på, men forslagsstilleren bør gå med på å oversende sin tilføyelse til partiets ledelse.

Reidun Romfo, Møre og Romsdal: Forslaget fikk i hvert fall industriens kvinner og menn på talerstolen så vi fikk diskutert el-avgiften. Men jeg protesterer mot at forslaget blir framstilt som benkeforslag, det er tatt inn i landsmøtehefte nr. 1. Jeg er klar over at dette er et økonomisk spørsmål for staten, og det bør en gang diskuteres på et landsmøte i partiet. For Sundeals vedkommende betyr det 60 000 pr. arbeidsplass i ekstra skatt pr. år. Og antall arbeidsplasser blir stadig mindre. Andre kommuner har de samme problemer. Jeg skal trekke forslaget i tillit til at Det norske Arbeiderpartis ledelse gjør noe med saken.

Dirigenten opplyste at Reidun Romfos forslag til redaksjonskomiteen for arbeidsprogrammet om fjerning av el-avgiften av denne var foreslått oversendt sentralstyret.

VEDTAK: Uttalelse nr. 6 enstemmig bifalt.

FORSLAG NR. 7

Einar Førde: Dette er en henstilling til Arbeiderpartiets venner og velgere og det norske folk.

UTTALELSE NR. 7

I fire dager har Arbeiderpartiets landsmøte behandlet det politiske opplegg for neste stortingsperiode. Arbeidet fram til stortingsvalget i september kan gi det politiske grunnlag-

et for gjennomføring av de nye oppgavene.

Alle som støtter vårt syn på solidaritet og menneskeverd må gå aktivt inn i dette. Det gjelder våre tradisjonelle grupper av arbeidere, fiskere og jordbrukere. Vår appell går også til de store grupper i velferds- og servicesamfunnet. Vi vender oss til de eldre og til de nye årsklasser som mer enn noen andre har sin interesse i det framtidssamfunn som skal formes.

Vi vender oss til alle som vil bygge samfunnet på fundamentene i Arbeiderpartiets program for 1986-89:

- Ny vekst for Norge
- Gjenreising av den fulle sysselsetting
- Sikring og utbygging av den sosiale tryggheten
- Aktiv innsats for internasjonal solidaritet og fred.

Dirigenten gav ordet fritt til forslag nr. 7.

Audun Fiskvik, Akershus: Det er ikke lett å lage en uttalelse som denne før vi er ferdige med å behandle programmet. Men vi som skal jobbe i grunnorganisasjonene, møte medlemmer og få folk til å stemme riktig, vi trenger en uttalelse. Arbeidsprogrammet er vel og bra, men tungt å stå på stand med. Vi har behandlet viktige ting som skatt, pensjon, arbeidsledigheten, boligpolitikken, kommuners og fylkers økonomi, som vi gjerne så uttrykt på en annen måte enn bare gjennom arbeidsprogrammet eller gjennom intervju med våre ledere.

Fiskvik fremmet følgende forslag: "Landsmøtet pålegger sentralstyret straks etter landsmøtets avslutning å utarbeide en uttalelse om de viktigste områdene i vårt program."

Turid Innstrand Olaussen, Sør-Trøndelag: Jeg støtter siste taler. Denne uttalelsen er ikke noe skikkelig verktøy, den er for generell. Jeg ønsker som Fiskvik en mer detaljert og konkret uttalelse. Jeg er ikke enig i at sentralstyret skal gjøre dette, det må være mulig å få en slik uttalelse framlagt her i morgen.

Einar Førde: Jeg konstaterer at dette er et behov vi må ta til etterretning. Men jeg gjør merksom på at arbeidsprogrammet er utforma slik at det i innledningen er gjort forsøk på å trekke ut de viktigste sakene. Det betyr ikke at jeg har noe imot å la sentralstyret se på Fiskviks forslag.

VEDTAK: Forslaget fra Fiskvik oversendes sentralstyret.
Uttalelse nr. 7 enstemmig bifalt.

Forslag nr. 76 fra Per O. Lund, Akershus:

Mønsterplan for grunnskolen:

DNA krever at regjeringen legger forslaget til Mønsterplan

for grunnskolen fram for Stortinget som melding. En vil videre kreve at Stortinget trekker opp de økonomiske rammer for gjennomføringen av Mønsterplanen.

Redaksjonskomiteens innstilling: Oversendes sentralstyret.

Per O. Lund, Akershus: Det er viktig at vi gir vårt syn til kjenne i denne saken. Det er politikk i den. Lærerorganisasjonene går og venter på å høre hvordan partiene stiller seg til forslaget om ny mønsterplan. For dem er det en viktig sak som griper inn i et tilvant arbeidsmønster og krever flere ressurser til skoleverket. Vi står dessuten overfor nye overføringsordninger til kommunene som fører til at de enkelte sektorer må slåss om midlene. Det er frustrerende å få hastverksbehandling av en så viktig sak. Videre har ikke elevene noe de skal ha sagt, vi må sørge for at det ikke skjer noe som er negativt for dem.

Lund fremmet følgende forslag: "Landsmøtet gir sin tilslutning til at Stortinget får anledning til å behandle Mønsterplanen før den iverksettes."

Einar Førde: Forslaget falt egentlig utenfor redaksjonskomiteens ramme, men landsmøtet har neppe noen innvendinger mot realiteten i det. Jeg har ikke noe imot at Lunds forslag vedtas, samtidig gratulerer jeg ham med innsatsen!

Dirigenten foreslo begge Lunds forslag oversendt sentralstyret, som tar saken videre opp med Stortingsgruppa.

VEDTAK: Lunds forslag enstemmig bifalt.

SAKLISTAS PUNKT 7 OG 8: *DET BORGERLIGE ALTERNATIVET* *FOREDRAG AV EINAR FØRDE*

Eg har lest at det skal vere store forventningar til dette foredraget. Slike er tunge å bere, og det gjer ikkje situasjon bedre at noen meiner at politikaren er oppblåst nok som det er. Eit merkeleg sammenfall i tid fekk meg til - som ei åtvaring mot meg sjølv - å minnest ei historisk hending. Den gang ein annan oppblåst politikar, Theodore Roosevelt, prøvde eit come back på Det republikanske landsmøtet i 1912. Han vart effektivt punktert gjennom spreinga av ein løpesetel der det stod: Laurdag formiddag klokka 12 vil Theodore Roosevelt gå på vatnet på Lake Michigan.

Landsmøtet har nå vore i arbeid i tre dagar. Arbeiderpartiet har synt det norske folket kva vi er best til: Å lage program. Den mest omfattande programhandsaminga i partiets historie nærmar seg slutten. Vi har vore med på i beste forstand byggande arbeid. Stein er lagt på stein og reform på reform. Dersom landsmøtet nå greier innspurten, kan vi alle dra heim med ei sikker kjensle av å ha vore med på noe viktig og fint. Masse-

media har fokusert usemja om viktige saker på dette landsmøtet. Men den har vore ein viktig del av det heile. Politiske parti er institusjonar som er lage for å handtere konflikttar. Politisk debatt utan usemje, er ikkje politisk debatt, men noe heilt anna. Men nå skal trådane samlast. Eg vil gjerne formulere eit motto for innspurten i programhandsaminga. Det vil eg gjere i form av eit gamalt og enkelt norsk ordtak som heiter "å vilje er å kunne". Vårt arbeid på dette landsmøtet vil berre bli huska som godt arbeid dersom det vi nå skal gjere i eitt og alt er prega av at føresetnaden for å kunne er å vinne politisk makt.

I ein av sine siste talar har Høgres formann Erling Norvik lansert teorien om at Arbeiderpartiet held på å utvikle seg til eit misnøyeparti. Som støtte for den påstanden har han mellom anna sitert ein setning som eg har skrive i boka som kom ut til Reulf Steens 50-årsdag. Han siterer ein setning frå eit lengre resonnement som eg nå er i stand til å avsløre at eg har stole frå den fine vitkapsfilosofen Karl Popper. La det i parentes vere nemnt at Fremskrittspartiet har hatt den grenselause frekthet å utnemne denne rasjonalismens fremste forsvarar til sin husfilosof. Popper viser korleis drivkrafta i byggande arbeid er kampen mot noe. Det er den samfunnskritiske tradisjonen som samlar oss til handling fordi vi blir snøgt einige om kva som er skakt og vranget. Kampen mot urettferd og utbytting, uverdige livstilhøve og overgrep mot grunnleggande menneskerettar er den viktigaste tradisjonen i Arbeiderpartiets samfunnsbyggande arbeid. Spør vi medlemmene på dette landsmøtet kva dei forstår med begrepet lykke, vil vi bli skremt av variasjonen og mangfaldet i svara. Dei positive verdiane er ofte pulveriserande, splittande og handlingslammande. Det er fint at dette landsmøtet i slik grad har tatt vare på den samfunnskritiske tradisjonen når vi i desse dagane har vore opptatt av byggande arbeid.

Og kvifor skulle vi nå eigentleg gjere Erling Norvik til autoritet? Våre store britiske partifelle Aneurin Bevan sa ein gong då han vart spurt om kvifor han i Underhuset stilte spørsmål til statsminister Churchill og ikke til utanriksminister Eden: "Kvifor skulle eg spørje apekatten, når eg kan snakke til lirekassemannen." Derfor følgjande velkjende sitat fr Kåre Willoch i 1981:

"Allikevel har altså oljelandet Norge krise i bedrifter, krise i kommuner, krise i fylker, krise i helsevesenet og krise i eldreomsorgen mange steder, mangel på skoleplasser, mangel på boliger, bare for å nevne noen av vanskelighetene."

Kåre Willoch er altså vel kjend med den viktige politiske regel som i Maktutredningens sluttrapport er formulert slik: "Utilfredsheten med tingenes tilstand er det som gir grunnlag for handling." Etter fire år har dei forandringane vi har fått vore forverringar. Nå har Willoch funne si løysing på krisene. Han har nå konkludert med at det ikke er noen kriser.

Mitt hovudtema er Willochs handlingar. Eg vil stille spørsmålet om kva den borgarlege regjeringa har gjort og spørje kva som vil skje dersom Arbeiderpartiet ikke greier å mynte ut lærdomen frå "å vilje er å kunne". Da taper vi valet. I ei slik arbeidsoppgåve er det viktig å passe seg for å male for svart. Vi treng ikkje overdrive. Framleis etter snart 4 år med Willoch

meiner eg at vi ikkje treng male ut dei varige skadene vårt samfunn har fått av denne regjeringa. Det meste av det dei har gjort, og som vi mislikar, kan vi og skal vi gjere omatt. Mitt viktigaste ærend er å påstå at det største problemet med denne regjeringa ikkje er det den gjer, men det den ikkje gjer. Willoch har ikkje mynta ut sitt kritiske talent i byggande handlingar. I ei tid og eit samfunn som først og fremst er karakterisert ved forandring og omstilling, representerer fråver av handling, tapte muligheter som er til skade for komande generasjonar.

Primærkjelda for kva regjeringa Willoch ville gjere, er dei oppskrytne og mykje siterte fellesmerknadene til vår regjeringa langtidspolprogram for denne stortingsperioden. I dag er desse fellesmerknadene ein massiv klassikar av politiske løftebrudd og sundslegne illusjonar. I avsnitt etter avsnitt kan framtidas historikarar dygne opp eksempel på blindveggar mellom ord og handling. Her kan vi berre nøye oss med smakebitar. Om bustadbygginga heitte det den gongen:

"På denne bakgrunn er det i dag en for lav takt i boligbyggingen. Videre er kostnadene og særlig inngangsbillettene jevnt over for høye. Boligsektoren bør derfor prioriteres."

Dette er mest som eit kort lærestykke til høgtlesing i politiske studiesirkklar. Vi kjenner alle resultatet: Bustadbygginga har gått ned med 10 000. Buutgiftene har sett ny norsk akselerasjonsrekord, og inngangsbillettene er i dag ei stengd dør for tusenvis av unge familiar.

Eit nytt lærestykke:

"Det er også stor mangel på alders- og sykehjemsplasser. Dette fører til en feilaktig ressursbruk og passivisering av eldre. De tre partier går inn for en sterkere innsats i eldreomsorgen, ikke minst med bakgrunn i det økte antall eldre."

Nå har Ivar Brevik fortalt oss at for dei tre mest sentrale element i eldreomsorga, har innsatsen i desse åra vore så liten at det både når det gjeld sjukeheimsplassar, aldersheimar og heimhjelp for eldre, er resultatata langt under det som krevst for å halde tritt med auken i talet på eldre. Resultatet av dei tre partias innsats er altså eit ringare tilbod for dei eldre. Når røyndomen slik tek kål på teoriane, må politikk-makarane formulere nye teoriar. Såleis har Stortinget i denne perioden fått ein proposisjon frå regjeringa der det heiter:

"I en tid med ønsker om å prioritere primærhelsetjenesten virker det prinsipielt uheldig at insitamentene går i retning av å bygge institusjonar."

Så foreslår regjeringa tiltak som verkar avdempande, som det heiter, på den utidige tendensen til å bygge sjukeheimar.

Javel, men løftebrot er vel ikkje karakteristisk berre for denne regjeringa? Kanskje er dette resultat av omprioritering. Får vi eit anna bilete av regjeringa Willoch dersom vi undersøker om dei verkeleg er gode i det dei helst ønskte å vere gode i? Svaret er "nei". Dei er ikkje gode i det dei helst ønskte

å vere gode i. Om eg skulle ta ut ei målsetting i dei borgarlege partias retorikk som kunne vere essensen i det dei gjerne ville gjere, ville eg velgje målsettinga "betre konkurransevne". Dei udiskutable nakne tala er at konkurransevna i dag pr. dato er 5% dårlegare enn då Willoch tok roret i 1981. I den førre 4-årsperioden betra Norge si konkurransevne med 7%. Dette i forhold til eigne målsettingar elendige resultatet, må også sjåast på bakgrunn av at resultatet hadde vore enda meir elendig om ikkje Willoch-regjeringa med større konsekvens enn nokon anna norsk regjering i vår historie har tatt i bruk det avanserte økonomisk/politiske verkemiddel "devaluering". Når eg i dag høyrer Willoch og Presthus tale om betra konkurransevne, minner det meg om - eg veit at Oddvar Majala i alle fall vil forstå og like dette biletet - det minner meg om mannen som køyrde skuta si på grunn, men som held fram med å styre fordi, som han sa: Det kan kanskje hjelpe litt enno.

Vi må vere selektive i val av lærestykke. Derfor berre eitt område til der dei borgarlege partia var helt visse på at dei måtte gjere det betre enn Arbeiderpartiet. Det området heiter private investeringar. I Fellesinnstillinga gjekk dei borgarlege hardt ut mot vårt langtidsprogram som var så beskjedne at vi rekna med berre ei årleg volumvekst i investeringar for fastlands-Norge på 1,8% generelt og 2,8% for industrien. Ifølgje Økonomisk Utsyn lå investeringane i 1984 15% lægre enn i 1981. For industrien var investeringsnivået i 1984 nesten 30% lægre enn investeringsnivået i 1981. Sjølv om ein reknar med vekst for 1985, vil fasiten for 4-årsperioden framleis vere at investeringsnivået ligg markert lægre enn då Willoch-regjeringa kom til i 1981.

Eg har nytta begrepet "lærestykke", fordi det er lærestykket for dette landsmøtet. Det er freistande og verdas enklaste sak for dette landsmøtet å konkludere sitt arbeid i samsvar med ønskje om å gi alt til alle heile tida. I Willoch-regjeringas lagnad står skrifta på veggen for oss: Nå gjeld det for oss å unngå å lage nye slike lærestykke. Å vilje er å kunne. Arbeiderpartiets viktigaste grunnlag for å be om tillit er at vi har eit anna forhold til våre program enn Kåre Willoch & Co. Når Arbeiderpartiet prioriterer, er det både for å fortelle folk kva vi vil og for å fortelle at vi kan det vi vil. Den som ikkje prioriterer, han abdiserer.

Så til det som kanskje kan kome. Det kan hende at Arbeiderpartiet ikkje vinn valet til hausten. Primærkjelda for å spå om kva som da vil skje burde vere det rykande ferske langtidsprogrammet frå regjeringa Willoch. I dag er rette dagen for ei inggåande analyse av dette programmet. Eg finn dokumentet både godt og originalt. Problemet er at dei delene som er gode ikkje er originale, og det som er originalt er ikkje godt. Mangelen på konkrete målsettingar og kvantifiseringar gjer dokumentet nokså uegna som grunnlag for spådomar. Dette blir enda meir påtrengande når vi tek innover oss lærdomen fra våre lærestykke: Den nåverande regjeringa gjennomfører ikkje først og fremst det dei seier dei vil gjennomføre.

Altså må vi nytte ein annan metode. Eg trur på å vidareføre ein del tendensar i den politikk som blir ført i dag kombinert med å sjå på kva regjeringspartia seier i sine program. Men først må vi fastslå ein viktig realitet. Ein eventuell borgar-

leg valsiger til hausten vil - slik det nå ser ut - berre kunne gi regjering dersom Fremskrittspartiet blir inkludert i det borgerlege fleirtalet. Anstendigginginga av Fremskrittspartiet har starta. Aftenposten summerer H + Kr.F. +S + Fp, og velsigne Aftenposten, for oss må dei gjerne halde fram med det. Forsøka på å gjere Fremskrittspartiet stuereint fører til ein del ulyd frå mellompartia. Men vi har tilstrekkeleg empirisk grunnlag for å fastslå at det kjem til å bli med lyden. Maktas tunge parallellogram med eit sterkt Høgre og svekka mellomparti, kjem til å flytte tyngdepunktet i ei ny regjering fleire grader til høgre. Den som vil, kan observere dette i Oslo bystyre.

Vi kan derfor utan å gjere stort vald på røyndomen, gjere oss relativt fort ferdig med mellompartia. Eg har lese mellompartias program. Dei ber klart preg av at desse partia står i ein annan tradisjon enn Høgre. I viktige deler minner dei meir om "Ny vekst for Norge" enn om Høgres program. For meg som tidlegare har utnemnt Senterpartiet til den mest interessante av desse to partia når det gjeld berøringspunkt med Arbeiderpartiet, er det sårt å måtte konstatere at både når det gjeld programutforming og når det gjeld tolkinga av ulike lydar som kjem fra desse partia, ser det ut til å vere Kristelig Folkeparti som er fastast i fisken. Her finn vi nå den sterkaste understrekinga av dei sosiale instinkta som minner om våre, og den klaraste uttrykke skepsisen til den spesielle forma for u-sivilisasjon som blir kalla "frie marknadskrefter", og som er alt anna enn frie.

For vurderinga av Senterpartiet har vi dessutan den føremønen at vi kan nytte landsmøtet som kjelde. For meg framsto Senterpartiets landsmøte som ein spesiell form for aktivitet som er godt kjent blant kysten folk, nemleg vrakberging. Gode krefter strevar med å hale på land det som kan bergast frå eit stranda skip. Det er nær samanheng mellom Senterpartiets utvikling og det faktum at vi i valet til hausten kan rekne med å få demonstrert at Arbeiderpartiet held eit fastare grep på den norske landsbygda enn kanskje noen gang tidlegare i norsk historie. Spesielt interessant er utviklinga i det norske kjerneområdet som heiter Vestlandet, og som har levert så mange framifrå bidrag til den norske felleskulturen. Der held vi nå på å sprengje mange for oss ugunstige tradisjonar fordi stadig fleire ideologisk kjem oss i møte. Dersom mellompartia ville tyde maktas parallellogram og ta sine egne program på alvor, kunne vi vente at dei etter eit valresultat der Fremskrittspartiet vart utslagsgivande for eit borgerleg fleirtal, kom til Arbeiderpartiet og sa som Dale-Gudbrand gjorde til Olav den Heilage etter at Kolbein Sterke hadde slege sund guden Tor. Da mus og øgler og ormar aule ut frå det sunslegne gudebiletet, sa Gudbrand: "Vi har fått stor skade på vår Gud, og etterdi han ikkje kunne hjelpe oss, så vil vi no tru på den guden som du trur på." Det var inga imponerande og djuptygåande omvending, men ikkje eingong så pass som denne kan vi vonne på.

Nøkkelen til våre spådomar finn vi i programutkastet til Høgres landsmøte. Utan ytterlegare presisering vil eg seie at det er eit nokså godt og presist program. Ofte fortel det i klartekst kva den drivande krafta i den gamle og eventuelle nye regjeringskoalisjonen tenkjer seg. Fremskrittspartiets program har eg også. Men min reaksjon på det kan eg kanskje fortelje om med eit Marx-sitat. Groucho Marx skreiv ein gong til ein

morosam-forfattar som hadde sendt han ei bok: "Eg låg i krampe-latter frå eg tok opp boka di til eg la ho frå meg. Ein dag har eg tenkt å lese ho".

Eg vil formulere hypotesen om at vi etter ein borgarleg val-siger vil merke ei for oss uønskt utvikling særleg på to område i dei komande fire åra. Dersom dei konservative får makt og mot til å styre i enda 4 år, vil vi for det første oppleve ei meir systematisk endring i balansen mellom offentleg og privat sektor. For det andre kjem vi til å oppleve at det i akselererande takt vil bli skapt aukande ulikheter mellom folk i Norge. Eg spør dessutan om tre hovudstrategiar for å oppnå desse måla:

For det første ei meir systematisk privatisering på mange område, for det andre auka bruk av ein selektiv sosialpolitikk og innsats for dei Willoch i si tid kalte "de nødstedte". For det tredje kjem vi til å oppleve meir systematiske åtak mot fagrørslas skansar og posisjon i det norske samfunnet.

Eg gjer meg fort ferdig med den tredje strategien fordi Tor Halvorsen ga nøkkelorda for denne i sin helsingstale til lands-møtet. Landsorganisasjonen i Norge er den viktigaste reidskapen for å halde oppe og fremje vanlege menneskes interesser i det norske samfunn. Den arbeidsløysa som regjeringa i sitt langtids-program reknar med skal halde fram og kanskje auke i åra som kjem, er det viktigaste åtaket mot fagrørslas makt og ære. Om det kan kvar einaste lokal og sentral tillitsvald i fagrørsla fortelje betre med konkrete døme enn eg kan. Tor nemnde dei overmåte viktige skansane som heiter arbeidsmiljølova og sjuke-lønnsordninga. Og han veit - og vi burde vite - at det er eit ledd i denne motkreftenes strategi når Pål Kraby held sine snus-fornuftige innlegg om meir lokale inntektsoppgjer og farvel til den solidariske lønspolitikken.

I Høgres programforslag er privatisering det bærande og klarast formulerte ideologiske element. Det er m.a. formulert slik:

"Der dette sikrer bedre utnyttelse av ressursene, går Høyre inn for et sterkere privat innslag i oppgaver som i dag utføres av det offentlige. Dette kan bl.a. skje ved at det offentlige foretar et økt kjøp av varer og tjenester fra private og ved direkte privatisering av statlig virksomhet. Det kan også skje ved at publikum i større grad betaler direkte for offentlige varer og tjenester, istedenfor via skatter, ved sterkere innslag av anbud fra private bedrifter, samarbeid med organisasjoner osv."

Så talar programmet om avhending av eierandeler i næringslivet, om post- og teletenester, økt privat medvirkning i utbygging av vegar, vannkraft og andre utbyggingsoppgaver, kringkastingspolitikken, større rom for private firmaer når det gjeld vakt-, bud-, trykkeri- og vaskeritenester, og det heiter at "forholdene må legges bedre til rette for utbygging av private skoler og barnehager". Og ennå har vi ikkje nærma oss dei to viktigaste og for oss mest kontroversielle måla for privatiseringa, nemleg oljesektoren og sosial- og helsestellet. Det skal vere sagt frå dette landsmøtet, at Arbeiderpartiet ikkje skal ta ei dogmatisk haldning til det som blir kalla privatisering. Også vi må vere villige til å drøfte arbeidsdelinga mellom private og offentlege institusjonar i vårt samfunn. Men den nåverande og

ennå meir den eventuelt neste borgarlege regjering, vil gå til privatisering ikkje som eit spørsmål om fornuftig arbeidsdeling. Privatiseringa har eigenverdi. Alt nå sit det eit statssekretærutval og går gjennom systematiske framstøt for privatisering.

Eg spår at ei ny borgarleg regjering med eit heilt anna mot vil gå løs på å svekke dei statlege institusjonane i oljeverks- emda i dei komande fire åra. Slaget om korleis det norske samfunnet skal sjå ut i dei komande åra og tiåra, foregår for ein stor del i oljesektoren. Her står eitt av hovudslaga i den politiske striden i 1985. Eitt anna hovudslag står sjølv sagt om sosial- og helsestellet. Om dette er det sagt mykje og godt både på dette og tidlegare landsmøte i Arbeiderpartiet. Eg skal ikkje repetere alt det. Men eg vil igjen rette søkelyset mot eit lite omtala fenomen ved privatiseringsframstøta. La oss vende tilbake til mellompertia og stille spørsmål om kvifor i all verda dei ikkje set foten ned når dei oppdaga at privatiseringa er i ferd med å få eit omfang som er stikk i strid med alt dei seier dei står for av prinsipp. Svaret så langt er at dei trøystar seg med at vi har hatt privatisering i 100 år i sosial- og helsestellet i Norge, og at dette også har utvikla seg under Arbeiderpartiet.

Det er heilt rett. Det er vi som har utvikla det nå så omtykte blandingssystemet i sosial- og helsestellet i Norge. Ja, meir enn det, vi har drive - og driv - private institusjonar som del av det totale sosiale tilbodet. Dei som vil studere korleis det skjer, skal ta for seg institusjonen "Rachel Grepp Heimen" i Oslo som er ein heim for vanskelegstilte ugifte mødre. Då nærmar vi oss hovudpoenget. Eit karakteristisk drag ved privatiseringa i sosial- og helsesektoren så langt i norsk historie, har vore at mest all privatisering har vore sett i gang for å hjelpe dei svakaste gruppene. Dersom vi skulle gå vidare i den tradisjonen, skulle vi i dag vente eit enormt press t.d. for å opprette nye institusjonar i det psykiske helsevernet som i mangt er det svakaste leddet i vårt oppskrytte helsetilbod. Men sjølv ideologisk forvirra mellomparti må sjå at det vi i dag opplever er kvalitativt noe anna. Privatiseringa er også ei kommersialiseringsbølge. Presset er retta mot helsetilbod for dei privilegerte.

Og dermed er vi over på den andre hovudstrategien, den selektive sosialpolitikken. Tekstanalyser av fråsegner frå de sosialpolitiske talsmennene og -kvinnene frå Høgre vil fort avsløre at vi står overfor ein gjengangar når vi finn at dei seier det nå særleg gjeld å hjelpe dei som har mest behov. Sosialpolitisk er det ei tilbakevending til ideologien bak Lov om fattigvæsenet av 1900 som påla det nå svært aktuelle begrepet "fattigkommunene" å hjelpe fattige og verdig trengande. Stortinget trudde ved innføring av Lov om sosial omsorg i 1964, at ein hadde teke eit endeleg oppgjør med denne ideologien.

Vi står her ved det farlegaste draget ved moderne konservatisme, nemleg evna til å appellere til snusfornuften hos vanlege menneske i dette landet. Det høyrest både rett og rimeleg ut for mange at det nå gjeld å hjelpe først og fremst dei som treng det mest. Bå er det vår tunge, men heilt nødvendige arbeidsoppgåve å marknadsføre ideologien om velferdsstaten som felles kultur. Vi vil halde fast ved prinsippet om at dette samfunnet skal møte alle sine borgarar på grunnleggande same måte i viktige livssitua-

sjonar, som når vi møter sosial- og helsestellet og utdanningsinstitusjonane. Vi er forplikta til å fortelle at i alle land som har leika med den formen for kombinasjon av kommersialisering og privatisering som i dag er på moten i vårt land, har dette først og fremst ført til eit ringare tilbod for dei svakaste.

Privatiseringa vil ikkje avskaffe køane. Kanskje blir køane heller ikkje så mykje lenger, men skilnaden ligg i kven som står i kø. Den mest velståande tredjedelen av folket vil sikkert kunne korte ned si ventetid. Men det får ikkje bli eit drag ved Norge som det er det i mange andre land som kallar seg siviliserte og som vi har sett opp til, at det er proporsjonalitet i auken mellom køane til pels- og juvelerforretningane og i suppekøane for dei "nødstedte". Igjen skal vi vere varsame med å overdrive. Arbeiderpartiet har sin del av ansvaret for at det også i vårt land har meining å tale om eit fattigdomsproblem. Men det er eit ufråvikeleg faktum at auken i arbeidsløysa, endringane i bustadpolitikken og auken i talet på sosialklienter, fortel om eit samfunn som i enda sterkare grad kan observere at relativt store deler av folket taper ikkje berre velstand, men også kjensle av å høyre til i dette samfunnet. Privatisering er ein veg til å auke dette problemet ytterlegare.

Det er forunderleg lite observert at ein berande grunntanke og ein føresetnad for ein såkalla "dynamisk skattepolitikk", er auka ulikhet. Høgres skattepolitikk er systematisk auke av ulikhetene. Ingenting skjer med dramatiske steg. Det skjer med små endringer i den direkte skatten, og det er gjennom dei siste åra delt ut ein liten milliard eller så i skattelette til dei som har formue, aksjegevinstar, fast eigedom å selge, og til dei som på førehand betalar minst skatt. Kvar for seg er ikkje desse skattelette-postane så dramatiske og store. Nokon av dei er til og med tilsynelatende fornuftige. Men dei har motpostar.

Høgres skattelette er eit synonym for omfordeling. Til og med det som ser ut som det motsette kan vere det. Mange av dei som sit her har uttrykt dykkar illsinnte vrede over at Gunnar Berge kunne vere så bort i natta dum, at han gjekk imot det rause tilbodet om å trekke frå renter for avbetalingskjøp. Her skal ikkje startast noen ny debatt om den saka. Vi skal gjere somde vil. Men er det varsam lov å peike på at det dessverre også er slik at svært mykje av denne skatteletten kjem til å havne i øvre del av inntektsskalaen m.a. gjennom det omfattande avbetalingskjøpet av bilar. Men mitt hovudpoeng er dette: Ingen av dykk treng eit sekund vere i tvil om at Rolf Presthus kjem til å syte for at dei rause millionane han ga frå seg på denne måten, kjem til å kome inn att. Skatteletten for den best stilte tredjedelen av det norske folket, har nemleg sine motpostar. De kjenner dei alle. Innbetalingar i eigenandelar er auka med nokon hundre millionar. Dei har tukla til seg nokon nye hundre millionar ved å fingre med sjukelønsordninga. I Oslo merkar folk skatteletten i dramatisk auke i barnehagesatsane eller i billettane på dei kollektive transportmidla. Felles for alle desse motpostane er at dei først og fremst råkar dei som har minst rygg til å bere bøkene. Vi kan altså formulere følgjande prinsipp for den forma for skattelette som er gjennomført i desse åra: Den skatten vanlege folk nå ikkje betaler, betaler dei likevel, og meir til.

Så vil noen rope i indignasjon: Men denne skatteletten er

ein lette for næringslivet. Nei, den er ikkje det. Letten i formuesskatten, 80-prosent-regelen, skattelette for aksjegevinstar, nye spareordningar, føremoner ved eigeidomssetjing er som målretta tiltak for næringslivet i beste fall svært indirekte. Dei er så lite målretta at dei best kan karakteriserast som å steike gris ved å sette fyr på huset. Eller alle vi som nå gjennom dei siste laurdagane har hatt dette fasinerande møtet med Mafiaen, kan denne laurdagen seie det omtrent så: Ein ting er å arrestere Al Capone, noe heilt anna er å bombe Chicago for han kanskje held til der.

Arbeiderpartiet kan ikkje love å gi ny næring til den sterkt utbreidde illusjonen om at alle kan tilhøyre eit privilegert mindretal. Den tredjedelen av folket som har fått det betre under regjeringa Willoch, vil ikke privatøkonomisk få det betre under Arbeiderpartiet. Men noen av dei kjem til å stemme med oss likevel. Dei vil vere kloke nok til å sjå at vi har to gode grunnar for å kjempe vår gamalmodige kamp for fellesskapsinstitusjonane og solidaritetsprinsippet. Dei vil for det første sjå at det er spørsmålet om å lage eit anstendig samfunn. Dei ser at solidariteten har ein moralsk dimensjon. Dei vil kjenne ubehag ved å leve i eit samfunn der stadig fleire får det verkeleg dårleg. Men først og fremst vil dei stemme med oss fordi dei evnar å sjå at våre løysingar er tenlege og i djupare forstand i deira eigen interesse. Dei veit at alle menneske er svake noken gonger i sitt liv. Dei veit at når dei blir 90, vil dei nesten heilt sikkert trengje ein offentlig institusjon eller organisert hjelp. Ja, kanskje har dei til og med så mykje innsikt at dei veit at eit samfunn med større ulikhet er eit samfunn med auka konflikttar, større gjerdar mellom einskildemennesker og grupper, meir kriminalitet og mindre sjølvrespekt. Denne sosialismens kvalitet er vår dyraste arv, og den som vil finne, finn den i "Ny vekst for Norge".

Så vil eg avslutte med å knytte sambandet mellom det møyssommelege kvardagsarbeidet som vi har vore gjennom i desse dagane og Det kommunistiske manifestet. Den viktigaste budskapen i Det kommunistiske manifest og i sosialismen som fenomen i vår verdsdel er samla i den stolte setninga: Mennesket skaper sjølv si historie. Ein av dei finaste samfunnskritikarane eg kjenner i vår samtid er walisar og heiter Raymond Williams. I si siste bok "Året 2000" gjer han den viktige observasjonen at det er ein tendens i den vestlege verda i dag, og spesielt blant konservative i å baute seg fram i problema istadenfor å prøve og løyse dei. Kan vi berre unngå den kjernefysiske katastrofa, får det gå som det går og vi får gjere det beste ut av det. "Muddle through" er hans nemning på denne politiske åtferda som han ser som eit stemnemøte med katastrofa. Men han gir oss 50/50-sjansje til å unngå denne katastrofa, og hans resept ligg i vår form for sosialisme basert på den gamle innsikta: Mennesket skaper sjølv si historie. Vi som var med og opna Nygaardsvold-utstillinga, fekk eit slåande inntrykk av denne tradisjonen i norsk sosialisme. Det var ei regjering som etter våre mål hadde små ressursar, og som nok hadde hjelp av konjunkturar og av ny vitskapleg innsikt. Men det berande fundamentet denne regjeringa la for det norske velferdssamfunnet var nettopp den faste overtydinga om at mennesket skaper sjølv sitt samfunn og si historie.

Nå skal vi snart avslutte diskusjonen om einskildsakene i

programmet. Nå skal det heile knyttast saman. Frå og med i morgon er det for oss ikkje lenger mogleg å drive politikk a la carte. I det politiske måltidet som blir bydd fram til det norske folket i 1985, har menyen berre val mellom to rettar. På SVs landsmøte nytta partisekretæren Erik Solheim i sitt foredrag eit bilete om norsk politikk som ein 400-meter der SV i stor fart gjennomførte dei første trehundre meterane og overlet stafettpinnen til Arbeiderpartiet på langsida, slik at vi kunne gå i mål under stormande jubel. Men Solheim og våre andre vener i SV tek feil. Samfunnsbygging er ikkje sprint. Det er eit maratonløp. Det er mogleg for oss som er på dette landsmøtet å gjere det til noe som for vårt parti kan kjennast som det som i maratonterminologien heiter "the second wind", og som gir nye krefter og nytt pågangsmot i det lange, harde løpet. Å vilje er å kunne. Vi kan dersom vi vil.

*

Formiddagsmøtet ble hevet kl. 13.00.

ETTERMIDDAGSMØTET LØRDAG 23. MARS 1985

Møtet ble satt kl. 15.00 med Ase Klundelien som dirigent. Det ble organisert en innsamling til de tørkerammede i Afrika.

Partilederen redegjorde for de utdelte dokumenter i forbindelse med den endelige behandling av arbeidsprogrammet:

- Revidert tilleggsinnstilling til programforslaget fra redaksjonskomiteen (gult hefte),
- Redaksjonskomiteens innstilling til forslag fremmet under debatten (mørkegrønt hefte),
- Oversikt over innstillinger fra redaksjonskomiteen til forslag oversendt fra landsmøtehefte nr. 1 (lysegrønt hefte).
- Videre et ark med innstilling om arbeidstidsspørsmålet.

Det ble tatt en halv times pause for lesing av dokumentene.

SAKLISTAS PUNKT 8. ARBEIDSPROGRAMMET - REDAKSJONSKOMITEENS INNSTILLING

Dirigenten orienterte om behandlingsformen:

1. Programforslaget behandles kapittel for kapittel etter overskrift.
2. Innstillingene i det reviderte tilleggsheftet behandles samlet avsnitt for avsnitt.

KAPITTEL I - NY VEKST FOR NORGE (mørkegrønt hefte)

10 punkter for fred og rettferdighet.

Redaksjonskomiteens innstilling: Sentralstyret gis fullmakt til å utforme den endelige teksten i kapittel I på bakgrunn av det vedtatte programmet.

VEDTAK: Enstemmig vedtatt.

KAPITTEL II - ARBEID FOR ALLE

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstillinger til alle underkapitler fram til "Overgang til tjeneste- og informasjonssamfunn" enstemmig vedtatt.

Avsnittet "Overgang til tjeneste- og informasjonssamfunn" ble kommentert.

Ola Dahl, Oppland: Distrikts-Norge sliter hardt for å berge industriarbeidsplassene. Jordbruk og skogbruk nedtrappes, videreforedlingsarbeidet innenfor primærnæringene sentraliseres. I de fire år med borgerlig regjering er det ført en næringspolitikk som har påført distriktene ubotelige skader. Konsekvensene kan avleses i folketellingen for 1984. Reiselivsnæringen er en distriktsnæring framfor andre, og den må vi bygge opp. Det er en vekstnæring.

Dahl fremmet følgende forslag etter underpunkt 10:
 Reiselivsnæringen må ses på som en stadig viktigere del
 av landets næringsliv. Den har særlig stor betydning for
 deler av utkant-Norge.

- Offentlige støttetiltak må styrkes og bli bedre tilpas-
 set reiselivsnæringens samlede behov.
- Det må utarbeides en reiselivsplan som utnytter de vekst-
 muligheter næringen får fram til år 2000.

Gro Harlem Brundtland: Redaksjonskomiteen tiltrer forslaget.

Lucie Paus Falck, Akershus: Fra Akershus forelå et langt
 forslag om reiselivsområdet, og vi kan slutte oss til Ola Dahls.
 Akershus Arbeiderparti har arbeidet en del med en reiselivsplan
 som nå er i ferd med å bli innarbeidet i fylkesplanen. Partiet
 bør på sentralt hold virkelig ta for seg dette området hvor det
 er så mye å hente når det gjelder sysselsetting.

VEDTAK: Avsnittet om "Tjeneste- og informasjonssamfunnet" med
 Ola Dahls endringsforslag vedtatt.

Til avsnittet "Olje- og energipolitikk for full syssel-
 setting":

Rolf Bjørn Hagen, landsstyret: I de fire nordligste fylke-
 ne har Landsdelsutvalget for Nord-Norge laget en utmerket hand-
 lingsplan som også omfatter Namdalen.

Hagen foreslo at det nye punktet om styrking av Nord-Norges
 muligheter til å utvikle et allsidig oljemiljø ble tilføyd ord-
 ene "og Namdalen".

Gro Harlem Brundtland: Forslaget tilstres.

VEDTAK: Avsnittet "Olje- og energipolitikk for full sysselset-
 ting" vedtatt som foreslått av redaksjonskomiteen og
 Rolf Bjørn Hagen.

Avsnittet "Utbygging av samferdselen":

Oddmund Soleng, landsstyret: Nord-Norgebanen har fått en
 grundig behandling i partiet, og foran meg har jeg fire forskjel-
 lige formuleringer. Det er leit at den siste er den dårligste.
 I arbeidsprogrammet 1982-85 sa vi: "Det treffes prinsippvedtak
 om videreføring av Nord-Norgebanen, og planleggingen fullføres."
 Hadde vi fått regjeringsmakt, ville planleggingen vært ferdig
 nå. Med denne formulering vil vi få problemer med velgerne.
 Andre partier har sagt omtrent det samme. Jeg har skjönt at
 partiledelsen iallfall går inn for at banen skal bygges, den
 har alt begynt å sende rabattbilletter til oss i Troms og Finn-
 mark. Nå heter det at planleggingen skal gjennomføres så snart
 som mulig. Og det kan være litt av hvert.

Soleng foreslo: Side 17, linje 1-4: "så snart som mulig" strykes.

Gro Harlem Brundtland: Vi hadde en lang debatt i redaksjonskomiteen om hvordan vi skulle få fram at vi mente alvor, og at vi med regjering ville greie å gjennomføre planleggingen. Hvis representantene fra Nord-Norge mener ordene bør strykes, er det i orden for oss.

Eivind Bolle, Nordland: Jeg vil bare understreke det Soleng sa: Vi bør formulere oss bindende. Det er litt diffust å si "så snart som mulig". Vi vet jo at når Finansdepartementet får en slik formulering, går det inn for å tøye den så langt som mulig.

Gro Harlem Brundtland opplyste om en retting i linje 14, side 7: Samordne militær og sivil flytrafikk til og fra Nord-Norge.

VEDTAK: Avsnittet "Utbygging av samferdselen" vedtatt med Solengs endring.

Avsnittet "Handlingsplan for et nasjonalt telematikknett:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt uten debatt.

Avsnittet "Landbrukspolitikken"

Arvid Nyberg, Hedmark: Jeg er meget fornøyd med den tilføyelse redaksjonskomiteen har gjort. Bygdeutvalgets uttalelser om landbrukspolitikken har skapt stor uro og utrygghet i utkant-Norge. I 1970 fikk vi DNA's utredning om det norske bygdesamfunnet med en rekke nye forslag som gjennom 70-åra ble omsatt i praktisk politikk. Det ble den nye distriktspolitikken mange hadde ventet på. Sterke bygdesamfunn, mindre sentralisering, utnyttning av egne ressurser, mindre sosiale problemer osv. er noe av det mest positive denne politikk har gitt. Senere har partiets politikk vært å få et omfordelingssystem, å bygge opp et samfunn i balanse som gjør det mulig å leve på en god måte hvor vi enn bor i landet. Med redaksjonskomiteens tilføyelse om at inntektsmålsettingen fortsatt skal sikres, har etter min vurdering tidligere uttalelser blitt bekreftet. Jeg oppfatter dette som at politikken fra 70-åra skal føres videre for utkantdistriktene og fjellbygdene. Det gir inspirasjon til valgkampen å kunne reise fra landsmøtet med dette klare budskapet til våre velgere.

Kjell A. Wang, Akershus: Mitt forslag om totalforbud mot skogsprøyting fra helikopter er av redaksjonskomiteen foreslått oversendt sentralstyret. Jeg er ikke fornøyd med det. Forslaget berører mange i bygde-Norge, vi har et areal på 200 000 dekar som vil bli sprøytet hvert år. Lovreglene bør utformes av Miljøverndepartementet, som i Sverige, hvor man også har stilt kom-

munestyrene fritt til enten å godta eller forby sprøyting i egen kommune. 80 % av svenske kommuner har valgt totalforbud, og det finns ingen ankerett. I Oslo er giftsprøyting erstattet med manuell rydding som bare er uvesentlig dyrere. All erfaring viser at enhver form for gift i naturen har skadevirkninger.

Wang fremmet følgende forslag: Forslag 3.25 fra Utnes Arbeiderforening, "Skogsprøyting" tas inn i arbeidsprogrammet.

Gro Harlem Brundtland: Redaksjonskomiteen foreslo oversendelse til sentralstyret, fordi det - sammen med andre av samme type - er et så komplisert lovteknisk spørsmål. Det er nødvendig å arbeide grundig med det så vi finner en form som er tjenlig. Redaksjonskomiteen mener det er grunn til å styrke lovverket på dette området, men har ikke hatt tilstrekkelig innsikt i nåværende lovverk til å finne den riktige formulering.

Kjell A. Wang, Akershus: Jeg kan ikke akseptere fremgangsmåten, og heller ikke argumentene for ikke å ta det inn i programmet nå. I Sverige er det overlatt kommunene å tillate eller forby, og det er der jeg tror spørsmålet blir best ivaretatt. Det er ikke snakk om noe lovverk, giftmidler er tillatt å bruke, men kommunene har ingen mulighet til å si sin mening.

VEDTAK: Avsnittet om Landbruksnæringen vedtatt i samsvar med redaksjonskomiteens innstilling.
Kjell A. Wangs forslag avvist mot 100 stemmer, og går til sentralstyret.

Dirigenten opplyste at innsamlingen til de tørkerammede i Afrika innbrakte 9.450.- kroner, som partiet avrundet til kr. 10.000.-.

Avsnittet "Fiskeriene":

Bergiton Solaas, Nordland: Katastrofen er et faktum på Røst: 50% svikt i skatteinngangen. Kommunene har før gitt lån til fiskerbåter, i dag kan de ikke engang garantere for lån. Det har departementet gitt beskjed om. Fylkesutvalget har fattet vedtak i tråd med Austre Molla Arbeiderlags forslag. Fiskerne er ikke pessimister, da hadde de ikke vært fiskere, sa ordføreren på Røst. Men de er deprimert. Verst går det ut over husmødrene og hjemmet, fiskerne arbeider 18 timer i døgnet mot normalt 12, og mister kontakten med familien. Fiskerne trenger støtte, og det kan landsmøtet gi ved å slutte seg til mitt

forslag: - Sikre en planmessig fornyelse av fiskeflåten, blant annet gjennom bedre finansieringsordninger i Statens Fiskarbank.

Ole Haugen, Sør-Trøndelag: I vårt politiske verksted tror jeg vi nå har mulighet for å sørge for positiv utvikling for ulike interesser og grupper. For å nå ut til alle må vi ha et attraktivt program, og vi må - som det heter blant markedsfør-

ere - segmentere målgruppene. I markedsføring er det også nødvendig å ha noe som heter feed back. Vi må vite hvordan velgerne reagerer på vårt valgprogram. Våre tradisjonelle velgere er arbeidere, småbrukere og fiskere. Knappt noen har merket Willoch-regjeringens handlingslammelse mer enn fiskerne. Gjennom de siste åra har de opplevd den samme, ja lavere, pris på sine produkter, økte driftsomkostninger, økte levekostnader. Vi kan ikke akseptere en såvidt reell nedgang i lønns- og kjøpekraft. Et valgprogram må ha konkrete og praktiske målsettinger, og avsnittet om fiskerinæringen er positivt. Men også for fiskerne må det være håp om bedre betaling for produktet de står bak.

Haugen fremmet følgende forslag til nytt strekpunkt:

- Gjennomgå prisutviklingen fra fisker til forbruker med sikte på å få konsumprisen ned og førstehåndsverdien til fiskerne opp.

Tor Robertsen, Finnmark: Fiskeriavsnittet er godt og gir grunnlag for offensiv satsing i fiskerinæringa. Det gir anledning til å føre en samlet politikk langs hele kysten. Kyst-Norge har de største forutsetninger for næringsutvikling i fiskebestand og havbruk ved siden av oljevirkosomhet. Når det gjelder fiskeoppdrett, mener enkelte at torskeoppdrett ikke kan drives i Barentshavet fordi det er for kaldt. I dag er dette i gang, men henger noe etter. Skal vi komme videre, må det satses på forskning og utvikling i Nord-Norge. Vi har et sterkt fiskeriforskningsmiljø i Tromsø, noe mindre i Nordland og Finnmark. La oss satse på landsdelens egne forskningsmiljøer.

Robertsen gjentok tidligere fremmet forslag, side 19, tilføyelse 6. strekpunkt:

- Bygge ut Norges Fiskerihøgskole som en fullverdig vitenskapelig høgskole i Tromsø, og bygge opp et nasjonalt forskningsmiljø i havbruk i Nord-Norge.

Gro Harlem Brundtland: Vi hadde en del forslag som kunne tolkes som om havbruk bare skulle lokaliseres til Nord-Norge. Det kunne man ikke slutte seg til, men med presisering om at havbruk hører hjemme også i Nord-Norge, kan det innarbeides i programmet.

VEDTAK: Forslagene fra Solaas, Haugen og Robertsen enstemmig tiltrådt.

Hovedkapittel II vedtatt i samsvar med redaksjonskomiteens innstillinger og endrings/tilleggsforslag.

KAPITTEL III. ARBEIDSTIDSFORKORTELSER. STØRRE FRIHET OG LIKE- STILLING I ARBEID, FRITID OG OMSORGSARBEID

Side 30, linje 14-18, fra "Arbeiderpartiet vil gjennomføre ..." til "... på deltid" endres til:

Målet er at alle yrkesaktive skal ha rett til tidligpensjon fra 62 år slik at de kan tre helt ut av arbeidslivet eller kombinere

arbeid og pensjon. Den generelle pensjonsalderen for alle skal senkes gradvis.

Folketrygdsystemet må gjennomgås med sikte på en endring, slik at kvinnenes arbeidssituasjon og livsmønster i større grad tas hensyn til.

I årene som kommer, må vi ta store løft innenfor eldreomsorgen. Barnefamilienes situasjon må bedres betraktelig. Sykehuskøene må avvikles, og vi må ha ressurser utover dette for å kunne ta i bruk nye behandlingsmetoder innen helsesektoren. Det offentlige må satse store midler på å gjenreise den fulle sysselsettingen. Derfor må pensjonsreformene gjennomføres skrittvis, slik at disse oppgavene kan løses samtidig.

Arbeiderpartiet vil gi mulighet for å kombinere arbeid og pensjon etter fylte 64 år. Pensjonsytelsene fastsettes på grunnlag av opparbeidede pensjonspoeng inntil et visst nivå. Deltidsarbeidende skal gis reell mulighet til å nytte ordningen.

Den generelle pensjonsalder senkes til 66 år.

Det må være et mål at flest mulig kan fortsette enten i full jobb eller på redusert arbeidstid fram til ordinær aldersgrense. Derfor bør oppsigelsesvernet for eldre arbeidstakere styrkes. Pensjonsutbetalingene mellom 64 og 66 år bør avkortes for de med høy lønn eller andre inntekter utover folketrygden. Ordningen skal utformes slik at de med særlige behov og lave inntekter får reell mulighet til tidligere pensjon. Pensjonsutbetalingene skal ikke avkortes for disse gruppene.

Inntektene til folketrygden må økes for å sikre folketrygdens økonomi.

Side 30, linje 23-24. Punktene erstattes med:

- Gå inn for en ordning med tidligpensjon som gir yrkesaktive adgang til å gå helt eller delvis ut av arbeidslivet etter fylte 64 år.
- Gå inn for at den generelle pensjonsalderen senkes til 66 år.
- Gi de funksjonshemmede større mulighet til å kombinere arbeid og trygd.

Gro Harlem Brundtland: Redaksjonskomiteens endrede innstilling til dette kapittel kommer på bakgrunn av debatten om disse viktige spørsmål her på landsmøtet og på landskvinnekonferansen. Den tar sterkere hensyn til kvinners arbeidssituasjon og livsmønster. Vi har tatt med direkte henvisning til deltidsarbeidendes reelle muligheter for å benytte de foreslåtte ordninger, og vi har lagt til grunn at vi skal gjennomgå Folketrygden med sikte på endringer som i større grad tar hensyn til kvinners livsmønster.

De konkrete endringer finner vi på følgende steder: Slutten av 2. avsnitt hvor det står at den generelle pensjonsalderen for

alle skal senkes gradvis. Det er en ny setning. Neste avsnitt er helt nytt: Folketrygdsystemet må gjennomgås osv. De to neste innebærer ingen realitetsendringer i forhold til programkomiteens opprinnelige forslag, bortsett fra siste setning: Deltidsarbeidende skal gis reell mulighet til å nytte ordningen. Setningen "Den generelle pensjonsalder senkes til 66 år" er også ny. I neste avsnitt er ordet særlig i 3. setning sløyfet. Videre kommer: Ordningen skal utformes slik at de med særlige behov og lave inntekter får reell mulighet til tidligere pensjon. Pensjonsutbetalingen skal ikke avkortes for disse grupper. Setningen "Inntektene til folketrygden må økes for å sikre folketrygdens økonomi", står også i punktet om folketrygden, men hører hjemme her også for å vise sammenhengene.

Som følge av dette endres strekpunktene som foreslått. Når det gjelder pensjonsalder og pensjonsutbetalinger, har LOs formann reservert seg i henhold til LO's utkast til handlingsprogram som skal behandles på kongressen i mai. For øvrig er dette en enstemmig innstilling som landsmøtet anbefales å slutte seg til, og som vi mener gir de riktige signaler og den riktige helhetsvurdering.

Reiulf Steen, Akershus: Dette er det 15. landsmøte jeg er med på, og jeg synes dets behandling av pensjonsspørsmålet er en av de fineste og viktigste beslutningsprosesser jeg har deltatt i på et landsmøte. Noen vil kanskje synes det er å overdrive, men jeg skal forklare hva jeg mener. På et tidspunkt i prosessen stod vi overfor den fare at vi kunne vedta noe som ville rokke ved viktige hovedprinsipper som ble nedfelt i folketrygden, særlig prinsippet om at trygdeordningen skal omfatte alle. Vi stod også i fare for å komme til å gjøre et vedtak som kvinnene ville føle som et nederlag. For det tredje stod vi overfor den fare at vi kunne komme til å invitere landsmøtet til å vedta noe som Landsorganisasjonen måtte gå imot. Man har tilmed hørt at "et tap for fagbevegelsen vil være en seier for partiet, og at en seier for partiet ville være et tap for fagbevegelsen." Jeg vil gjerne understreke at tap for fagbevegelsen har alltid vært og vil alltid være et tap for partiet. Nøkkelen til forståelse av Arbeiderpartiets styrke ligger i dets nære forhold til fagbevegelsen. Uten at den kommende valgkamp blir en valgkamp der fagbevegelse og parti kjemper sammen ville slaget allerede vært tapt. Programmet har med det forslag som er lagt fram fått en dristighet som jeg tror mange følte var nødvendig. Da noen i 1933 sa til Oscar Torp at det var å gå for langt å si "Hele folket i arbeid", svarte han: "Vi kan jo ikke føre valgkamp under slagordet Nesten hele folket i arbeid. - Dessuten er det vårt mål, og det akter vi å nå." Denne innstillingen skal prege oss også, når vi går ut i valgkampen med dette meget krevende program.

Av hensyn til det jeg sa om å bevare hovedprinsippene i folketrygden er det meget viktig å markere at vi akter å ta opp kampen mot de prinsipper som bl.a. er nedfelt i regjeringens forslag til langtidsprogram, og for å opprettholde ett av de aller viktigste prinsipper i velferdssamfunnet, nemlig at vi skal ha velferdsordninger som fungerer for alle.

For å markere dette foreslås følgende endring av 6. avsnitt til:

Den generelle pensjonsalder senkes i første omgang til 66 år.

Hvis vi kan vedta dette enstemmig, har vi vunnet en seier for fagbevegelsen, for kvinnebevegelsen, for ungdomsbevegelsen og for hele partiet, og vi har et godt grunnlag å gå til valgkamp på.

Aage Nordby, Oppland: Forslaget fra redaksjonskomiteen innebærer både nedsettelse og fleksibilitet. Disse hovedelementer vet vi har bred støtte i fagbevegelsen. Begge er viktige. For det første får vi rett til pensjon etter eget ønske ved fylte 64 år. Vi kan også kombinere arbeid og trygd fra 64 år. Dette er hver for seg og tilsammen viktige framskritt. Vi blir kvitt de uverdige forhold vi har hatt til nå, og som har fremmet ulikhet fra bedrift til bedrift. Definisjonen for hvordan en fleksibel pensjonsalder skal betales er tilfredsstillende. Jeg forstår avsnittet slik at alle skal ha sin pensjon som om de hadde stått tida ut. Jeg er også enig i begrensningene for de høyest lønte. Jeg tilhører den gruppe på landsmøtet som gjerne hadde sett vi kunne gått lenger i denne omgang og ville ha stemt for et forslag om fleksibilitet ned til 62 år. Men innledningen til avsnittet betrakter jeg som et så sterkt kort for fagbevegelsen ved neste høve at det ikke er noe problem å godta at vi skal gå skrittvis fram.

Grethe Karusbakken, Akershus: Bravo, redaksjonskomiteen klarte denne nøtta! Arbeiderbevegelsens verksted fungerer slik alle verksteder bør fungere. Her fungerer ikke bare vi på gulvet, her fungerer jammen ledelsen også! Og når vi tar hverandre i handa, klarer vi det meste. Da blir Gro den neste! Nå kan vi fortelle alle kvinnene at de vil få en bit av vår kake, Høyres får de neppe smake.

Gro Harlem Brundtland: De tre små ord - i første omgang - kan gjerne føyes til, det fremgår også av sammenhengen.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling med Reiulf Steens tilføyelse vedtatt mot 3 stemmer.

KAPITTEL IV, ANSVAR FOR HVERANDRE

Avsnittet Utdanning for framtida:

Ingunn Norderval, Møre og Romsdal: Vi kan ikke være bekjent av at elever på institusjon blir avspist med den usle skjerven de får i dag. Foreldrene til disse barna er fortvilte og ber om vår hjelp, slik at også deres barn kan få utvikle seg maksimalt. Det ville være en stygg forvrengning av integreringsprinsippet om ikke landsmøtet kan gå med på en tilføyelse.

Norderval fremmet følgende forslag, side 34, linje 26:
Elever i slike institusjoner må sikres fullverdige undervisningstilbud.

Tine Øverlier, Oppland: Skolen er viktig for både jenters og gutters utvikling og framtidige livssituasjon. Skolen kan bli et verksted for større likestilling, men da må vi endre en del forhold i den. Innhold og undervisningsmåter er viktig for fortsatt likestilling. Yrkesrettledningen er svært tradisjonell, og videre bør utarbeidelsen av fagplaner sikres et likestillingsperspektiv.

Øverlier fremmet følgende tilleggsforslag:

- Styrke likestillingsperspektivet i skolens innhold og undervisning og i skolens yrkesrettledning.

Nytt punkt:

- Fagplanutvalgene må sikres en mest mulig lik representasjon av begge kjønn.

Aud Dahl, Nord-Trøndelag: Det er beklagelig at programkomiteen ikke har sagt noe om borteboerstipendiene som er forelått fjernet. Heretter skal boomkostningene behøvsprøves mot foreldrenes inntekter. Disse skal altså avgjøre om våre barn skal få nytte retten til lik utdanning. Behøvsprøving er misvisende og urettferdig. Samfunnet plasserer skolene og avgjør dermed hvem som skal få gratis utdanning. Borteboende elever må betale for hybel, kost og hjemreiser. Stipendiene har stått stille på 6.500 kroner, mens Statens Lånekasse beregner at 10.200 skal dekke merutgiftene for borteboerne. I min kommune får en borteboer en merutgift på mellom 13 og 20.000 kroner. Det er en urimelig belastning for oss som bor i utkantene.

Gro Harlem Brundtland: Programkomiteen har hatt motsatte forslag å ta stilling til når det gjelder spesialinstitusjoner, og vi har landet på at elever med problemer skal gå i vanlig skole. Men vi skal samtidig ha for øye at det i visse tilfeller er nødvendig med spesialskoler. Redaksjonskomiteen har veid forslaget fra Bastesen mot Nordervals og kommet til den formulering som foreligger. Når det gjelder behøvsprøving, har vi skrevet at alle regler for behøvsprøvinger i studiefinansieringen skal gjennomgås. Øverliers forslag mener vi er dekket i kapitlet om likestilling. Det er jo et dilemma når man skriver et program at ting ikke kan stå alle steder.

VEDTAK: Avsnittet Utdanning for framtida vedtatt i samsvar med redaksjonskomiteens innstilling.
Øverliers og Nordervals forslag falt.

Avsnittet Forskning:

Til avsnittet Forskning forlangte ingen ordet.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt.

Avsnittet Kulturpolitikken:

Hilde Gundersen, Buskerud: Redaksjonskomiteen vil sende forslaget om allmenn stemmerett i skolemålsavstemninger til

sentralstyret. En kommune kan sjøl bestemme hva som skal være skolemål, men bare de som har barn på skolen har stemmerett. Dette er urimelig ettersom skolemålet har betydning for hele kommunen og kulturen der.

Hilde Gundersen gjentok sitt tidligere forslag:

- Det innføres allmenn stemmerett i skolemålsavstemninger.

Kristine Broch Johansen, Finnmark: Jeg har levert et forslag i tillegg til punktet i programforslaget om bibliotekene: "Sikre investerings- og driftstilskudd til mobil bibliotekstjeneste." Der det er spredt bosetting er bibliotekbuss det eneste realistiske alternativet når det gjelder å gi folk et bibliotektilbud. Kombinasjonen av investerings- og driftstilskudd har betydd mye for det gjennomslag bibliotekbusstanken er i ferd med å få i Nord-Norge. Der en har satt i gang med mobil tjeneste har en lang rekke nye låntakere oppdaget hva god litteratur betyr. Bibliotekene spiller også stor rolle i formidlingen av offentlig informasjon. Dokumenter er tilgjengelige på bussen slik at folk i avsidesliggende bygger kan følge med og dermed føle seg sterkere knyttet til fellesskapet. På grunn av det nye inntektssystemet er kommunene redde for å engasjere seg i mobil bibliotekstjeneste.

Kåre Myrvold, Vestfold: LO's kulturutvalg har lenge vært opptatt av å styrke bibliotekenes oppsøkende utlånsvirksomhet. Prøveprosjekter er i gang. Kulturavsnittet omhandler det sterke innslag av utenlandske påvirkning vi har og vil få. Det er vanskelig å skjerme oss mot den. Eneste mulighet er da å gå offensivt ut med produksjon.

Myrvold fremmet følgende forslag, side 15, tillegg strekpunkt 12: "- og oppsøkende utlånsvirksomhet."

Nytt punkt: "- Styrke produksjonen av norske videogram, fonogram og barnefilm. Likeledes utvide støtteordninger til norsk dramatikk."

Kirsti Grøndahl, Stortingsgruppa: Vi bør støtte Fylkingens forslag om alminnelig stemmerett ved skolemålsavstemninger. Dette er en språkpolitisk sak, og etterhvert begynner det å bli slik at språkformer som tradisjonelt brukes i distriktene, nynorsk, står i fare for å bli nedstemt som skolemål, kanskje først og fremst på grunn av innflytning. Både språkpolitisk og for å bevare den tradisjon vi har er det rimelig at det blir alminnelig stemmerett ved skolemålsavstemninger.

Gro Harlem Brundtland: Redaksjonskomiteen fastholder innstillingen, dette med skolemålsavstemning bør gå til sentralstyret for at stortingsgruppa skal behandle det. Når det gjelder Myrvolds forslag om oppsøkende utlånsvirksomhet, mener vi dette er dekket med begrepet styrke bibliotekstjenesten. Det er igjen spørsmål om hvor detaljert programmet skal være.

Dirigenten tok forslagene fra Hilde Gundersen og Kåre

Myrvold opp til votering.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling om oversending til sentralstyret vedtatt mot 116 stemmer for Gundersens, og overveldende flertall mot Myrvolds. Hans siste forslag avvist, da det ikke var reist tidligere. Avsnittet om kulturpolitikken enstemmig bifalt.

Avsnittet Mediepolitikken:

Lene Løken, Oslo: Redaksjonskomiteen har ikke villet stryke strekpunktene 6 og 7 som et enstemmig medieutvalg har bedt om. Det er to årsaker til det: I punkt 6 står det at man skal etablere en nasjonal organisasjon der NRK, NTB og representanter for ulike brukergrupper, film- og videoprodusenter osv. er representert. I punkt 7 står det at man skal gi NRK i oppgave å fungere som en sentral serviceorganisasjon for det nye lokale fjernsynstilbudet. Men da motsier man seg selv. Hensikten med en nasjonal brukerorganisasjon, slik Medieutvalget så det, var å la den være en serviceorganisasjon for det nye fjernsynstilbudet. Velger man å la NRK være sentral serviceorganisasjon for de lokale fjernsynsselskapene, faller hensikten med den nasjonale brukerorganisasjonen bort. Velger man på den annen side å opprette et nasjonalt serviceorgan, kan man ikke samtidig legge dette organets oppgaver til NRK. Den andre årsaken går på tid. Utviklingen går så fort at den løper fra oss alle, også fra Medieutvalget. Det er snart et år siden vi avgav vår innstilling og siden programkomiteen laget sitt kompromiss. NRK har nå meget spennende planer. Det regjeringsnedsatte TV 2-utvalget kommer med tre modeller, to utenfor og en innenfor NRK. Begge disse bygger dels på den modell Arbeiderpartiets medieutvalg la grunnlaget for i sin innstilling. Det er derfor viktig at den AP-regjering som skal forme vårt alternative TV 2 i Norge står fritt til å velge det beste fra begge disse modellene, uten å være bundet av programformuleringer som er for detaljerte. Intensjonene i programforslaget blir ikke endret om disse punkter strykes.

Beret Bråten, Buskerud: En fem-åring hengte seg for noen uker siden, han hadde sett video og fått lyst til å prøve sjøl. Antall sedelighetsforbrytelser har økt de siste åra. Vi blir stadig mer avstumpet i forhold til det kriminelle som skjer rundt oss. Det skjer noe med følelsene våre, måten vi ser på ting på blir hardere, holdningene endres. De videofilmer som slites mest er de voldelige. Jeg er skuffet over det som foreslås for å motvirke videovolden.

Beret Bråten fremmet disse forslag:

1. Det innføres forhåndssensur på video på lik linje med sensur på filmer som skal vises på kino.
2. Det legges en avgift på videofilmer. Denne avgiften kan brukes til finansiering av lokalt fjernsyn og radio.
3. Endringsforslag til første strekpunkt, side 16 i revidert tilleggsinnstilling, gult hefte:
Vurdere å strykes, slik at det blir samsvar med det som opprinnelig var foreslått i forslaget til Ny vekst for Norge.

Reiulf Steen, Akershus: I økende grad blir det omsatt videofilm som inneholder voldsscener jeg ikke vil beskrive fra denne talerstol. De vises for barn. Lærere kan fortelle hvordan de må roe ungene ned etter de inntrykk de har fått. Jeg har sett noen, og de er hundre ganger verre enn jeg hadde forestilt meg på forhånd. Forslaget om kommunal konsesjon er grundig behandlet av Kinolovutvalget, og dette, kombinert med en avgift til kommunene som kan gi ressurser til deres kulturarbeid, bør vi programfeste. Jeg vil så sterkt jeg kan anbefale Beret Bråtens forslag.

Gro Harlem Brundtland: Redaksjonskomiteen tok inn ordet vurdere å innføre kommunal konsesjon, fordi politikere fra andre deler av landet var i tvil om det var riktig å velge den løsningen. Det er jo slik at vårt landsmøte er bundet til det et offentlig utvalg har gått inn for. Redaksjonskomiteen har diskutert dette grundig og fastholder forslaget. Når det gjelder Lene Løkens innvendinger, har redaksjonskomiteen prøvd å bygge bro mellom ulike avveininger på dette punkt. Flere i programkomiteen mente det ikke var klokt å røre ved den omstendelig oppbygde modellen. Noen ønsker ikke den større handlefrihet Lene Løken argumenterte for.

VEDTAK: Lene Løkens forslag falt.

Punkt 1 i Beret Bråtens forslag ble vedtatt.

Punkt 2 i Beret Bråtens forslag fikk 112 stemmer, mot 124 for redaksjonskomiteens.

Punkt 3 i Beret Bråtens forslag ble vedtatt.

Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt med disse endringer.

Avsnittet Kirke, religion og livssyn:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt uten debatt.

Avsnittet Idrett for alle:

Sigve Brekke, Buskerud: Arbeiderpartiet er et parti som er kjent for å kjempe fram reformer. I idrettspolitikken har vi imidlertid ikke ligget i forkant, tvert imot, Høyre har vært atskillig mer aktivt. Ved å se positivt på innføring av proffidrett kan vi være med å gjøre arbeiderbevegelsen up to date i idrettspolitikken. Ja til proffidrett innebærer å rydde opp, få bort lysskye forhold og penger over bordet til vanlig skattlegging. Å drive idrett på topplan er mer enn å ha en trimsyssel i stua. En slik interesse krever i dag fullt ut - og vel så det - den tida folk bruker til vanlig arbeid. På bakgrunn av dette skulle det ikke være noe i veien for å lønne også slik virksomhet. Idrett er også kultur. La talenter innenfor idrett få samme sjanse som talenter innenfor politikk får sjanse til å bli heltidspolitikere. Å stimulere toppidrett vil også få smitteeffekt på masseidretten.

Brekke fremmet følgende forslag:

Dersom idretten sjøl ønsker det, vil Arbeiderpartiet i utgangspunktet se positivt på innføring av profesjonell idrett i Norge.

Einar Førde, redaksjonskomiteen: Spørsmålet om hva vi skal programfeste når det gjelder idretten bør også drøftes i lys av at Det norske Arbeiderparti alltid har iaktatt en nokså klar grense for hva som er idrettens eget ansvar. Vi har alltid vært varsomme med å sette noe i våre program som vi mener skal tilhøre organisasjonenes egen beslutningsrett. Vil norsk idrett innføre proffidrett, bør den gjøre det på eget ansvar. Jeg har innvendinger også mot det, dersom det skjer kritikkløst. Dette er noe som ikke bør stå i vårt program.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt mot 10 stemmer.

Avsnittet Ferie, fritid og friluftsliv:

Sylvi Sandvik Heldal, Oppland: Et emne som ikke så ofte blir berørt i politiske fora er jakt, fiske og friluftsliv. Men det opptar folk og vil gjøre det i økende grad ettersom det blir mer fritid. Blant alle forslag til dette landsmøtet er det bare to som går på denne saken. Arbeiderpartiet har hatt muligheter til lovforbedringer til fordel for allmennheten, men lite er gjort. Høyre greide på ett år å skru tilstanden tilbake til 20-30 åra på dette området. For dem eksisterer ikke begrepet rettigheter for allmennheten i det hele tatt. Arbeiderpartiet har gjort en banebrytende innsats i natur- og miljøvernarbeidet, men ikke når det gjelder jakt, fiske og friluftsliv. Det som nå må tas alvorlig er forvaltningsansvaret og forvaltningsretten. Partiet må være villig til å vurdere forvaltningen av utmarksrettighetene som er urgamle rettigheter for allmennheten, uten tilknytning til eiendomsretten. Ekspropriasjon er unødig provoserende og kostbar. Staten bør regulere jakt og fiske i utmarksområdene uten å ta inntekt av det og uten å gå inn på eiendomsretten.

Sandvik Heldal fremmet følgende forslag:

Nytt strekpunkt som nr. 8 på side 39:

Det norske Arbeiderparti oppretter et utvalg til å gjenomgå lover og forskrifter om jakt, fiske og friluftsliv.

Dirigenten viste til at forslaget 3.28 tidligere var vedtatt oversendt sentralstyret.

Sandvik Heldal understreket at man ville ha det inn i arbeidsprogrammet.

Dirigenten avviste denne muligheten, siden forslaget var behandlet.

Ann-Helen Ask, Hedmark: Redaksjonskomiteen vil ikke ta med mitt forslag om aldersgrense for sertifikat og opplæring for

motorsykler, fordi det er for spesielt og detaljer. Det finns tusenvis av motorinteresserte ungdommer. Målet for oss alle er å hindre ulykker i trafikken og øke sikkerheten for alle. Tenk på alle ulykker med 50- og 100 kubikkere, på grunn av dårlig opplæring. Nå har vi sjanse til å vise at vi tar ansvar også for denne gruppe ungdom. Organisering av ungdom i MC-grupper er viktig, de fanger opp mange som faller utenfor andre steder.

Ann-Helen Ask fremmet følgende forslag:

- Motorsykler som fritidsinteresse blant ungdom må tas seriøst. Det må vurderes tiltak om bedre og mer gradert opplæring til sertifikat for å få mer sikkerhet og hindre ulykker.

Dirigenten opplyste at tilsvarende forslag var behandlet av redaksjonskomiteen som fant det for detaljert til å tas inn i programmet.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt.

Avsnittet Vern av miljø og ressurs:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt uten debatt.

Avsnittet Et godt arbeidsmiljø:

Sylvi Sandvik Heldal, Oppland: Vi fikk Arbeidsmiljøloven i 1977 og forskrifter om bedriftshelsetjeneste i 79. Siden da har kampen stått om gjennomføring av denne. I juli 1983 kom det retningslinjer fra Sosial- og Kommunaldepartementet. Her blir det presisert at arbeidsgiverne har plikt til å opprette bedriftshelsetjeneste når det er nødvendig. For å slippe diskusjon om det er nødvendig eller ikke, foreslår vi at den skal være obligatorisk. Arbeidsgivere og leger har motarbeidet gjennomføring. Bedriftshelsetjeneste er gjennomført i noen deler av landet, men ikke i andre. Den blir som regel gjennomført som en lokal fellesordning. Den koster mellom 500 og 700 kroner pr. tilmeldt arbeidstaker pr. år. Dette er med andre ord en reform vi ikke har råd til å unnvære.

Sandvik Heldal fremmet følgende forslag:

Side 41, strekpunkt 3, 9. linje, skal lyde:

- Gjennomføre obligatorisk bedriftshelsetjeneste slik at den i sterkere grad kan være med å trygge arbeidsmiljøet og sikre arbeidstakernes helse.

Jørgen Kosmo, Vestfold: De yrkesgrupper som trenger bedriftshelsetjeneste har hele tiden støttet på mangler i gjeldende forskrifter. Lovhjemmelen har vært for dårlig. Mitt forslag i denne sak har redaksjonskomiteen foreslått oversendt sentralstyret. Det nytter vel ikke å prøve å presse fram et vedtak i denne forsamlingen om å pålegge stortingsgruppa å utarbeide et lovforslag. Men vurder om det ikke er nødvendig med sterkere

lovhjemmel for å få til det som står i strekpunkt 3.

Børre Pettersen, Oslo: Dere har sikkert lest om løsemiddel-skader, asbestskader og andre yrkesskader og sykdommer. Vi har bestemmelser i Arbeidsmiljølovens paragraf 14 som for så vidt i hovedsak dekker det som her er foreslått, obligatorisk bedriftshelsetjeneste. Svakheten ved bestemmelsen er at den påfører Arbeidstilsynet mye byråkratisk arbeid. Vi vet at utvidet bedriftshelsetjeneste kan hindre løsemiddelskader o.l. Jeg tror vi kan vedta forslaget her, og dermed spare sentralstyret for unødvendig arbeid.

Gro Harlem Brundtland: Det er ingen tilfeldighet at redaksjonskomiteen har avvist et punkt om obligatorisk bedriftshelsetjeneste. Det er en selvfølge at det må innføres på bedrifter hvor det arbeides med farlige stoffer, men det er ikke gitt at obligatorisk bedriftshelsetjeneste i alle deler av landet bør gå foran andre helseoppgaver i en kommune. Ikke alle har like belastede yrker, de som har det skal dekkes med et faglig opplegg. Men blir det gjort obligatorisk her og nå, risikerer vi at det vil gå foran utbygging av andre deler av vårt helsevesen uten at det strengt tatt er nødvendig. Vi må vurdere hvor helseproblemene er størst og prioritere i forhold til det.

Børre Pettersen, Oslo: Jeg har arbeidet med arbeidsmiljøspørsmål i LO i 10 år. Jeg har ennå ikke vært på en arbeidsplass hvor det ikke kan oppstå helseskader på kort eller lang sikt. Vi snakker ikke bare om løsemiddel- og asbestskader, men også om muskel- og skjelettskader og andre belastnings sykdommer. Det er et behov i arbeidslivet totalt for godt utbygd bedriftshelsetjeneste. I forhold til ressursene vil den ikke konkurrere med den øvrige helsetjeneste. For det første skal den finansieres av arbeidsgiverne, for det andre er det god tilgang på helsepersonell i åra framover. Jeg ber forsamlingen gi arbeidstakerne den støtte å få denne helsetjeneste raskt.

VEDTAK: Sylvi Sandvik Heldals forslag vedtatt med stort flertall.

Avsnittet for øvrig vedtatt i samsvar med redaksjonskomiteens innstilling.

Avsnittet Nærmiljøet:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt uten debatt.

Avsnittet Familiepolitikken:

Karin Lian, landsstyret: Kostnadene ved å gi fri med lønn under barns sykdom til de er 14 år er ubetydelige. Et slikt forslag er enstemmig vedtatt av Landskvinnekonferansen, og flere andre har reist det. Vi har fått kvinner ut i arbeidslivet, men ikke vært flinke til å trygge barna mens foreldrene er på jobb.

Lian fremmet på nytt sitt forslag: Side 42, nytt -punkt: Rett til fri med lønn under barns sykdom utvides til å gjelde fram til barna fyller 14 år.

Gro Harlem Brundtland, Vi har innført rett til permisjon under sykdom hos barn under 10 år. Redaksjonskomiteen har ikke funnet å kunne gå lenger i denne omgang, fordi det totalt sett er så mange andre ting vi skal bruke trygdemidler til.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt med stort flertall.

Avsnittet Barns og ungdoms oppvekstkår:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig bifalt.

Ettermiddagsmøtet ble hevet kl. 18.25.

MØTET SØNDAG 24. MARS 1985

Møtet ble satt kl. 09.00 med Odvar Nordli som dirigent.

Sverre Kr. Fjeld la fram protokollkomiteens innstilling, som hadde en bemerkning.

Vedtak: Protokollen for lørdag godkjent med forbehold om rettelse.

SAKLISTAS PUNKT 10 : VALG

Valgkomiteens formann, Ole Knapp, kommenterte den omdelte innstilling: Valgkomiteen har denne gang ikke hatt noen store og dramatiske diskusjoner. Vi har et vedtak i partiet som det ikke hersker tvil om, og vi har en sammensetning av de respektive organer som heller ikke skaper store problemer. Arne Grøttum og Kirsten Myklevoll hadde frasagt seg gjenvalg i sentralstyret. Videre er Sissel Rønbeck som nyvalgt leder av kvinnebevegelsen selvskreven der, slik at det blir en plass etter henne. Når det gjelder landsstyret er det fylkespartiene som i stor grad legger premissene for valgene, med den begrensning kvoteringsregelen setter. Denne gang betydde fylkespartienes innstillinger utskiftning av 11 landsstyremedlemmer. Valgkomiteen ble enig om å legge stor vekt på fylkespartienes ønsker så sant de ikke kom i strid med regelen om 40% av hvert kjønn. I samråd med fylkespartiene er landsstyret satt opp med 13 menn og 10 kvinner, en reduksjon på to fra forrige gang. Men vi har valgt å se lands- og sentralstyre i en viss sammenheng. Det kommer en kvinne mer i sentralstyret enn sist, i alt 10.

Kommuneforbundet ønsket sin kommende leder Liv Nilsson inn på Arne Grøttums plass, og dette ønsket er imøtekommet. Etter Kirsten Myklevoll foreslås Evy-Ann Midttun, Finnmark, noe de tre nordligste fylkespartier er enig i. Valgkomiteen har delt seg når det gjelder 8. vararepresentant. De underliggende prinsipielle motsetninger i valgkomiteen var av en slik karakter at vi ikke fant det riktig å sitte i timevis og lete etter en kompromissløsning. Vi valgte å legge den åpen fram for landsmøtet. I parentes bemerket tilhører valgkomiteens formann mindretallet.

Valgkomiteens innstilling:

SENTRALSTYRET

Leder	Gro Harlem Brundtland	gjenvalg
Nestleder	Einar Førde	"-"
Sekretær	Ivar Leveraas	"-"
1.	Tor Halvorsen	"-"
2.	Reiulf Steen	"-"
3.	Lars M. Skytøen	"-"

4.	Gunnar Berge	gjenvalg
5.	Liv Andersen	-"
6.	Liv Nilsson	ny
7.	Esther Kostøl	gjenvalg
8.	Ingeborg Botnen	-"
9.	Bjørn Tore Godal	-"
10.	Anne Lise Haugen	-"

Vararepresentanter

1.	Kjell Borgen	gjenvalg	
2.	Evy-Ann Midttun	ny	
3.	Henrik Aasarød	gjenvalg	
4.	Aud Gaundal	-"	
5.	Ole Knapp	-"	
6.	Liv Aasen	-"	
7.	Egil Ranheim	-"	
8.	Tine Øverlier	ny	7 stemmer
	Ellen Stensrud	"	6 stemmer

LANDSSTYRET

Østfold	Asa Solberg Ivarsen Vararepr. Gunnar Skaug	gjenvalg -"
Akershus	Ole Korslund Vararepr. Kjersti Børsum	ny "
Hedmark	Solveig Persheim Vararepr. Sverre Kristian Fjeld	gjenvalg -"
Oppland	Arild Bakken Vararepr. Sylvi Sandvik Heldal	ny "
Buskerud	Jakob Wahl Vararepr. Aase Moløkken	ny gjenvalg
Vestfold	Alf Bjørnø Vararepr. Norunn Evjen	ny "
Telemark	Finn Kristensen Vararepr. Einfrid Halvorsen	gjenvalg -"
Aust-Agder	Asbjørn Andersen Vararepr. Marit Johnsen	gjenvalg -"
Vest-Agder	Agnes Bua Vararepr. Jan Helland Olsen	gjenvalg ny
Rogaland	Ingleif Iversen Vararepr. Reidun Korsvoll	ny "
	Bjørg Hermansen Vararepr. Kjell Sund	gjenvalg ny
Hordaland	Marit Wikholm Vararepr. Petter Ersvør	gjenvalg ny
	Aksel Kloster	ny

	Vararepr. Aud Helgesen	ny
Sogn og Fjordane	Kjartan Longva Vararepr. Else Skjolden	ny "
Møre og Romsdal	Laila Kaland Vararepr. Asmund Kristoffersen	gjenvalg ny
Sør-Tr.lag	Gunnar Aagesen Vararepr. Turid Innstrand Olausen	ny ny
	Gunnhild Øyangen Vararepr. Jan Gunnar Uthus	ny "
Nord-Tr.lag	Rolf Bjørn Hagen Vararepr. Anne Lise Grande Vollan	gjenvalg "-"
Nordland	Eivind Bolle Vararepr. Anne Lise Wold	ny "
	Sissel Eidissen Vararepr. Svein Wika	ny "
Troms	Oddmund Soleng Vararepr. Aud Overå Fyhn	gjenvalg ny
Finmark	Sylvi Enevold Vararepr. Erling Fløtten	ny "
Oslo	Tove Heggen Larsen Vararepr. Svein Larsen	gjenvalg "-"

REVISJONSNEMND

Leder	Harriet Andreassen Kåre W. Larsen Aase Bjerkholt	ny gjenvalg "-"
Vararepr.	Harry Jørgensen Barbara Gulbrandsen	"-" "-"

Dirigenten gav ordet fritt til generell debatt om innstillingen, men ingen tok det. Man gikk rett på valgene.

VEDTAK: Valgkomiteens innstilling på sentralstyremedlemmer enstemmig tiltrådt fram til 8. vararepresentant.

Debatten om 8. vararepresentant:

På 8. varaplass var innstilt Tine Øverlier, Oppland, med 7 stemmer i valgkomiteen, og Ellen Stensrud, Akershus, med 6.

Bjørn Tore Godal, Oslo: Med bakgrunn i denne spesielle situasjon vil jeg peke på de resonnementer som ligger til grunn for en konklusjon i flertallet av Oslos gruppe, som

mange jenter har reagert sterkt på. Ellen Stensrud har som kjent ikke vært glad i praktiseringen av kjønnskvoteringen i Oslo Arbeiderparti. Her i byen har vi sett oss nødt til å stampe opp et eget sett av regler for å leve opp til landslagsmøtets vedtak om 40% jenter. Vi har vel 60 kollektive fagforeninger, vi har over 30 faglige partilag med tilsammen over 20 000 medlemmer. I mange av dem er det svært få kvinner. Det sier seg da selv at det i mange er åpenbare problemer med å få til en skikkelig kvotering når det skal velges landsmøtedelegasjon fra Oslo, med 200 partiavdelinger og 45 delegater. Men denne nærkampen med virkeligheten har vi greid. Og vi skal greie det igjen, selv om det er lettere å få oppslutning om prinsippet enn det er å få det i praksis. Jeg skjønner godt de mange jenter som har reagert på Ellen Stensruds utblåsning på dette landsmøtet med bakgrunn i denne spesielle situasjon. Mange har følt det som et angrep på seg, men hun følte altså behov for å si noe. Hennes egen vurdering av seg sjøl, at hun ikke skulle vært her, er mildt sagt tulleste. Hun er klubbformann i en ganske stor jern- og metallbedrift og bor i Akershus. Nå er det lenge siden vi greide å utstyre sentralstyret på industrisida med noe annet enn forbundsformenn og sekretærer. Er det riktig at det er 60% offentlig ansatte på dette landsmøtet, kunne det være på sin plass med en håndsrøking til en klubbformann fra Jern og Metall. For å snakke rett ut: Det hender ganske ofte i Oslo og land for øvrig at det nomineres kandidater som tradisjonelle LO-grupper føler som et stikk, men de finner seg stort sett i det. Nå har vi funnet fram til en vi vil ha på siste varaplass i sentralstyret, støttet av flertallet i Oslos gruppe. Kvinnebevegelsen har vært på offensiven på dette landsmøtet, og det er jeg glad for. Men kvinnebevegelsen er også sterk nok til å tåle en jente fra industrien som ikke har sett likestilling og kvinnefrigjøring i akkurat samme perspektiv som de fleste av oss andre. Såpass romslighet kan vi bevilge oss i forhold til taperne i vår kvoteringskamp i Oslo. La oss feire kvinnebevegelsens styrke med å være så tolerante som en del av mannfolka aldri er. Jeg vet at partiet vil ha nytte av Ellen med hennes spesielle bakgrunn i industrispørsmål, arbeidsmarkedspolitik, arbeidsmiljø, bedriftsdemokrati. Og ingen skal beskyldes Ellen for å fri til til sitt publikum!

Ivar Ødegaard, Oslo: Jeg tilhører mindretallet i valgkomiteen. Ellen er som nevnt klubbformann på en middels stor jern- og metallbedrift, er med i arbeidsutvalget i Oslo Jern og Metall, en av landets største fagforeninger, sekretær i Metallindustriens partilag i Oslo, formann i faglig utvalg i Fellesrådet for Sørlege Afrika. Det er en meget aktiv fagforingsjente det her er snakk om, som på mange områder har utmerket seg som en verdifull representant for fagbevegelsen i Oslo. Vi mener det må være gunstig å få en som er i praktisk arbeid på en bedrift med i sentralstyret. Hun er ikke klubbformann på heltid. Når vi nå går inn i en valgkamp, er det viktig å få nært samarbeid med fagbevegelsen og grasrota som ofte har vanskelig for å oppnå tillitsverv i partiet.

Biørge Rosmo Hansen, Akershus: Fagbevegelsen har hatt 8 plasser av 21 i sentralstyret i forrige periode, 6 menn og 2

kvinner. Det nye forslaget gir fagbevegelsen 9 plasser, 5 menn og 4 kvinner. Det nye forslaget avspeiler på en bedre måte enn før LO's medlemmer, fordi ca. halvparten av disse er kvinner. Fagbevegelsens kvinnerepresentanter i sentralstyret bør ikke bare representere sin fagforeninger, jeg håper de også vil representere oss fagorganiserte kvinner. Derfor er det viktig for oss jenter hvem som blir valgt inn. Fra en av de foreslåtte fikk vi fredag et innlegg som satte et skikkelig støkk i oss. Vedtaket om kjønnskvotering er innarbeidet i lovene, og når lokallaga skal foreslå representanter, stiller de opp en av hvert kjønn. Valgkomiteene lager så sine forslag, og det står ikke noe om hvem som er kjønnskvotert inn. De som får den ære å bli representant på DNA's landsmøte - for det er en ære - får de rettigheter og plikter dette medfører. En av pliktene er å stå på DNA's lovlige vedtak. Dersom det kan tolkes slik at en representant for fagbevegelsen ikke står på DNA's lover og føler seg beklemt av den grunn, og føler seg uverdig til å delta på landsmøtet, kan jeg ikke forstå at samme person føler seg verdig til å sitte i DNA's sentralstyre. Jeg kjenner ikke representanten, men hun skal være en dyktig fagforeningskvinne. Derfor er det enda større grunn til å beklage hennes innlegg på fredag. Ca. halvparten av LO's medlemmer er kvinner, men de er dårlig representert på alle plan. Jeg vet det er tøfft å være jente både i fagbevegelsen og politikken, med 15 års erfaring vet jeg det, men også at jenter tar utfordringer, at de gjør en fabelaktig innsats dersom de får lov, og at de vokser med oppgavene på samme måte som menn. Vi trenger jenter i sentralstyret, jenter som står på egen mening. Jeg støtter forslaget på Tine Øverlier.

Børre Petterson, Oslo: Jeg har ikke oppfattet Ellen Stensruds innlegg som et angrep på DNA's lover og vedtekter. Hun kom med et situasjonsbetinget innlegg på bakgrunn av en spesiell situasjon i Oslo. Ellen Stensrud har bred tilslutning i faglige miljøer i Oslo og Akershus og representerer en del av det store mangfoldet i dette partiet, aktiv tillitsvalgt på en lokal arbeidsplass, representant for de manuelle yrker. Også i et politisk verksted må det være høyt under taket. Landsmøtet bør vise at det er det ved å velge Ellen Stensrud.

Annar Lille-Mæhlum, Oslo: Landsmøtet har vist mye sunn fornuft da det fattet sine vedtak. Jeg hadde håpet at det ville gjøre det nå også. Ellen Stensrud var valgt til landsmøtet for å fremme et forslag fra Metallindustriens partilag. Det gjorde hun og gav samtidig uttrykk for at hun er en jernkvinne. Det burde vi ha flere av. Hun kommer fra en arbeidsplass med 70% kvinner, hun har gått i bresjen for gode velferdspermisjoner til kvinner med barn og er en pen jente. Også lønnsmessig har hun slått et slag for sine kolleger. Fagbevegelsens kvinner mister en tyngde når Harriet Andreassen går ut. Nå prøver vi å erstatte henne.

Det ble nå satt strek og taletid på to minutter.

Aase Morin, Kvinnesekretariatet: De aller fleste i kvinnebevegelsen er også fra fagbevegelsen. Vi finner det uriktig å

bruke landsmøtet som forum for utblåsninger man kan ta lokalt. Vi finner det også uriktig at høyre-kvinnernes motivasjon for kjønnskvalifisering blir brukt som argument mot oss som har vært spydspiss i denne saken. Vi håper landsmøtet har forståelse for at kvinnebevegelsen ikke kan gå inn for denne kandidaten. Når det gjelder Tine Øverlier, er også hun en sterk kvinne, hun arbeider i hele Oppland fylke, har vært aktiv i kommunepolitikken i mange år og har gjort et solid fagforeningsarbeid.

Astrid Ledahl, Hordaland: Ved ulike valg og nominasjoner skal mange ting gå i hop. Vi har geografisk kvotering, kjønnskvalifisering og yrkeskvalifisering. Tine Øverlier er distriktsrepresentant, og sentralstyret er for Oslo-tungt. Når distriktene og kvinnebevegelsen kan gå hånd i hånd, er utgangspunktet godt. Bjørn Tore Godal syntes vi skulle feire vår offensive kvinnebevegelse. Jeg er enig, men måten å gjøre det på vil vi bestemme sjøl!

Reidun Romfo, Møre og Romsdal: Jeg beklager at dirigenten satte strek uten å spørre om det var andre forslag. Vi kan enda en gang konstatere at Møre og Romsdal ikke er funnet verdig til en plass verken i Kvinnesekretariatet eller Sentralstyret. Når jeg har hørt debatten har jeg fått lyst til å si: Bruk ikke ordet kvinnebevegelsen bare om jentene i kvinnelag og grupper. Alle jentene i den faglige og politiske arbeiderbevegelsen er kvinnebevegelsens jenter. Alle jentene i partiet er like gode. Denne gangen støtter jeg fagbevegelsens kandidat.

Arild Bakken, Oppland: Jeg tilhører flertallet i valgkomiteen, og støtter Rine Øverlier, fordi hun er politiker. Når en politiker har erfaring både fra kvinne- og fagbevegelsen, er det en styrke. Hun vil representere Oppland i sentralstyret, et utkantfylke med de spesielle problemer det innebærer. I sentralstyret er det ingen representasjon fra Den røde bastion i Norge. Det bør det være, og det røde fylke Oppland bør få anledning til å holde sine bastioner.

Karin Lian, landsstyret: Det er sagt mye pent om Ellen Stensrud fra denne talerstol. Derimot synes jeg det er sagt mye uriktig om hennes innlegg. Det kom på bakgrunn av partilaget forslag. Hun går ikke imot kjønnskvalifisering, partilaget går ikke imot det. Det er prosentfordelingen hun er uenig i. Det er ikke bare SV og AKP som har problemer fordi de bare får akademikere i sine posisjoner. Her har vi en kandidat vi bør støtte. Hun kommer fra grasrota og jobber på golvet.

Eivind Bolle, Nordland: Som distriktsrepresentant tror jeg partiet bør være oppmerksom på et spesielt problem vi møter i distriktene, nemlig at Oslo-regionen er for sterkt representert i vår sentralledelse. Og vi fra distriktene oppfatter Oppland som et distriktsfylke. Jeg tror de argumenter representanter fra disse områder har å tilføre Arbeiderpartiet er uhyre viktig. Jeg tror også Tine Øverlier kan være en jernkvinne, selv om hun ikke kommer direkte fra Jern og Metall.

Oddrunn Pettersen, Kvinnesekretariatet: Vi skal vedta et program som ivaretar rettferdig fordeling, solidaritet, for å skape likeverd mellom distrikter og grupper av mennesker. Og vi går inn for tiltak der vi ser det er urettferdige forhold som rår. Det har vi gjort som parti. Vi innførte 40 prosentregelen, og bortsett fra noen fødselssmerter i Sogn og Fjordane tjener det oss til ære det vi har oppnådd gjennom nominasjonsprosessene og representasjonen på dette landsmøtet. Vi gjør det for å gi kvinner mulighet til deltakelse. Det er ikke mangel på oss, men vi må slippe til. Derfor oppfattet jeg dette innlegget som en provokasjon. Derfor er det viktig at flertallsinnstillingen også blir landsmøtets vedtak.

Grethe Karusbakken, Akershus: Jeg kjenner ingen av disse to jentene personlig, men vi må ikke i Det norske Arbeiderparti la noen bli straffet fordi de sier det de mener. Ytringsfriheten er det mest vesentlige vi har, og den skal vi ta vare på.

Biørn Skau, landsstyret: Jeg var dypt uenig i Ellen Stensruds innlegg. Men jeg måtte fastslå at dette er en jente som har mot til å si fra, selv om hun vet at flertallet er uenig. Og er det noe vi trenger i våre ledende organer, så er det slike jenter.

Det ble ikke forlangt skriftlig votering mellom kandidatene til 8. vararepresentantplass i sentralstyret.

VEDTAK: Tine Øverlier valgt mot 109 stemmer for Ellen Stensrud.

LANDSSTYRET:

VEDTAK: Samtlige enstemmig valgt i samsvar med valgkomiteens innstilling.

REVISJONSNEMND:

VEDTAK: Valgkomiteens innstilling enstemmig bifalt.

FORTSATT BEHANDLING AV SAKLISTAS PUNKT 8 - ARBEIDSPROGRAMMET

Jan Rødseth, Hordaland, hadde ordet til forretningsorden i anledning forslaget fra Ann Helen Ask om motorsykkelsertifikat. Dette ble avvist av dirigenten, fordi det ikke var reist tidligere under debatten. Han fant at dette var et galt grunnlag å avvise forslaget på, fordi det i rett tid var fremmet forslag i tråd med dette. Han bad om landsmøtets tilslutning til følgende punkt under avsnittet Ferie, fritid og friluftsliv: "Motorsykler er en utbredt fritidsinteresse blant ungdom. Det må vurderes tiltak om bedre og mer gradert opplæring for å få

mer sikkerhet og hindre ulykker."

Gro Harlem Brundtland: Uansett formaliteter tror jeg vi kan være tjent med å ta inn en setning som går på det sentrale i forslaget. Det kan innarbeides etter den generelle redigeringsfullmakten sentralstyret har fått slik at det passer inn i programmet.

VEDTAK: Forslaget oversendes sentralstyret.

Kapittel IV - avsnittet Helsepolitikk

Kari Helliesen, Rogaland: Jeg er skuffet over at programkomiteen ikke vil ha med at egenandeler fjernes på sikt. Riktig nok blir vi ofte møtt med at egenandeler ble innført under A-regjering, men det var under andre forhold. Senere har egenandelene bare økt og blitt til stor belastning for eldre, lavtlønnte og kronisk syke. I tillegg kommer økte kommunale avgifter på hjemmehjelp og husmorvikarer. Dessuten er reglene uklare og fører til mer byråkrati, mange synes ikke lenger de har råd til lege og medisiner.

Kari Helliesen reiste følgende forslag til endring av linje 5 på side 46: Ordet vurdere byttes ut med endre. Tillegg: Målet må være at egenandelen i helsesektoren fjernes på sikt.

Ann Marit Søbønes, Oslo: Regjeringens egenandelssystem er usosialt. Flere tjenester faller utenfor taket, fysioterapi, reiser under 32 kr., viktige medisiner osv. Uføre og alderspensjonister betaler store deler av egenandelene, f.eks. over 50 pst. av andelene på blå resept. Dette rammer dem som på forhånd står svakes. Landsmøtet må slå fast at vi ønsker et helsesystem som er likt for alle. Redaksjonskomiteens forslag er bedre enn det opprinnelige, men kan fortsatt bedres.

Søbønes reiste følgende forslag: Det settes i gang arbeid for en reduksjon av egenandeler på grunnleggende helsetjenester, og livsviktige medisiner må bli gratis.

Bjørn Martin Aasen, Møre og Romsdal: Vi må få en revidering av eksisterende egenandelssystem, men bør neppe gå så langt at vi sier vi går inn for å fjerne det. Vi må imidlertid slå fast at dagens system er skjevt og urettferdig. Jeg viser til forslag om nytt avsnitt, side 21. Siden 1975 har sykehusvesenet blitt videreutviklet etter regionprinsippet. Dvs. at den spesialiserte tjeneste skal bygges opp på fylkesnivå eller regionssykehusnivå. Noen spesialiserte tjenester skal fortsatt ytes av statssykehus. Dette er et viktig prinsipp. De spesialiserte tjenester må gis der folk bor, og bør få ressurser. Dette skaper frustrasjon og er en av årsakene til de skarpe angrep på f.eks. gjestepasientordningen. Ressursene til helsetjenesten er dessuten svekket i forhold til behovet, og gjestepasientprisene er med Sosialdepartementets godkjenning økt mer enn prisstigningen. Problemet med gjestepasienter er av økonomisk, ikke faglig art.

Aasen fremmet følgende forslag:

Linje 10-25, side 44, vert erstatta med forslag frå Bjørn Martin Aasen (side 21 i mørkegrønt hefte):

"Sykehustjenesten skal fortsatt utvikles innenfor den regionaliserte helsetjeneste med fylkene som hovedansvarlige. Det må legges vekt på å videreutvikle samordningen mellom fylkessykehusene og regionsykehusene. Rammetilskuddsordningen har gitt fylkene muligheter til å utvikle en rekke spesialiserte tjenester, noe som har gitt flere mennesker tilgang på nye medisinske framskritt.

De økonomiske overføringer til fylkene må sikre at disse fortsatt kan videreutvikle den spesialiserte helsetjeneste med et likeverdig tilbud til alle, samtidig som de som har behov for det får de nødvendige spesialiserte tjenester fra regionsykehusene.

Vårt mål er at alle mennesker skal få tilgang til de spesialiserte tjenester helsevesenet kan tilby, og da må de fleste spesialiserte tjenester utbygges i de fylkene."

Lucie Paus Falck, Akershus: Legehjelp og medisiner må ikke bli en økonomisk belastning for de svakeste. Vårt offentlige helsevesen skal være samfunnets sikkerhetsnett for alle, men dette sikkerhetsnettet er nå i ferd med å rakne. Grupper og distrikter med største behov for helsetjenester rammes hardest. De mange forslag til landsmøtet om reduksjon eller avskaffelse av egenandeler er etter min mening ikke fanget opp på en tilfredsstillende måte av redaksjonskomiteen. For to år siden vedtok Landskvinnekonferansen en henstilling om å få et utvalg til å se på det samlede system for egenandeler. Det er å håpe at det nå blir fortgang i utredningene. For noen uker siden vedtok Landskvinnekonferansen en formulering som kanskje er dekkende for det vi i dag skal fram til:

"Gå inn for gradvis reduksjon av alle egenandeler på grunnleggende helsetjenester og ta sikte på å fjerne dem helt for livsviktige medisiner."

Landsmøtet kan i hvert fall ikke gå fra hverandre uten å ha tatt stilling til egenandelsspørsmålet, et spørsmål om solidaritet.

Björg Rosmo Hansen, Akershus: Det er kommet 26 forslag som alle går inn for å fjerne eller redusere egenandelene. Dette er ikke uten grunn. Det er ikke mange ting som i slik grad minner folk om at vi har Høyre-regjering. Folk merker det ikke bare på pengepungen, de irriterer seg også over byråkratiet. Helsepersonalet kunne også tenke seg å bruke arbeidstida til noe mer meningsfylt enn å være pengeoppkrever. Lokallagenes forslag avspeiler de forventninger folk flest har til vårt parti. Lokallagene vil gjerne kunne si til sine velgere at vi vil begrense egenandelssystemet. Selv om redaksjonskomiteens innstilling går på sanering av en del av systemet, er det ikke lett å lese seg til i de ordrike formuleringene som er brukt.

Rosmo Hansen tok opp forslag fra Innlandet Arbeiderlag: "Fjerne så mange som mulig av de eksisterende egenandeler

i helsevesenet."

Gunnar Berge, sentralstyret: Det ville være galt om det inntrykk fikk feste seg at Arbeiderpartiet har stått for det samme som regjeringen i denne saken. Vi har konsekvent gått imot alle forslag om økning av egenandelene. I tillegg har vi gått inn for at en rekke ytelser som ikke går inn under taket, skulle gjøre det. Det gjelder bl.a. transport og fysioterapi. Vi kan vanskelig gå inn for å fjerne egenandeler uten å vite hva det dreier seg om økonomisk. Og det gjelder et beløp på ca. 3 milliarder kroner pr. år. Det er nøyaktig det samme som den pensjonsreform landsmøtet vedtok i går vil koste pr. år. Alle vil forstå at man ikke kan ta et slikt forslag på strak arm, og jeg stiller også et stort spørsmålstegn ved om det er hensiktsmessig å fjerne alle egenandeler også på sikt når en ser det i forhold til innsats på andre områder innen helsepolitikken. Det vil ikke være lett for folk å oppfatte hva programmet forplikter partiet til å gjennomføre i en fireårsperiode, og hva som gjelder i et lengre tidsperspektiv.

Grete Knudsen, Kvinnesekretariatet: Klassedelingen i helsevesenet øker og forsterkes av høyere egenandeler og ikke minst av å administrere de såkalte Heløe-kortene. Ordningen rammer lavtlønte og de som går til lege ofte, kronisk syke, og gamle. I følge regjeringens langtidsprogram skal dette fortsette. Arbeiderpartiet vil redusere belastningene for de som er spesielt utsatt og har derfor gått imot stadig økte egenandeler. Programmet gir et godt grunnlag for å fortsette oppryddingsarbeidet. Men det bør ha en formulering om at vi setter i gang arbeidet for å begrense egenandelene.

Gro Harlem Brundtland, redaksjonskomiteen: Jeg må advare landsmøtet mot en konklusjon som innebærer å ta milliarder av vårt totale økonomiske opplegg for å fjerne egenandelene. Konsekvensene er også helsepolitiske. Sentralstyret og stortingsgruppa har i hele perioden forsøkt å bremse den utvikling regjeringen har satt i gang og sagt nei til alle forslag om økte egenandeler. Vi var klar over før vi gikk ut av regjeringskontorene i 1981 at systemet trengte revisjon. Fordelingen er nå blitt riv ruskende gal, og alt den gang var det en uoversiktlig sak. La oss få gjennomgå systemet på en skikkelig måte. Men jeg tror ikke det er helsepolitisk riktig å ha som langsiktig mål å fjerne alle egenandeler. Mange av oss som har arbeidet i helsetjenesten har erfart at et totalt gratisprinsipp har flere konsekvenser. Vi er nødt til å ha visse styringsmekanismer. Men de urimelige forhold for eldre og syke må vi gjøre noe med.

Redaksjonskomiteen la fram følgende reviderte forslag til dette punkt i programmet:

- Endre det samlede systemet med egenandeler i helsetjenesten med sikte på bedre bruk av ressursene og en mer rettferdig ordning og sette i gang arbeidet for en gradvis reduksjon av egenandeler på grunnleggende helse-tjenester. Det skal tas særlig hensyn til kronisk syke og de som er avhengige av livsviktig medisin.

Ann Marit Søbønes, Oslo, trakk sitt forslag, Kari Helliessen opprettholdt sitt.

Dirigenten forutsatte at forslagene fra Rosmo Hansen og Paus Falck var trukket. Bjørn Martin Aasens oversendes sentralstyret som vedtatt tidligere.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens endrede innstilling om egenandeler vedtatt med stort flertall. Avsnittet for øvrig enstemmig bifalt i samsvar med redaksjonskomiteens innstilling.

Avsnittet Trygghet for eldre:

VEDTAK: Enstemmig bifalt uten debatt.

Avsnittet Sosial trygghet:

Kjell Sund, Rogaland: I 1978 fikk vi sykelønnsordningen, og vi i fagbevegelsen trodde da at vi skulle slippe å slåss mer for den. Men den plukkes på av Willoch-regjeringen, egenmeldingene er redusert fra 6 til 4 dager, helgene trekkes fra, og vi har fått tak på ytelsene. Alt dette går på troverdigheten løs for oss vanlige arbeidsfolk. Det har ikke noe med kostnader å gjøre, man skal bare vise at man ikke har tillit til oss.

Sund fremmet følgende forslag: I stedet for å skrive gjennomgå sykelønnsordningen ... : forbedre sykelønnsordningen.

VEDTAK: Sunds forslag fikk ikke flertall, og redaksjonskomiteens innstilling var dermed bifalt.

Avsnittet Kriminalpolitikken:

Egil Ekhaugen, Østfold: Det er gledelig at man går inn for å desentralisere fengselsvesenet. Det er nå i stor grad konsentrert i store anstalter i Oslo-området. Forholdene ved Oslo kretsfengsel er sikkert kjent av de fleste, og også for å bedre disse er det riktig å desentralisere. Andre argumenter for dette er rehabilitering av de innsatte, ressursbruken ved lokale politikammere, kontakt med familie og arbeidsplasser lokalt. De arbeidsplasser vi har i distriktene er små, og flere er over 100 år gamle. På Fengselstjenestemennenes landsmøte ble det vedtatt et forslag som bør komme i programmet som strekpunkt:

- Utarbeide en handlingsplan for å desentralisere fengselsvesenet og utbygge ordningen med frigang.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt uten endring som foreslått.

Avsnittet Styrking av barne- og ungdomsvernet:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt uten debatt.

Avsnittet Rusgiftmisbruk:

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt uten debatt.

KAPITTEL VI ANSVAR FOR FRED

Avsnittet Norsk Forsvars- og sikkerhetspolitikk:

Halvor Losnedal, Troms: Vil partiledelsen forklare hva som ligger i den nye setningen: Det må fortsatt være forutsetningen at ved anløp av fremmede krigsskip medføres ikke atomvåpen om bord.

Gro Harlem Brundtland: Norsk atom- og basepolitikk har vært utformet av Arbeiderpartiets regjeringer og med Arbeiderpartiet som tyngdepunkt her i landet. Det har skjedd også i denne stortingsperioden. Høyre-regjeringen la fram en stortingsmelding med formuleringer på dette punkt som var egnet til å skape nye forutsetninger og åpninger i den balansegang og den politikk som har ligget til grunn og som ble formulert av Trygve Bratteli i 1975 under en debatt. Som skaksordfører for stortingsmelding nr. 225 om sikkerhet og nedrustning måtte jeg bringe denne uttalelsen inn igjen fordi Willoch-regjeringen forsøkte å foreta vridninger i den etablerte oppfatning. Brattelis uttalelse gikk på at fremmede krigsskip ikke måtte medføre atomvåpen om bord. Dette vil vi også ha med i programmet.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling til kapittel VI enstemmig bifalt for alle avsnitt.

KAPITTEL III FRIHET I FELLESKAP

Programutkastets og tilleggsinnstillingens avsnitt om Overordnet styring og planlegging, Modernisering av offentlig sektor, Rettssikkerhet for alle, Styrking av forbrukernes rettigheter, Desentralisering i kommunene, Videreutvikling av bedriftsdemokratiet, Demokratisering av banker og forsikring:

VEDTAK: Enstemmig bifalt.

Avsnittet Likestilling mellom kjønnene:

Kåre Myrvold, Vestfold: Det står i programutkastet under Vi Vil: "Gruppeorientert kjønnskvalifisering bør nyttas i ulike delar av arbeidslivet. Dette betyr at man i løpet av en viss tidsperiode skal ha nådd opp til f.eks. 40% kvinner blant de ansatte." Jeg ber landsmøtet tenke på hvilken situasjon barne-skolen er i i dag, den roper etter mannlige lærere for å få mer balanse. Videre står det: "Iverksette nye regler for kjønnskvalifisering til offentlige råd, styrer og utvalg". Jeg ber om å få vite hva slags nye regler? Dessuten står det: "Styrke yrkesorienteringen med sikte på å gi jentene bredere yrkesvalg". Det er en fattigslig trøst hvis vi ikke også endrer guttas yrkesvalg.

Myrvold fremmet følgende forslag:

Side 27, under Arbeiderpartiet vil: Første punkt endres til følgende: "Innføre kjønnskvalifisering på flere områder i samfunnet. Det skal gjennomføres forsøk med ulike typer kjønnskvalifisering".

Annet punkt: Stryk.

Tredje punkt endres til følgende: "Styrke yrkesorienteringen i skolen med sikte på å gi ungdom bedre grunnlag for utradisjonelle yrkesvalg".

Ragnhild Eng Hamborg, Buskerud: Strekpunktet "Gi bedre muligheter for særstipend til kvinner som velger utradisjonell utdanning. Stipendordningen må omfatte flere utdanningsretninger enn i dag", er ikke noe tiltak som gagnar likestillingen. AUF avslø på sitt landsmøte et lignende forslag. Vi skal særbehandle jenter, men vi skal ikke drive med kjøp og salg av dem for likestillingens skyld. Det skal ikke være fem eller ti tusen kroner som avgjør om de velger et utradisjonelt yrke. Det er å nedvurdere jentene.

Ragnhild Eng Hamborg foreslo: Dette avsnittet strykes.

Sissel Rønbeck, Kvinnesekretariatet: Disse punkter er gjennomdiskutert i kvinnebevegelsen og i partiets programkomite. Vi går inn for en kvalifisering som ikke i utgangspunktet er kjønnsnøytral, fordi det viser seg at selv om kvinner har mer utdanning og er yrkesaktive i større grad enn før, er det fortsatt slik at kvinner stort sett befinner seg innenfor 30 yrker, mens menn velger og vraker mellom 300. Derfor er det viktig at vi nå ikke lager ordninger som gjør at maenn skyver ut jenter på de få områdene de har. Det er et opplagt behov for særlig stimulering og særlige ordninger for å få kvinner inn i mannsdominerte yrker og på linjer i skoleverket der det er særlig mange gutter. Den svake part, jentene og kvinnene, trenger nå positiv særbehandling, og de trenger den først. Gruppeorientert kjønnskvalifisering betyr i praksis en ordning som er mindre stivbeint. Lovverket om kjønnskvalifisering i offentlige styrer og råd vil vi revidere, fordi det er blitt svekket av Gjertsen og Willoch i forhold til det vi i sin tid fikk vedtatt, bl.a. ved at man ikke

har skikkelig håndheving av lovverket.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling bifalt med stort flertall. Eng Hamburgs og Myrvolds forslag falt. Avsnittene Meningsfylt alderdom og Samenes rettigheter enstemmig bifalt.

Avsnittet Innvandrernes rettigheter:

Roger Ryberg, Buskerud: Vi snakker om rasisme og legger opp til holdningskampanjer mot rasisme i skolen. Samtidig har vi en politikk overfor morsmåslærere som ikke kan kalles annet enn rasisme. Disse lærere kalles f.eks. instruktører, fordi departementet mener de savner formelle kvalifikasjoner. Dette til tross for at de blir pålagt alle oppgaver lærere med godkjente papirer har. Instruktørstatusen fører til at de ikke har samme lesepliktavtale eller arbeidsforhold som norske lærere, enda mange har fått sin utenlandske utdanning godkjent av Universitetet. En del har cand.mag.-grad og skulle hatt status som adjunker, men hvis det ene av deres to fag er f.eks. tyrkisk, blir det ikke godkjent fordi dette ikke er skolefag. En rekke norske skoleorganisasjoner har pekt på problemet, og det skulle ikke være vanskelig å ta med et punkt om dette i programmet.

Ryberg fremmet følgende forslag:

- Utarbeide klare og enklere regler for godkjenning av utdanning tatt i utlandet.
- Alles behov for morsmålsopplæring må imøtekommes.

VEDTAK: Rybergs forslag fikk 105 stemmer og falt.

Gro Harlem Brundtland opplyste at et punkt i redaksjonskomiteens innstilling var falt ut. Det tilføyes til slutt:
- Styrke innvandrerkvinnenes situasjon.

VEDTAK: Kapittel III enstemmig bifalt i samsvar med redaksjonskomiteens innstilling.

KAPITTEL V LEVEKÅR OG FORDELING

Dirigenten tok først opp de avsnitt i redaksjonskomiteens innstilling hvor det ikke var dissens.

VEDTAK: Redaksjonskomiteens innstilling enstemmig bifalt.

Avsnittet Skatter og overføringer

Dirigenten lot foreta alternativ votering mellom redaksjonskomiteens innstilling og dissensen fra Jens Stoltenberg, AUF.

VEDTAK: AUF's dissens fikk 102 stemmer. Redaksjonskomiteens innstilling vedtatt med 175 stemmer.

Avsnittene Folketrygden og Barnefamilienes økonomi:

VEDTAK: Enstemmig bifalt med tilføyelse fra redaksjonskomiteen til sistnevnte: Nytt punkt: - Holde foreldrebetalingen i barnehagene på et nivå som gjør barnehage tilbudet reelt for alle.

Dirigenten: Vi kommer så til et sørgelig kapittel:

Kommunenes og fylkeskommunenes økonomi:

Harry Mowatt, Sogn og Fjordane: Mitt forslag om å utarbeide en handlingsplan med sikte på å fjerne de akkumulerte underskudd i kommunesektoren innen utgangen av 1987 er ikke kommet med i programmet. Jeg forstår at landsmøtet ikke kan godta et forslag som innebærer utlegg på mange hundre millioner. Men det bør oversendes sentralstyret til nærmere vurdering. En slik handlingsplan må inneholde konkrete virkemidler og en tidsramme.

Biørn Martin Aasen, Møre og Romsdal: De siste to åra har stortingsgruppa utarbeidet alternative budsjett som vi i kommuner og fylker har forsøkt å nedfelle på fylkes- og kommuneplan. Dette for å vise hva vår alternative politikk fører til av praktiske konsekvenser for vårt fylke og for våre kommuner. Mowatts forslag om en konkret handlingsplan for kommunesektoren er svært viktig nå foran valgkampen. Den må gjøres konkret, og vi må vise folk hva vår økonomiske politikk vil føre til i vårt fylke og vår kommune.

VEDTAK: Mowatts forslag oversendes sentralstyret. Hele kapittel V bifalt i samsvar med program- og redaksjonskomiteens innstillinger og godkjente endringsforslag.

Dirigenten foreslo: Sentralstyret gis fullmakt til å foreta en endelig redigering av programmet på bakgrunn av landsmøtets vedtak. Videre at forslag som er fremmet under debatten og ikke realitetsbehandlet under behandlingen av arbeidsprogrammet oversendes sentralstyret.

VEDTAK: Enstemmig godkjent.

Det ble tatt en kort pause. Møtet satt igjen kl. 12.00 med Odvar Nordli som dirigent. På vegne av sekretærer og møteledelse takket han for seg og overlot klubba til Gro Harlem Brundtland.

SAKLISTAS PUNKT 11 AVSLUTNING

På vegne av gjestene takket Einar Gerhardsen:

Jeg har fått i oppdrag å takke på vegne av landsmøtets gjester. Det har vært et interessant og levende landsmøte, slik vi har vært vant til å ha dem.

Ulike meninger og synsmåter, ja. Det er en forutsetning for debatt. Og det er i debatten landsmøtets representanter kan få sagt sin mening.

Men det er ikke uenigheten, men samstemmigheten som har satt sitt preg på møtet.

Og partilederen har satt sitt preg på det. Første landsmøtedag med sitt store foredrag om Arbeiderpartiet foran 1990-årene og arbeidsprogrammet. Det var kvalitet og kraft over det foredraget, og et nytt uttrykk for at hun stadig vokser med oppgaven.

Men som særlig dagsrevyen fredag kveld fikk så fint fram, var det hennes avslutningstale etter debatten som vil bli stående som et gjennombrudd for Gro Harlem Brundtland - som partileder og som politiker. Sammen med Gro gleder vi oss alle over denne seier.

For oss som kjenner Gro var dette ikke overraskende. På dette landsmøtet møtte hun en stor utfordring. Og hun besto prøven med glans.

Men hun har ikke vært alene. Andre har bidratt med innledningsforedrag, debattinnlegg og komitearbeid. Alt i alt et landsmøte som føyer seg pent inn i rekken av gode landsmøter i Arbeiderpartiet.

Nå reiser representantene hjem, og de bringer landsmøtets budskap med seg. Det budskapet skal danne grunnlaget for partifellenes arbeid fram til valget.

En journalist spurte meg på landsmøtets første dag om Gro hadde formådd å tenne gløden. Ja, jeg tror hun tente en gnist. Men oppgaven hennes i denne sammenheng var å gi landsmøtet et grunnlag for debatten om partiprogrammet. Og det gjorde hun på en utmerket måte.

Når det gjelder akkurat det "å tenne gløden", kan vi kanskje lære noe av Høyres Erling Norvik.

Når det gjelder å svartmale holder jeg meg fortrinnsvis til Høyre-pressen. Og det er nok å hente der.

- "Hva vil du gjøre som partiformann, Erling Norvik?"

En formann skal være en ambassadør i sprudlende tro og engasjement. Får du ikke denne sitronbrusfølelsen, denne boblingen ute blant folk, da vekker du ikke troen og kampviljen. Du må

selv være tent for å tenne andre.

I et intervju med bladet "Kvinner og Klær" ble det slått fast at Høyre-formannen bare "er samboer."

Så blir det plass til kjærlighet?

Javisst. Kjærlighet er som en flaske sitronbrus med evig-varende kullsyre som ikke dovner."

Fra VG 30. mars 1984 et helsides oppslag om en hundreårsfest i Lista Høyre:

"Etter tre og en halv times visitt, etter takketalen i fleng, skinkesteik og surkål, to glass rødvin, iskake og kaffe - hiver Norvik på seg kalosjene og inntar Sørlandsekspressen. Arbeidsdagen begynte kl. 4.15. Avslutning klokka 01.00. Til sammen 21 timer.

Et av de utallige versene som ble sunget i Lista Høyre lørd slik:

Når aldri du unner deg rast eller ro -
kan ingenting vokse, og intet gro."

Sist fredag hadde VG en lederartikkel om Arbeiderpartiets landsmøte. Den slutter slik: "Da er det ikke sikkert at Arbeiderpartiet tjener på at nu går alt så meget verre."

Dette skal jeg la VG selv svare på. Da forslaget til nasjonalbudsjett for 1985 forelå, skrev nemlig VG i en stort oppslått artikkel:

"Alt er blitt bedre og skal bli enda bedre. Men nasjonalbudsjettet kan også tolkes annerledes. Det meste går egentlig verre og verre. Årets budsjett er nemlig det mest ekspansive som er framlagt i 1980-årene."

At prisstigningen er gått radikalt ned, er heller ikke noe å skrive hjem om. Det har den i andre OECD-land også. Faktisk ventes konsumprisindeksen i Norge å stige en prosent raskere enn i OECD-landene.

Framgangen i norsk økonomi fortsetter både som en følge av regjeringens inflasjonsdempende og vekstfremmende politikk og den internasjonale oppgangen, sier regjeringen i nasjonalbudsjettet. Men de kalde tall regjeringen dokumenterer sin påstand med, er ikke like overbevisende: OECD-landene totalt får en økonomisk vekst på 3 prosent i 1985. I Norge antas veksten å bli en prosent!

Før landsmøtet hadde jeg besøk av en representant for Høyres presse. Han hadde et såkalt portrett intervju med meg. I samtalen kom jeg til å si at jeg fryser på ryggen ved tanken på fire år med Willoch-regjeringen.

Joda. Jeg er klar over at det er sterke ord. Men jeg møter

nokså mange av de menneskene som får kjenne på kroppen virkningene av Willoch-regjeringens politikk. Virkningen av alle tilstramningene og nedskjæringene. Noe av det verste synes jeg var reduksjonen av subsidiene på viktige matvarer. Dette kunne også bli en lang liste. Jeg skal nøye meg med å nevne ett enkelt eksempel.

Jeg fikk for en tid tilbake besøk av en ufør. Han var helt avhengig av medisiner. Inntil siste årsskifte hadde han fått medisinen gratis. Nå måtte han betale. Jeg har ennå liggende resept på medisiner som jeg ikke har hatt råd til å hente, sa han. Tidligere hadde jeg blått kort, som ga meg adgang til gratis lege og tannlege. Også det har jeg mistet.

Han fortalte at hans 84 år gamle mor som bodde for seg selv var helt avhengig av hjelp. I fire år har jeg praktisk talt hver dag vært hjemme hos henne og hjulpet med nødvendig arbeid. Jeg har gjort innkjøp, laget middagsmat, vasket gulv og trapper. Alt har jeg måttet hjelpe henne med. Med det har jeg spart kommunen for mange penger. Jeg har ikke fått to øre for det. Men jeg har ikke bedt om noe heller, la han til. Det er en glede for meg å kunne hjelpe min mor. Men den takken han hadde fått, likte han dårlig.

Jeg går ut fra at mannen snakket sant. Det er når en står overfor slike tilfeller at en fristes til å bruke de sterke ord.

Jeg la merke til at Gro i sin tale konsekvent brukte ordet sosialdemokrat og sosialdemokrati. Ivar Leveraas fulgte opp.

Kanskje vil det være riktig oftere å bruke ordet sosialdemokrat. Da vil vi komme på linje med de andre nordiske arbeiderpartiene, og med de andre partiene i Den sosialistiske internasjonale, der vi er med.

Arbeiderpartiet har også et prinsippprogram. Der heter det i innledningen: Det norske Arbeiderparti bygger sin politikk på den demokratiske sosialismens prinsipper. En sosialistisk omforming av samfunnet må ha støtte av folkets flertall og skje på folkestyrets grunn.

Frihet, likeverd og solidaritet er bærebjelkene i den demokratiske sosialismen. Målet for denne politikken er å utvikle samfunnsforhold som gjør menneskene friere og som fremmer likeverd og fellesskap.

Arbeiderpartiet har fra sine første år vært sosialdemokratisk eller sosialistisk. Men det har aldri vært noe utpreget teoretisk parti. Marxistisk, ja. Men ordet marxisme forekommer sjelden i partiets programmer. Siden 1949 er det ikke nevnt.

I alle år har det vært skremt med ordet sosialisme. Men det er ingen grunn til å være redd den sosialismen Arbeiderpartiet går inn for. Det er forresten mye sosialisme i dagens norske samfunn.

Velferdssamfunnet i seg selv er sosialisme. Folketrygden er sosialisme, samfunnsmessig planøkonomi med nasjonalbudsjett og langtidsprogrammer og de ansattes representasjon i bedriftenes ledelse er sosialisme. Gratis sykehusopphold og gratis legebø-

handling er også sosialisme. Og listen kunne gjøres lang.

Gro sa i sin tale at den vekst vi legger opp til, ikke bare er en økonomisk vekst som vi så avgjort trenger. Det er også en vekst i menneskelige verdier, i menneskelig frihet og i menneskelig samhold og fellesskap.

Ingen trenger være redd et samfunn med frihet, menneskeverd og solidaritet.

Noen vil kunne miste privilegier. Det går på retten til å utbytte eller utnytte andre mennesker. Men ingen trenger få et dårligere liv fordi om alle har det trygt og godt i samfunnet vårt.

Gro Harlem Brundtland: I en samtale med Aftenpostens medarbeider her om dagen måtte jeg minne om en enkel sannhet: Den at flere tenker bedre enn en. Med tanke på våre felles opplevelser disse siste fire dagene har jeg lyst til å trekke det resonnementet over i vårt fellesskap, nemlig at 300 tenker også bedre enn 30. Disse dagene tror jeg har vært en fantastisk inspirasjon for oss alle, men ikke minst har de vært det for de av oss som har vært pålagt et særskilt ansvar, til å forberede debattene, det organisatoriske opplegget, oppgaven med å legge grunnlaget som dette landsmøtet har bearbeidet og tatt stilling til før vi går ut i valgkampen. Det har vært gjort gagns arbeid. Vi har skapt politikk, vi har opplevd og vist andre hva et politisk verksted betyr. Og det er en utrolig styrke for alle som skal føle trygghet i sitt eget budskap, vite hva vi har å si det norske folk, hva vi har på hjertet. På landsmøtefesten møtte jeg flere fra pressebenken som åpent innrømmet - etter å ha vært sammen med oss på festen, opplevd sangene våre, talen av Guttorm Hansen, opplevd hvor dødsstille det var, at den gjorde et sterkt inntrykk. Jeg tror det skyldes den moralske dimensjonen, drivkreftene i vårt politiske arbeid, selve vår kultur og fellesskapet vi føler når vi er sammen om en opplevelse. Det er kanskje også følelsen av at det ligger noe riktig og rettferdig og moralsk nødvendig i det vi kan kalle den hellige indignasjonens glød over urett. Vårt landsmøte har vært et politisk verksted, men det har hatt en dimensjon utover det vanlige. La meg ta pensjonsaldersaken som et lite eksempel. Debatten har bølget helt fram til landsmøtet, og til tross for vårt enstemmige vedtak og den flede jeg tror landsmøtet føler over det, har vi også startet en debatt som har sammenheng med hva vi ser foran oss i 80- og 90-årene. Noe har også preget dette landsmøtet som vil bli stående i partiets historie: 45 pst. av delegatene var kvinner. Vi vet at det blir minst 45 pst. kvinner i vår stortingsgruppe i 1985. Men det er ikke bare i antallet det er blitt totalt gjennomslag, det er i det politiske innhold, strømminger, ideer, tanker, verdier og mål. Det er blitt politisk gjennomslag for saker som har brutt seg fram i 70-åra og til i dag, og som nå har fått sin fullverdige plass i Arbeiderpartiet. Jeg tror vi har klart vår oppgave. Vi har bygget bro mellom generasjonene, mellom distrikter og bysamfunn, mellom kvinner og menn. Fra nå av kan vi med full rett bruke følgende slagord: Ikke bare by og land, men også kvinne og mann, hand i hand.

Så er det mange som fortjener takk for sin innsats: De

som går ut av sentralstyret er Arne Grøttum, Kirsten Myklevoll, Egil Knudsen og Harriet Andreassen. I landsstyret er det Grethe Karusbakken, Liv M. Andersen, Bjørn Skau, Karin Lian, Gunnar M. Mosbron, Hallvard Bakke, Kjell Opseth, Anna Hanssen, Edgar Sneve, Anne-Lise Steinbach og Alfon Jerijervi. Jeg ønsker nye og tidligere medlemmer vel møtt til fortsatt og godt samarbeid. Til sentralstyret gjelder det Liv Nilsson, Evy-Ann Midttun og Tine Øverlier. Dere er velkommen. Vi takker også Revisjonsnemndas leder Leif Skau, dirigenter, sekretærer, komiteer, partikontorets personale og Tryggve Aakervik som har ledet allsangen. Videre går vel landsmøtet med på at vi sender en blomsterhilsen til Jack Fjeldstad som fyller 70 år i dag.

Jeg takker også samtlige gjester.

La oss så et øyeblikk før vi går fra hverandre se på nåtiden og framtiden. De siste fire år har vi lært en viktig lekse. Arbeiderbevegelsen vinner ikke seire en gang for alle. Skanser som er inntatt kan tapes. Det viktigste slagordet Arbeiderpartiet noen gang har lansert var "Hele folket i arbeid." Og det forbinder vi med regjeringen Nygaardsvold. I den første mannsalder etter krigen trodde vi at målet var nådd, en gang for alle. Før valget i 1981 så vi at dette målet var truet. Derfor lanserte vi på ny parolen "Arbeid for alle". Etter valget fikk vi en regjering som i løpet av ett år viste at målet var oppgitt. Landet har den største ledighet siden krigen, men regjeringen Willoch fremmet under vårt landsmøte et langtidsprogram uten klare mål. Og et program uten det sentrale mål å bringe ledigheten tilbake til det nivå den var på da vi forlot regjeringskontorene i 1981. Landet har en regjering som vil ha æren for å ha redusert prisstigningen, men den vil ikke ha ansvaret for å ha øket ledigheten. Regjeringen kan ikke si at den har hatt makt til det ene, men ikke til det andre. Den kan ikke ha makten og æren for mindre inflasjon uten å vedkjenne seg makten og skammen for arbeidsledigheten. Ikke bare har ledigheten økt: Eldreomsorgen har ikke holdt tritt med behovet og eldrebølgen, helsetjenestene er blitt mer ulikt fordelt. Denne utviklingen vil vi snu, og snuoperasjonen vil vi basere på våre kjerneverdier: Solidaritet, likhet, frihet. Solidaritet fordi vi vet at den enkelte, heller ikke den sterkeste blant oss, ikke kan løse sine problemer alene. De som har hendene tomme, fordi maskinene står, kan ikke lastes for det. De gamle, svake - og de fleste i vårt land blir gamle og svake - kan ikke ta hånd om seg selv. Vår solidaritet er bygget på den gjensidige interesse hver og en av oss har til å få hjelp når vi selv er svake. Vår solidaritet bygger på den innlevelse vi har når vi ser at andre trenger vår støtte, og vi ser at deres situasjon også kunne vært vår eller en av våre egne. Vår solidaritet er basert på den innsikt at vi ikke lever isolert, men i et samfunn med andre, og at selv de privilegerte blir truet når deres privilegier er urettferdig fordelt. For å oppnå det vi ønsker kan vi derfor ikke gjøre som vi vil. Likhet er rett til grunnleggende like og rike levekår som alle har, og den grunnleggende rett den enkelte har til å kunne utvikle sin egenart slik at også samfunnet blir rikt og mangfoldig. Frihet fra nød og tvang, frihet til å kunne skape sitt eget liv og til i fellesskap å kunne skape vår egen historie. Nå har vi et felles program vi alle står på, og som alle vil arbeide for, og som vi har bestemt oss for å vinne oppslutning om.

Det vil bygge ut solidariteten mellom menneskene, øke rettferdigheten i fordelingen og utvide friheten til flertallet. Og vi vil et samfunn med trygghet for alle, et samfunn med arbeidsplasser i solidariske miljøer, trygge, meningsfylte arbeidsplasser. Vi vil et samfunn som bruker de offentlige midlene effektivt for å nå de målene. Og vi vil et samfunn som både er rikt, mangfoldig og spennende. Som gir en ny balanse mellom trygghet og frihet, mellom mangfold, fornyelse og utfoldelse. Einar Førde sa i går at kampen om velferdssamfunnet ikke stod ved valget i 81, den vil stå i 85. Ronald Reagan sa da han ble gjenvalgt: "You ain't seen nothing yet." Også han ser sin store sjanse i sin andre periode. Vi må sørge for at den norske utgaven ikke får den samme sjansen.

Partifeller, i arbeidervegelsens historie står enkelte år som korsveier, der valg av retning ble særlig viktig for den videre frammarsj. Da Nygaardsvold tok over i 1935 stod vi ved en slik korsvei. Da Einar Gerhardsen tok over i 1945 stod vi ved en slik korsvei. I 1985 står vi igjen ved en slik korsvei. Vi skal feire 50-års jubileet for regjeringen Nygaardsvold og 40-års jubileet for regjeringen Gerhardsen ved på nytt å danne en arbeiderregjering. Det er ingen liten oppgave. Vi som er samlet her, den ligger i vår hånd, og vi skal gjennom vår egen virksomhet spre all den innsikt disse dagene her har gitt oss. Kamerater, i vårt politiske verksted, landsmøtet, har vi hamret ut vår plattform, vi har smidd våre politiske våpen. Når vi nå går fra hverandre er det for å gå til denne oppgaven, og vi vet med oss selv: Vi kan vinne valget - vi skal vinne valget. Landsmøtet er slutt, men nå begynner valgkampen! Lykke til alle sammen i en inspirerende oppgave, i noe vi vet vi greier sammen, i noe som folk venter av oss!

Før det 50. ordinære landsmøtet ble hevet, sang landsmøte-representantene Internasjonalen og Ja, vi elsker.

Landsmøtet var avsluttet søndag 24. mars kl. 12.57.

